T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK TARİHİ ANABİLİM DALI
YENİÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI

KÖPRÜLÜZÂDE ABDULLAH PAŞA'NIN ŞARK SEFERİ SERASKERLİĞİ ESNASINDA TUTULAN SEFER MÜHİMMESİ
(N.1146 - Z.1147)
Tasnif - Özet - Transkripsiyon

Yüksek Lisans Tezi

KEMAL ERKAN

İstanbul 2007

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK TARİHİ ANABİLİM DALI
YENİÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI

KÖPRÜLÜZÂDE ABDULLAH PAŞA'NIN ŞARK SEFERİ SERASKERLİĞİ ESNASINDA TUTULAN SEFER MÜHİMMESİ
(N.1146 - Z.1147)
Tasnif - Özet - Transkripsiyon

Yüksek Lisans Tezi

DANIŞMAN
PROF. DR. MÜCTEBA İLGÜREL

KEMAL ERKAN

İstanbul 2007

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yüksek Lisans öğrencisi Kemal Erkan'ın "Köprülüzade Abdullah Paşa'nın Şark Seferi Seraskerliği Esnasında Tutulan Sefer Mühimmesi (N1146-Z1147) (Tasnif-Özet -Transkripsiyon)" konulu tez çalışması jürimiz tarafından Türk Tarihi Anabilim Dalı, Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı Yüksek Lisans tezi olarak oy birliği / ~~oy çokluğu~~ ile başarılı bulunmuştur.

		İmza
Tez Danışmanı Üniversitesi	: Prof.Dr. Mücteba İlgürel Marmara	.....
Üye Üniversitesi	: Prof.Dr. Mustafa Çetin Varlık Marmara	.....
Üye Üniversitesi	: Prof.Dr. Ahmet Şimşirgil Marmara	.....

ONAY

Yukarıdaki jüri kararı Enstitü Yönetim Kurulu' nun ..28./..09./ 2007 tarih ve ..16-5.... sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof.Dr. Emel KEFELİ
Müdür

İÇİNDEKİLER

ÖZET II
ABSTRACT II
İÇİNDEKİLER I
ÖNSÖZ III
GİRİŞ IV
A- KÖPRÜLÜZÂDE ABDULLAH PAŞA'NIN HAYATI VE DEVRİN SİYASÎ HADİSELERİ VIII
1- Abdullah Paşa'nın Menşei, Vezâret Rütbesini Alması ve Sadâret Kaymakamlığı VIII
2- Birinci Edirne Vakası'nda Abdullah Paşa X
3- İran'daki Gelişmeler ve Köprülüzâde Abdullah Paşa'nın Tebriz Seraskerliği XIII
4- Köprülüzâde Abdullah Paşa'nın Anadolu Valiliği İle Şark Seraskerliği ve Şahadeti XVII
B- DEFTERİN GENEL VE DİPLOMATİK ÖZELLİKLERİ XX
C- HÜKÜMLERİN TASNİFİ XXIV
1- Ordû-yı Hümâyûn'a Dâhil Olma ve Asker Tahrir ve Sevki XXIV
2- Ordunun İhtiyaçlarının Karşılanması, Mühimmâtın ve Hazinenin Muhafazası XXVII
3- Eşkıyalık Hâdiseleri XXXI
4- Firar Hâdiseleri ve Alınan Tedbirler XXXII
5- Müteferrik Hükümler XXXII
D- HÜKÜM ÖZETLERİ XXXV
SONUÇ LXVI
DEFTERİN TRANSKRİPSİYONU 1
GENEL DİZİN 130
BİBLİYOGRAFYA 137
ÖZGEÇMİŞ 139
ORİJİNALLER 140

ÖZET

Tezimizin konusunu, Köprülüzâde Abdullah Paşa'nın Hicrî 1146-1147 tarihlerindeki Şark seferi serdarlığı zamanında tutulmuş olan mühimme defterinin transkripsiyonu, değerlendirilmesi, dizininin hazırlanması, hükümlerinin tasnifi ve hüküm özetleri teşkil etmektedir. Bu defter Köprülü Kütüphanesi, II, 0364 numarada kayıtlıdır.

Tezimizde, mühimme defterinin genel ve diplomatik özellikleri belirtilmiştir. Ardından devrin siyâsî hâdiseleri de Abdullah Paşa'nın hal tercümesi ile beraber özet olarak verilmiştir. Tezimiz, defterin tutulduğu döneme ve özellikle de seferdeki lojistik faaliyetlere gayet güzel ışık tutmaktadır.

Hazırladığımız defteri diğer mühimme defterlerinden ayıran husus; bu sefer mühimmesinin Başbakanlık Osmanlı Arşivi haricinde bulunması ve dolayısıyla araştırmacıların gözlerinden uzak bir yerde olmasıdır.

ABSTRACT

The subject of the thesis includes the transcription of the "muhimma" book that is registered in the Library of Koprulu, II, 0364 and that is filled during the commandership of Kopruluzade Abdullah Pasha between 1146 and 1147, hijri, and the interpretation and the preparation of its index, the classification and summaries of the orders that it contains.

After the explanation about the general and diplomatic attributions of the book there has been given the political occasions of that period and the life story of Abdullah Pasha summarized, as far as stated in the sources. The thesis sheds light upon the period of the campaign during which it was noted and especially the logistic side of it.

The most attracting feature of the book that differentiates it from the other "muhimmas" is its being out of the Ottoman Archives and so its being away from the eyes of the researchers.

ÖNSÖZ

Osmanlı Devleti'nin karar mercii olan Dîvân-ı Hümâyûn'da verilen hükümlerin kaydedildiği mühimme defterlerinin ana kaynaklar arasında bulunduğu ve merkez ve taşra teşkilatına dair çok önemli bilgiler ihtiva ettiği bilinmektedir. Bir sefere çıkılırken, o mevki ile alakalı defterlerin de beraber götürüldüğü ve sefer zamanı da meselelerin görüşülüp karara bağlandığı ve bunların kayıtlarının tutulduğu göz önünde bulundurulursa, işin önemi biraz daha iyi anlaşılır.

Bu kaynakların gün yüzüne çıkarılması ve araştırmacıların hizmetine sunulması için hem Başbakanlık Osmanlı Arşivi tarafından çalışmalar yapılmakta, hem de üniversitelerde tezler hazırlatılmaktadır. Osmanlı tarihi araştırmacıları, bu sayede ilgilendikleri dönemin defterlerine kolaylıkla ulaşabilmekte ve bunlardan rahat bir şekilde istifade etmektedirler. Zira hazırlanan defterlerde sadece metnin transkripsiyonu ile yetinilmemektedir. Bunun yanı sıra, daha kolay istifade için defterin tutulduğu dönemin siyasi tarihi, hükümlerin tasnifi, hüküm özetleri ve defterin dizini de hazırlanmaktadır.

Köprülü Kütüphanesi kitapları arasında yer alan bu sefer mühimmesini hazırlarken, biz de yukarıda saydığımız hususları göz önünde bulundurduk ve bu maddeler çerçevesinde defterimizi, istifâdesi en kolay olacak şekilde incelemeye çalıştık. 1146/1147 yıllarındaki İran seferine dair, şimdiye kadar yapılan araştırmalarda, bu sefer mühimmesinin kaynak olarak kullanılmamış olması, işin diğer bir boyutudur. Tez konusu olarak Köprülü Kütüphanesi'ndeki bu defteri seçmemizde ise bu eserin bir an evvel araştırmacıların hizmetine sunulması düşüncesi büyük rol oynamıştır.

Gerek öğrencilik yıllarımda olsun, gerekse tezimi hazırlama safhasında; maddî ve manevîdesteğini her zaman yanımda hissetiğim muhterem hocam ve tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Mücteba İlgürel'e; yine öğrencisi olduğum, bizlere emek verip iyi birer tarihçi olmamız için çalışan, kendisinden her yönüyle istifade ettiğim ve hazırladığım defterin varlığından beni haberdar eden değerli hocam Prof. Dr. Feridun Emecen'e; Süleymaniye Kütüphanesi müdür vekili Emir Eş Beyefendi'ye; tezimi hazırlarken desteklerini esirgemeyen Dr. Raşid Gündoğdu Bey'e ve arkadaşlarım Selman Soydemir ve Osman Doğan'a teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

Kemal Erkan

GİRİŞ

Yüksek lisans tez çalışması olarak transkripsiyonunu yapıp dizinini hazırladığımız defter, diğer mühimmelerin aksine Başbakanlık Osmanlı Arşivi hâricinde bulunan bir sefer mühimmesidir ve Köprülü Kütüphanesi'nde II, 0.364 numarada, *Mecmû'atü'l-Mensûrât ve'l-Mürâsilân fî Ahdi'l-Vezîr Abdullah Paşa Köprülü* adı altında kayıtlıdır.

Tezimizde giriş bölümünün ardından Köprülüzâde Abdullah Paşa'nın hayatı ve devrin siyâsî hâdiseleri, defterin genel ve diplomatik özellikleri, hükümlerin tasnifi, , hüküm özetleri, sonuç, defterin transkripsiyonu, dizin, bibliyografya ve orijinaller verilmiştir. Bu kısımlara geçmezden evvel Dîvân-ı Hümâyûn ve mühimme defterleri hakkında hulâsa bir malumat vermek icap etmektedir.

Dîvân-ı Hümâyûn siyâsî, askerî, iktisâdî ve ictimâî meselelerin yanı sıra her çeşit dava ve şikayetlerin görüşülüp netîcelendirildiği bir yer olup, Osmanlı Devleti merkez teşkîlatının en âlî bir kuruluşudur.[1] Osmanlı Devleti'nde, daha kuruluştan itibaren bu tür meselelerin görüşülüp karara bağlandığı bir divanın mevcûdiyetinden bahsedilmektedir. Bu divan, beyliğin giderek tekâmül etmesi ve tam manada teşkilatlanmaya başlamasıyla gelişmiştir.[2] Klasik bir devlet kurumu olan Dîvân-ı Hümâyûn'un, Orhan Bey devrinde kurumsallaştığı kabul edilmekte olup divan sistemi, İkinci Murad ve Fatih Sultan Mehmed zamanında müesseseleşmiş ve tekâmül ederek on altıncı yüzyıldan itibaren de klasik şeklini almıştır.[3]

İstanbul'un fethinden sonra Dîvân-ı Hümâyûn, Topkapı sarayında ve "Kubbealtı" denilen mahalde toplanıyordu. Dîvân-ı Hümâyûn'a kubbealtı denilmesi, devlet erkânı için Topkapı sarayında hâlâ mevcut ve yekdiğerine kapısı olan "Kubbealtı"nın içtima yeri olarak seçilmesinden dolayıdır. Buraya "divanhane" de denilirdi.[4]

Daha evvel her gün toplanan divanın haftada dört gün toplanması Fatih Sultan Mehmed devrinde gerçekleşmiştir. Daha sonra ise, XVII. Yüzyılın sonlarına doğru divan toplantıları haftada iki gün yapılmaya başlanmış, fakat İkinci Ahmed'in tahta çıkmasını müteakip toplantılar, yine haftada dört güne çıkarılmıştır.[5] XVIII. Yüzyılın başlarında ise bire

[1] *Mühimme Defteri-90,* Mertol Tulum (der.), Yay.Haz.: Nezihi Aykut ve diğerleri, İstanbul 1993, "Giriş".
[2] Ahmet Mumcu, "Divan-ı Hümayun", *DİA***,** c.IX, İstanbul, s.430.
[3] *Mühimme Defteri-90,* gös. yer.
[4] Mehmed Zeki Pakalın, "Divan-ı Hümayun", *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü***,** İstanbul 1993, s.462.
[5] Tevfik Temelkuran, "Divan-ı Hümayun Mühimme Kalemi", *Tarih Enstitüsü Dergisi*, sy. 6, İstanbul 1975, s.155.

indirilmiş, hatta bir ara kaldırılmış ise de görülen lüzum üzerine tekrar haftada bir gün olarak toplanmaya başlamış, sonra da altı haftada bir toplanması kararlaştırılmıştır.

1750'de Paşa Kapısı teşkilatının kurulmasından itibaren, Dîvân-ı Hümâyûn'da görülen işleri, bu teşkilat karara bağlamaya başlamıştır. Bundan bir asır sonra 1844'te ise Bâbıâlî teşkilâtının kurulmasıyla merkez idâre sisteminden mühim değişiklikler olmuş, bu yeni düzende Dîvân-ı Hümâyûn'un görevi, sadece devlet işlerinin takibine dair lüzumlu evrakın muhafazası olmuştur. Dîvân-ı Hümâyûn, Osmanlı Devleti'nin sonuna kadar da bu şekilde bir sembol olarak kalmıştır. [6]

Dîvân-ı Hümâyûn'da görüşülen meseleler, lüzumlu kayıt ve bürokratik işlemleri yapılmak üzere, konularına ve ehemmiyetlerine göre, divanın muhtelif kalemlerine[7] gönderilir; birinci ve ikinci dereceden meselelere ait işlemler *Beğlikçi* kaleminde yapılırdı. Dîvân-ı Hümâyûn'da görüşülüp karara bağlanan meselelere "mühim" kaydı konulanlar olup, bunları yazan ve işlemlerini yapan kâtiplere "mühimme-nüvîsân" denilirdi. Bu çeşit evrakın bir arada bulunduğu defterlere de "Mühimme Defteri" denilirdi. Çok dikkat ve itina ile tutulan bu defterler daimî bir müracaat yeri idi. Eski bir muamele yahut bir iş bahis mevzuu olduğu zaman bu defterlere bakılır, ona göre mütalâa beyan ve yahut muamele ifa edilirdi.[8] Zira dîvân-ı Hümâyûn'da görüşülüp karara bağlanan ve padişahın tasdîkinden geçen siyâsî, idârî, askerî, mâlî, örfî, şer'î, ictimâî işler; şikâyet ve davalar bu defterlere tarih sırasına göre kaydedilir, daha sonra bunları reîsülküttâb gözden geçirip son kontrollerini yapar ve îcâp eden emir ve fermanlar ilgili yerlere gönderilirdi. [9] Dolayısıyla çıkan bir ihtilafta eldeki belge ile merkezdeki sûretin aynı olması gerekiyordu. Aksi halde merkezdeki kayda itibar olunur idi.

Mühimme defterlerinin çoğunun ilk sahifelerinde, defterin hangi sadrazam (seferde tutulmuş ise hangi serdar) ve hangi reîsülküttâb zamanında ve hangi târihte tutulduğu yazılıdır. Meselâ yüksek lisans tezi olarak hazırladığımız mühimmenin ilk sahifesindeki kayıt şöyledir: "*Bismihî Sübhânehû ve Te'âlâ, hâzihî kuyûd-i ahkâmi'l-mühimme fî zamân-ı Vezîr-i Mükerrem Köprülüzâde sa'âdetlü Abdullah Paşa serasker-i cânib-i şark el-vâki' fî- şehr-i evâhir-i Ramazani'l-mübârek. Sene sitte ve erba'în ve mi'e ve elf, min hicret-i men lehü'l-'izzü ve'ş-şerefü, der-zamân-ı vekîl-i Reîsülküttâb Süleymân İzzî Efendi.*"

Mühimme defterlerinde kayıtlı fermanlara *hüküm* denilirdi. Her hükmün başında, o hükmün gönderildiği şahsın veya makamın adı, unvanı veya lakabı yazıldıktan hitap kısmı *"…hüküm ki"* diye biterdi. Ardından mesele hulâsa olarak yazılır ve en son *buyurdum ki* veya

[6] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti'nin Merkez ve Bahriye Teşkilatı***,** Ankara 1988, s.1-110.
[7] Dîvân-ı Hümâyûn'da bulunan kalemler şunlardır: Âmedî kalemi, tahvil kalemi, nişan kalemi, beğlik kalemi.
[8] Pakalın, "Mühimme defteri", c.II, s.605.
[9] Uzunçarşılı, *a.g.e***.,** s.82.

imdi sen(siz) ki ifadesinin ardından verilen karar bildirilirdi. Bu durum, mühimmelerde görülen genel bir tarz olup istisnalarına rastlamak da mümkündür.

Hükümlerin üzerinde bazı kayıtlara rastlanılmaktaydı ki bu kayıtların başlıcaları şöyledir:

a- "Yazıldı": Fermanın gideceği makam veya şahsa gönderilmesi için yazıldığını belirtir.

b- "Bâ-hatt-ı şerîf": Padişahın kendi el yazısı ile emrinin yazıldığının göstergesidir.

c- "( )'a verildi":Fermanın, yerine kiminle gönderildiğini gösterir.

d- "Bu dahî": Fermanın, bir önceki ferman ile aynı tarih ve şekilde yazıldığının işaretidir.

e- "Bir sûreti": Aynı ferman başka bir yere de yazılmak icap ederse sadece gönderilecek yerden önce bu ibare yazılır.

f- Kararların verildiği dîvânın toplanma tarihi ve hükmün yazıldığı tarih.[10]

Mühimme defterleri, ihtivâ ettikleri konular bakımından Osmanlı Devleti'nin merkez ve taşra teşkilatına dâir çok önemli birer kaynaktırlar. Bu defterlerden merkezî idârenin taşradaki yansıması, müesseselerin işleyiş tarzı, ahali arasında cereyan eden hukûkî mevzûât ve meselelerin hallinde takip edilen yol ve usûl, tevcihler, aziller, tımar ve zeâmet sistemleri, harp tarihine dâir kilit noktalar, bir harbin seyri ve geri planı, lojistik, gayri Müslimler, sınır boylarındaki faaliyetler, beldelerin sosyal ve kültürel yapısı ve ilmî faaliyetler gibi birçok önemli konu hakkında malûmât sahibi olmak mümkündür.

Mühimme defterlerinin klasik formunda on sekizinci asrın ortalarından itibaren bazı değişiklikler olmuştur. Defterlerin konularındaki çeşitlilik kaybolmuş ve muhtevâ zayıflamıştır. Bunun sebebi ise daha özel ve muayyen konularda başka defterlerin tutulmaya başlanması olmuştur. 1742'den itibâren *Ahkâm-ı Şikâyât* defterleri tutulmuş ve 1707'de *Mısır Mühimmesi* adı ile ayrı bir defter ortaya çıkmıştır.

Mühimme defterleri birkaç nevi olup bunlardan biri, sıradan meselelerin kaydedildiği defterdir. Mektûm mühimme defteri denilenlerde ise gizli olarak yazılan hüküm veya fermanlar mevcuttur. Sadrazam seferde iken devlet merkezinde sadâret kaymakamının başkanlığında toplanan dîvân veya meclisteki müzakereye dair tutulan deftere de Rikâb mühimmesi ismi verilmiştir.

[10] Temelkuran, *a.g.m.*, s.158.

Osmanlı Devleti'nde, büyük askerî harekâtlar sırasında mâlî, idârî ve askerî işlerin halli için Dîvân-ı Hümâyûn'a ait bazı kalemler, orduyla beraber sefere katılırlar ve burada bürokratik meselelerin halline çalışırlardı. Bu katipler, merkezde nasıl çalışıyorlarsa seferde de aynen öyle görev yaparlar ve gerekli bürokratik işlemleri yürütürlerdi.[11] Muhârebe zamanı lâzım olan bütün defterler sadrazam ve serdar-ı ekrem ile beraber sefere gönderilirdi ki bu şekilde, seferdeki müzâkerelere ait, yine seferde tutulan mühimme defterlerine de ordu mühimmesi denilirdi.[12]

[11] Feridun M. Emecen, "Sefere Götürülen Defterlerin Defteri", *Prof. Dr. Bekir Kütükoğlu'na Armağan***,** İstanbul 1991, s.241.
[12] Uzunçarşılı, *aynı yer.*

A- KÖPRÜLÜZÂDE ABDULLAH PAŞA'NIN HAYATI VE DEVRİN SİYASÎ HÂDİSELERİ

1- Abdullah Paşa'nın Menşei, Vezâret Rütbesini Alması ve Sadâret Kaymakamlığı

Bir döneme damgasını vurmuş olan Köprülüler sülalesinin ceddi Köprülü Mehmed Paşa'nın, Amasya sancağının Vezirköprü kasabasından Yusuf Ağa'nın kızı Ayşe Hanım ile izdivacından dünyaya Fazıl Ahmed Paşa ile Fazıl Mustafa Paşa gelmiştir.[13]

Mehmed Paşa'nın küçük oğlu Fazıl Mustafa Paşa'nın Numan, Abdullah ve Esat adlı üç oğlu olmuştur. Büyük oğlu Numan Paşa 1675 civarında Girit'te doğmuş olup 1710 tarihinde Sultan II. Mustafa'nın kızı Ayşe Sultan ile evlenerek saraya "damat" olmuş ve aynı yıl sadarete getirilmiştir. Üç ay üç gün sonra istifa eden paşa, 1719'da Kandiye'de hastalanarak vefat etmiştir.[14]

Fazıl Mustafa Paşa'nın en küçük oğlu Esad Paşa, 1717'de vezir olmuş ve 1726'da kırk beş yaşlarında Girit'te Resmo'da ölmüştür. "Hicrî" mahlasıyla şiirler yazan Esad Paşa, *Yusuf u Zeliha*'yı Farsçadan manzum olarak Türkçeye çevirmiştir.

Fazıl Mustafa Paşa'nın ikinci, yani ortanca oğlu Abdullah Paşa'nın doğum tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Ancak abisi Numan Paşa'nın 1675 tarihlerinde doğduğu göz önünde bulundurulursa, Abdullah Paşa'nın 1680-85 civarında doğduğu tahmin olunabilir. Köprülüzâde Abdullah Paşa da babası, ya da daha umûmi bir ifâdeyle diğer Köprülüler gibi çok iyi tahsil görmüş alim bir zat idi. Hayatı boyunca ilim, edebiyat ve şiirle meşgul olmuş ve kaside yazmıştır. Hafızdı ve husûsiyle kıraat ilminde ihtisas sâhibi idi. Kıraat ilmine dâir, "El-İfâdetü'l-Mukni'a fî Kırâ'ati'l-E'immeti'l-Erba'a" isimli bir eser telif etmiştir.[15] Bu eser Köprülü Kütüphanesi'ndedir.[16] Abdullah Paşa'nın yazdığı Arapça şiirleri havi müretteb bir divanı Beyrut'ta basılmıştır.[17] Bu eser muhtemelen, Köprülü Kütüphanesi'nde bulunan "Nuhbetü'l-Eş'âr" isimli eserdir.[18]

---

[13] Abdülkadir Özcan, "Köprülüzâde Fazıl Mustafa Paşa", *DİA*, c.26, s.263.
[14] ____, "Köprülüzâde Numan Paşa", *a.g.e.*, s.265.
[15] Köprülü Kütüphanesi, II, 297.1'de kayıtlıdır. Bu kütüphanede Abdullah Paşa'nın, (34 Fa Ek 5)'te kayıtlı, 1133 tarihli bir de vakfiyesi mahfûzdur: *Vakfiyetü Abdullah Paşa bin Mustafa Paşa bin Mehmed Paşa el-Köprülü.*
[16] Bursalı Mehmed Tahir Efendi, *Osmanlı Müellifleri*, İstanbul 1333, c.1, s.364.
[17] Şemseddin Sâmi, "Köprülüzâde Abdullah Paşa", *Kamûsu'l-A'lâm*, c.V, s.3909.
[18] Köprülü Kütüphanesi, II, 892.7.

İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Nuhbetü'l-Eş'âr'ı *Osmanlı Tarihi*'nde kaside olarak belirtmiş ve Abdülbâkî Efendi'nin buna dair bir şerhi olduğunu yazmıştır.[19] Fakat *Uşşâkîzâde Târihi'*nde geçtiğine göre paşa, kayınpederi Şeyhülislam Feyzullah Efendi hakkında Zilhicce 1114'te (Mayıs 1703) "Kasîde-i Bâ'iye" isimli bir kaside yazmış ve bu kasideyi Haremeyn Müfettişi Abdülbâkî Efendi şerhetmiştir. Zamanın hatırı sayılır alimlerinden olan fetva emini Selim Efendi ve Edirneli Kâmî Mehmed Efendi buna birer takriz yazmışlardır.[20] Safer 1115 (Temmuz 1703) tarihinde de Abdülbâkî Efendi "Şerh-i Ülker" nâmıyla bu kaside için bir şerh telîf etmiştir. Selim Efendi dahi bir şerhini yapmıştır.[21]

Paşanın ilmî cihetini ikmâli, vazifeleri esnasında da devam etmiştir. Feyzullah Efendi gibi devrin siyasetinde son derece nüfuz sahibi bir şeyhülislamın damadı olması hasebiyle, vezaretle başlayan siyasî hayatı nişancılık, sadaret kaymakamlığı, muhtelif valilikler ve serdarlık ile devam etmiştir. Abdullah Paşa'nın yaptığı hizmetler ve ilmi çalışmaları, Bursalı Mehmed Tahir Efendi'in, "Kılıcı ve kalemiyle hizmetleri geçen alim vezirlerdendir." ifadesini teyit etmektedir.[22]

Köprülüzâde Abdullah Bey 2 Şaban 1112 (12 Ocak 1701) tarihinde Şeyhülislam Feyzullah Efendi'ye damat olmuş, bundan bir sene sonra 12 Şaban 1113'te[23] (12 Ocak 1702) vezaret rütbesini alarak kubbe veziri olmuştur.[24] Cemâziyelevvel 1114'te (Ekim 1702) nişancı[25] olan Abdullah Paşa'ya, Daltaban Mustafa Paşa'nın sadâretini tebrik merasiminde atlas kaplı kürk giydirilmiş idi.[26] Bundan üç ay sonra, 6 Şevval 1114[27] tarihinde Tevkiî Köprülüzâde Abdullah Paşa, kayınpederi Şeyhülislam Feyzullah Efendi'nin girişimiyle sadâret kaymakamı oldu.[28]

Şöyle ki, padişahın Edirne'de bulunduğu esnada Çelebi Yusuf Paşa İstanbul'da kaymakam idi. Bu esnada Yusuf Paşa tarafından Edirne'ye bir haber gönderildi. Bu haberde, Dersaadet'te ahali arasında Şeyhülislam Feyzullah Efendi'nin bazı mühim memuriyetlere

[19] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, c.IV, II. Kısım, Ankara 1995, s.592.
[20] İbrahim Hasîb Efendi, *Uşşâkizâde Târihi*, (Haz. Dr. Raşid Gündoğdu), Çamlıca Basım Yayın, İstanbul 2005, c.1, s.551.
[21] *Uşşâkizâde Târihi*, c.2, s.595.
[22] *Osmanlı Müellifleri*, gös. yer.
[23] *Anonim Osmanlı Tarihi (1099-1116)*, (Haz. Abdülkadir Özcan), Ankara 2000, s.161'de: 10 Şevval 1113 (10 Mart 1702).
[24] Defterdar Sarı Mehmed Paşa, *Zübde-i Vekāyi'ât*, (Haz: Abdülkadir Özcan), Ankara 1995, s.720; Raşid, *Tarih*, c.II, s.524.
[25] *Uşşâkizâde Târihi*, c.1, s.526.
[26] Daltaban Mustafa Paşa, dört yüz yıldır adet olan mücevvezenin terk edilerek, vezirlerin diğer divan erkanından ayrılması için kallavi giymelerini usul ittihaz ettirmiştir: "Vüzerâ-i izâm, sâirden imtiyaz olmak için bugün hatt-ı hümâyûn sâdır olup, vezîr-i a'zam hazretleri ve mevcûd bulunan vüzerâ-i izâmdan Kaymakam Hasan Paşa ve Nişancı Abdullah Paşa atlas kaftan ve mücevveze yerine kallâvî giyüp divan olup arza girdiler. Cümlenin katında pesendîde olup müstahsen görüldü. (4 Receb sene 1114) " (*Zübde-i Vekāyi'ât*, s.751.)
[27] *Anonim*, s.205'te 9 Şevval (26 Şubat).
[28] *Zübde-i Vekāyi'ât*, s.767.

kendi evlat ve dostlarını tayin ettirdiğine dair söylentiler olduğu ve her an bir fitne zuhurundan korkulduğu bildiriliyordu. Bu hadise üzerine Şeyhülislam Feyzullah Efendi, Yusuf Paşa'dan emin olamayıp "Âsitâne'de olan kaymakam dahi kendi adamlarımdan olmadıkça bu tür gaileyi defetmek mümkün olmaz" mülahazasıyla damadı olan Köprülüzâde Abdullah Paşa'yı sadâret kaymakamı tayin ettirerek İstanbul'a göndertmiştir.[29]

2- Birinci Edirne Vakası'nda Abdullah Paşa

Feyzullah Efendi Erzurumlu olup, âlim bir kimse idi. Çok iyi bir tahsil gören Feyzullah Efendi, meşhur hünkâr şeyhi Vânî Efendi'nin delâletiyle İstanbul'a gelmiş ve damadı olarak bir müddet sonra, 1699 yılında IV. Mehmed'in oğlu Şehzade Mustafa'nın hocası olmuştu. Ardından Şehzade Ahmed'in hocalığını da yapan şehzadeler hocası Feyzullah Efendi, süratle terfi ederek evvela nakîbüleşrâf ve sonra Rumeli kazaskeri olup 1688'de de şeyhülislam tayin edilmiştir. Ancak bir müddet sonra meydana gelen yeniçeri hadiselerinde saraya karşı tavır aldığı için sultan tarafından memleketi olan Erzurum'a sürgün edilmiştir.

Feyzullah Efendi, hocası olduğu II. Mustafa'nın 1695'te cülûsuna kadar Erzurum'da kalmış ve bu tarihte yeni padişah tarafından İstanbul'a davet edilerek yeniden şeyhülislam tayin olunmuştur. Bu sırada veziriazam olan Amcazade Hüseyin Paşa, büyük bir azim ve gayretle memleket meselelerini halletmeye uğraşırken karşısında her zaman Feyzullah Efendi'yi bulmuştur. Padişahın büyük hürmet gösterdiği Feyzullah Efendi, işinin ehli olan Amcazâde Hüseyin Paşa'ya tam anlamıyla diş geçirememekte idi. Zira sultanın Hüseyin Paşa'ya karşı da teveccühü vardı.

Neticede Amcazâde'nin istifası üzerine padişah üzerindeki etkisi iyice artan Feyzullah Efendi, ipleri tamamen eline geçirerek sadrazamlar tayin ve tebdilinde dahi rol oynayan bir nüfuza sahip oldu. Veziriazamlar padişahın emriyle, şeyhülislamın hilafına karar veremez hale geldiler. Nitekim Feyzullah Efendi'nin isteğiyle sadrazam olan Daltaban Mustafa Paşa, onun tahakkümünden kurtulamamış ve yine onun arzusuyla azil ve katledilmişti. Ve yine Feyzullah Efendi'nin tavsiyesiyle Daltaban Mustafa Paşa'dan sonra sadarete gelen Rami Mehmet Paşa'ya, Sultan II. Mustafa: "Şeyhülislamın reyinden taşra hareket edersen itâba müstahik olursun" demişti. Öyle ki, protokol icabı şeyhülislamların, veziriazamların solunda gitmesi icap ederken sadrazamın, şeyhülislamın solunda gitmesi emrolunmuştu ve padişah

[29] Uzunçarşılı, *a.g.e.*, c.IV, I. Kısım, s.22.

sadrazamlardan gelen arzlara, hocasıyla görüşülüp onun mütalaa ve muvafakati alınmadıkça itibar etmiyordu.[30]

Oğullarına şeyhülislamlık ve kazaskerlik payeleri ve kadılıklar veren, mensuplarına yüksek mevkiler tahsis eden ve bütün hükümet işlerinde müdahalesi ve tahakkümü olan Feyzullah Efendi'nin bu hal ve hareketlerinden ve himayesinde olanların "vezir kendi çırağımızdır" gibi hakir görücü ve şerefe dokunacak sözler sarfetmekte olmalarından bıkan Sadrazam Rami Mehmet Paşa, bu duruma bir son vermek arzusunda idi.

Tam da bu günlerde Gürcistan'da vuku bulan hadiseler üzerine buraya asker sevki icap etmişti. Bu Gürcistan hadisesi sebebiyle oraya gönderilecek cebeciler, şeyhülislamın tahakkümünden kurtulmak isteyen sadrazamın el altından teşvikiyle: "Mademki sefere tayin edildik, birikmiş on kıst maaşımızı isteriz. Padişahımız Edirne'de, kaymakama halimizi arzetsek o da yüzümüze bakmaz" diyerek At Meydanı'nda Fazlı Paşa Sarayı önünde toplandılar. Bu suretle İstanbul'da şeyhülislam aleyhine bir isyan başlamıştı.

Bu keşmekeş sırasında sadaret kaymakamı olarak İstanbul'da bulunan Köprülüzâde Abdullah Paşa, askerlerin istekleri olan maaşlarını verip durumu düzeltmek niyetiyle sadrazama keyfiyeti bildirmişti. Merkezde cereyan eden bu hadisenin Edirne'de işitilmesinin ardından, "Mevcut durumun müsebbibi cebecibaşıdır" denilerek mevcut cebecibaşı vazifeden alındı ve Feyzullah Efendi'ye muhalif olanların tavsiyeleri ile Boşnak İbrahim Ağa, Rami Mehmed Paşa'nın dahliyle yeni cebeci başı tayin edildikten sonra da bir takım gizli emirlerle acele İstanbul'a gönderildi. Yeni cebeci başı İbrahim Ağa, İstanbul'a geldikten sonra bir ay kadar vakit geçirerek isyan tertibatını yaptı.

Bu esnada Köprülüzâde Abdullah Paşa, cebecilerin istediklerinin bir kısmını vermeyi kabul etmiş ve cebeciler de buna razı olmuşlardı. Ancak cebeciler, daha sonra aldıkları talimatla maaşlarının tamamının verilmesini isteyerek yeniden kıyam ettiler. Et meydanına girip bayraklarını diktiler. Abdullah Paşa ise Sekbanbaşı Haşimzâde Seyyid Murtaza Ağa ile müzakere edip mevcut bostancı ve yeniçerileri silahlandırarak ve sancak-ı şerîfi çıkararak bu isyanı bastırmaya karar vermişlerdi. Bir taraftan da ulemâ, İstanbul'daki devlet ricali ve ocak zabitleri saraya davet edilmiş ve hepsi de iştirak etmişti. Sadece ulemadan İstanbul Kadısı Seyyid Mahmud Efendi defaatle davet edildiği halde, bacanağı Abdullah Paşa ile araları açık olduğu için, hastalığı bahanesiyle davete icabet etmedi.

Ağakapısına hücum ile yağma eden asiler, burada mahpus olanları serbest bırakarak nüfuslarını çoğalttılar ve kaymakamın sarayına yöneldiler. Abdullah Paşa'nın adamlarıyla

[30] Orhan F. Köprülü, "Feyzullah Efendi", *İA*, c.IV, s.593-600.

içeri girmek için kapıya dayanan cebecilerin arasında meydana gelen arbedede bir cebecinin ölmesi, hadiseyi iyice büyüttü ve nihayet asiler saraya girerek burayı da yağma ettiler ve mahpusları da serbest bırakarak kendilerine iltihak ettirdiler.

Bundan sonra saraya yönelen asiler, saraya yaklaşınca bir miktar yeniçeri ile sekbanbaşıyı gördüler. Yeniçerilerin asilere meyletmesi üzerine sekbanbaşı, aralarından kaçmak istedi, ancak yakalandı ve Et Meydanı'na getirildi. Hanesinden alınmış olan Seyyid Mahmud Efendi de bir *kalıb-ı bî-rûh* misali meydana getirildi ve *"ulemâ, mevâlî ve sair a'yân-ı büzürgân"* bizimledir diye İstanbul'daki ulemayı ve ayanı davet için mektuplar yazdırıldı. Sarrachâne kethüdası dahi yakalanıp bayrağı ile, asilerle olmaya mecbur edildi.

Asiler, Sekbanbaşı Murtaza Ağa'ya, "Bayrağını aç, bizimle ol, seni kendimize başbuğ edelim" dediler. Fakat Murtaza Ağa bu azim fitneyi teskin etmek istiyordu ve "Böyle küfrân-ı nimet etmeyiniz, asilerin akıbeti malum, bu işten vazgeçerseniz sizin affınıza kefil olurum" dediyse de kimse dinlemedi. Üstelik asiler, ağalığı elde etmek isteyen mazül kul kethüdası Çalık Ahmed Ağa'nın teşvikiyle Murtaza Ağa'nın üzerine giderek ağayı katlettiler.

Hadiselerin aldığı hal ve sekbanbaşının akıbeti üzerine saraydaki ulema ve devlet erkanı dağıldı. Köprülüzade Abdullah Paşa: "Bu fitneyi bastırmak mümkün olmadı, mukadder böyle imiş. Şimdiden sonra münasip olan, bir zaman uzlet ve inzivâya çekilmektir" diyerek durumu padişaha bildirdi ve ortadan kayboldu.[31]

Bu suretle ortaya çıkan ve gittikçe alevlenen Birinci Edirne Vakası'nda Abdullah Paşa'nın rolü buraya kadar olmuştur. Bu isyan yalnız Şeyhülislam Feyzullah Efendi'nin azli ve katliyle neticelenmemiş, isyanı tertib eden Sadrazam Rami Mehmed Paşa da makamından olmuş ve padişah İkinci Mustafa hal' edilerek Sultan Üçüncü Ahmed tahta geçmiştir.

Yukarıda anlatılan Edirne Vakası esnasında firar ederek kaçıp bir köşede gizlenen Köprülüzâde Abdullah Paşa, mahzurun ortadan kalkmasından sonra gizlendiği yerden 29 Zilkade 1115[32] (4 Nisan 1704) tarihinde zuhur edip Hanya muhafazasına memur oldu.[33]

Abdullah Paşa bundan sonra 1705'te (1117) Sakız, 1707 Haziranında (Rebîülevvel 1119) Sivas, 1709'da (1121) Trabzon ve 1710'da (1122) da Belgrat valiliklerinde bulunmuştur. Aynı sene bulunduğu Eğriboz muhafızlığından sonra 1123'te ikinci defa Hanya, 1124'te (1712) yine ikinci defa Trabzon, 1126'da Musul ve 1127'de (1715) Aydın valisi olmuştur.

---

[31] Uzunçarşılı, *a.g.e.*, c.IV, I.Kısım, s.15 vd.; *Zübde-i Vekāyi'ât*, s.787-790.
[32] *Anonim*, s.273'te: Hanya muhafazasına memur olup çekdiri ile gidüp…27 Receb 1115 (6 Aralık 1703)
[33] Raşid, *a.g.e.*, c.III, s.127; *Zübde-i Vekāyi'ât*, s.840.

1128'de (1715) Mora seraskeri ve Sakız muhâfızı[34], aynı senenin Zilkadesinde (Ekim 1715) İnebahtı muhâfızı, 1129'da (1717) Şam, 1130'da (1718) Diyarbekir valisi, 1132 Rebîülevvelinde (Ocak 1720) Erzurum valisi ve 1135 Zilkadesinde (Ağustos 1723) Van vilâyetiyle Azerbaycan ve Tebriz seraskeri oldu[35].

3- İran'daki Gelişmeler ve Köprülüzâde Abdullah Paşa'nın Tebriz Seraskerliği

1135 (1722) tarihinde İran tahtında Şah Safi Süleyman'ın oğlu Şah Hüseyin bulunuyordu. Sefahate alışmış bir sultan olan Şah Hüseyin'in devlet işlerinde olan bu lâkayd tutumu yüzünden hudud boylarındaki muhtelif aşiretler kendini tanımaz olmuşlardı.

Doğu İran'da bulunan Türk aşiretlerinden Galcaî ve Kılıçlar oymaklarının reisi Üveys oğlu Mahmud Han, tabi olduğu Şah Hüseyin'e isyan etmiş ve üzerine gönderilen Safikulu ve Lütfihan kuvvetlerini mağlup edip evvela Kirman'ı, ardından Yezd'i ve daha sonra da Meşhed'i ele geçirerek Safevilerin merkezi olan İsfahan üzerine yürümüştü. (1722)

Mir Mahmud Han İsfahan'ı kuşatınca bazı İran ricali Şehzade Tahmasb'ı alarak Kazvin şehrine kaçtılar. Bu taraftan Belucistan halkının Bender-Abbas taraflarını yağmalamaları ve Sünni olan Dağıstan halkının ayaklanarak Şirvan'ın merkezi olan Şamahı'yı ele geçirip Gence üzerine yürümeleri üzerine bu hadiseler Erzurum ve Bağdad valileri tarafından tafsilatıyla hükümete bildirildi.

1134 Şaban (1722 Mayıs) tarihinde Van valisi Köprülüzâde Abdullah Paşa'ya gönderilen hükümde Kandehar, Herat, Kirman Yezd ve Şamahı'nın elden çıktığı ve İsfahan'ın da ele geçirilmek üzere olduğu bildirilerek kendisine bazı talîmât verilmiştir.[36] Sultan Üçüncü Ahmed Han tarafından Abdullah Paşa'ya gönderilen, Evâil-i Şaban 1134 tarihli diğer bir hükümde hulasaten, "İran'da cereyan eden hadiselerden haberimiz vardır. İsfahan düşerse diğer yerlerin de düşmesi mukarrerdir. Acem şahlarının bu zayıf zamanlarında onlara taarruz etmek benim ahlakıma muhaliftir. Lakin, bu memleketlere saldıranlar, düzenli ve mazbut askerler değildir. Binaenaleyh, acem mülkünde ikamet eden Ehl-i Sünnet Ve'l-cemaat Müslümanlar bulunup düşman, halka fenalıklar etmekte olup, bunların muhafazası elzemdir.

[34] "Sakız muhâfızı Köprülüzâde Abdullah Paşa Kuds-i Şerîf ve Hamid sancaklarıyla çarhacı olmak üzre altmış kîse akçe verilip vaktinde yanına ta'yîn olunacak paşalar ile mu'tâd üzre istikbâl-i hüccâc hıdmetinde kıyâm etmek üzre fermân olundu." (Raşid, *a.g.e.*, c.IV, s.281.)

[35] *Şakãik-ı Nu'mâniye ve Zeyilleri***,** (Hazırlayan: Abdülkadir Özcan), c.4, s.693 vd.; Mehmed Süreyyâ, *Sicill-i Osmânî***,** c.III, 376-377.

[36] BOA, *MD*, nr.130, s.362.

Bu yüzden, memleketime yakın olan yerlerin ve ahalisinin mal ve canlarının muhafazası için hareket ve buralar, ahali perişan olmadan zabdedilmelidir.

İran şahı İsfahan'a kuvvet çıkaracak olursa herkes kendi hududuna yakın kaleleri zabt edip ahalisini korumaları için Bağdat valisi Vezir Hasan Paşa'ya, Basra valisi Ahmed Paşa'ya, Musul valisi Vezir Mustafa Paşa'ya, Şehrizor Beylerbeyisine, Erzurum valisi Vezir İbrahim Paşa'ya Çıldır Beylerbeyisi İshak Paşa ve Kars beylerbeyisi, kapıları halkı ve erbâb-ı tımarı ile tayin olunmalıdır.

Sen dahi lazım gelen tertibatı alıp, Acem şahının durumuna göre hareket edesin. Şayet şah, yerinde kalırsa, herhangi bir hareketine iznim yoktur. Ancak diğer memleketlerin de düşman eline geçeceği mukarrerse derhal Erzurum valisi ile irtibata geçip ya beraber yahut yalnız sen, varıp hududa yakın olan Revan, Gence ve Tiflis kalelerini zabtedesin. İtaat etmezlerse bile ahalinin mülk ve eşyasını yağmadan koruyup kadın, çocuk, zuafâ, reâyâ ve acezenin perişan olmamasına ziyadesiyle dikkat et."[37] denilmektedir

Bu hüküm Basra, Bağdat, Şehrizor, Erzurum, Çıldır ve Kars valilerine de gönderilerek İsfahan'ın düşmesinin ardından birinci derecede ehemmiyeti hâiz Revan, Tebriz, Gence ve Tiflis'in derhal işgali emrolunmuştur.

Nihayet 1135 (1723) tarihinde Mir Mahmud, yedi ay muhasaradan sonra İsfahan'ı almış ve Şah Hüseyin'i de esir etmişti. İran'ın bu karışık durumu içerisinde Bağdat valisinden gelen bir yazıda, Hz. Ali hariç diğer üç büyük halifeye Şiiler tarafından seb' edildiği ve bunlardan intikam alınmasının vaktinin geldiği bildirilmişti. Diğer taraftan Şiilere karşı harbeden Davud Han'ın Şirvan hanı olarak Osmanlılar tarafından tayin ve kabul edilmesi, Şirvan ve havalisi Sünni halkı tarafından talep edilmişti. Neticede Davud Han, Şirvan hanı olarak tayin olunup kendisine menşur gönderilmiştir (1723). Böylece Osmanlının İran'a müdahalesi adeta zaruri olmuştu.

Diğer taraftan Rusya cihetindeki gelişmeler de bu zarureti teyit etmiştir. Şöyle ki, Rus çarı Birinci (Koca) Petro, İran'daki keşmekeşten istifâde ile Hazar sâhillerinden Bakû'ye doğru ilerlemekte ve Gîlân'la Mâzenderan ve Esterâbâd'ı tehdit etmekte idi ki bu durum Türkiye'nin doğudan bir Rus çemberiyle çevrilmesi demekti. Hattâ Rusların Hazar'dan sonra Karadeniz'e inmeleri tehlikesi de uzak değildi. İsfahan'ın düşmesiyle Safevi hükümetinin sona erdiğini bilen Veziriazam Dâmât İbrahim Paşa, 84 sene evvel akdedilmiş olan Kasr-ı-Şîrin anlaşmasının da artık hükmünün kalmadığını iyi biliyordu. Bu sebeple Türkiye'nin doğu cihetinden emniyetini temin edecek askerî tedbirlerin derhal alınmasına başlanılarak İran ve

[37] BOA, *MD*, nr.132, s.69.

Kafkasya sınırlarında üç cephe açıldı. Erzurum beylerbeyi Silâhdar İbrahim Paşa Kafkasya; Van valisi Köprülüzâde Abdullah Paşa Tebriz ve Azerbaycan, Bağdat valisi Hasan Paşa da Hemedan ve Kermanşâh'a müteveccih Irak cephelerine serasker tâyin edilmişlerdir.[38]

Azerbaycan cephesinde Tebriz seraskeri Köprülüzâde Abdullah Paşa, Selmas şehrini teslim aldıktan sonra Hoy, Çorş, Tasuc ve Merend kasabalarına yöneldi. Bu şehirler asker ve zahire ile dolu olduğundan, Tebriz muhasarasına başlamadan evvel buraların zabtı ve düşmandan tahliyesi elzemdi. Abdullah Paşa, bu şehirleri Mayıs 1724 tarihinde tamamen ele geçirerek Tebriz üzerine yürüdü ve şehri muhasara etti.

Osmanlı askeri Tebriz kuşatmasında iken kış bütün şiddetiyle bastırmıştı. Artık askerlerin siperlerde kalması neredeyse imkânsız hale geldiğinden Abdullah Paşa, muhasarayı kaldırarak önce Şüster'e ve daha sonra da Tasuc'a çekildi ve durumdan İstanbul'u haberdar etti.

Abdullah Paşa'nın muhasarayı kaldırması, Tebriz'in mutlaka alınmasını arzulayan padişah tarafından tasvip edilmemekle beraber bu duruma ses çıkarılmamış, paşanın altı ay sonra tekrar muhasarası sırasında ise kendisine bazı tarizkâr ifadelerle Tebriz'in kati surette alınması bildirilmiştir. 1724 yılı Ağustos ayında (Evâil-i Zilhicce 1136) gönderilen hükümde, Abdullah Paşa'nın amcası sâbık Veziriazam Fazıl Ahmed Paşa'nın Kandiye kalesini üç sene müddetle, yaz kış demeden muhasara ettiğini, askerin orada kışlayıp bu hususta büyük gayret ve ihtimam göstermeleri ile fethin müyesser olduğu hatırlatılmış; Tebriz'in fethinin padişahın arzusu olduğu bildirilerek kendilerinin, muhasara kış mevsimine kadar uzasa bile, fetih gerçekleşmedikçe olmadıkça oradan bir adım atmamaları ve umumen orada kışlamaları emrolunmuştur.[39]

28 Temmuz 1725 günü Tebriz civarına varan Abdullah Paşa'yı İran askerleri karşılamış ve vukua gelen şiddetli muharebe akşama kadar devam etmiştir. Neticede mağlup olan İranlılar kaçarak şehre girmişlerse de onları takip eden Osmanlı askerlerinden bir kısmı duvarları aşarak içeri girmeye muvaffak oldular ve derhal kale kapılarını açıp tüm kuvvetlerin içeri girmesini temin ettiler. Osmanlı askeri, içeride devam eden muharebeyi de iki gün bir gece sonra kazanmış ve nihayet beşinci gün bütün şehir ve kale ele geçirilerek Tebriz halkı, kendilerine itimat edilmediğinden şehirden çıkarılmıştır. Böylece Tebriz'in fethi tamamlanmış oluyordu. Daha sonra Urmiye ve Erdebil de Abdullah Paşa tarafından alınmıştır.

Diğer taraftan, İsfahan'ı alan Mir Mahmud'un yerine onu boğdurarak, öldürtmüş olduğu amcasının oğlu Eşref, 23 Mayıs 1723 günü geçmiş ve şahlığını ilan etmişti. İran'ın bu

[38] İsmail Hami Danişmend, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi***,** c.IV, s.13.
[39] BA, *MD*, nr.132, s.69.

sıradaki karışıklığından istifade etmek isteyen Şah Tahmasb derhal faaliyete geçerek İsfahan'ı geri almak için yola çıkmıştı. Bu harekatı sırasında Şah Tahmasb, Osmanlıların desteğini temin için 1726 tarihinde Köprülüzâde Abdullah Paşa'ya bir mektup göndererek, Osmanlıların işgal ettikleri yerlere tecavüz etmemek şartıyla üç senelik bir sulh akdini rica etti. Şahın bu isteğinin Abdullah Paşa tarafından merkeze bildirilmesinin ardından Tahmasb ile, İran'dan alınan yerlerin Osmanlılarda kalması şartı esas olmak üzere bir anlaşma akdi için, sabıka ruznamçeci olan Mustafa Efendi Tebriz'e yollanmıştır.

Bu sırada hastalığı sebebiyle Tebriz seraskerliğinden ayrılan Köprülüzâde Abdullah Paşa, kendisine mâlikâne olarak verilen Rakka eyaletine geçmiş ve eyalet merkezi olan Urfa'da oturmasına müsaade edilmiştir. Bu gelişmeden sonra Tebriz seraskerliğine de, şehrin muhasara ve fethinde büyük hizmeti görülen Hekimoğlu Ali Paşa tayin olunmuştur (Zilhicce 1138). Diğer taraftan, Şah Tahmasb ile yapılan görüşmeden de bir netice hasıl olmamıştır.[40]

Köprülüzâde Abdullah Paşa, Rakka valisi olarak Urfa'da ikamet ederken, Sayda valisi Vezir Küçük Osman Paşa'nın vefatı üzerine, Sayda eyaletine vali olarak gönderilmiştir. 1141 senesi Muharreminin ortalarında (Ağustos 1728) hatt-ı hümâyûn ile kendisine Kandiye[41] eyaleti tevcih ve ihsan buyrulan Köprülüzâde Abdullah Paşa, aynı senenin Zilhiccesinde Mısır valisi olmuştur.

1143 senesi başlarında tekrar Tebriz seraskeri olarak gördüğümüz Köprülüzâde Abdullah Paşa, bu tarihte on bin kadar kuvvetle harekete geçen Tahmasb Kuluhan (Şah Tahmasb'ın sadrazamı Nadir Han) ile yaptığı mücadeleyi kaybetmiş ve Hemedan ile Tebriz, Şah Tahmasb'ın eline geçmiştir. Buraların tekrar istirdadı için Hekimoğlu Ali Paşa, Revan seraskeri unvanıyla tekrar Azerbaycan harekâtının idaresine memur edilmiştir.[42] Bu sırada, vuku bulan Patrona Halil isyanı neticesi İstanbul'da taht değişikliği olmuş ve 19 Rebîülevvel 1143'te (2 Ekim 1730) Birinci Mahmud tahta cülûs etmiştir.

Köprülüzâde Abdullah Paşa'ya 1144 Muharreminde (Temmuz 1731) tekrar Kandiye valiliği ve 1145 senesinde Niğbolu kalesi muhafızlığı tevcih buyrulmuştur.[43] Paşa, 1145 Şevvalinde Konya ve 1146'da da ikinci defa Mısır valisi olmuştur.[44]

[40] Uzunçarşılı, *a.g.e.*, s.172 vd.
[41] Küçük Çelebizâde İsmail Asım, *Raşid Tarihi Zeyli*, c.VI, s.442, 584.
[42] Uzunçarşılı, *a.g.e.*, c.IV, I. Kısım, s.220.
[43] Subhi Mehmed Efendi, *Tarih-i Sami Şakir ve Subhi*, 1198, s.45a.
[44] Mehmed Süreyya, *a.g.e.*, s.377.

4- Köprülüzâde Abdullah Paşa'nın Anadolu Valiliği İle Şark Seraskerliği ve Şehadeti

İranlılar tarafından Tebriz ve Hemadan ve sair şehirler ele geçirilmiş idi. Fakat bundan sonra Osmanlı Devleti, bu sahada İran'a karşı giriştiği muharebelerde muvaffakiyet elde etmiş ve iki taraf arasında 1144 Şabanında (Şubat 1732) bir muahede akdolunmuş idi. Fakat yapılan bu anlaşmadan iki taraf da memnun kalmamıştı.

Nihayet bir müddet sonra, İran'ı Afganlılardan kurtarıp Safevi saltanatını Şah Tahmasb'a temin etmiş olan Nadir Ali Han (Tahmasb Kuluhan) taarruza geçeceğini Bağdat valisi Ahmed Paşa'ya bildirdi ve kısa bir süre sonra da Bağdat'ı işgal etti.

Bu hadiseler üzerine bölgeye külliyetli miktarda asker sevk edildi ve Erzurum valisi sabık veziriazam, Topal Osman Paşa orduya serasker tayin edildi (Şaban 1145). Bu haberi alan Nadir Han, bir miktar askerini Bağdat muhasarasında bırakarak Topal Osman Paşa ile karşılaşmak üzere harekete geçti. İki ordu Bağdat'a iki saatlik mesafede bulunan Doçum civarında karşılaştılar. Dokuz saat süren muharebede, Nadir Han mağlup ve yaralı olarak kaçtı (7 Safer 1146 / 20 Temmuz 1733).

Bu zaferden sonra Musul taraflarına çekilen Nadir Han yeni bir taarruz için fırsat kollamaya başlamıştı. Osmanlı kuvvetlerinin mühim bir kısmının baharda toplanmak üzere terhis edildiğini ve geri kalanının da kış sebebiyle dağınık bir halde bulunduğunu haber alınca, beklediği fırsatın zuhur ettiğini görüp, derhal hareketle Kerkük civarına gelmiş ve burada Osmanlı kuvvetlerini mağlup etmiştir. Bu muharebede, Serasker Topal Osman Paşa şehit düşmüştür (Cemâziyelâhir 1146 / Kasım 1733).

Nadir Han, bundan sonra Şehrizor, Kerkük, ve Derne'yi işgal edip Osmanlıların sulh teklifini beklemeye başlamıştı. Ancak beklediği olmayarak, bilakis padişah şiddetle harbe devam edilmesini bildirip, bunun için Sadrazam Hekimoğlu Ali Paşa'yı göndermeye karar vermiş ve şehit düşen Topal Osman Paşa'nın yerine de 12 Şevval 1146'da Anadolu valiliği ile Köprülüzâde Abdullah Paşa'yı tayin etmiştir.

Köprülüzâde Abdullah Paşa'nın Şark canibine serasker olduğu şu hüküm ile bildirilmiştir:

"Sen ki serasker-i hamiyet-perverim ve vezîr-i gayret-küsterim Abdullah Paşa'sın. Seni selam-ı şahânem ile selamladıktan sonra, senden her vechile gayret ve din ü devletime

layık hareket ve hizmet beklerim. Bunun için emrine takviyet için….bi'l-istiklâl harekete me'zûn ve murahhas kılınmışsındır." [45]

Bu taraftan, Kerkük'teki başarısından sonra Bağdat önlerine gelen Nadir Han, Ahmed Paşa'ya bir elçi göndererek Revan, Gence, Şirvan ve Kaht eyâletlerini istemiştir. Ahmed Paşa, emrinde kafi miktarda muhafız ve mühimmat bulunmadığı için Nadir Han'ın bu isteğine muvafakat edip, yetmiş seksen gün müsaade isteyince Nadir Han İran'a döndü.

Nadir Han'ın bu teklifi İstanbul'da görüşülüp reddine ve Bağdat'ın tahkimine karar verilmiştir. Bu sırada Nadir Han, Hekimoğlu Ali Paşa'ya gönderdiği biri Türkçe diğer Farsça iki mektupta, kendisinin de Osmanlılar gibi Türk soyundan olup aralarında akrabalık olduğunu yazmış ve sulh teklifi yapmıştı. Ali Paşa tarafından sıcak bakılan bu sulh teklifinden sonra, paşanın müspet cevabını ihtiva eden mektuplar, Nadir Han'a götürülürken İran seraskeri Köprülüzâde Abdullah Paşa'nın eline geçip geri gönderildi. Nadir Han bir sulh teklifi yapmıştı ama bu teklif sadece bir sulhtan ibaret olmayıp, Nadir Han Aras nehrinin sağ sahilindeki bütün memleketleri istiyordu. Bu yüzden bu teklifin tutar bir tarafı yoktu. Sadrazam Hekimoğlu Ali Paşa'nın sulh isteğine İran seraskeri Köprülüzâde Abdullah Paşa karşı çıkınca, Ali Paşa sadaretten azlolundu (Safer 1148 / Haziran 1735).

Böylece emeline erişemeyen Nadir Han, harekâtına devamla Şirvan'ın merkezi Şamahı'yı zaptetti. Nadir Han'ın, Gence'yi de ele geçirmek üzere Aras nehri üzerindeki Kürçayı tarafından bir kısım kuvvetini geçirdiği ve kendisinin de on bin kişilik bir kuvvetle Karasakal geçidine geçtiği Gence valisi Genç Ali Paşa tarafından merkeze bildirilince keyfiyet diğer kumandanlara[46] ve Şark seraskeri Köprülüzâde Abdullah Paşa'ya bildirildi.

Filhakika Nadir Han Gence'yi kuşatıp bölgedeki askeri durum Osmanlılar aleyhine nezaket kesbetmiş olduğundan Gence kalesinin muhakkak kurtarılması Köprülüzâde Abdullah Paşa ve diğer kumandanlara şiddetle bildirildiğinden, gösterilen büyük gayretlerden sonra üç ay müddetle muhasara altında kalan Gence kalesi kurtarılmıştır (Cemâziyelevvel 1147 / Ekim 1734).

Nadir Han, Köprülüzâde Abdullah Paşa'nın kumandasındaki ordu ile çarpışmak üzere Kars'taki serasker kuvvetleri üzerine gitmişse de Kars suyunun öte tarafına çekilmeye mecbur olmuş ve oradan da Arpaçayı'na geçmiştir. Köprülüzâde Abdullah Paşa'ya ise mutlak sûrette

[45] *Mühimme* 139, beyaz üzerine hatt-ı hümâyûn sureti; ayrıca bk. "…vezîr-i müşârunileyh Osman Paşa'nın şahâdeti haberi vürûdunda vüzerâ-i izâmımın sadâkat ve kiyâset ile şöhret-şi'ârı olan düstûr-ı mükerrem, müşîr-i mufahham, nizâmü'l-âlem Köprülüzâde vezîrim Abdullah Paşa edâmallâhü teâlâ iclâlehû şark cânibine serasker nasb ve ta'yîn ….(Fî evâil-i Şevval 1146)" (*Köprülü Mühimmesi*, s.7a).

[46] Tiflis Muhafızı Vezir İshak Paşa'ya, Erzurum Valisi Vezir Ahmed Paşa'ya, Bayezid sancağı mutasarrıfına ve Erzurumda elviye beglerine ve yeniçeri zabitine ve serdengeçdi ağalarına, acilen Şamahı'yı kurtarmak üzere Şirvan canibine gitmeleri emrolunmuştur. (Köprülü Mühimmesi, s.27a)

Nadir Han'ı takip etmesi emrolunduğundan Osmanlı ordusu harekâtına devam etti . Ancak paşa, emrindeki askerler üzerinde disiplin temin edememekte idi. Diğer taraftan alınması icap eden harp tertibatı da mükemmel değildi. Karakol ve istihbarat zayıftı. Yetmiş bin kişilik ordusuyla hareket eden Nadir Han, seksen bin mevcutlu Osmanlı ordusunun bu zayıf cihetlerini öğrenmiş olup nihayet iki ordu Begaverd civarında karşılaştılar. Yapılan muharebede Osmanlı ordusu mağlup olmuş ve Serasker Köprülüzâde Abdullah Paşa şehit düşmüştür (22 Muharrem 1148 / 14 Haziran 1735).[47]

Köprülüzâde Abdullah Paşa edip, âdil, şâir, munsıf, eser sahibi ve cesur bir devlet adamı idi. Oğullarının[48] en büyüğü olan Abdurrahman Paşa, 1726 senesinde vezir olmuş ve 1733'te, babasının şahâdetinden dokuz sene evvel Hemedan'da şehit olmuştur. Paşanın diğer oğulları 1749'da ölen Abdullah Bey, 1759'da ölen Ammar Bey, 1763 Ağustosu'nda ölen Ayaz Bey, 1771'de ölen Hamdi Mehmed Bey, 1775 Ağustosu'nda ölen Sadık Mehmed Bey ve 1783'te ölen Affan Bey'dir.[49]

[47] Uzunçarşılı, *a.g.e.*, s.226 vd.
[48] *Osmanlı Müellifleri*'nde Abdullah Paşa'nın isminin altında verilen "Köprülüzade Ebu Nâile Abdullah Paşa" ibaresi, Abdullah Paşa'nın Naile isminde bir kızının olduğu ihtimalini ortaya koymaktadır. (bk. s. 263)
[49] *Türk Ansiklopedisi*, "Köprülüler", c.XXII, Milli Eğitim Basımevi, Ankara 1975, s.293.

B- DEFTERİN GENEL VE DİPLOMATİK ÖZELLİKLERİ

Bilinen en eski tarihlisinden nihayetine kadar, tutulan mühimme defterlerinin Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde bulunduğu malumdur. Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nin haricinde ise yurtiçi ve yurtdışındaki bazı kütüphanelerde de mühimme defterleri mevcuttur.[50] İşte yüksek lisans tezi olarak hazırladığımız bu mühimme defteri, bahsi geçtiği üzre Başbakanlık Osmanlı Arşivi haricinde olup Köprülü Kütüphanesi, II, 0.364 numarada kayıtlıdır.

Bu defter bir ordu mühimmesidir. Köprülüzâde Abdullah Paşa'nın, İran seferleri sırasındaki ikinci defa olan serdarlığı zamanında tutulmuş olup onun Şark tarafına serasker tayininden şahâdetine kadarki zamanı ihtiva etmektedir. Ramazan 1146 (Mart 1734) 'dan Zilhicce 1147 (Mayıs 1735) 'ye kadar 14 aylık bir zaman dilimini kapsamaktadır. 24x16 cm. ebadında ve 54 varak olan defter, kırmızı renkli ve çiçek motifleriyle süslü deri bir cilde sahiptir. Kağıdı âharlıdır ve varak numaraları mevcuttur.

Bir iki yerinde bulunan mürekkep lekesi dışında temiz bir halde muhafaza olunmuştur. Okunaklı bir kırık dîvânî yazıya sahip olup imlâsındaki yeknesaklık, defterin tamamının aynı kâtip tarafından kaleme alındığını göstermektedir. Sefer mühimmesi olmasına rağmen, hükükümler gayet muntazam kaydedilmiştir. Satır aralıkları eşittir. Sadece 72 nolu hüküm yatık yazılmıştır. Defterde kullanılan dil umûmiyetle sâde ve anlaşılır bir Türkçedir. Özellikle sûretler başta olmak üzere bazı kısımlarda noktalama yapılmamıştır. Tek tük üzeri çizilmiş kelimeler mevcuttur.

Defterde yer alan 216 hüküm, 50a sayfasında sona ermektedir. Müteâkip sayfada vakıf mührü, 51b ve 52a sayfalarında müneccimlikle alakalı bir cetvel, 52b'de yine bu cetvelle alakalı bir cümlelik ibare ve 53b'de de bir sayfa malumat yer almaktadır.

Defterde yer alan 96 sûret, tarafımızdan, ayrı birer hüküm olarak sayılmamıştır. Sûretlerde tarih kullanılmamış, sadece 77 numaralı hükümden sonraki sûrette tarih yazılmıştır. 77 nolu hükmün tarihi de sehven 1146 olarak yazılmış olup bu tarih, tarafımızdan 1147 olarak düzeltilmiştir.

"*Bismihî Sübhânehû ve Te'âlâ, Hâzihî Kuyûd-ı ahkâmi'l-mühimme…*" ibaresi ile başlayan defterdeki tarihler evâil, evâsıt ve evâhir şeklinde verilmiştir. Sehven olsa gerek,

[50] BOA haricindeki bilinen beş mühimmeden dördü yurtiçindeki kütüphanelerdedir. Bunlardan biri Köprülü Kütüphanesi'deki mühimme; ikisi Topkapı Sarayı Müzesi Arşiv ve Kütüphanesi'nde, arşiv kısmında (nr. E.12321) ve kütüphane kısmında (Koğuşlar, nr.888) kayıt numaralı defterler; diğeri ise Millî Kütüphane'deki defterdir. Yurtdışında ise L. Fekete tarafından tanımlanan bir defter mevcuttur. (Yurtdışındaki mühimme denilen defterler için bk.: G. David, "*The Mühimme Defteri as a Source for Ottoman-Habsburg Rivalry in Sixteenth Century*" Archivum Ottomanicum, sy.20, 2002, s.180, not.57.)

sadece 114. hükümde tarih verilmemiştir. Hükümlerin kronolojik sırası yıl itibarıyla düzgündür. Mevcut birkaç takdim-tehirden başka aylar da kronolojik sıraya uygundur. Bu takdim-tehirler, Receb 1147 tarihli hükümlerin arasında, evâil-i Receb 1147'den sonra araya evâhir-i Cemâziyelâhir 1147'nin[51] girmesi şeklinde; evâhir-i Receb 1147'den Cemâziyelâhir 1147'ye[52] dönülmesi suretinde ve defterin sonunda Zilka'de ve Zilhicce 1147 tarihlerinde, ayların evâil, evâsıt ve evâhiri arasında[53] meydana gelmiştir. Aylar, rumuzlarıyla yazılmış olup yıllar da son üç rakam esas alınarak verilmiştir. Biz transkribe ederken ayların tam ismini ve yılların da tam şeklini kullanmayı tercih ettik.

Hükümlerde bazı isimlerin yazılmadığı görülmektedir. Hükümlerin bazılarında, hükmün gönderildiği şahsın isminin yeri boş bırakılmıştır.[54] Bazen hüküm içinde geçen görevlilerin isimleri gelmesi gereken yer boş bırakılmıştır.[55] Bazen de yer isimlerinin boş bırakıldığı görülmektedir.[56] Hükümlerin tamamında ise, hükmün kiminle gönderildiği belli değildir. Buralarda da ismin yeri boş bırakılmıştır.

Hükümlerin hitap kısmı, gönderilecek kişinin görevi, bulunduğu mahal ve ismi belirtildikten sonra "*hüküm ki"* diye bitmektedir. Hitap kısmından sonra asıl hüküm alt satırdan başlamaktadır. Bu kısımda, lüzumlu malumattan sonra "*emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur. İmdi sen(siz) ki …"* şeklinde, verilen emrin veya bildirilen keyfiyet karşısında yapılması gerekenlerin ne olduğu yazılmıştır.[57] Hükümlerin sonunda da "*fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır."* ibaresi yer almaktadır. Hükmün sağ alt köşesinde de tarihi yer almaktadır.

Evâhir-i Ramazan 1146 tarihli ilk hüküm Haleb vâlisi Vezîr Abdullah Paşa'ya gönderilmiş olup Ruhâ kazasındaki eşkıyanın hakkından gelinip daha evvel istenilen tekâlîfin, develerin ve zahirenin gönderilmesi hakkındadır. Evâil-i Zilhicce 1147 tarihli son hüküm ise ber-vech-i ocaklık Eleşkird sancağı beyi Baba Han'a gönderilmiştir. Silahlı adamlarıyla yerinden hareket ve Revan Şüregeli'ne gelerek Bâyezid sancağı mutasarrıfı Mahmud Paşa'nın maiyetine girmesi hakkındadır.

Defterimizde geçen elkâb ve duâ cümlelerini şöyle sıralayabiliriz:

[51] Bk.: Hüküm no: 141.
[52] Bk.: Hüküm no: 147-152.
[53] Bk.: Hüküm no: 202-216.
[54] Bk.: Hüküm no: 22, 31, 46, 58, 65, 69, 67, 82, 90, 98, 101, 102, 119, 120, 169, 178, 184, 185, 187, 201, 209.
[55] Bk.: Hüküm no: 10, 11, 28, 35, 43 vb.
[56] Bk.: Hüküm no: 31.
[57] Sadece 94 nolu hükümde "Buyurdum ki" ifadesi yer almaktadır.

Elkâb:

Vezirler:	Düstûr-ı mükerrem, müşîr-i mufahham, nizâmü'l-âlem
Mutasarrıf:	Emîru'l-ümerâ'i'l-kirâm, kıdvetü'l-ümerâi'l-kirâm
Beylerbeyi:	Emîru'l-ümerâ'i'l-kirâm
Cezîre hâkimine:	Emîru'l-ümerâ'i'l-kirâm
Voyvoda:	Kıdvetü'l-emâcid
Mübâşir:	Kıdvetü'l-emâsîl ve'l-akrân
Kul kethüdâsı:	İftihâru'l-emâcid ve'l-ekârim
Ocak çavuşu:	Kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân
Çavuşlar kethüdâsı:	Kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân
Evlâd-ı Fâtihân:	Mefâhiru'l-emânet ve'l-akrân

Dua:

Vezirler:	Edâmellâhü te'âlâ iclâlehû
Mutasarrıf:	Dâmet me'âliyehû (paşa ise), dâme ikbâlühû, dâme izzühû
Beylerbeyi:	Dâmet me'âliyehû (paşa ise) , Dâme ikbâlühû.
Cezîre hâkimine:	Dâme ikbâlühû
Voyvoda:	Zîde mecdühû
Mübâşir:	Zîde kadruhû
Kul kethüdâsı:	Dâme mecdühû
Ocak çavuşu:	Zîde kadruhû
Çavuşlar kethüdâsı:	Zîde kadruhû
Turnacıbaşı:	Zîde mecdühû.
Haseki:	Zîde mecdühû.
Mütesellim:	Zîde kadruhû, zîde mecdühû.
İskânbaşı:	Zîde kadruhû, zîde mecdühû
Dergâh-ı mu'allâ kapucıbaşısı:	Dâme mecdühû
Hâssa silahşörü:	Dâme mecdühû
Bin başı:	Zîde mecdühû
Beş yüz başı:	Zîde mecdühû
Yeniçeri zabiti:	Zîde mecdühû
Sancak beyi:	Dâme ahdühû
Tercil ve Hazo hâkimi:	Zîde ulüvvühû

Metnin transkripsiyonu yapılırken; boş olan kısımlar için ( ), sıhhatli okunamayan yerlerde kelimeden sonra (?) ve okunamayan yerler için (…) ifadeleri kullanılmıştır. Tamamladığımız eksik harf ya da kelimeler [ ] şeklinde köşeli parantez içinde yazılmıştır. Basit transkripsiyon kaideleri kullandığımız metin çevirisinde ayın harfini (‘) işareti ile, hemze harfini de (’) işareti ile gösterdik. Tarihlerdeki *sene [1]146* şekli yerine, “sene” yi ve tamamladığımızı göstermesi gereken köşeli parantez içerisindeki 1 ([1])’i terk ederek *1146* yazmayı tercih ettik. *Amasiyye, Malatıyye* gibi imlaları günümüz kullanımına göre yazdık. *Mûmâileyh, müşârunileyh* vb. gibi çok kullanılan kelimeleri de mezkur şekilde, terkibsiz halleri ile yazmayı tercih ettik. Hükmün emir kısmı olan *imdi sen(siz) ki…* diye başlayan kısmını, eğer cümle başlangıcı ise paragraf yaptık. Yine *şöyle ki…* diye devam eden kısımlar da aynı şartla paragraf başı olarak yazıldı. Hükümlerde, icap eden noktalama işaretleri de kullanıldı.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi’nde, tezimize konu olan defterin tarihlerini içine alan tek defter, Şevval 1146 – Safer 1148 tarihlerini ihtiva eden, 140 numaralı mühimme defteridir.[58] 141 numaralı mühimme[59] defterinde ise, defter tamamen 1148 yılına ait olmasına rağmen, 4’ü bizim defterimizle örtüşür şekilde 1147 ve diğer 8’i 1148 tarihli olmak üzere 12 hükümde Köprülüzâde Abdullah Paşa’dan bahsedilmektedir.

[58] *Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi*, Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2000, s.14.
[59] İlker Külbilge, *141 Numaralı Mühimme Defteri (H.1148)*, İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2002.

C- HÜKÜMLERİN TASNİFİ

Tezimize konu olan defter, bir sefer mühimmesi olması hasebiyle hükümlerin çoğunluğunu orduya dair konular teşkil etmektedir. Bunların başında da orduya dahil olma, askerlerin ihtiyaçlarının karşılanması ve asker temini meseleleri gelmektedir. Bunların dışında eşkıyalık meselesi, firariler, vergi tahsili ve diğer birkaç mevzu daha vardır.

1- Ordû-yı Hümâyûn'a Dâhil Olma ve Asker Tahrir ve Sevki

Devrin siyasi hadiselerinin anlatıldığı bölümde de görüldüğü üzere uzun yıllar devam eden Şark seferleri sırasında asker ihtiyacı had safhaya ulaşmıştı. Binaenaleyh bu ihtiyacın karşılanması için pek çok yere, Ordû-yı Hümâyûn'a katılmaları için emirler gönderilmiştir. Bu emirler Halep[60] ve Erzurum[61] valilerine, Ankara sancağı mutasarrıfına,[62] Ruha'daki turnacıbaşına ve mübaşir tayin olunan hasekiye,[63] Anadolu eyâletindeki elviye alay beylerine,[64] Palu hükümeti mutasarrıfına,[65] Sivas eyâletinden biner nefer sipâh ve silah-dâr terakkīlü ağalarına,[66] evlâd-ı fâtihân çeri başılarına[67] Anadolu eyâletinin çavuşlar kethüdâsına,[68] dergâh-ı mu'allâ cebecileri, serdengeçdi ağalarından bayrağı küşâde olunan üç âdem serdengeçdi ağalarına,[69] Malatya sancağı mutasarrıfına ve Malatya alaybegine,[70] sâbık Divriği sancağı mutasarrıfına,[71] Kars Maraş sancağı alaybegisine,[72] Amasya sancağı mutasarrıfına,[73] Rakka vâlisine,[74] gılmânân-ı Amid ağasına,[75] ber-vech-i ocaklık Hakkâri hâkimine,[76] ber-vech-i arpalık Divriği ve Arabgir sancakları mutasarrıfına,[77] Diyarbekir ve

[60] Hkm. 1, 19.
[61] Hkm. 6 .
[62] Hkm. 37.
[63] Hkm. 39.
[64] Hkm. 41, 63, 86.
[65] Hkm. 45, 82, 101, 153, 183.
[66] Hkm. 60, 198.
[67] Hkm. 66.
[68] Hkm. 69
[69] Hkm. 70.
[70] Hkm. 84.
[71] Hkm. 87.
[72] Hkm. 90.
[73] Hkm. 128, 150.
[74] Hkm. 129.
[75] Hkm. 135.
[76] Hkm. 142.
[77] Hkm. 173, 189.

eyâletinde vâki‘ elviye alay begilerine,[78] Van valisine,[79] ber-vech-i ocaklık Bâyezid sancağı mutasarrıfına,[80] Aydın valisine[81] ve ber-vech-i ocaklık Eğil sancağı mutasarrıfına[82] gönderilmiştir.

Görüldüğü üzere emirlerin gönderildiği devlet görevlileri bir hayli çeşitlidir. Bazı yerlere hükümler tekrar tekrar gönderilmiştir. Bunun sebebi ikaz, te’kid, isti‘câl ve hatta tehdittir. Vazifelilerden, bu vakti, sair vakitlere kıyas etmeyip azami gayret ile bir an evvel Ordû-yı Hümâyûn’a gelmeleri istenmiştir.

Bu kabilden olarak 1 nolu hüküm Halep valisi Vezir Abdullah Paşa’ya gönderilmiştir. Ordû-yı Hümâyûn’a mülhak olmak üzere yola çıkıp, yol üzerindeki Ruhâ’ya uğrayarak buradaki hizmetleri görmesine dâirdir. Kendisine gönderilen bir sonraki hüküm olan 19 nolu hüküm ile Abdullah Paşa’ya, acele etmesi ve süratle orduya gelmesi hususu bildirilmiştir.

Ruha’da turnacıbaşı olan Ömer’e ve Haseki Mehmed’e gönderilen 39 numaralı hükümde, bunların orduya dahil olmaları gerekirken tembellik edip hala gelmedikleri için mesul ve muâteb oldukları bildirilmiş, aksi hareketleri vukuunda cezalandırılacakları yazılmıştır. Anadolu eyaleti alaybeylerine gönderilen 41 numaralı hüküm de aynı te’kid ve tehditleri ihtiva etmektedir. 52 nolu hükümde ise Rakka eyaletinin elviye alaybeylerinin, defalarca emir gönderildiği halde hala gelip sefere katılmadıkları, Rakka’da ikamet eden Halep Vezir Abdullah Paşa’ya bildirilmiş ve bunların hiçbir özür ve bahanelerine bakılmadan derhal orduya gönderilmeleri emrolunmuştur.

Anadolu eyaleti elviye alaybeylerine gönderilen 63 numaralı hüküm tam anlamıyla bir tehdit ve te’kid ihtiva etmektedir. Daha evvel kaç kere orduya mülhak olmaları bildirilmişken, hala gelmediklerinden hepsi azara müstahak olmuşlardır. Ve bu emir kendilerine her nerede vâsıl olursa, o an emirlerindeki askerler ile sefere katılmaları, aksi halde ekmekleri ellerinden alınmakla iktifâ olunmayıp haklarından da gelineceği bildirilmiştir. Muhatabı aynı olan 86 nolu hükümde, bu ikaz ve tehditler yinelenmiştir.

Bu hususta en çok hüküm, Palu mutasarrıfına gönderilmiştir. Buraya ait ilk hüküm 45 numaralı hükümdür ki bu da Palu mutasarrıfına gönderilen ilk hüküm olmayıp, daha evvel de kendisine emir gönderildiği anlaşılmaktadır. Şöyle ki, sefere memur diğer askerler geldiği halde, Palu mutasarrıfı, bir takım lüzumsuz özürler beyanıyla hala gelmemiş olup hilâf-ı merzâ hareketi zuhur etmiştir. Ve eğer kendisine selâmet-i hâli lazım ise kapısı halkı ve

[78] Hkm. 177, 188.
[79] Hkm. 179.
[80] Hkm. 181.
[81] Hkm. 195.
[82] Hkm. 212.

âdemleriyle derhal Ordû-yı Hümâyûn'a mülhak olması gerekmektedir. 82 numaralı hükümde aynı hususlar tekrar edilerek bu sefer elinden mirmiranlığı alınacağı tehdidi yapılmıştır. 101 nolu hükümde ise yine isti'câl ile bu kez paşalığının elinden alınacağı kendisine bildirlmiştir. 153. hükümde bu ağır ifadeler ve tehditler yoktur. Sadece baharda askerleriyle sefere katılması emredilmektedir. Bu hükümde tekrar te'kid ve tehdidin olmamasının sebebini 183. hükümden anlamaktayız. Şöyle ki, Palu mutasarrıfı İbrahim Paşa, sefer ihtiyaçlarını tedarik ve askerini çoğaltarak cümleden evvel Köprülüzâde Abdullah Paşa'nın maiyetine varması şartıyla pâdişâhtan izin istemiştir. 183. hükümde, onun bu isteği hatırlatılarak bu vakti sâir vakitlerle bir tutmayıp sefer ihtiyaçlarını tedarik ve askerini ziyâde ederek bir an evvel mezkur hizmete gitmesi bildirilmiş ve hükmün sonunda yine *isti'câl-i emr-i şerîf gelsün deyu* vakit geçirirse bu defa affedilmeyeceği ve ona göre hareket etmesi gerektiği yazılmıştır.

60 nolu hüküm, Sivas eyâletinden biner nefer sipâh ve silah-dâr terakkīlü ağaları İlbeyli Ömer ve Zileli Küçük Abdullah'a gönderilmiştir. Bu hükümde de, bunların cümleden evvel orduya mülhak ve mülâkî olmaları lazım olup, kendilerine defalarca emr-i şerîf gönderildiği halde hala gelmedikleri ve bu yüzden mesul ve muâteb oldukları bildirilmiştir. Aynı şahıslara gönderilen 198. hükümde ise yine bu husus dile getirilmiş, fakat bu sefer dirliklerinin başkasına verileceği tehdîdi de eklenmiştir.

Bu hususta ilgi çekici bir hüküm de Amasya sancağı mutasarrıfı Ömer'e gönderilen 128 ve 150. hükümlerdir. 128 nolu hükümde Amasya sancağı mutasarrıfı Ömer'e, Vezir Selim Paşa Kerkük muhafazasına geldiğinden dolayı kendisinin orada ikametine gerek kalmayıp orduya dahil olması bildirilmiştir. Kendisine gönderilen bir sonraki hükümden ise anlamaktayız ki Ömer, Kerkük'ten Diyarbekir'e gelmiş ve fakat zaruretten dolayı askerlerini gereği gibi intizam altında tutamadığını merkeze bildirmiştir. İşte 150 nolu hükümde, bu sebepten dolayı kendisine bin kuruş gönderildiği, bu para eline geçer geçmez gerekli ihtiyaçlarını görüp derhal Ordû-yı Hümâyûn'a gelmesi bildirilmektedir.

Ber-vech-i arpalık Divriği ve Arabgir sancaklarına mutasarrıf olan Ömer Paşa'ya gönderilen 173 nolu hükümde, bundan evvel tahrir etmesi emrolunan beş yüz nefer askeri derhal toplayıp bu hususta gayret göstermesi bildirilmiştir. Kendisine gönderilen bir sonraki hüküm olan 189 numaralı hüküm ise Ömer Paşa'yı isti'câl ve ikaz için gönderilmiş olup, vakt ü zamanıyla erişmeyecek olur ise hiçbir surette özrüne bakılmayacağı bildirilmiştir.

Hallerine merhameten yerlerinde ikametlerine izin verilmiş olan Diyarbekir ve eyâletinde vâki' elviye alay begilerine gönderilen 177 numaralı hükümde, bunların hemen tedariklerini görüp Ordû-yı Hümâyûn'a dahil olmaları, vaktinde gelmemeleri halinde

ekmekleri başkasına verilmekle kalmayıp cezalandırılacakları bildirilmiştir. Bu husus tekrarlanarak, 188. hükümde bunlar yine aynı ikaz ve tehdide maruz kalmışlardır.

Bu şekilde kendilerine en az iki hüküm gönderilmiş olanların ardından, orduya katılma hakkında olan diğer hükümleri de şöylece sıralayabiliriz: 6, 37, 129, 135, 142, 179, 181, 184, 195 ve 212 nolu hükümler sadece Ordû-yı Hümâyûn'a katılma ve kısmen te'kid ihtiva etmektedir. Ancak diğer taraftan 39, 66, 69, 70, 84, 87 ve 90 numaralı hükümlerde ise orduya katılma, te'kid, ikaz, isti'câl ve tehdid vardır.

Sefer için asker tahrir ve irsâline dâir hükümler de defterde mevcuttur ve bunlar da ikaz ve tehdit içermektedir. Gönderilen emirlerde gelmesi icap eden askerlerden hiçbir ferdin geriye kalmaması ve bunların salimen orduya katılmalarını temin istenmektedir.[83]

2- Ordunun İhtiyaçlarının Karşılanması, Mühimmâtın ve Hazinenin Muhafazası

Sefer çıkan askerin ihtiyaçlarının karşılanması, her zaman için halledilmesi gereken büyük bir mesele olarak karşımıza çıkmıştır. Seferin düzenlendiği yer, civar ahalisi, bulunulan coğrafya gibi sebeplerle aşılması çok daha zor engellerin vücuda geldiği, bir gerçektir. İşte yüksek lisans tezi olarak hazırladığımız defterde de görüldüğü üzere, seferin yapıldığı coğrafyanın zorluğu sebebiyle, ordunun ihtiyaçlarının temini de başlı başına bir mesele olmuştur. Nitekim, bu hususstaki hükümlerin defterde en fazla bulunması, bu problemin büyüklüğünün bir göstergesidir.

Bu hükümler Halep valisine,[84] Haleb mollasına,[85] Diyarbekir'den Musul'a kadarki yol üzerinde olan görevlilere,[86] Musul beylerbeyisine,[87] Rakka mütesellimine,[88] Şehrizor vâlîsine,[89] Saydâ valisine,[90] Sivas mütesellimine,[91] Dirâzî ve Bezîgî aşîretlerine,[92] dergâh-ı mu'allâ kapıcıbaşına,[93] Eğil sancağı mutasarrıfına,[94] Harput kādısına,[95] Malatya sancağı

[83] Hkm. 4, 8, 9, 22 ,30, 54, 192.
[84] Hkm. 1, 51, 57
[85] Hkm. 7
[86] Hkm. 10, 28
[87] Hkm. 14, 74.
[88] Hkm. 15, 31, 42, 55, 64, 97.
[89] Hkm. 17.
[90] Hkm. 20.
[91] Hkm. 33
[92] Hkm. 48.
[93] Hkm. 59
[94] Hkm. 77
[95] Hkm. 79

mutasarrıfına,[96] Karaman vâlisine,[97] İmâdiye hakimine,[98] Cezire hâkimine,[99] Musul vâlisine,[100] Es-Sa'îd voyvodasına,[101] Revân vâlisine,[102] Diyarbekir vâlisine,[103] Halefü's selâtîni'l-izâm İslam Giray Sultan'a,[104] Oltu sancağı mutasarrıfına,[105] Kars Beylerbeyisine,[106] Ber-vech-i arpalık Aksaray sancağı mutasarrıfına,[107] Kars beylerbeyisine,[108] Erzurum valisine,[109] sabık Prezrin sancağı mutasarrıfına,[110] Revân kal'ası muhâfazasında olanlara,[111] Göle kadısına ve mütesellimine,[112] Van valisine[113] ve Ahısha mütesellimine[114] gönderilmiştir.

Genel olarak bakıldığı zaman, ordunun en çok ihtiyaç duyduğu maddenin zahire olduğu göze çarpmaktadır. Bunu müteakiben mühimmat gelmektedir. Bu tasnifteki hükümlerin ekserisini zahirenin, nakil vasıtalarının ve sair sefer ihtiyaçlarının muhafazası oluşturmaktadır.

Bu tasnifteki hükümleri de kendi arasında bir tasnife tabi tutmak icap ederse şöyle sıralayabiliriz: Zahire, çadır ve sâir mühimmât temini ve deve, bargir, gemi ve keleklerle zahire yollanması, [115] zahire ve mühimmat nakli için deve vesâire temini,[116] mühimmat için lazım olan hazinenin, zahire gemilerinin ve sefer mühimmatının muhafazası,[117] arabalık kereste temini[118] kelekler için tulum temini,[119] topların, arabaları ve ordunun geçmesi için yolların temizlenmesi.[120]

Zahire, çadır ve sâir mühimmât temini hususunda, hükümlerin tamamında acele edilmesi özellikle istenmiştir. Rakka mütesellimi ve iskan begisine gönderilen 55 numaralı hükümde, lazım olan zahire ve diğer ihtiyaçların temininde tembellikleri ve emre

[96] Hkm. 80
[97] Hkm. 85
[98] Hkm. 107
[99] Hkm. 117
[100] Hkm. 130.
[101] Hkm. 133
[102] Hkm. 154
[103] Hkm. 155, 199
[104] Hkm. 158
[105] Hkm. 160, 194
[106] Hkm. 161
[107] Hkm. 162
[108] Hkm. 170, 206
[109] Hkm. 185
[110] Hkm. 186
[111] Hkm. 204
[112] Hkm. 205
[113] Hkm. 207, 210, 214
[114] Hkm. 208
[115] Hkm. 1, 14, 15, 17, 20, 51, 55, 57, 59, 64, 74, 85, 107, 154, 155, ve 206.
[116] Hkm. 7, 33, 42, 170 ve 214.
[117] Hkm. 10, 28, 31, 48, 80, 81, 130, 158, 160, 161, 162, 186, 194, 199, 204, 205, 207, 208, 210 ve 214.
[118] Hkm. 77.
[119] Hkm. 79.
[120] Hkm. 117, 133, 209.

muhalefetleri görülecek olursa boyunlarını *bir vechile pençe-i saht-gîr-i gadab-ı pâdişâhâne* den halas edemeyecekleri kendilerine bildirilmiştir. Yine 64 numaralı hükümde de benzer bir tehdit ile, emre itaatsizlik ederse hakkından gelineceği Rakka mütesellimine yazılmıştır. 107 nolu hükümde İmâdiye hâkiminden zahire temini hususunda gayret etmesi ve bundan sonra da dünya ve ahirette çok büyük ecre nâil olacağı hizmetler görmesi isteniyordu. 154 numaralı hükümde, kendilerinden fazlaca zahire istenilen Revan kalesindeki asker zabitlerine, padişahın hayır duasının kendilerinin yanında olduğu yazılmıştır.

Kelekler ile Musul'dan Bağdad kalesine zahire göndermesi hususunda, mîrî zehâirden çok az bir şey gönderdiği bildirilen Musul beylerbeyi Hüseyin Paşa'ya yazılan hükümde şayet paşanın, Bağdad muhafazasından olan İslam askerinin sıkıntısına sebep olacak bir harekette bulunur ise vebalinin boynuna olduğu ve bu hususta hiçbir özrüne kulak verilmeyeceği kendisine bildirilmiştir. Aynı mevzudan bahsedilen 17 nolu hükümde, Musul'daki askere başbuğ tayin olunan Vezir Ahmed Paşa'nın, Bağdad kalesine zahire naklinde emre muhalefet ederse *gadab-ı saht-gîr-i hüsravâne* den kurtulamayacağı yazılmıştır. Bu sefer sırasında her hususta ihtimam gösterildiği gibi, zahire taşıyan keleklerin ve sair nakil vasıtalarının, nakliyat işinden sonra tekrar lazım gelen mahalle gönderilmesi de takip edilmiştir. 74 numaralı hükümde zahire ile dolu olarak Musul'a gelen kelekleri davarlara yüklenerek, kelekleri derhal Diyarbekir'e gönderilmeleri emrolunmaktadır. Yine bu kabilden olarak 206 numaralı hükümde Kars Beylerbeyisi Mehmed Paşa'dan, Ahılkelek'teki zahireyi kaldırıp Tiflis'e naklettikten sonra, zahireyi taşıyan deve ve sâir davarların tamamını Kars'a geri getirmesi istenmektedir.

Haleb mollasına, dergâh-ı muallâ kapıcıbaşılarından Mahmud'a, Adana ve Ruha ve Ayntab kadılarına, a'yân-ı vilâyet ve iş erlerine gönderilen, 7. hükümde zahire ve mühimmat nakli için lüzumlu vasıtaların teminin ne kadar mühim olduğu anlaşılmaktadır. Zira yeteri kadar zahireden başka, yeteri kadar nakil vasıtası bulunamaması da seferdeki asker için lojistik destek çarkının dönmesine mani olacaktır. Bu yüzden mezkur şahıslardan, mezkur mahallerden temin edecekleri develeri acilen İskenderun iskelesine göndermeleri istenmektedir. Bu şekilde, nakil için kullanılacak devlerin güçlü kuvvetli olması da aranmaktadır. 33 numaralı hükümde geçtiğine göre Sivas mütesellimden, gönderilen üç bin akçe kuruş ile sağlam develer satın alması ve bunların arasına işe yaramaz develer karışmasına mani olması istenmektedir. Aksi halde, bir türlü cevaba kadir olamayacaktır. 42 numaralı hükümde Rakka mütesellimden çadır, deve, katır ve sâîr sefer mühimmâtının temininde *zinhar ve zinhar* tembellik etmemesi istenmektedir.

Diğer taraftan hazinenin, zahirenin, topların, cephanenin, ve bunları nakleden deve, gemi, kelek vesâirenin muhafazası işi, bunların temininden de zor görünmektedir. Zira bu hususa dair olan hüküm sayısı, diğerlerine göre daha fazladır. Özellikle hazinenin muhafazası için gösterilecek ihtimam çok önemlidir. Diyarbakır'dan Musul'a kadar, yol üzerinde vaki kadılara, voyvodaya, mütesellimlere, kethüda yerleri ve yeniçeri serdarları ve a'yân-ı vilâyet ve iş erlerine gönderilen 10 nolu hükümde bu husus açıkça bellidir. Şöyle ki, hazine her hangisinin kazasına gelirse emin ve güvenilir mahallerde korunup geceleri en güzel şekilde muhafaza edilerek muhafazasına silahlı adamlar tayin etmeleri bildirilmiştir. 28, 158, 160, 161, 162 ve 170 nolu hükümler dahi hazine muhafazasına dâirdir.

Bu defterden evvel geçen bir hüküm ile Bağdad kalesi muhafazasındaki asker için, zahire nakli için Birecik'te gemi inşâsı emrolunmuştur. Bu gemilerden inşası bitenlerin zahire yüklü olarak yola çıktıkları bildirilip, bunların yolda karadan muhafazaları için müteaddid emirler gönderilmiştir. İşte 31 numaralı hüküm ile bu gemilerin karadan, 34 numaralı hüküm ile şark cihetinden, 36 numaralı hüküm ile garp cihetinden, 48 numaralı hüküm ile bu gemilerin Âne'ye kadar, 49 numaralı hüküm ile Mardin voyvodası tarafından muhafazası ve 57 numaralı hüküm ile de bu gemilerin Rıdvaniye iskelesine sâlimen getirilmesi emrolunmaktadır. 51 ve 59 numaralı hükümlerde ise inşası bitmiş gemilerin zahire doldurularak gönderilmesi istenmektedir. Bu meselenin diğer cihetiyle alakalı bir hüküm olan 40 nolu hükümde, bu gemilerin seyri için ihtiyaç olan dümenci ve kürekçilerin derhal temini Ruha'da Turnacıbaşı Osman ve mübâşir tayin olunan Haseki Mehmed'den istenmiştir. Görüldüğü üzere sefer için son derece ehemmiyetli bir husus olan zahire nakledecek gemilerin inşası, zahire ile doldurulması, seyri ve seyir esnasındaki muhafazası için ilgili şahıslara birçok emir gönderilmiştir.

Zahire ve sâir mühimmâtın naklinde sadece düşmandan muhafaza ile uğraşılmamaktadır. Nitekim, zahire nakleden deve ve sâir hayvanlar ile Malatya civarında Kömürhanı geçidine gelindiği vakit, gemicilerin firar ettikleri görülmüş ve zahire yüklü hayvanlar kayıklar ile beri tarafa geçememişlerdir. Bu sebeple Malatya sancağı mutasarrıfına gönderilen ve 80 numaralı hükümde kayıtlı olan emirde, mutasarrıftan Kömürhanı geçidinin aşağısı ve yukarısında bulunan gemileri geçit ağzına getirerek burada bekleyen zahire yüklü hayvanları karşı tarafa geçirmesi istenmektedir.

186 numaradaki hüküm ile Tiflis kalesi muhafazasında olan askerler için lazım olan zahireyi Ahılkelek'ten temin ile deve ve sâir hayvanlara yükleyerek ve buradan yola çıkarak, zahirenin yol esnâsında muhafazası emrolunmuştur. Aynı emir 194, 199, 204, 205, 207, 208,

210 ve 214 numaralı hükümler ile muhtelif görevlilere de bildirilmiştir. Asker için satın alınacak zahirenin narh üzere alınması da defterde dikkati çeken konular arasındadır.[121]

Gıda maddesinin haricinde, temini ve muhafazası lazım olan malzeme top ve mühimmattır. Bu hususta sâdır olan emirler 130, 158 ve 160 nolu hükümlerde kayıtlıdır.

3- Eşkıyalık Hâdiseleri

Bir önceki tasniften anlaşılacağı üzere, gerek zahirenin ve gerekse hazine ve sâir sefer ihtiyaçlarının nakliyat esnasına muhafazası için vazifelilerden büyük gayret göstermeleri istenmiş ve bu iş için pek çok kimse görevlendirilmiştir. Yukarıda geçtiği üzere Ahılkelek'ten develerle zahire nakli sırasında istenilen muhafaza, tamamen eşkıya tasallutundan dolayıdır. Aynı sebepten dolayı, Şehrizor vâlisi olup Musul'da tavâif-i asâkire başbuğ olan Vezîr Ahmed Paşa'ya ve Musul beylerbeyisi Hüseyin Paşa'ya gönderilen hükümde ise, Bağdad'a zahire götüren keleklerin eşkıya tasallutundan korunması emredilmektedir.[122]

Halep valisine gönderilen iki[123] ve Maraş beylerbeyisine gönderilen bir[124] hükümde, isimleri defterde yazılı olup, eşkıyalık yapanların derhal yakalanıp gerekli cezalarının verilmesi istenmektedir. El-Aziz isimli diğer bir eşkıyanın da yakalanarak Ordû-yı Hümâyûn'a gönderilmesi, Şehrizor beglerbegisi Ömer'e bildirilmiştir.[125]

Halep valisi Vezir Abdullah Paşa'ya gönderilen 1 nolu hükümde geçtiğine göre Ruhâ'da, yeniçerilik iddiâsında olan bazı eşkıya, hakkında ferman olmasına rağmen vermeleri gereken vergiyi vermedikleri gibi etraflarındaki bazı ahaliye de verdirmemişler, Ramazan ayında gündüz şarap içip silahlı bir şekilde gezerek ahaliye taarruz etmişler, hamamlar basıp mahpus eşkıyaları dahi serbest bırakmışlardır.

Sefer dolayısıyla ortaya çıkan karışıklık istifade etmeye çalışan eşkıyalar, çoğu kere haddi aşmıştır. Öyle ki Kars sancağı beyi eşkıya tarafından katledilmiş,[126] asker arasına karışan eşkıya, zabitleri bağlayarak firar etmiştir.[127] Eşkıyanın çıkarabileceği muhtemel gailenin defi hakkında da emir gönderildiği vaki olmuştur.[128]

---

[121] Hkm. 39, 46, 47, 68, 140.
[122] Hkm. 53.
[123] Hkm. 1, 19.
[124] Hkm. 44.
[125] Hkm. 113.
[126] Hkm. 76.
[127] Hkm. 147.
[128] Hkm. 119.

4- Firar Hâdiseleri ve Alınan Tedbirler

Sefer esnasında en çok sıkıntı çekilen konulardan biri de firârîler meselesi olmuştur. Ordudan firar edenlerin, sadece kendileri suç işlemekle kalmayıp, bu tür hareketlerin diğer asker arasında da kötü tesir meydana getireceği muhakkaktır. Nitekim bu husus, Musul'a gönderilen bir hükümde dile getirilerek, askerlerin tam manada itaatlerinin temini[129] ve diğer bir hükümde de firar etmek isteyenlere karşı uyanık olunması, Halep Valisi Vezir Abdullah Paşa'dan istenmektedir.[130]

Alınan tedbirlere rağmen ordudan firar edenlerin bir an evvel yakalanarak hapsedilmeleri ve geri orduya, bayrakları altına gönderilmeleri Ergani, Mardin, Nusaybin, Eğil, Çermik, Hazo, Halep, Ayntab, Ruhâ, Cezire ve Erzurum'daki vazifelilerden istenmiştir.[131] Orduda olması gerekirken olmayanlardan, ellerinde senetlerini gösteremeyenlerin Murad suyundan geçirilmemesi de Malatya sancağı mutasarrıfı olan Uğurluzâde Süleyman'dan istenmiştir.[132] Bu türlü firar edenlerin geçmesi muhtemel geçitlerde asker bulundurulması ve eğer buralardan geçmek isteyen firârîler harbe kalkışırlarsa, bunlara karşı durularak hiçbir surette geçitlerden geçmelerine müsaade olunmaması da Rakka ve Birecik mütesellimlerine bildirilmiştir.[133]

Bu arada, firar edenlerin sadece normal askerler olmadığının bir göstergesi olarak Diyarbekir vâlisine ve ber-vech-i mâlikâne Malatya sancağı mutasarrıfı Süleyman ve Diyarbekir voyvodası Hüseyin ve Rakka mütesellimi ve Harput mütesellimi ve yeniçeri serdârları ve sâir zâbitân ve sâir a'yân-ı vilâyete gönderilen bir hükmü[134] zikredebiliriz. Bu hükümde geçtiğine göre, hem de atları ve tüfenkleriyle firar eden on nefer Enderun ağası vardır ve bunların her hâlükârda yakalanıp Ordû-yı Hümâyûn'a gönderilmeleri istenmektedir.

5- Müteferrik Hükümler

Vergilerin tahsili, sefer olmadığı zamanlarda dahi mevcut mekanizmanın işleyebilmesi bakımından çok mühimdir. Sefer zamanı ise bu durum daha bir ehemmiyet arzetmektedir.

[129] Hkm. 5.
[130] Hkm. 38.
[131] Hkm. 16, 18, 58, 65, 67, 123, 174.
[132] Hkm. 93.
[133] Hkm. 147.
[134] Hkm. 109.

Öyle ki sefer zamanı toplanmak üzere, *imdâd-ı seferiye* adı ile ek bir vergi daha sözkonusudur.

İşte bu sefer vergilerinin toplanıp, mütesellimlere teslimi ve gerekli yerlere gönderilmesine dâir defterimizde geçen ilk hüküm Halep valisi Vezir Abdullah Paşa'ya gönderilmiştir.[135] Diğer bir hüküm Rakka'da olan kadılara, a'yân-ı vilâyet ve iş erlerine, [136] bir diğeri Erzurum vâlisi Vezir İsmail Paşa'ya[137] ve bir diğeri de Aksaray sancağında vâki' olan kādılara ve a'yân-ı vilâyete gönderilmiştir.[138]

Yukarıda da değinildiği üzere, otorite boşluğundan istifâde ile vergi tahsîlinde kanunsuzluk yapmak isteyen bir takım şahıslar da olmuştur. Ruhâ kadısına gönderilen hükümde, bu husus dile getirilip böyle emr-i şerîf hilâfına katiyen harekete müsaade olunmaması emrolunmuştur.[139] Yine boşluktan istifâde ile eski Malatya mütesellimi, bir miktar menzil zahiresini ve imdâdiyesini yanında alıkoymuştur. Bu şahsın yakalanma emrini havi hüküm ise 73 numarada kayıtlıdır.

Diğer meselelere dâir hükümleri bir başlık altında toplamak icap ederse, bunları kale ve ahali muhafazasına dair olan hükümler,[140] cezalandırılmaya dair olanlar,[141] tevcîhât ve tayinlere dair olanlar,[142] menzille alakalı olanlar,[143] yerinde ikamet ve sefere hazır bulunma,[144] paşa veya beylerbeyi maiyetine girme,[145] şeklinde sıralayabiliriz.

Bunların haricinde Malatya zimmîlerinden vermeleri gerekenin dışında herhangi bir meblağ alınmaması ber-vech-i mâlikâne Malatya sancağına mutasarrıf olan Uğurluzâde Süleymân'a bildirilmiştir.[146] Asker terhisine dair, defterde iki hüküm mevcuttur.[147] Her iki hüküm de Musul vâlisi Vezir Hüseyin Paşa'ya gönderilmiş olup Musul kalesi muhafazasında olan Mısır askerlerinin, Ordû-yı Hümâyûn Musul'dan hareket ettikten otuz gün sonra vilâyetlerine gitmelerine müsaade olunması hakkındadır. Bir diğer hüküm, Revan muhafızı

[135] Hkm. 1, (Diğer bir emir için bk. Hkm. 19.)
[136] Hkm. 11.
[137] Hkm. 25.
[138] Hkm. 99.
[139] Hkm. 50.
[140] Hkm.2, 3, 61, 102, 110, 111, 112, 114, 120, 125, 139, 146, 148, 152, 156, 157, 163, 164, 168, 171, 174, 180, 196, 200, 201, 202, 203, 213, 215, 216.
[141] Hkm. 29, 32, 35,
[142] Hkm. 21, 72, 91, 94, 116, 118, 134.
[143] Hkm. 23, 73, 78, 104.
[144] Hkm. 172, 175, 176.
[145] Hkm. 83, 92, 122, 136, 151, 178
[146] Hkm. 100.
[147] Hkm. 132, 149.

olan Vezir Hüseyin Paşa'ya gönderilmiş olup Erzurum ve Kars ve sair eyaletlerin Revan'da bulunan cebe defterlerinin Ordû-yı Hümâyûn'a gönderilmesi hakkındadır.[148]

Sefer ile pek alakası olmamakla beraber defterde, Rakka aşiret ve kabilelerinden gelen arzuhallerin müzakere edilip halledilmesine ait bir hüküm de mevcuttur.[149] Bir diğer hüküm de aynı kabilden olup tereke taksiminde dairdir.[150]

[148] Hkm. 167.
[149] Hkm. 95.
[150] Hkm. 96.

D- HÜKÜM ÖZETLERİ

1

Haleb vâlisi Vezir Abdullah Paşa'ya gönderilmiştir. Sefer-i hümâyûna katılmak üzere Ruhâ'ya gitmesi, isimleri defterde yazılı olan eşkıyayı yakalayıp gerekli cezalarını vermesi, zahire, deve ve vergileri toplayıp tahsil etmesi ve Ordû-yı Hümâyûn'a iştirak etmesi hakkındadır.

2

Turnacıbaşı Ömer'e gönderilmiştir. Diyarbekir'den harbe kadir askerlerle çıkıp Bağdad kalesi muhâfazasına acilen gitmesi için gönderilmiştir.

3

Rakka vâlisi olup hala Musul'da ikamet üzere olan Vezir Ahmed Paşa'ya gönderilmiştir. Bağdad kalesi muhâfazası için gitmesi emrolunmuş iken hala yerinden hareket etmediği bildirilerek, derhal Bağdad'a hareket etmesi için gönderilmiştir.

4

Sivas vâlisi Mehmed Paşa'ya gönderilmiştir. Kendisinin Kerkük muhâfazasında kalması ve on bin adet süvârî tahrîr edip Bağdad muhafazasına göndermesi için yazılmıştır.

5

Musul cânibindeki asker zabitleri, ağaları ve ihtiyarlarına gönderilmiştir. O taraftaki askerlerden bazısının firar ettiği, bu durumun da diğer askerlere kötü tesirinin haber alındığı bildirilmiş olup askerlerin tam bir itaat içinde olmalarını temin etmeleri için gönderilmiştir.

6

Erzurum vâlisi Vezir İsmail Paşa'ya gönderilmiştir. Ordû-yı Hümâyûn'a katılmak üzere Musul'a gitmesi bildirilmişken hala yerinden hareket etmediği hatırlatılıp hemen o canibe gitmesi emrolunmuştur.

7

Haleb mollasına, dergâh-ı muallâ kapıcıbaşılarından Mahmud'a, Adana ve Ruha ve Ayntab kadılarına, a'yân-ı vilâyet ve iş erlerine gönderilmiştir. Seferdeki Ordû-yı Hümâyûn'un

ihtiyâcı olan tophane ve cebehane mühimmâtının ve sair sefer ihtiyacının nakli için lazım olan develeri göndermeleri gerekirken tembellik edip hala göndermediklerinden bu develeri derhal İskenderiye iskelesine göndermeleri hakkındadır.

8

Turnacıbaşı Ömer'e gönderilmiştir. Ordu ağası vekili olarak, Köprülüzâde Abdullah Paşa Musul'a varınca üzerine düşen vazifeyi kâmilen yapması ve yüzer nefer tertib olunan serdengeçti bayraklarını Diyarbekir'e acilen göndermesi ve halkı, askerin taşkınlıklarından muhafaza etmesi hakkındadır.

9

Sâbıkā Hamid sancağı mütesellimi Mustafa'ya gönderilmiştir. O civardan iki bin nefer süvari tahrir edip göndermesi gerekirken, bu hususta ihtimam göstermediği bildirilip derhal lazım gelen miktarda askeri göndermesi hakkındadır.

10

Diyarbekir'den Musul'a kadarki yol üzerinde olan kadılara, voyvoda, mütesellim, kethüdâ yerleri, yeniçeri serdarları, a'yân-ı vilâyet ve iş erlerine gönderilmiştir. Sefer ihtiyaçları için gönderilen hazine hangisinin idaresi altında olan yerden geçerse sağ salim Musul'a ulaştırmaları hakkındadır.

11

Rakka'da olan kadılara, a'yân-ı vilâyet ve iş erlerine gönderilmiştir. Rakka'dan toplanması icab eden imdâd-ı seferiyeyi toplayıp eyaletteki mütesellime teslim etmeleri hakkındadır.

12

Adana ve Antakya kadılarına, yeniçeri serdarlarına, atik serdengeçdi ağalarına ve ocak ihtiyarlarına gönderilmiştir. Bunların tahrir etmeleri icab eden askerleri hala göndermediklerinden dolayı mesul oldukları ve derhal bu askerleri göndermeleri hakkındadır.

13

Turnacıbaşı Ömer'e gönderilmiştir. Diyarbekir'den gelen askerlerin yoklamasını yapıp gerekli olan tayınatlarını vermesi hakkındadır.

14

Musul beylerbeyisi Hüseyin Paşa’ya gönderilmiştir. Kelekler ile Musul'dan Bağdad’a zahir naklinde ihtimam göstermesi hakkındadır.

15

Rakka mütesellimine gönderilmiştir. Bağdad muhafazasına giden Ahmed Paşa’nın istediği çadır ve diğer sefer mühimmâtını en kısa sürede temin edip göndermesi hakkındadır.

16

Ergani ma‘deni emîni Mustafâ ve Ergani serdârına gönderilmiştir. Ordudan firar eden askerlerin bir an evvel bayrakları altına dönmelerini temin ve gelmek istemeyenlerin cezalarını tertib etmeleri hakkındadır.

17

Şehrizor vâlîsi olup hâlâ Musul’da tavâif-i asâkire başbuğ ta‘yîn olunan Vezîr Ahmed Paşa’ya gönderilmiştir. Bağdad muhâfazasındaki askerler için Musul'dan gelen zahire yüklü keleklerin salimen mahalline erişmesi hakkındadır.

18

Mardin voyvodası ve Nusaybin mütesellimine ve çölde Geykî aşîreti ve sâir ol havâlîde olan aşâirin yâd-ı aşîretlerine ve ihtiyârlarına gönderilmiştir. Musul ve Kerkük civarında firar eden askerlerin bulunduğu, bunların yakalanarak hapsi ve orduya gönderilmesi hakkındadır.

19

Haleb valisi Vezir Abdullah Paşa’ya gönderilmiştir. Musul canibindeki orduya katılmak üzre hareket edip yol üzerindeki Ruha’da bulunan bazı eşkıyalara gereken cezaları vermesi ve sefer vergilerini tahsil etmesi hakkındadır.

20

Sâbikā vezîr-i a‘zam olup hala Saydâ valisi olan Vezir Mehmed Paşa’ya gönderilmiştir. Musul canibindeki ordu için İskenderun iskelesinden alınacak zahirenin ve mühimmâtın bir an evvel orduya ulaştırılması hakkındadır.

21

Sefer-i hümâyûna memûr olup hala Musul'da ve ol havâlîde olan eyâlât ve elviye alay beğlerine gönderilmiştir. Topal Osman Paşa'nın şahadetinden sonra Köprülüzâde Abdullah Paşa'nın serasker olduğu ve onun izni olmadan tevcih olunan zeâmet ve tımar tezkirelerinin geçersiz olduğu hakkındadır.

22

Musul cânibinde olan ordû-yı hümâyûna, dergâh-ı mu'allâ yeniçerilerini ve tesyîre me'mûr seksoncubaşı ( ) 'a gönderilmiştir. Her bir bayrağı yüzer nefere tamamlayıp Ordû-yı Hümâyûn'a vakt ü zamanıyla göndermesi hakkındadır.

23

Malatya kādısına ve Malatya yeniçeri serdârına ve a'yân-ı vilâyet ve iş erlerine gönderilmiştir. Menzilci Kadıoğlu Sarı Mustafa, menzil için aldığı parayı kendisi için kullandığından onun yerine şimdilik Cebrail ve Kasım ve Alemdar Hasan'ın menzilci tayin edildiği hakkındadır.

24

Rakka eyâletinde olan ordu beylerine gönderilmiştir. Bir an evvel Ordû-yı Hümâyûn'a dahil olmaları hakkındadır.

25

Erz[urum] vâlisi Vezir İsmail Paşa'ya gönderilmiştir. Malatya ve kazalarında bazı kimselerin üzerlerine düşen vergiyi vermedikleri haber alındığı için, Ordû-yı Hümâyûn'a dahil olmak üzere gelirken buraya uğrayıp, asilere gereken cezaları vermesi hakkındadır.

26

Bu def'a Malatya ve Harput ve ol havâlilerde yeniçeri serdârları ihrâc ve tesyîrine me'mûr olan Haseki Mehmed'e gönderilmiştir. Hala yerinde olduğu haber alınıp, derhal Diyarbekir'den hareketle Erzurum valisi Vezir İsmail Paşa maiyetine girmesi hakkındadır.

27

Bu def'a Âsitâne-i sa'âdetimden dergâh-ı mu'allâm yeniçerileri ortalarını Diyarbekir'e îsâl iden Turnacıbaşı Osman'a gönderilmiştir. Diyarbekir'den hareketle Haleb valisi Vezir Abdullah Paşa maiyetine girmesi ve yol üzerindeki yeniçerileri de Ordû-yı Hümâyûn'a ilhakı hakkındadır.

28

Diyarbekir’den Musul’a varınca yol üzerinde vâki‘ kādılara ve voyvodolar ve mütesellimler ve yeniçeri serdârları ve a‘yân-ı vilâyet ve iş erlerine gönderilmiştir. Hazine-i hümâyûn hangisinin taht-ı kazâsına gelirse güzelce muhafaza ve salimen mahalline ulaştırılması hakkındadır.

29

Çemişgezek voyvodası Mustafa’ya gönderilmiştir. Ol havâlîden Ordû-yı Hümâyûn’a giden yeniçerilere herhangi bir surette mani olması halinde cezalandırılacağı hakkındadır.

30

Malatya kādısına ve serdârı ve a‘yân-ı vilâyet ve iş erlerine gönderilmiştir. Malatya’da olan yeniçeri ve kuloğullarını tamamen bayrağı altına alıp Ordû-yı Hümâyûn’a göndermesi hakkındadır.

31

Rakka mütesellimi ( ) zîde mecdühûya ve Rakka iskân başısı ( ) zîde kadruhûya gönderilmiştir. Bağdad muhâfazasındaki Ordû-yı Hümâyûn’a zahire götüren otuz kıta geminin karadan muhafazası hakkındadır.

32

Şehrizor vâlisi olup Musul’da tavâif-i asâkire başbuğ olan Vezîr Ahmed Paşa’ya ve Karahasanzâde Kapucubaşı Ahmed’e gönderilmiştir. Şehit olan Topal Osman Paşa’nın kethüdalarının hapsedilmesi ve Ordû-yı Hümâyûn’a gönderilmesi hakkındadır.

33

Sivas mütesellimi Osman’a gönderilmiştir. Köprülüzâde Abdullah Paşa’nın askerleri için sefer ihtiyaçlarını naklinde kullanılmak üzere Sivas’tan deve satın alınması hakkındadır.

34

Rakka mütesellimi Receb ve iskanbaşı Fîruz’a gönderilmiştir. Bağdat kalesine zahire götüren yüz kıta geminin karadan, doğu cihetinden muhafazası hakkındadır.

35

Şehrizor vâlisi olup hala Musul'da tavâif-i askere başbuğ olan Vezir Ahmed Paşa'ya gönderilmiştir. Şehid Topal Osman Paşa'nın mallarını Diyarbekir'e getirenlerin, Musul'a geldiklerinde orada ve yollarda beklemelerine müsaade edilmeyip derhal gönderilmeleri hakkındadır.

36

Mevâlî şeyhi Hamdülabbâs'a gönderilmiştir. Bağdat kalesine zahire götüren yüz kıta geminin karadan, batı cihetinden muhafazası hakkındadır.

37

Ber-vech-i arpalık Ankara sancağına mutasarrıf olup hala Musul'da ikāmet üzre olan Hâlid'e gönderilmiştir. Musul'dan hareketle Köprülüzâde Abdullah Paşa maiyetinde Ordû-yı Hümâyûn'a mülhak olması hakkındadır.

38

Haleb vâlisi Vezir Abdullah Paşa'ya gönderilmiştir. Ruha'dan gelip Ordû-yı Hümâyûn'a dahil olan askerlerden seferden geri kalıp firara kalkışanlar olursa bu hususta uyanık olmaları ve gerekenlere cezalarının verilmesi hakkında.

39

Ruha'da olan Turnacıbaşı Osman ve mübâşir ta'yîn olunan Haseki Mehmed'e gönderilmiştir. Birecik kazası haricindeki diğer kazalarda bulunan askerlerin tamamının Ordû-yı Hümâyûn'a mülhak olmaları hakkındadır.

40

Ruha'da olan Turnacıbaşı Osman ve mübâşir ta'yîn olunan Haseki Mehmed'e gönderilmiştir. Birecik'te inşa olunan gemilere acilen dümenci ve kürekçi konulması hakkındadır.

41

Anadolu eyâletinde vâki' elviye alay beylerine gönderilmiştir. Sefer-i hümâyûn için Ordû-yı Hümâyûn'a katılmaları hakkındadır.

42

Rakka mütesellimi Receb'e gönderilmiştir. Kerkük muhafazasına giden Rakka valisi Vezir Ahmed Paşa'ya, istediği sefer mühimmâtını göndermesi hakkındadır.

43

Sivas kādısına ve Sivas mütesellimine gönderilmiştir. Ordû-yı Hümâyûn'un güzergahında olan Ulaş, Hân-ı Cedîd ve Kangal köyleri ahalilerinin, köylerine geri dönmelerini temin etmesi hakkındadır.

44

Maraş beylerbeyisi Süleyman'a gönderilmiştir. Malatya'da eşkıyalık eden beş kişi, Erzurum valisi Vezir İsmail Paşa tarafından yakalanarak cezalandırılacaklarını haber alıp kaçtıklarından, emrindeki askerlerle İsmail Paşa'nın maiyetine varıp, bu eşkıyaların bir şekilde yakalanması hakkındadır.

45

Ber-vech-i ocaklık Palu hükûmetine mutasarrıf olan İbrahim'e gönderilmiştir. Kapısı halkı ve âdemleriyle yerinden hareket ve Ordû-yı Hümâyûn'a mülhak olması hakkındadır.

46

Hân-ı cedîd'e mübâşir ta'yîn olunan ( )'a gönderilmiştir. Ordû-yı Hümâyûn gelince, icap eden zahirenin narh üzere ahaliden satın alınmasını ve kimseye zulmedilmemesini temin hakkındadır.

47

Haleb vâlisi Vezir Abdullah Paşa'ya gönderilmiştir. Ordû-yı Hümâyûn için satın alınan zahirenin mîrî fiyat üzere alınması ve kimsenin rencide edilmemesi hakkındadır.

48

Dirazi ve Bezigi ve Meyilli aşîretlerinin mîr-i aşîret ve kethüdâlarına gönderilmiştir. Bağdad kalesine gitme üzere Birecik'ten hareket eden zahire gemilerinin muhafazası için Rakka mütesellimin maiyetine varmaları hakkındadır.

49

Mardin voyvodası İbrahim ve Tay urbânı şeyhi Zahir Zeyâb'a gönderilmiştir. Bağdad kalesine giden zahireyi taşıyan gemilerin muhafazası hakkındadır.

50

Ruhâ kādısına gönderilmiştir. Ruhâ'da kâin yeniçerilerden kanun harici vergi toplandığı haber alınıp, böyle emr-i şerîf hilafına katiyen hareket edilmemesi hakkındadır.

51

Haleb vâlisi Vezîr Abdullah Paşa'ya ve dergâh-ı mu'allâ kapıcıbaşılarından olup Birecik'de sefîne inşâsına me'mûr olan Mustafa'ya gönderilmiştir. Birecik'te inşası biten gemilerin zahire ile doldurulup Bağdad'a gönderilmesi hakkındadır.

52

Haleb vâlisi olup Rakka eyâletinde ikāmet üzre olan Vezîr Abdullah Paşa'ya gönderilmiştir. Rakka eyaletinde bulunan zuamâ ve erbâb-ı tımarın Ordû-yı Hümâyûn'a mülhak olmaları hakkındadır.

53

Şehrizor vâlisi olup Musul'da tavâif-i asâkire başbuğ olan Vezîr Ahmed Paşa'ya ve Musul beylerbeyisi Hüseyin Paşa'ya gönderilmiştir. Bağdad'a zahire götüren keleklerin eşkıya tasallutundan korunması hakkındadır.

54

Ahmed Paşazâde musâhibine gönderilmiştir. Beş yüz nefer süvari tahrir edip Ordû-yı Hümâyûn'a sevk etmesi hakkındadır.

55

Rakka mütesellimi Receb ve iskân begisi olan Fîruz'a gönderilmiştir. Rakka eyaletinden istenen zahire, deve ve sâir mühimmâtın vaktinde mahalline gönderilmesi hakkındadır.

56

Adana ve Antakya ve Ayntab kādılarına ve zikr olunan kazâlarda yeniçeri serdârlarına ve atîk serdengeçdi ağalarına ve ocak ihtiyârlarına gönderilmiştir. Buralardan sefer için gönderilecek

askerlerin bu ana değin gönderilmediği, süratle hareket edip Köprülüzâde Abdullah Paşa maiyetine girip hizmete başlamaları hakkındadır.

57

Haleb vâlisi vezîr Abdullah Paşa'ya ve Karaman vâlisi vezîr Mustafa Paşa'ya gönderilmiştir. Bağdad kalesine zahire götüren gemilerin Rıdvaniye iskelesine salimen ulaşmasını temin ile muhafazaları hakkındadır.

58

Ber-vech-i ocaklık Eğil sancağı mutasarrıfı ( ) ve Çermik sancağı ( ) ve Eğil ve Ergani ve Çermik kādılarına ve Ergani ma'deni emînine ve kethüdâ yerleri ve yeniçeri serdârları ve ocak ihtiyarları ve a'yân-ı vilâyet ve iş erlerine gönderilmiştir. Ordû-yı Hümâyûn'dan firar edenlerin buralara sığındıkları haber alınıp, bunların derhal Ordû-yı Hümâyûn'a gönderilmeleri hakkındadır.

59

Dergâh-ı mu'allâ kapıcıbaşılarından olup Birecik'de gemi inşâsına me'mûr olan Mustafa'ya gönderilmiştir. Zahire yüklü gemilerin sular azalmadan mahalline ulaştırılması hakkındadır.

60

Sivas eyâletinden biner nefer sipâh ve silah-dâr terakkīlü ağaları İlbeyli Ömer ve Zileli Küçük Abdullah'a gönderilmiştir. Daha evvel dahil olmaları gerekirken hala yerlerinden hareket etmedikleri ve derhal Ordû-yı Hümâyûn'a mülhak olmaları hakkındadır.

61

Rakka vâlisi Vezîr Ahmed Paşa'ya gönderilmiştir. Kerkük muhafazasına gitmesi emrolunmuş iken hala gitmediği işitilmiş olup, derhal Kerkük'e hareketi hakkındadır.

62

Bâyezid sancağı mutasarrıfı Mahmûd'a gönderilmiştir. Zimmetinde olan parayı, Ordû-yı Hümâyûn'a mülhak olan Erzurum valisi Vezir İsmail Paşa'ya göndermesi hakkındadır.

63

Anadolu eyâletinde vâki‘ elviye ordu begilerine gönderilmiştir. Bir an evvel Ordû-yı Hümâyûn’a dahil olmaları için gönderilmiştir.

64

Rakka mütesellimine gönderilmiştir. İmdâd-ı seferiye ve daha evvel sipariş olunan sefer mühimmâtının bir an evvel mahalline gönderilmesi hakkındadır.

65

Ber-vech-i ocaklık Hazo hükûmetine mutasarrıf olan ( ) ‘a gönderilmiştir. Seferden firar edenler olup ellerinde senedleri olmayanların Ordû-yı Hümâyûn’a sevki hakkındadır.

66

Dergâh-ı mu‘allâ kapıcıbaşılarından olup evlâd-ı fâtihân üzerine mübâşir ta‘yîn olunan ( ) dâme mecdühû ve mefâhiru’l-emânet ve’l-akrân evlâd-ı fâtihân çeri başılarına gönderilmiştir. Şimdiye kadar gelip Ordû-yı Hümâyûn’a dahil olmaları lazım iken hala gelmediklerinden bir an evvel Ordû-yı Hümâyûn’a dahil olmaları hakkındadır.

67

Haleb vâlisine ve Ayıntab ve Ruhâ ( ) ve ( ) kādılarına ve mütesellimler ve voyvoda ve yeniçeri serdârları ve a‘yân-ı vilâyete gönderilmiştir. Ordudan firar edenlerin o taraflarda oldukları haber alınmış olmakla, bunların derhal Ordû-yı Hümâyûn’a gönderilmeleri hakkındadır.

68

Malatya kādısına ve Hekimhanı vakfı zâbitine gönderilmiştir. O civarda olan askerlerin cârî narh üzerinden zahire almaları hakkındadır.

69

Anadolu eyâletinin çavuşlar kethüdâsı ( )’a gönderilmiştir. İki konağı bir edip Ordû-yı Hümâyûn’a dahil olmaları hakkındadır.

70

Dergâh-ı mu‘allâ cebecileri, serdengeçdi ağalarından bayrağı küşâde olunan üç âdem serdengeçdi ağalarına gönderilmiştir. Yollarda eğlenip geç kaldıkları için süratli bir şekilde Ordû-yı Hümâyûn’a mülhak olmaları hakkındadır.

71

Hala Malatya sancağı mutasarrıfı Uğurluzâde Süleyman’a gönderilmiştir. Malatya, Sivas ve Diyarbekir civarında yol kesip eşkıyâlık edenlerin bertaraf edilmesi hakkındadır.

72

Musul beglerbegisi Hüseyin Paşa’ya gönderilmiştir. Musul cânibindeki askere başbuğ tayin edildiği hakkındadır.

73

Malatya kādısına ve Malatya sancağı mutasarrıfı Uğurluzâde Süleyman tarafından livâ-i mezbûra mütesellim olan Hasan ve a‘yân-ı vilâyet ve iş erlerine gönderilmiştir. Sâbıkā Malatya mütesellimi olan ( )’ın elinde menzil zahiresinden ve imdâdiyesinden bir meblağ bulunup, görüldüğü yerde yakalanması hakkındadır.

74

Musul beglerbegisi olup Musul’da tavâif-i asâkire başbuğ olan Hüseyin Paşa’ya gönderilmiştir. Keleklerle Diyarbekir’den Musul'a naklolunacak zahirenin, acele olarak Diyarbekir’e gönderilmesi hakkındadır.

75

Ber-vech-i arpalık Ohri sancağı mutasarrıfı Yahyâ’ya gönderilmiştir. Köprülüzâde Abdullah Paşa’nın maiyetine girmesi lazım iken hala gitmemiş olduğundan derhal hareket etmesi hakkındadır.

76

Maraş beglerbegisine gönderilmiştir. Kars sancağı beyi eşkıya tarafından katledildiği için oraya Ömer’in sancak beyi olarak gönderildiğine dairdir.

77

Ber-vech-i ocaklık Eğil sancağı mutasarrıfına gönderilmiştir. Eğil sancağından arabalık kereste kesilerek Diyarbekir'e gönderilmesi hakkındadır.

78

Sivas mütesellimine gönderilmiştir. Kangal karyesi menzili ahâlisi yerlerine geri gelmelerini tamin hakkındadır.

79

Harput kādısına gönderilmiştir. Kelekler için lazım olan tulumun temini ve Ordû-yı Hümâyûn'a irsali hakkındadır.

80

Malatya sancağı mutasarrıfı Uğurluzâde Süleyman'a gönderilmiştir. Ordû-yı Hümâyûn'a zahire getiren deve ve sair havyaların Kömürhanı geçidinden geçirilmesi hakkındadır.

81

Haleb ordu begine gönderilmiştir. Maiyetinde olan hayvanları ve sefer mühimmâtını muhafaza etmesi hakkındadır.

82

Ber-vech-i ocaklık Palu hâkimi olan ( )'a gönderilmiştir. Hala gelip orduya dahil olmadığı bildirilerek bir an evvel Ordû-yı Hümâyûn'a mülhak olması hakkındadır.

83

Adana vâlisi Vezîr Ya'kûb Paşa'ya gönderilmiştir. Köprülüzâde Abdullah Paşa maiyetine varması hakkındadır.

84

Malatya sancağı mutasarrıfı Uğurluzâde Süleyman dâme ikbâlühûya ve Malatya alaybegine gönderilmiştir. Köprülüzâde Abdullah Paşa'nın maiyetine girip Ordû-yı Hümâyûn'a dahil olması hakkındadır.

85

Karaman vâlisi Vezîr Mustafa Paşa'ya gönderilmiştir. Mübayaası lazım gelen zahireyi tedarik edip göndermesi hakkındadır.

86

Anadolu eyâletinde vâki‘ olan elviye alaybegilerine gönderilmiştir. Sefere memur oldukları tekraren hatırlatılarak bir an evvel Ordû-yı Hümâyûn'a dahil olmaları hakkındadır.

87

Sâbıkā Divriği sancağı mutasarrıfı Ömer'e gönderilmiştir. Beş yüz nefer süvari tahrîriyle Ordû-yı Hümâyûn'a mülhak olması hakkındadır.

88

Malatya sancağına mutasarrıf olan Uğurluzâde Süleyman'a gönderilmiştir. Ellerinde senetleri olmayan firârîleri yakalayıp göndermesi hakkındadır.

89

Rakka eyâletinde vâki‘ elviye alaybegilerine gönderilmiştir. Sefer-i hümâyûn için Musul'a gelmeleri hakkındadır.

90

Kars Maraş sancağı alaybegisi ( )'a gönderilmiştir. Acele olarak Ordû-yı Hümâyûn'a mülhak olmaları hakkındadır.

91

Rakka eyâletinde vâki‘ kādılara ve a‘yân-ı vilâyet ve iş erlerine gönderilmiştir. Rakka'ya Şeyhoğlu Abidin'in mütesellim tayin olunduğuna dairdir.

92

Palu hâkimi olan İbrâhim'e gönderilmiştir. Abdullah Paşa'nın maiyetine varıp icap eden hizmeti görmesi hakkındadır.

93

Ber-vech-i mâlikâne Malatya sancağına mutasarrıf olan Uğurluzâde Süleyman'a gönderilmiştir. Firar edip ellerinde senetleri olmayanların Murad suyundan geçirilmeyerek geri gönderilmesi hakkındadır.

94

Şeyh efendiye gönderilmiştir. Haleb eyaletinden Hums hududuna kadarki yerlerin kendisine tevcih olunduğu hakkındadır.

95

Ruhâ kādısına ve Ruhâ mütesellimine gönderilmiştir. Rakka aşiret ve kabilelerinden gelen arzuhallerin müzakere edilip halledilmesi hakkındadır.

96

Eğin kādısına gönderilmiştir. Mütesellim vefat ettiği için terekesinin tahrir ve beyne'l-verese taksimi hakkındadır.

97

Hala Rakka mütesellimi Zeynelâbidîn'e gönderilmiştir. Zahire ve tekâlîfin toplanmasında ihtimam göstermesi hakkındadır.

98

Malatya ( ) ve ( ) kādılarına ve kethüdâ yerleri ve yeniçeri serdârları ve a'yân-ı vilâyet ve iş erlerine gönderilmiştir. Malatya sancağından fitne ve fesat üzere olanların yakalanması hakkındadır.

99

Aksaray sancağında vâki' olan kādılara ve a'yân-ı vilâyete gönderilmiştir. Gönderilmeyen imdâd-ı seferiye ve hâs gelirlerinin tahsil ve teslimi hakkındadır.

100

Ber-vech-i mâlikâne Malatya sancağına mutasarrıf olan Uğurluzâde Süleymân'a gönderilmiştir. Malatya'da sakin zimmîlerden vermeleri gerekenin haricinde herhangi bir meblağ alınmaması hakkındadır.

101

Palu sancağı mutasarrıfı ( )'a gönderilmiştir. Bir an evvel Ordû-yı Hümâyûn'a mülhak olması hakkındadır.

102

Baban sancağı mutasarrıfı ( ) Paşa'ya gönderilmiştir. Düşman askerine karşı uyanık olup ahaliyi muhafaza ve düşman hakkındaki haberleri bildirmesi hakkındadır.

103

Diyarbekir vâlisi Vezîr İsmâil Paşa'ya gönderilmiştir. Bir an evvel Köprülüzâde Abdullah Paşa'nın maiyetine girmesi hakkındadır.

104

Diyarbekir'den acem hudûduna varıp gelince yol üzerinde vâki' olan hükûmet ve elviye begleri ve a'yân-ı vilâyet ve iş erlerine gönderilmiştir. Abdullah Paşa tarafından gönderilen âdemler için menzil beygirlerini hazırlayıp, yanlarına silahlı muhafızlar vermeleri hakkındadır.

105

Ber-vech-i mâlikâne Malatya sancağı mutasarrıfı Süleyman ve Cezîre kal'ası dizdârına gönderilmiştir. Ordû-yı Hümâyûn'dan kaçanların yakalanıp Cezire kalesinde hapsedilmelerine dairdir.

106

Ber-vech-i mâlikâne Malatya sancağı mutasarrıfı Süleyman'a gönderilmiştir. Malatya sancağında ayanlık iddiâsında bulunan Abdurrahman'ın şerrinin defedilmesi hakkındadır.

107

İmâdiye hakimi Behram Paşa'ya gönderilmiştir. Ahali ve memleketi düşmandan muhâfaza ve zahire temin etmesi hakkındadır.

108

Musul'dan Nahcivan’a varınca yol üzerinde vâki‘ elviye begleri ve voyvoda ve sâir zâbitler ve a‘yân-ı vilâyet ve iş erlerine gönderilmiştir. Kendisine Nahcivan eyaleti ber-vech-i ocaklık ihsan buyurulan Mahmud’a yardımcı olmaları hakkındadır.

109

Diyarbekir vâlisine ve ber-vech-i mâlikâne Malatya sancağı mutasarrıfı Süleyman ve Diyarbekir voyvodası Sem‘anzâde Hüseyin ve Rakka mütesellimi ve Harput mütesellimi ve yeniçeri serdârları ve sâir zâbitân ve sâir a‘yân-ı vilâyete gönderilmiştir. Atları ve tüfenkleri ile firar eden on nefer Enderun ağalarının her hâlükârda yakalanıp Ordû-yı Hümâyûn’a gönderilmeleri hakkındadır.

110

Gence muhâfızı Vezîr Genc Ali Paşa’ya gönderilmiştir. Şamahı’yı istilâ eden Tahmasb Kuluhan üzerine gitmesi hakkındadır.

111

Erzurum vâlisi Vezîr Ahmed Paşa’ya gönderilmiştir. Şamahı’yı istilâ eden Tahmasb Kuluhan üzerine gitmesi hakkındadır.

112

Van vâlisi Timur Mehmed Paşa’ya gönderilmiştir. Tahmasb Kuluhan Şamahı’yı işgal edip hududa yakın olduğundan gâfil olmayıp Van kalesini muhafazada dikkatli olması hakkındadır.

113

Şehrizor beglerbegisi Ömer’e gönderilmiştir. El Aziz isimli eşkıyanın yakalanıp Ordû-yı Hümâyûn’a gönderilmesi hakkındadır.

114

Sâbıkā Bağdad valisi Vezir Ahmed Paşa’ya gönderilmiştir. Musul ve Diyarbekir’e doğru azimet etmesi hakkındadır.

115

Cezire hâkimine, Nusaybin ve Mardin voyvodalarına gönderilmiştir. Ruha’ya giden develerin sâlimen mahalline ulaştırılması hakkındadır.

116

Diyarbekir eyâletinin elviye alaybegilerine gönderilmiştir. Vezir İsmail Paşa'ya Bağdad eyâleti ihsan olunduğu ve maiyetine çok sayıda asker lazım olduğu hakkındadır.

117

Cezire hâkimine gönderilmiştir. Revan'a giden top arabalarının geçebileceği yollar açtırmasına dâirdir.

118

Amid mollasına gönderilmiştir. Mustafa Paşa'ya Diyarbakır eyâleti ihsan olunduğuna dâirdir.

119

Mardin voyvodası ve a'yân-ı vilâyet ve iş erlerine gönderilmiştir. Bağdad valisinin azlinden sonra zuhûr eden eşkıyanın sebep olabileceği muhtemel gâileyi def hakkındadır.

120

Köysancağı mutasarrıfı ( )'a gönderilmiştir. İdaresi altında olan ahali ve reâyâ ve memleketi muhâfaza hakkındadır.

121

Diyarbekir mollasına, mütesellimine ve voyvoda Sem'anzâde Hüseyin'e gönderilmiştir. Bağdad valisi Vezir İsmail Paşa'nın hâsları gelirinden olan mahsûlâtın toplanıp muhafazası hakkındadır.

122

Diyarbekir mollasına, mütesellimine ve voyvoda Sem'anzâde Hüseyin'e gönderilmiştir Abdi'nin yanına kâfî mikdâr asker verilerek Vezir İsmail Paşa maiyetine gönderilmesi hakkındadır.

123

Cezire hâkimine, Mardin ve Nusaybin voyvodaları ve Muhammed Zeyâb ve Zâhir Zeyâb'a gönderilmiştir. Ordû-yı Hümâyûn'dan firar edenlerin yakalanarak hapsedilmeleri hakkındadır.

124

Malatya sancağı mutasarrıfı Uğurluzâde Süleyman’a gönderilmiştir. Firar eden 80 nefer Cihanbegli cemaati mensubu askerin yakalanarak cezâlarının tertîbi hakkındadır.

125

Basra vâlisi Vezir Mehmed Paşa’ya gönderilmiştir. Bir an evvel Bağdad’dan hareket ve Basra muhafazasına varması hakkındadır.

126

Bağdâd vâlisi Vezîr İsmâîl Paşa’ya gönderilmiştir. Bazı vâlilerin civar eyaletlerin işlerine, hilâf-ı emr-i şerîf ve kanûn-ı kadîm müdahale ettiklerinden buna mani olunmasına dâirdir.

127

Şehrizor eyâletinde vâki‘ elviye beglerine gönderilmiştir. Meseleleri başka vilayetlerin valilerine sorarak kendi valilerine muhalefet edip emrine mutabakat etmediklerinden, kanûn-ı kadîm üzre hareketle bu hallerini terk etmelerine dâirdir.

128

Ber-vech-i arpalık Amasya sancağına mutasarrıf olan Ömer’e gönderilmiştir. Ordû-yı Hümâyûn’a mülhak olması hakkındadır.

129

Rakka vâlisi olup Kerkük muhâfazasında olan Vezîr Ahmed Paşa’ya gönderilmiştir. Ordû-yı Hümâyûn’a mülhak olması hakkındadır.

130

Musul vâlisi Vezir Hüseyin Paşa’ya gönderilmiştir. Cezire hakimi Mansur marifetiyle top ve cephaneyi Musul'a nakletmesi hakkındadır.

131

Sâbıkā Hüdâvendigâr sancağı mutasarrıfı Ömer’e gönderilmiştir. Revan ve civarına gidecek askere başbuğ olduğu bildirilmiş olup bu sefer hususunda gayretli ve birlik olunması ve yolculuk esnasında askerin reâyâ ve berâyâya zarar vermesine mani olunması hakkındadır.

132

Musul vâlisi Vezir Hüseyin Paşa'ya gönderilmiştir. Musul kalesi muhafazasında olan Mısır askerlerinin, Ordû-yı Hümâyûn Musul'dan hareket ettikten otuz gün sonra vilâyetlerine gitmelerine müsaade olunması hakkındadır.

133

Es-Sa'îd voyvodası Hacı Receb'e gönderilmiştir. Ordû-yı Hümâyûn'un geçeceği yolların ağaç, taş ve sâireden temizlenmesi hakkındadır.

134

Baban sancağı beyi Ahmed'e gönderilmiştir. Nişanı terfi olunduğu ve Şehrizor vâlisi Selim Paşa'nın emri mûcebince amel etmesi hakkındadır.

135

Gılmânân-ı Amid ağası İbrahim'e gönderilmiştir. Bazı hizmetlerde bulunmak üzere Ordû-yı Hümâyûn'a gelmesi hakkındadır.

136

Eğil sancağına mutasarrıf olan Hüseyin'e gönderilmiştir. Diyarbekir valisi Vezir Mustafa Paşa'nın maiyetine girip her ne hizmeti verirse yapmasına dâirdir.

137

Sâbıkā Hüdâvendigâr sancağı mutasarrıfı olup hala Bâyezid tarafına naklolunan tavâif-i asâkire başbuğ olan Ömer'e gönderilmiştir. Bâyezid sancağında meks ü ikāmeti hakkındadır.

138

Hala Revan vâlisi ve muhâfızı Vezîr Hüseyin Paşa'ya ve Revan monlasına ve Revan defterdârı Mehmed'e gönderilmiştir. Sâbıka Revan valisi olup vefat eden Ahmed Paşa'nın hesap ve kitabı görülmek üzere terekesinin muhafazası hakkındadır.

139

Revan muhâfızı Vezîr Hüseyin Paşa'ya gönderilmiştir. Ordû-yı Hümâyûn da gelmek üzere olup Revan kalesi muhafazasında ziyade ihtimam göstermesine dâirdir.

140

Anadolu eyâletinde vâki‘ elviye alaybegilerine gönderilmiştir. Bulundukları mahalden kalkıp Bâyezid sancağına varmaları ve sancak mutasarrıfının gösterdiği mahalde ikamet ile icap eden zahirelerini narh-ı cârî üzerinde almaları hakkındadır.

141

Ber-vech-i ocaklık Bâyezid sancağı mutasarrıfı Mahmûd Paşa’ya gönderilmiştir. Kars’ta bulunması lazım gelmekle her nerede emr-i şerîf ulaşır ise dönüp Kars’a gelmesi ve Ordû-yı Hümâyûn’u karşılaması hakkındadır.

142

Ber-vech-i ocaklık Hakkâri hâkimi İbrâhim’e gönderilmiştir. Kendi kapısı halkı, aşiret ve kabilelerden silahlı askerler hazır edip Van valisi Vezir Timur Mehmed Paşa’dan haber alınca Ordû-yı Hümâyûn’a mülhak olmasına dâirdir.

143

Kars beglerbegisi Mehmed Paşa’ya gönderilmiştir. Her ne mahalde bulunur ise o mahalde ikamet ile düşmandan haberdar ve uyanık olmasına dâirdir.

144

Erzurum vâlisi olup Kars’da ikāmet üzre olan Vezîr Ahmed Paşa ve Kars’da yeniçeri zâbitlerine ve Kars’ın gönüllüyân-ı yemîn ve yesâr zâbitlerine ve eyâlet-i Kars’ın elviye alaybegilerine ve atîk ve cedîd serdengeçdi ağalarına ve a‘yân-ı vilâyete gönderilmiştir. Gaza ve cihad üzerlerine farz olup eli silah tutanların hazır bulunması ve Ordû-yı Hümâyûn vardığı vakit Ahılkelek’te cephane ve mühimmâtı muhafaza etmeleri hakkındadır.

145

Ber-vech-i ocaklık Bâyezid sancağına mutasarrıf olan Mahmûd Paşa’ya gönderilmiştir. Nahcivan civarında bulunarak düşmana fırsat vermemeleri ve zararlarını def etmeleri hakkındadır.

146

Malazgird sancağı begi İbrâhim’e gönderilmiştir. Yezdâbâd ve Nahcivan ve Ordubâd ve ol havâlîlerde dolaşarak buraları düşmanın mazarrâtından muhafaza ve emrine muhalefet eden kul begleri olur ise tedîb etmesi hakkındadır.

147

Rakka ve Birecik mütesellimlerine ve yeniçeri serdârlarına ve a‘yân-ı vilâyete gönderilmiştir. Rumeli eyâletinden Ordû-yı Hümâyûn’a dahil olan askerler arasına bazı eşkıya karışmış olup zâbitlerini bağlayarak firâr etmiş olduklarından bunların haklarından gelinmesine dâirdir.

148

Kars beglerbegisi Mehmed Paşa’ya gönderilmiştir. Kapısı halkı ve Kars’ın askerini alarak Tiflis kalesi muhafazasına gitmesi hakkındadır.

149

Musul vâlisi Vezir Hüseyin Paşa’ya gönderilmiştir. Musul kalesi muhafazasında olan Mısır askerlerinin, Ordû-yı Hümâyûn Musul'dan hareket ettikten otuz gün sonra vilâyetlerine gitmelerine müsaade olunması hakkındadır.

150

Ber-vech-i arpalık Amasya sancağına mutasarrıf Ömer’e gönderilmiştir. Kendisine gönderilen bin kuruş ile askerini techiz edip bir an evvel Ordû-yı Hümâyûn’a gelmesi hakkındadır.

151

Sâbıkā Hüdâvendigâr sancağı mutasarrıfı olup Kars ve ol havâlîye me’mûr asâkir-i mansûreye başbuğ olan Ömer ve rü’esâ-yı askere gönderilmiştir. Kars’a varıp orada ikametle Vezir Ahmed Paşa’nın reyine göre hareket etmeleri hakkındadır.

152

Ber-vech-i ocaklık Bâyezid sancağı mutasarrıfı Mahmûd Paşa’ya gönderilmiştir. Hala Kars’ta ikâmet ettiği ve Bâyezid sancağına düşmanın tasallut olması ihtimâlinden dolayı derhal gelerek Bâyezid ve ol havâlîyi düşmandan muhafaza etmesi hakkındadır.

153

Ber-vech-i ocaklık Palu sancağı mutasarrıfı İbrâhim Paşa'ya gönderilmiştir. İlkbaharda mükemmel kapısı halkı ile gelip Ordû-yı Hümâyûn'a mülhak olmasına dâirdir.

154

Revân vâlisi ve muhâfızı Vezir Hüseyin Paşa'ya ve Revân kalesinde tavâif-i asâkir zâbitânına gönderilmiştir. Revan'daki düşmana karşı Köprülüzâde Abdullah Paşa gönderilmiş olup, kendisinin düşmanın ahvâlinden haberdar olup diğer zâbitanın da Revan'a asker, zahire ve sair mühimmâtı göndermeleri hakkındadır.

155

Diyarbekir vâlisi Vezir Mustafa Paşa'ya gönderilmiştir. Kars'a varıp orada ikamet ve Revan kalesine peyderpey zahire nakletmesi hakkındadır.

156

Diyarbekir vâlisi Vezir Mustafa Paşa'ya gönderilmiştir. Muhafaza için Tiflis kalesine gitmeleri emrolunan askerler hala gitmemişlerse onların acele gitmelerini temin hakkındadır.

157

Revân vâlisi ve muhâfızı Vezir Hüseyin Paşa'ya ve muhâfaza-i merkūmede olan tavâif-i asâkir zâbitânına gönderilmiştir. Şark canibinde seferde olan paşalar ve kumandanların her hâlükârda ittifak ve ittihâd üzere olup icâb eden tedbirleri alarak muhafazasına memur oldukları mahalleri hakkıyla müdafaa etmeleri hakkındadır.

158

Halefü's-selâtîni'l-izâm İslam Giray Sultan'a gönderilmiştir. Emrindeki Tatar askeriyle acele olacak Ahılkelek'e gelmesi ve oradaki hazine ve mühimmatı salimen Tiflis'e nakletmesi hakkındadır.

159

Bâyezid hükûmetinde aşâir ve kabâilden olup Revân toprağında ikāmet üzre olan Zilan aşîreti zâbiti Mirzâ ve Nirgi(?) aşîreti zâbiti Abbâs ve İlyân aşîreti zâbiti Molla Ömer ve Zerikı aşîreti zâbiti Mahmûd ve Şafakı aşîreti zâbiti Mahmûd'a gönderilmiştir. Zilan aşireti reisi üzerlerine başbuğ olduğu halde Bâyezid sancağı mutasarrıfı Mahmud Paşa'nın maiyetine varıp Nahcivan ve Erdebil ve ol havâlîyi muhafaza etmeleri hakkındadır.

160

Oltu sancağı mutasarrıfı Vezir İshak Paşazâde Ali Paşa'ya gönderilmiştir. Tiflis'e götürülmek üzere yola çıkarılan, ancak Ahılkelek'te kalan hazine ve mühimmâtın sâlimen Tiflis'e nakledilmesi için askerlerini Ahılkelek'e göndermesi hakkındadır.

161

Hala Kars Beylerbeyisi Mehmed Paşa'ya gönderilmiştir. Emrine girecek ve emrindeki askerlerle, Tiflis'e götürülmek üzere yola çıkarılan, ancak Ahılkelek'te kalan hazine ve mühimmatı Tiflis'e salimen nakletmesi ve ardından Tiflis muhafızı İshak Paşa'nın maiyetine girmesi hakkındadır.

162

Ber-vech-i arpalık Aksaray sancağı mutasarrıfı İbrahim'e gönderilmiştir. Askerleriyle Ahılkelek'e gelip, hazine ve mühimmatı Tiflis'e götürmeye memur edilen Mehmed Paşa ile beraber olup mezkur vazifeyi tamamladıktan sonra Tiflis muhafızı İshak Paşa'nın maiyetine girmeleri hakkındadır.

163

Sipâh terakkili bin başı Selim'e gönderilmiştir. Revan'da bulunan Köprülüzâde Abdullah Paşa oradan ayrılmazdan evvel askeriyle varıp Revan muhafazasına kıyam etmesi hakkındadır.

164

Ber-vech-i arpalık Alâiye sancağı mutasarrıfı Şaban Paşazâde İbrahim'e gönderilmiştir. Revan'da bulunan Köprülüzâde Abdullah Paşa oradan ayrılmazdan evvel, emrine verinle askerlere başbuğ olarak, varıp Revan muhafazasına kıyam etmesi hakkındadır.

165

Anadolu ve Karaman ve Adana ve Rakka eyaletlerinin elviye alaybeğilerine gönderilmiştir. Akşehir sancağı mutasarrıfı üzerlerine başbuğ olmak üzere ellerine verilen senetlerde yazılı kışlalara varmaları hakkındadır.

166

Nahcivan ve köy ve nahiyelerinin a‘yân-ı vilâyet ve iş erlerine gönderilmiştir. Tahmasb Kuluhan ve ona tabi olanların şerlerinin def u ref‘ edileceğine, düşmandan korkmamalarına ve zikrolunan mahallerin ahalisi oturdukları yerlerde kendi iş ve güçleriyle meşgul olmalarına dâirdir.

167

Hala Revan muhafızı olan Vezir Hüseyin Paşa’ya gönderilmiştir. Erzurum ve Kars ve sair eyaletlerin Revan’da bulunan cebe defterlerinin Ordû-yı Hümâyûn’a gönderilmesi hakkındadır.

168

Erzurum valisi Vezir Ahmed Paşa’ya gönderilmiştir. Revan kalesi muhafazasına varması hakkındadır.

169

Ber-vech-i ocaklık Bâyezid sancağı mutasarrıfı ( ) Paşa’ya gönderilmiştir. Nahcivan ve ol havâlîye memur olunmuş olup emrindeki askerlerle hazır bir vaziyette emr-i şerîfi beklemesi ve mûcebince hareket etmesi hakkındadır.

170

Hala Kars beylerbeyisi Boz Mehmed Paşa’ya gönderilmiştir. Ahılkelek’ten Tiflis’e götürülecek olan hazine ve mühimmâtın nakli için beygir etmesi hakkındadır.

171

Revan muhâfızı Vezir Hüseyin Paşa’ya gönderilmiştir. Revan kalesi ve o civarın muhafazasının kendine verildiği hakkındadır.

172

Hala Revan valisi Vezir Yahya Paşa’ya gönderilmiştir. Ordû-yı Hümâyûn’a gelecek asker ve mühimmât için şimdilik Erzurum’da bir vezirin bulunması lâzım olduğundan Erzurum’da ikamet etmesi ve iktizâ eden hizmeti görmesi hakkındadır.

173

Ber-vech-i arpalık Divriği ve Arabgir sancaklarına mülhak olan Ömer Paşa'ya gönderilmiştir. Daha evvel ferman olunduğu üzere beş yüz nefer süvari ile gelip Ordû-yı Hümâyûn'a mülhak olması hakkındadır.

174

Hala Erzurum vâlisi olan Vezir Yahyâ Paşa'ya ve Erzurum monlasına ve eyâlet-i mezbûre kādılarına gönderilmiştir. Revan muhafazasına gitmeleri gerekirken hala gitmemiş olan Kiğı ve Malazgird askerlerinin ve muhafazada iken firar etmiş sair liva askerinin bir an evvel Revan'a gönderilmesi hakkındadır.

175

Van vâlisi Vezîr Timur Mehmed Paşa'ya'ya gönderilmiştir. Kendi kapısı halkı ve Hakkari ve Mahmûdiye ve Bitlis taraflarından gelecek olan askerleri techiz ederek sefere hazır bir halde bulundurması hakkındadır.

176

Ber-vech-i arpalık Amasya sancağına mutasarrıf olan Ömer'e gönderilmiştir. Erzurum ve etrafından beş yüz nefer asker tahrir ve cümlesini kapısı halkıyla beraber techiz edip Ordû-yı Hümâyûn'a mülhak olmak üzere hazır etmesine dâirdir.

177

Diyarbekir ve eyâletinde vâki' elviye alay begilerine gönderilmiştir. Şimdiye kadar orduya gelmemelerine müsaade olunup şimdiki halde ise Ordû-yı Hümâyûn'a mülhak olmalarının lazım olduğu hakkındadır.

178

Ber-vech-i ocaklık Çermik sancağı beği ( )'a gönderilmiştir. Kapısı halkı ve âdemlerini tevfîr ve teksîr ve techîz ile serasker Köprülüzâde Abdullah Paşa maiyetine varması hakkındadır.

179

Van vâlisi Vezîr Timur Mehmed Paşa'ya gönderilmiştir. Amasya sancağı mutasarrıfı Ömer Van'a geldiği zaman, bütün askerini toplayıp oradan hareket ederek Kars'da Ordû-yı Hümâyûn'a erişmesi hakkındadır.

180

Ber-vech-i arpalık Amasya sancağına mutasarrıf olan Ömer'e gönderilmiştir. Tahrir edebildiği askerini yanına alıp, geriye kalanların tahriri için de güvenilir bir adam tayin ederek Van kalesi muhafazasına gelmesi hakkındadır.

181

Ber-vech-i ocaklık Bâyezid sancağı mutasarrıfı Mahmûd Paşa'ya gönderilmiştir. Van valisi Vezir Timur Mehmed Paşa Kars'a geldiği vakit, kendisinin dahi kalkıp Ordû-yı Hümâyûn'a mülhak olması hakkındadır.

182

Erzurum valisi Vezir Yahya Paşa'ya gönderilmiştir. Erzurum ve civarındaki asker zümresinin tamamının Kars'ta Ordû-yı Hümâyûn'a gönderilmesi hakkındadır.

183

Ber-vech-i ocaklık Palu sancağına mutasarrıf İbrahim Paşa'ya gönderilmiştir. Bütün kapısı halkı ve âdemleriyle bulunduğu yerden hareket edip Ordû-yı Hümâyûn'a mülhak olması hakkındadır.

184

Trabzon alaybegisi ( )'a gönderilmiştir. Geçen sene sefer-i hümâyûndan affolunmuş olup bu sene bütün zuamâ ve erbâb-ı tımârı bir an evvel bayrağı altına toplayıp Serasker Köprülüzâde Abdullah Paşa'nın maiyetine varması hakkındadır.

185

Erzurum valisi Vezir Yahya Paşa'ya ve Erzurum mollasına ve yeniçeri zabiti ( )'a gönderilmiştir. Askere lazım olan malzeme ve eşyanın maiyetlerinde hazır olması hakkındadır.

186

Sabıkā Prezrin sancağı mutasarrıfı Mahmud Paşazâde Hüseyin'e gönderilmiştir. Askerini alıp Ahılkelek'e vararak mevcut hayvanlara zahire yükleyerek salimen Tiflis'e nakletmesi ve hayvanları tekrar geri getirmesi hakkındadır.

187

Erzurum valisine ve Erzurum'da yeniçeri zabiti ( )'a gönderilmiştir. Nefs-i Erzurum ve eyaletinde olan dergah-ı muallâ yeniçerilerinin sefere gelmekte rehavet üzere olduklarına ve bunların bir an evvel Ordû-yı Hümâyûn'a erişmelerini temin etmesine dâirdir.

188

Diyarbekir alaybegisi ve Diyarbekir eyaletinde vâki sâir elviye alaybegilerine gönderilmiştir. Kendilerine bir müddet için izin verilmişken bu sefer muhakkak surette gelip Ordû-yı Hümâyûn'a dahil olmaları hakkındadır.

189

Ber-vech-i arpalık Arapgir ve Divriği sancaklarına mutasarrıf olan Ömer Paşa'ya gönderilmiştir. Beş yüz nefer süvari ile gelip bir an evvel Ordû-yı Hümâyûn'a erişmesi hakkındadır.

190

Anadolu eyaletinin elviye alaybegilerine gönderilmiştir. Bulundukları mahalden kalkıp Şüregel'e gelip orada ikamet üzere olmaları hakkındadır.

191

Revan valisi ve muhafızı Vezir Hüseyin Paşa'ya gönderilmiştir. Revan kalesinde yeniçeri zabiti olan Halil'in selefi Ahmed'in Ordû-yı Hümâyûn'a gönderilmesi hakkındadır.

192

Ahısha'da sakin Süleyman Ağazâde Ahmed'e gönderilmiştir. Bin nefer süvari tahrir ve bir an evvel Ordû-yı Hümâyûn'a erişmesi hakkındadır.

193

Ber-vech-i arpalık Oltu sancağına mutasarrıf olup Ahılkelek'de ikāmet üzre olan Ali Paşa dâmet me'âliyehûya ve Ahılkelek'de olan tavâif-i askeriye zâbitlerine gönderilmiştir. Özi kalesinde olan düşman askerinin Ahılkelek'e taarruz niyetinde olduğu haber verilmiş olup Ahılkelek ve ol havâlînin düşmandan muhafaza olunmasına dairdir.

194

Ber-vech-i arpalık Oltu sancağına mutasarrıf olup hâlâ Ahılkelek'de ikāmet üzre olan Ali Paşa'ya ve Ahılkelek mütesellimine ve Ahılkelek'de olan tavâif-i askeriye zâbitlerine gönderilmiştir. Ahılkelek'te bulunan zahireyi ve nakil hayvanlarını emin bir yerde muhafaza etmeleri hakkındadır.

195

Aydın valisi Vezir Abdullah Paşa'ya gönderilmiştir. Sefer-i hümayuna memur olması hasebiyle bir an evvel Ordû-yı Hümâyûn'a erişmesi hakkındadır.

196

Diyarbekir valisi Vezir Mustafa Paşa'ya gönderilmiştir. Ahılkelek, Kiğılu ve ol havâlînin düşmandan muhafazasına memur askerlere başbuğ olup mezkur vazifeyi hakkıyla ifa etmesi hakkındadır.

197

Revan valisi ve muhafızı Vezir Hüseyin Paşa'ya gönderilmiştir. Revan'da kasabbaşı olan Ömer'i, yerine birini vekil tayin ederek göndermesi hakkındadır

198

Bu sene-i mübârekede sefer-i hümâyûnua müceddeden me'mûr olan sipâh ve silâhdâr terakkīlü ağalarına gönderilmiştir. Bu ana değin gelmeleri gerekirken hala gelmediklerinden kendilerini tekrar tembih ile acele Ordû-yı Hümâyûn'a mülhak olmalarına dâirdir.

199

Diyarbekir valisi Vezir Mustafa Paşa'ya gönderilmiştir. Ahılkelek'ten naklolunacak zahirenin yol esnasında muhafazası ve salimen Tiflis'e ulaştırılması hakkındadır.

200

Vân vâlisi Vezir Timur Mehmed Paşa'ya gönderilmiştir. Düşmanın Ahılkelek ve semtlerine taarruz niyeti olup, düşmana karşı gelmek üzere İğdir ve Sürmeli'ye gelmesi ve durumu Ordû-yı Hümâyûn'a bildirmesi hakkındadır.

201

Erzurum vâlisine ve Erzurum'da yeniçeri zâbiti ( ) zîde mecdühûya ve atîk ve cedîd serdengeçdi ağaları ve ocak ihtiyârlarına gönderilmiştir. Düşmanın Ahılkelek ve semtlerine taarruz niyeti olup, düşmana karşı gelmek üzere ol havâlîye gelmeleri hakkındadır.

202

Ber-vech-i arpalık Oltu sancağına mutasarrıf olan Ali Paşa dâmet me'âliyehûya ve Haydar ve eyâletinde vâki' kādılar ve mütesellimler ve a'yân-ı vilâyet ve iş erlerine gönderilmiştir. Haydar eyaletinin kasaba ve köylerinde sakin olan askerlerin Ahılkelek'te toplanarak o civarı ve yolları düşmandan muhafaza etmeleri hakkındadır.

203

Ber-vech-i yurtluk ve ocaklık Mahmûdî hâkimi Zeynel'e gönderilmiştir. Bundan evvel seferden affolunmuş iken bu sefer sefere memur olup Mahmûdî ve ol havâlîleri ve hususuyla Kubuz boğazı ve Karadere'yi muhafaza etmesi hakkındadır.

204

Hâlâ Revân kal'ası muhâfazasında olan sipâh ve silahdâr terakkīkü ve serdengeçdi ve yeniçeri ağalarına gönderilmiştir. Alelacele Revan'dan hareket edip Ahılkelek'ten Tiflis'e naklolunacak zahireyi yol esnasında muhafaza etmeleri ve sonra Ordû-yı Hümâyûn'a dönmeleri hakkındadır.

205

Göle kadısına ve mütesellimine gönderilmiştir. Göle sancağının bütün askerlerinin, Ahılkelek'ten Tiflis'e naklolunacak zahireyi muhafazaya memur askerler ile Tiflis'e varıp muhafaza hizmetine kıyam etmeleri hakkındadır.

206

Kars beglerbegisi Mehmed Paşa'ya gönderilmiştir. Ahılkelek'ten Tiflis'e zahire nakleden hayvanları, zahire Tiflis'e getirildikten sonra alıp Kars'a getirmesi hakkındadır.

207

Van vâlisi Vezîr Timur Mehmed Paşa'ya gönderilmiştir. Bulunduğu mahalden alelacele Ahılkelek'e varıp mevcut zahireyi hayvanlara yükleyerek ol tarafda bulunan askerler ile

muhafaza edip Tiflis'e nakleyledikten sonra gelip Ordû-yı Hümâyûn'a mülhak olması hakkındadır.

208

Ahısha mütesellimi ( )'a gönderilmiştir. Tiflis'e naklolunacak zahireyi yol esnasında muhafaza etmesine dâirdir.

209

Ber-vech-i ocaklık Mecingerd sancağına ve Mecingerd ve ( ) ve ( ) kādılarına ve a'yân-ı vilâyet ve iş erlerine gönderilmiştir. Erzurum'dan Ordû-yı Hümâyûn'a gelecek kağnı arabalarının geçeceği yolların kardan temizlenmesi hakkındadır.

210

Van vâlisi Vezir Timur Mehmed Paşa'ya gönderilmiştir. Ahılkelek'ten Tiflis'e naklolunacak zahirenin yolda muhafazasına memur olan askerlere başbuğ olarak zahireyi salimen Tiflis'e getirmesine dâîrdir.

211

Haleb vâlisi Vezir Ahmed Paşa'ya gönderilmiştir. Kapısı halkı ve âdemleriyle bir an evvel gelip Ordû-yı Hümâyûn'a mülhak olması hakkındadır.

212

Ber-vech-i ocaklık Eğil sancağına mutasarrıf olan Hüseyin'e gönderilmiştir. Alelacele yerinden hareketle bir an evvel Ordû-yı Hümâyûn'a gelmesi hakkındadır.

213

Van vâlisi Vezir Timur Mehmed Paşa'ya gönderilmiştir. Daha evvel zahire muhafazasına memur iken bu defa Revan muhafazasına varmasına dâirdir.

214

Van vâlisi Vezir Timur Mehmed Paşa'ya gönderilmiştir. Ahılkelek'ten Tiflis'e naklolunacak zahirenin muhafazası ve tez elden nakli hakkındadır.

215

Ber-vech-i ocaklık Bayezid sancağına mutasarrıf olan Mahmûd Paşa'ya gönderilmiştir. Bulunduğu mahalden derhal hareket edip Revan muhafazasına gelmesi hakkındadır.

216

Ber-vech-i ocaklık Eleşkird sancağıbegi Baba Han'a gönderilmiştir. Bu emir kendisine vasıl olduğu vakit bir an beklemeyip derhal Revan muhafazasına gelmesi hakkındadır.

SONUÇ

Tezimize konu olan defter, Sultan I. Mahmud devrine (1730-1754) ait bir mühimmedir. Defterin tarihi, hicrî 1146-1147 tarihlerine tekabül eder ki bu yıllar içerde mali meselelerle uğraşıldığı, dışarıda ise Avusturya, Rusya ve İran ile çatışmaların devam ettiği yıllardır.

Yüksek lisans tezi olarak hazırladığımız bu defter, Osmanlının yıllarca mücadele etmek zorunda kaldığı İran'a karşı düzenlenen bir sefer sırasında, seferin serdarı olan Köprülüzâde Abdullah Paşa'nın, serdarlığı esnasında tutulmuştur. Bunu, defterin başındaki *…fî zamân-ı vezîr-i mükerrem Köprülüzâde saâdetlü Abdullah Paşa, serasker-i cânib-i şark…* ifadelerinden anlamaktayız.

Çalışmamızda, bir seferin sebep olduğu siyâsî, iktisâdî ve askerî faaliyetlerin neler olduğunu gayet net bir şekilde görmekteyiz. Mart 1734'ten Mayıs 1735'e kadar, 14 aylık bir devre ait olan defterdeki hükümlerin çoğunluğunu, ordunun ihtiyaçlarının karşılanması meselesi ve orduya dahil olup asker gönderme işine dâir olanlar meydana getirmektedir.

Defterdeki diğer hükümler de, birkaç istisna dışında, ya direk ve dolaylı olarak sefer ile alakalıdır. Zira sefere çıkıldığı zaman, tek ihtiyaç ordu ve onun ihtiyaçları değildir. Bir sefere çıkarken geride olması muhtemel, müspet veya menfi, her husus göz önüne alınmalıdır. Bu hususun ehemmiyetini, hazırladığımız defterde oldukça açık bir şekilde görmekteyiz. Şöyle ki, evvela icap eden yerlere fermanlar gönderilerek gerekli asker temin edilmeye çalışılmıştır. Sonra bu askerlerin ihtiyaçları olan zahire, cephane, top, tüfek, çadır ve benzeri ihtiyaçların teminine dair de pek çok emir gönderilmiştir. Bu malzemenin nakli ise halledilmesi gereken ayrı bir hususdur. Defterin, Osmanlı Devleti'nde lojistik üzerine yapılacak çalışmalar için birinci elden kaynak olduğunu, burada belirtmeliyiz.

Tüm bu hazırlıklardan sonra, içinde bulunulan karışıklıktan istifade etmek isteyenler, yani eşkıyalar da söz konusudur. Ordudan firar edenler mevcuttur ve bu firârîler de eşkıyalık edebilmektedir. Savaş sebebiyle vergi tahsilinin zorlaşması, görevlilere tekrar tekrar emirler gönderilmesine neden olmuştur. Aslında bu durum, her hususta karşımıza çıkmaktadır. Zira asker olsun, zahire olsun veyahut diğer mühimmatın temininde olsun, emirler defalarca gönderilmiştir. Buna sebep, hem verilen emri yerine getirmekte görevlilerin gecikmeleri hem de işin ehemmiyetine binaen emirlerin yinelenme ihtiyacı olmuştur. Bütün bu türlü tekrarlanan hükümlerde ikaz, tehdit, tenbih ve cezalandırılma iç içedir. İçinde bulunulan sıkıntının bir göstergesi olan bu ahvalin neticesi ise, kendisinden evvel şehid olan Topal Osman Paşa gibi Köprülüzâde Abdullah Paşa'nın şahâdeti olmuştur.

XVIII. Yüzyıl Osmanlı-İran savaşları sırasında Osmanlı Devleti'nin askerî, ekonomik, siyâsî ve sosyal durumunu ve bu dönemde İran ile yapılan savaşların gidişâtını aydınlatacak niteliktedir. Diğer taraftan defterin, Osmanlı bürokrasisi için de önemli bir kaynak olduğunu belirtmeliyiz. Nitekim yukarıda da ifade edildiği gibi devlet bürokrasisinin işleyiş tarzını ve sonuçlarını görmemiz mümkün olmaktadır. Araştırıcıların, defteri bu yönden de ele almaları gerekmektedir.

DEFTERİN TRANSKRİPSİYONU

[1b]

Bismihî Sübhânehû ve Te‘âlâ

Hâzihî kuyûd-i ahkâmi’l-mühimme fî zamân-ı Vezîr-i Mükerrem Köprülüzâde sa‘âdetlü Abdullah Paşa serasker-i cânib-i şark el-vâki‘ fî- şehr-i evâhir-i Ramazani’l-mübârek

Sene sitte ve erba‘în ve mi’e ve elf

Min hicret-i men lehü’l-‘izzü ve’ş-şerefü

Der-zamân-ı vekîl-i Reîsülküttâb Süleymân İzzî Efendi

1

Haleb vâlisi Vezîr Abdullah Paşa’ya hüküm ki,

Bi-avnillâhi’l-meliki’l-allâm, a‘câm-ı haybet-encâmın kahr u tedmîrleriyçün bu sâl-i nusret-fâlde sefer-i hümâyûn-ı zafer-makrûnum musammem ve muhakkak olduğuna binâen Rakka eyâletinden zehâir mübâya‘a ve beş yüz mihâr mekkârî deve ihrâc ve imdâd-ı seferiye tahsîli içün bundan akdem sâdır olan emr-i şerîfim mûcebince eyâlet-i mezbûre kazâlarına tevzî‘ ve Ruhâ kazâsına isâbet eden mübâya‘a ve mekkârî ve imdâd-ı seferiyye ma‘rifet-i şer‘ ve cümle ma‘rifetiyle sâliyâne ve defter olup cem‘ ü tahsîl olunmak üzre iken Ruhâ kazâsında olan yeniçeri tâ’ifesi ve ba‘zı serdengeçdi ağaları ve yeniçerilik iddi‘âsında olan eşkıyâ, derûnlarında muzmer olan habâset ve mel‘anetlerin icrâ kasdıyla bâ-fermân-ı âlî tahsîline mübâşeret olunan mübâya‘a ve mekkârî husûsunda kendülerinin hisselerine isâbet edeni vermediklerinden mâ-adâ taraflarında olan ba‘zı ahâlîyi dahi “Bize müte‘allıkdır.” deyu verdirmeyüp ve bu bahâne ile cem‘iyyet ve Ramazân-ı şerîfde nehâren şürb-i hamr ve müsellah esvâkda gezüp ibâdullâhın evlâd ü ‘iyâline ta‘arruz ve hamâmlar basup ve netîce âdemleri cerh ve ehl-i ırz olanları hânelerinden taşra çıkarmayup ve zâbitlerinin mahbeslerin basup mahbûs olan nice eşkıyâyı dahi halâs ve şer‘-i şerîf ve emr-i münîfe ve zâbitlerine adem-i itâ‘at ile izhâr-ı bağy u tuğyân etmeleriyle eşkıyâ-i mezkûrûnun bu gûne şakāvetleri sefer-i hümâyûnum içün tertîb olunan zehâ’ir ve mekkârî develeri ve sâ’ir umûr-ı mühimmenin ta‘tîline bâ‘is ve bâdî olup her vechile te’dîb ve ta‘zîrleri muktezî olduğun hâlâ ol tarafda mübâya‘a **[2a]** ve sâir umûr-ı mühimme temşiyetine me’mûr olan dergâh-ı mu‘allâm kapucıbaşılarından Mahmûd ve El-hâc Ahmed ve hâssa silahşörümden Ahmed dâme mecdühüm ile Ruhâ kādısı Mevlâna Mehmed zîde fazluhû ve Rakka mütesellimi Receb zîde mecdühû ve Ruhâ yeniçeri serdârı Osman zîde kadruhû başka başka arz u i‘lâm ve eşkıyâ-yı mezkûrenin ser-i cem‘iyet ve sâhib-i fesâd olanlarını isim ve resimleriyle başka

defter ile Ordû-yı Hümâyûnum tarafına inhâ ve îfâ etmeleriyle eşkiyâ-yı mezkûrenin böyle vakitde izhâr-ı şekāvet ve tuğyânları sefer-i hümâyûnuma me'mûr asâkîr-i mevcûdemin elzem-i levâzımından olan zehâir ve mehâmm-ı seferiyenin adem-i tahsîl ve ta'tîli ile iyâzen billâhi te'âlâ cünûd-ı İslâmiyenin müzâyaka ve zarûretlerine bâ'is bir ma'nâ olduğu âşikâr ve memâlik-i fasîhatü'l-mesâlik-i padişâhânemde bu gûne şakāvet ve habâset ile ibâdullâha ilkā-i mazarrat iden eşkıyânın tertîb-i cezâ ve te'dîb ve tenkîl ve istîsalleriyle ale'd-devâm nizâm-ı bilâd ve refâh-ı ahvâl-i ibâd aksâ-yı metâlib-i hüsrevânem olduğu bedîhî olmakla eşkıyâ-yı mezbûrenin ser-i cem'iyet ve bâis-i fitne ve fesâd olanlarının zâbitleri ma'rifetiyle şer'an iktizâ eden cezâ-i sezâları ve sâirlerinin te'dîb ve gûş-mâlleri ile mukaddemâ fermânım olan zehâir ve mekkâri ve sâir metâlibûnun bir gün akdem cem' ve tahsîli fermânım olmağın işbu emr-i şerîf-i celîlü'l-kadrim ısdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki vezîr-i müşârunileyhsin. Bâ-fermân-ı âlî sefer-i hümâyûnuma me'mûriyyetin hasebiyle ucâleten kapun halkı ve sâir âdemlerinle mansıbından nehzat ü hareket ve Ruhâ kazâsına varup sâbıku'z-zikr isimleri defterde mastûr ser-i cem'iyet olan eşkıyâyı zâbitleri ma'rifetiyle alâ-eyyi-hâl ahz ve şer'ile haklarında îcâb eden cezâ-yı sezâların icrâ ve sâir te'dîb ve gûş-mâl ve nefy ve ta'zîr ve kal'a-bendleri iktizâ edenleri te'dîb ve ta'zîr ve kal'a-bend idüp kazâ-i mezbûra gereği gibi nizâm virdikden sonra mukaddemâ fermânım olan zehâir ve mekkârî develeri ve sâir emr-i şerîfimle vâki' tekâlifi ucâleten ve müsâra'aten cem' ve tahsîl ve bir gün evvel ve bir sâat mukaddem cem'ine me'mûr olanlara edâ ve teslîm itdirmede ve bundan böyle Ordû-yı Hümâyunuma mülhak ve mülâkî oluncaya dek yol üzerinde vâki' olan kazâ ve kasabalardan mübâya'ası fermânım olan zehâir ve sâir mehâmm-ı seferiyyenin cem' ve tahsîlinde ve sefer-i hümâyûnuma me'mûr ecnâs-ı asâkirin bir gün evvel bir sâ'at mukaddem yerlerinden hareket ve Ordû-yı Hümâyûnuma gelüp erişmelerinde bezl-i nakdine ihtimâm ve sa'y ve cehd-i mâ-lâ-kelâm eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâhir-i Ramazan Sene 1146

2

Sefer-i hümâyûn içün yeniçeri serdengeçti bayrağı küşâdesine me'mûr Turnacıbaşı Ömer zîde mecdühûya hüküm ki;

A'câm-ı haybet-encâmın kesret ve vefret üzre tecemmu' ve tahazzübleri olup ba'zı serhad-i mevcûdeye sû-i kasdı bedîhiyyü'z-zuhûr ve re's-i mestûrda olan Bağdâd kal'asının muhâfaza ve muhâresesi ehemm-i mehâmm-ı dîn ü Devlet-i Aliyye'mden olmağla şimdilik nefs-i Diyârbekir'den atîk ve cedîd yeniçeri serdengeçti ağalarından yirmi aded serdengeçti

bayrağı küşâd ve beher bayrağa Ordû-yı Hümâyûnum hazinesinden mesârif-i seferiyye içün ber-vech-i peşîn birer kise akçe, ağalara teslîm olunmak ve beher bayrağı altına cenk ü harbe kādir tüvânâ ve bahâdır **[2b]** kaviyyü'l-kudre ve tâmmü's-silâh darb u harbe kādir ricâlden yüzer nefer olmak şartıyle tahrîr ve tekmîl ve ber-vech-i ta'cîl Diyârbekir'den ihrâc ve bir gün evvel hey'ât-ı mecmu'larıyla gidüp sedd-i medîd-i İslâmiyeden olan Bağdâd kal'ası muhâfazasına varup hıdmet-i muhâfazaya kıyâm eylemeleri fermânım olmağın sen ki Turnacıbaşı mûmâileyhsin fermânım olduğu üzre Diyarbekir'den atîk ve cedîd ağalardan yirmi aded serdengeçti bayrağı küşâde ve Ordû-yı Hümâyûnum cihetinden masârif-i seferiyye olmak üzre ağalara birer kese akça ber-vech-i peşîn teslîm olundukdan sonra cenk ve harbe yarar tâmmü'l-esliha tuvânâ yiğitlerden beher bayrağa yüzer nefer tahrîr ve tekmîl eyleyüp müsâra'aten Diyarbekir'den ihrâc ile bir gün evvel ve bir ân akdem Bağdâd muhâfazasına varup hıdmet-i muhâfazaya kıyâm ve sür'at ü şitâb ile erişmelerine ziyâde ikdâm ve ihtimâm eyleyesin. Bu askerin bir gün evvel muhâfaza-yı merkūmeye irişmeleri ehemm-i mehâmm-ı Devlet-i Aliyye'mden olmağın ma'âzallâhü te'âlâ neferâtın noksânı ve yollarda betâ'et üzre hareket eylemenle eyle varup hıdmet-i muhâfazada bulunmalarında tekâsülleri zuhûr ider ise cümleye tertîb-i cezâ ile mücâzât olunacağın mukarrer bilüp âna göre bu emr-i ehemmde kemâl-i dikkat ve taharrî ile ihtimâm-ı tâm ve hilâfından gāyetü'l-gāye tavakkī eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâhir-i Ramazan Sene 1146

3

Rakka vâlisi olup hâlâ Musul'da ikāmet üzre olan Vezîr Ahmed Paşa'ya hüküm ki,

Sen ki vezîr-i müşârunileyhsin, mükemmel kapun halkı ve müstevfâ âdemlerinle bir gün evvel Musul'dan kalkup Bağdâd'a varup muhâfazaya kıyâm ve Bağdâd vâlisi düstûr-ı mükerrem, müşîr-i mufahham, nizâmü'l-âlem vezîrim Ahmed Paşa edâmellâhü te'âlâ iclâlehûnun re'y-i rezîn-i isâbet-karîni üzre amel ve hareket eylemen bâbında bundan akdem sâdır olan emr-i şerîfimle me'mûr ve ta'yîn olunmuşidin. El-hâletü hâzihî, henüz yerinden hareket eylemeyüp hâlâ Musul'da olduğun bu defa ihbâr ve senin bir gün evvel ve bir sâ'at akdem muhâfaza-i merkūmeye varman lâzime-i hâlden olmağla seni îkāz ve te'kîd ve isti'câl içün işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki vezîr-i müşârunileyhsin. Bu vakti sâir evkāta kıyâs eylemeyüp, bu bâbda dâmen-i gayreti dermeyân ve kapun halkı ve âdemlerinle mükemmel ve müstevfâ techîz ve tertîb ve Musul'dan bir ân akdem nehzat ü hareket ve seyr-i serî' ile gidüp, bir gün evvel ve bir sâ'at mukaddem muhâfaza-i merkūmeye varup, Bağdâd muhâfızı vezîr-i müşârunileyhin

re’y-i rezîn-i isâbet-karîni üzre amel ve harekete mübâderet ve ser-i mû hilâfından tavakkī ve mücânebet eylemen bâbından fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâhir-i Ramazan sene 1146

Bir sûreti, Ber-vech-i arpalık Kengırı ve Amasya sancaklarına mutasarrıf olup hâlâ Musul’da ikāmet eden vezir Selim Paşa’ya hüküm.

4

Sivas valisi olup Kerkük muhâfazasında olan Mehmed Paşa’ya hüküm ki;

Sen ki vezir-i müşârunileyhsin. Bundan akdem bin nefer mîrî süvârî levendât tahrîr ve ma‘iyyetine istishâb ve bir gün evvel Bağdat muhâfazasına varman bâbında emr-i şerîfimle me’mûr olmuşidin. El-hâletü hâzihî muktezâ-i vakt ü hâle göre senin Kerkük muhâfazasında olman enseb ve evlâ olmağla muhafaza-i merkūmeye kemâ-kân kıyâm ve levendât-ı merkūmeyi bir an akdem tahrîr ve i‘dâd ve bir gün evvel Bağdâd muhâfazasına ta‘cîl ale’t-ta‘cîl îsâl ve irsâl itmen fermânım olmağla işbu emr-i şerîfim ısdâr ve ( ) ile irsâl olundu.

İmdi sen ki vezir-i müşârunileyhsin. Sen kemâ-kân Kerkük muhâfazasına kıyâm ve fermânım olan bin nefer süvarî-i mîrî levendât cenk ü harbe yarar ricâlden bir gün evvel ve bir sâ‘at mukaddem tahrîr ve i‘dâd ve Bağdâd muhâfazasına sür‘at ü şitâb ile irsâl ve îsâlde kemâl-i dikkat-i tâm ve ihtimâm eyleyüp, ser-i mû hilâfından gāyetü’l-gāye tavakkī ve mücânebet eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım yazılmışdır.

Fî evâhir-i Ramazan 1146

[3a]

5

Hâlâ Musul cânibinde tavâif-i askeriye zâbitleri ve ağaları ve ihtiyarlarına hüküm ki;

İnşâ’allâhü’l-meliki’l-allâm bu âmm-ı zafer-irtisâmda cem‘iyet-i asâkir-i İslâm-ı encüm-şümâr ve kesret-i edevât-ı cenk ü peykâr ve vefret-i envâ‘-ı zahâir ve sâir külliyetlü mehâmm-ı seferiyye ile vüzerâ-yı izâmımın aslen ve neslen âkil ve erşedi ve vükelâ-yı fihâmımın zâten ve zemânen a‘del ve emcedi, hâlâ Anadolu vâlisi olup serasker-i hamiyyet-küsterim, düstûr-ı mükerrem, müşîr-i mufahham, nizâmü’l-âlem Köprülüzâde vezîrim Abdullah Paşa edâmellâhü te‘âlâ iclâlehû ma‘iyyetine vüzerâ-yı izâm ve mîr-mîrân-ı kirâm ve ümerâ-yı zevi’l-ihtirâm ve piyâde ve süvârî asâkir-i mütekâsire ile inşâallâhü te‘âlâ an karîbi’z-zamân Musul’a varup dâhil oldukta, bundan akdem hıdemât-ı dîn ü devlet-i aliyyemde bezl-i makdûr idüp, Musul’da olan rü’esâ-yı asâkir ve sâiri alâ merâtibihim, her

biri mükerrem olacağı muhakkak ve mukarrer ve muktezâ-i vakt ü hâle göre şimdilik Musul ve ol havâlîninin hıfz u hırâseti cümlenin üzerine vâcib ve elzem ve bâ-husûs *etî'ullâhe ve etî'u`r-rasûle ve ulu`l-emri minkum* ve *yâ eyyuhellezîne âmenû isbirû ve sâbirû ve râbitû* [1] ayet-i kerîmelerine iktidâ ile emr-i şerîfime itâ'at ve ittibâ' ve kemâl-i musâbere ile sâbit-kıyâm olmak âmme-i müslimîn üzerine farz olduğu cümlenin ma'lûmu iken, ol tarafda olan asâkirden ba'zıları "Müddetimiz tamâm oldu." deyu böyle vaktde firâr bed-nâmlığını irtikâb ve sâir asâkir-i İslâma dahî teşettüt ârız olmasına bâ'is oldukları bu def'a haber virilmekle, siz ki mûmâ-ileyhimsiz.

Bu vakti sâir evkāta kıyâs eylemeyüp zâtınızda merkûz olan gayret ve hamiyet-i İslâmiye muktezâsınca amel ve işbu emr-i şerîf-i celîlü'l-kadrimi mecma'-ı asâkirde feth u kırâ'et ve mazmûn-ı itâ'at-makrûnunu cümleye tefhîm ve i'lân ve işâ'at ve inşâ'allâhü te'âlâ serasker-i hamiyet-perverim müşârunileyh, asâkir-i mevcûde ile karîben Musul'a vardıkda kānûn-ı kadîme ri'âyet ve hâl ve şânınıza göre mükerrem olacağınızı yakînen muhakkak bilüp âna göre her biriniz ez-dil ü cân hıdemât-ı meşkûre ve âsâr-ı mebrûre vücûda getirmeye bezl-i tâb ü tüvân eyleyüp hilâfından gāyetü'l-gāye tahâşî ve ictinâb eylemeniz bâbına fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâil-i Şevvâl 1146

6

Erzurum valisi Vezir İsmâil Paşa'ya hüküm ki;

Sen ki vezîr-i müşârunileyhsin, mükemmel ve müstevfâ kapun halkı ve âdemlerinle bir gün akdem ve bir sâ'at mukaddem yerinden hareket ve Musul cânibinde Ordû-yı Hümâyûnuma mülhak ve mülâkī olman içün emr-i şerîfimle me'mûr ve tekrâr isti'câl olunmuşiken henüz yerinden hareket itmediğin bu def'a ihbâr olunmağla, bu vakti sâir evkāta kıyâs itmeyüp bir gün evvel Ordû-yı Hümâyûn-ı nusret-makrûnuma mülhak ve mülâkī olman lâzime-i hâl ve muktâzâ-i ahvâlden olmağın, tekrâr te'kîd ve isti'câl içün işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki vezîr-i müşârunileyhsin, bu vakti sâir evkāta kıyâs itmeyüp mükemmel kapun halkı ve müstevfâ âdemlerinle bir gün akdem ve bir sâ'at mukaddem yerinden nehzat ü hareket ve savb-ı me'mûra teveccüh ve azîmet ve alâ cenâhi'l-isti'câl sür'at ü şitâb ile gidüp bir ân evvel **[3b]** Ordû-yı Hümâyûnuma mülhak ve mülâkî olmağa kemâl-i sa'y ve ihtimâm

[1] Nisâ, 59 ve Âl-i İmran, 200.

ve ziyâde cehd-i mâ-lâ kelâm eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuştur deyu yazılmışdır.

Fi evâil- i Şevvâl 1146

Bir sûreti Adana vâlisi Vezir Ya‘kûb Paşa’ya

Bir sûreti Karaman vâlisi Vezir Mustafa Paşa’ya

Bir sûreti Maraş beylerbeyisi Süleyman dâme ikbâlühûye

7

Haleb mollasına ve dergâh-ı mu‘allâm kapucıbaşılarından Mahmûd dâme mecdühû ye ve Adana ve Ruhâ ve Ayntâb kādılarına ve a‘yân-ı vilâyet ve iş erlerine hüküm ki;

Sen ki kapucıbaşı mûmâileyhsin, İskenderun iskelesinden Musul cânibine Ordû-yı Hümâyûn-ı nusret-meveddetime mühimmât-ı tophâne ve cebehâne ve sâir mehâmm-ı seferiyye nakli içün zikrolunan kazâlardan ma‘rifet-i şer‘la ve cümle ma‘rifetiyle iktizâsına mürettebe deve ihrâc ve iskele-i mezbûreye irsâl eylemende kemâl-i takayyüd olunmak üzre, bundan akdem müekked ve müşedded emr-i şerîfim sâdır ve tekrâr isti‘câl dahî olunmuşiken, bu bâbda rehâvet ve taksîrât ve zikrolunan develerin ihrâcında adem-i takayyüd ve ihtimâm olunduğu ihbâr olmağla mu‘âteb ve mes‘ûl olmuşsuzdur. Bu def‘a dahi îkāz ve te’kîd ve isti‘câl içün işbu emr-i şerîfim ısdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi siz ki mûmâileyhimsiz, bu mühimmâtın Ordû-yı Hümâyûnuma bir gün evvel nakl ü îsâli asâkir-i mezbûremin itmâm-ı levâzım ile kâra mübâşeretlerine bâis bir keyfiyet olduğu ma‘lûmunuz oldukda, bu bâbda kemâl-i takayyüd ve ihtimâm ile sâbıkü’z-zikr kazâlardan iktizâ eden develeri ucâleten, bir gün evvel ihrâc ve İskenderun iskelesine irsâl ve îsâl eylemekde ziyâde ihtimâm ve dikkat eyleyesiz.

Şöyle ki, bu emr-i vâcibü’l-ihtimâmda ser-i mû tehâvün ve taksîriniz sebebi ile ma‘âzallâhü te‘âlâ mühimmât-ı mezkûre vakt ü zamânıyla mahalline erişmeyecek olur ise bir dürlü özür ve cevâbınıza havâle-i sem‘-i kabûl olunmayup tertîb-i cezâ-i sezâ ile mücâzât olunacağınızı mukarrer bilüp, âna göre bu emr-i hatîrda kemâl-i ihtimâm ve dikkat ve zerre kadar tehâvün ve tekâsülden gāyetü’l-gāye hazer ve tavakkī eylemeniz bâbında fermân-ı âl-i şân yazılmışdır.

Fi evâil-i Şevvâl 1146

8

Turnacıbaşı Ömer zîde mecdühûye hüküm ki;

Sen dergâh-ı mu‘allâm yeniçerileri ocağının sadâkatkâr ve istikāmet-şi‘ârı olup, senden her vechile hıdemât-ı seniyyede me’mûl ve matlûb-ı hümâyûnum olduğundan, işbu sene-i mübârekede Anadolu vâlisi olup şark cânibinde serasker-i hamiyyet-küsterim olan düstûr-ı mükkerrem müşîr-i mufahham nizâmü’l-âlem Köprülüzâde vezîrim Abdullah Paşa edâmellâhü te‘âlâ Ordû-yı Hümâyûnumla Diyarbekir’den nehzat ve Musul’a varınca sen ordu ağalığı vekâleti hıdmetinde olup lâzime-i zimmetin olan hıdmeti ber-vech-i matlûb edâ ve ikmâle ikdâm-ı tâm ve zabt u rabt-ı neferâta kemâl mertebe sa‘y ve ihtimâm **[4a]** ve ale’l-husûs bu def‘a küşâdesi fermânım olan serdengeçdi bayraklarını sâdır olan emr-i şerîfim mucebince yüzer nefer tekmîl ve bir ân akdem Diyarbekir’den ihrâca ve serî‘an ve âcilen mahâll-i me’mûrlarına gönderilmekde ve sâir uhde-i ihtimâmına ihâle kılınan hıdmet-i lâzimeyi edâ ve ikmâl eylemen fermânım olmağın;

İmdi sen ki mûmâileyhsin, bu vakti evkāt-ı sâireye kıyâs itmeyüp dâmen-i gayreti dermeyân ve sâbıkü’z-zikr serdengeçdi bayraklarını yüzer nefer tekmîl ve bir gün evvel Diyarbekir’den ihrâc ve mahall-i me’mûrlarına serî‘an gönderilmekde ziyâde dikkat ve ihtimâm ve resm-i kadîm ve de’b-i müstedîm üzre kula yetüp asker tâifesinin ta‘addî ve tecâvüzlerinden ibâdullâhı himâyet ü sıyânet ve âhâd-ı nâsdan bir ferdin hilâf-ı merzâ hareketine bir dürlü cevâz ve ruhsat göstermeyüp her hâlde hıdemât-ı pesendîde vücûda getirmekde sarf-ı nakdine makdûr ve bezl-i cehd-i bî-kusûr eylemen bâbında fermân-ı âlîşânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fi evâil-i Şevvâl 1146

9

Sâbikā Hamid sancağı mütesellimi Mustafa zîde kadruhûya hüküm ki;

Sen ki mûmâileyhsin bundan akdem ol havâlîden tahrîrine me’mûr olduğun iki bin nefer süvârî-i mîrî levendât tahrîr ve tekmîl ve bir gün evvel Musul cânibine Ordû-yı Hümâyûnuma mülhak ve mülâkī olmakda kemâl-i takayyüd ve ihtimâm eylemen bâbında müekked ve müşedded emr-i şerîfim ve tekrâr isti‘câl olunmuşiken bu ana dek zikrolunan levendât tahrîr ve tekmîl ile savb-ı maksûda azîmetde adem-i ihtimâmın ihbâr olunmağla mes’ûl ve mu‘âteb olmuşsundur. Seni îkāz ve te’kîd ve isti‘câl içün işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki mûmâileyhsin bu vakti sâir evkāta kıyâs itmeyüp zikrolunan iki bin nefer süvârî-i mîrî levendât cenk ü harbe kādir tüvânâ ve bahâdır tâmmü’l-esliha yiğitlerden bir gün evvel tahrîr ve tekmîl ve savb-ı maksûda azîmet ve sür‘at ü şitâb ile gidüp Ordû-yı Hümâyûnuma mülhak ve mülâkī olmağa dikkat ve ihtimâm eyleyesin.

Şöyle ki, ma‘âzallâhü te‘âlâ betâ’et ve rehâvet üzre mugāyir-i emr-i şerîf vaz‘ u hareket-i zâhir olur ise bu vechile özür ve cevâbına havâle-i mühim kabûl olunmayup tertîb-i cezâ ile mücâzât olacağın mukarrer bilüp âna göre bu emr-i ehemmde kemâl-i basîret üzre hareket ve ziyâde takayyüd ve dikkat eyleyüp hilâfından be-gāyet tahazzür ve tehâşî eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâil-i Şevvâl 1146

Bir sûreti, Karahisâr-ı Sâhib’de sâkin Ahmed Paşazâde Mustafa zîde mecdühûye beş yüz nefer süvârî neferâtı içün yazılmışdır.

[4b]

10

Diyarbekir’den Musul’a varınca yol üzerinde vâki‘ olan kādılara, voyvoda ve mütesellimler ve kethüdâ yerleri ve yeniçeri serdârları ve a‘yân-ı vilâyet ve iş erlerine hüküm ki;

İnşâallâhü teâ‘lâ Kızılbaş-ı bed-ma‘âşın kahr u tedmîrleriyçün sefer-i hümâyûn-ı nusret-makrûnum muhakkak olup Musul ve Kerkük ve ol havâlîde zehâir ve sâir mühimmât-ı seferiye içün pey-der-pey hazîne-i hümâyûnum irsâli muktezî olmağın bu def‘a mübâşir ta‘yîn olunan kıdvetü’l-emâsîl ve’l-akrân ( ) zîde kadruhû ile Musul cânibine hazîne-i hümâyûnum irsâl olmağın, imdi siz ki mûmâileyhimsiz, mübâşir-i merkūm hazîne-i hümâyûnumla herhanginizin taht-ı kazâsına varup dâhil olur ise me’mun ve mahfûz olan mahallere kondurup gecelerde kemâl-i takayyüd ile bekleyüp hıfz u hırâset ve gider oldukda yanına kifâyet mikdârı tüfenk-endâz ve müsellah âdemler koşup menâzil ve merâhılde ve yollarda himâyet ü sıyânet olunarak emîn ve sâlim bir yerinize irsâl ve ber-vech-i ta‘cîl Musul’a îsâl eylemekde kemâl-i takayyüd ve ihtimâm eyleyüp hilâfından be-gāyet ihtirâz ve ictinâb eylemeniz bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâil-i Şevvâl 1146

11

Rakka eyâletinde vâki‘ kādılara ve a‘yân-ı vilâyet ve iş erlerine hüküm ki;

Hâlâ Rakka vâlîsi olup Musul’da ikāmet üzre olan düstûr-ı mükerrem, müşîr-i mufahham, nizâmü’l-âlem vezîrim Ahmed Paşa edâmellâhü te‘âlâ iclâlehû, tekmîl kapusu halkı ve müstevfâ âdemleriyle ucâleten kalkup sedd-i medîd-i İslâmiyeden olan Bağdâd kal‘ası muhâfazasına gitmek üzre emr-i şerîfimle me’mûr olmağla bin yüz kırk yedi senesine

mahsûb olmak üzre eyâlet-i mezbûreden mu‘ayyen olan imdâd-ı seferiyesinin bir gün evvel tahsîli içün sâdır olan emr-i şerîfimle mübâşir ta‘yîn olunan hâssa silâhşorlarımdan ( ) zîde mecdühû mahalline varup ber-mûceb-i emr-i şerîf taleb eyledikde eyâlet-i mezbûre ahâlileri otuz güne dek tevzî‘ ve tahsîl ve bi’t-tamâm teslîm itmek üzre taahhüd ve memhûr defter virüp hâlâ müddet-i merkūme tamâm ve dahî vâfir vakt mürûr etmişken yine cem‘ ü tahsîl ve mahalline teslîm olunmayup mugāyir-i emr-i şerîf vaz‘ u hareket olunduğundan başka, vezîr-i müşârunileyhin mükemmel ve müstevfâ kapusı halkı ve âdemleriyle muhâfaza-i merkūmeye nehzat ü hareketi bu akçenin bir gün evvel tarafına vusûlüne mevkūf olup ve bu vakt, sâir evkāta kıyâs olunmayup bu emr-i ehemmde ziyâde ihtimâm ve dikkat cümlenin üzerine rütbe-i vücûbiyyet bir keyfiyet olmağın işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi siz ki mûmâileyhimsiz, vezîr-i müşârunileyhin eyâlet-i mezbûreden mu‘ayyen olan imdâd-ı seferiyyesin, ma‘rifet-i şer‘ ve cümle ma‘rifetiyle bir an akdem cem‘ ü tahsîl ve vezîr-i müşârunileyh tarafından eyâlet-i merkūmede mütesellim olan ( ) zîde mecdühûya bi’t-tamâm teslîm eylemekde ziyâde takayyüd ve ihtimâm eyleyesiz.

Şöyle ki, tehâvün ve tekâsülünüz sebebi ile ma‘âzallâhü teâ‘lâ, vezîr-i müşârunileyhin hıdmet-i muhâfazadan gerü kalup vakt ü zamânlı varup erişmemesine bâis bir hâlet zuhûr ider ise sonra bir vechile cevâba kādir olamayup mü‘âhaz ve mu‘âkab olacağınızı mukarrer bilüp âna göre ziyâde takayyüd ve ihtimâm ve hilâfından be-gāyet tavakkī ve mücânebet eylemeniz bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâil-i Şevvâl 1146

[5a]

12

Adana ve Antakya kādılarına ve zikrolunan kazâlarda yeniçeri serdârlarına ve atîk serdengeçti ağalarına ve ocak ihtiyârlarına hüküm ki;

Bi-inâyetillâhi te‘âlâ, işbu sene-i meymenede musammem ve muhakkak olan sefer-i hümâyûn-ı nusret-makrûnum içün taht-ı kazâlarınızda küşâde olunan dokuz adet yeniçeri serdengeçti bayraklarının tâmmü’l-esliha yüzer aded neferât ile bu vakte dek Ordû-yı Hümâyûnuma mülhak olmaları lâzım-ı hâlden iken henüz yerlerinden hareket itmeyüp i‘zâr-ı vâhiye îrâdıyla ol tarafa bilâ mûcib-i meks ve hilâf-ı emr-i şerîf ve mugāyir-i rızâ-yı hümâyûn, betâ’et ve rahâvet üzre olan hareketleri i‘lâm olmağla bu husûsda cümleniz mes’ûl ve mu‘âteb olmuşsuz[dur]. Bu def‘a sizi îkāz içün işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi siz ki mûmâileyhimsiz, zikrolunan dokuz aded serdengeçti bayraklarını mukaddemâ fermânım olduğu üzre bayrakları altına kaviyyü’l-kudre ve tâmmü’l-esliha yüzer

neferleri mevcûd ve tekmîl olmak şartıyla bir gün evvel ve bir an akdem yerlerinden ihrâc ve alâ cenâhi'l-isti'câl alup me'mûrlarına azîmet idüp yollarda ve menâzil ve merâhilde ayak sürtmeyüp, sür'at ü şitâb iderek asâkir-i hümâyûnuma mülhak olmalariyçün her birine tenbîh ve te'kîd eyleyesiz.

Şöyle ki, mikdâr-ı zerre tehâvün ve tekâsülünüz ile hilâf-ı emr-i şerîf vaz' u hareketiniz zuhûr ider ise tertîb-i cezâ ile gerek siz ve gerek serdengeçti ağaları mezbûrların mücâzât olunacağınızı muhakkak bilüp âna göre encâm-ı kârı mülâhaza idüp hilâfından be-gāyet tahazzür ve ictinâb eylemeniz bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâil-i Şevvâl 1146

Bir sûreti, Malatya ve Harput ve Ergani kazâlarına elli aded bayrak içün yazılmışdır.

Bir sûreti Çesniyân'a iki aded bayrak içün yazılmışdır.

13

Turnacıbaşı olup Diyarbekir'den Musul'a varınca Ordû-yı Hümâyûnda ağa vekîli olan Ömer zîde mecdühûye hüküm ki;

Bi-avnillâhi te'âlâ bu sene-i mübârekede Kızılbaş-ı bed-ma'âşın kahr u tedmîrleriyçün sefer-i hümâyûnum musammem ve muhakkak ve dergâh-ı mu'allâm yeniçerileri öteden beri uğur-ı dîn ü devlet-i aliyyede cân-sipârî ile vâki' olan gazevât ve cihâdda merdâne hareket ve izhar-ı şecâ'at ile nîce nîce feth ü futûhta bulunup yararlık ve bahâdırlıkları ve yüz aklıkları zâhir olmağla, tavâif-i asâkir-i mezbûremin mu'teddü'n-bih ve mu'tenâ askerinden olduklarından nâşî, bu sefer-i hümâyûn-ı nusret-makrûn içün memâlik-i mahrûsemden ve Diyarbekir'den küşâdesi fermânım olan yeniçeri serdengeçti bayraklarının beher bayrak altına tâmmü'l-esliha tüvânâ yiğitlerden yüzer nefer mevcûd bulunmak üzre pey-der-pey Diyarbekir'den savb-ı me'mûrlarına azîmetlerinde her bir bayrak mu'tâd-ı kadîm ve ocak kâimesi üzre yoklanup mevcûd olan neferât tashîh ve bedergâh ve işleyecek ulûfeleri ve verilecek ta'yınâtları ma'lûm olmak lâzime-i hâlden olmağla sen ki ağa vekîli mûmâileyhsin, vech-i meşrûh üzre gerek etrâftan gelen ve gerek nefs-i Diyarbekir'den ihrâcı fermânım olan serdengeçti bayraklarının mevcûd olan neferâtlarını yoklayup tashîh ve bedergâh ve mu'tâd-ı kadîm üzre iktifâ eden ta'yınatları verilmek üzre i'lâm eyleyesin. **[5b]** Amma mukayyed olasın ki nâ-mevcûd olanları mevcûd tahrîrinden ve mukaddemâ fermânım olan mikdârdan noksan olmak ihtimâli olmaya. Bu bâbda mezîd-i basîret üzre hareket ve ziyâde ihtimâm ve

dikkat eyleyüp ser-i mû hilâfından rızâ ve cevâz göstermemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâil-i Şevvâl 1146

14

Musul beglerbegisi Hüseyin Paşa'ya hüküm ki;

Sen ki mîrmîrân-ı mûmâileyhsin. Bağdâd kal'asında olan guzât-ı muvahhidîn içün Musul'dan pey-der-pey kelekler ile zehâir nakl ve irsâl olma üzre bundan akdem ekîd ve şedîd emr-i şerîfimle sen me'mûr ve bu emr-i vâcibü'l-ihtimâmda kemâl-i takayyüd lâzime-i zimmetin iken adem-i takayyüdün mesmû' oldukda tekrâr emr-i şerîfimle sana tavsiye ve tenbîh olunmuşken bu ana dek gönderdim deyu i'lâm eylediğin keleklerin ağlebi tüccâr kelekleri olup mîrî zehâirden şey'-i kalîl gönderdiğin tevâtür tarîkıyla haber virilmekle müstahakk-ı ikāb olmuşsundur. Bu bâbda seni îkāz ve te'kîd içün işbu emr-i şerîfim dahî ısdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki mîrmîrân-ı mûmâileyhsin. Bu bâbda encâm-ı kârı bir hoşca fikr ü mülâhaza ile mukaddemâ fermânım olduğu üzre Bağdâd kal'asına Musul'dan pey-der-pey kelekler ile zehâirin nakl ü tesyîrinde kemâl mertebe ihtimâm u dikkat ve hâb u râhatı terk ile bu bâbda bezl-i makdûr eyleyesin.

Şöyle ki, bundan kere mütenebbih ve müteyakkız olmayup, iyâzen billâhi te'âlâ muhâfaza-yı merkūmede olan asâkir-i İslâmın zarûret ve müzâyakalarına bâ'is ve bâdî olacak bir emr-i müstenkîrde bulunacak olur isen vebâlin boynuna. İtâ'at-ı emr-i şerîf eylemediğin içün bir vechile özür ve cevâbın isgā olunmayup gazab-ı ateş-bâr-ı hüsrevâneme giriftâr ve tertîb-i cezâ ile mücâzât olacağını muhakkak bilüp âna göre bu emr-i ehemmde ziyâde basîret ve intibâh üzre hareket ve hilâfından gāyetü'l-gāye tahâşî ve mücânebet eylemen bâbında fermân-ı âl-i şân yazılmışdır.

Fî evâil-i Şevvâl 1146

15

Rakka mütesellimine hüküm ki;

Hâlâ Rakka vâlisi olup Musul'da ikāmet üzre olan düstûr-ı mükerrem müşîr-i müfahham nizâmü'l-âlem vezîrim Ahmed Paşa edâmellâhü te'âlâ mükemmel kapusu halkı ve müstevfâ âdemleriyle bir gün evvel Bağdâd kal'asına gitmek üzre emr-i şerîfimle me'mûr olmağla sen ki mütesellim-i mûmâileyhsin, vezîr-i müşârunileyhin mukaddemâ sana sipâriş ve tavsiye eylediği çadır ve sâir mühimmât-ı seferiyyesi her ne ise bir gün akdem tamâmen

techîz ve tertîb ve serî‘an tarafına irsâl ve îsâli vezîr-i müşârunileyhin bir gün evvel muhâfaza-i merkūmeye varup irişmesine vesîle olur bir hâlde olmağın, imdi sen ki mütesellim-i mûmâileyhsin bu bâbda dâmen-i gayreti der-meyân ve vezîr-i müşârunileyhin sana sipâriş eylediği çadır ve sâir **[6a]** mehâmm-ı seferiyyesin bir ân akdem tedârik ve tarafına irsâl ve îsâlde kemâl-i ihtimâm ve ser-i mû tehâvün ve tekâsülden be-gāyet tavakkī ve mücânebet eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâil-i Şevvâl 1146

16

Ergani ma‘deni emîni Mustafâ ve Ergani serdârına hüküm ki;

Bağdâd kal‘ası muhâfazasıyçün bu def‘a Diyarbekir’den küşâdesi fermânım olan yirmi aded yeniçeri bayrakları altında sefere eşer atîk yeniçeri neferâtı tahrîr ve bir gün evvel muhâfaza-i merkūmeye gitmek üzre iken her bir bayrak altına yazılan neferâtdan beşer ve altışar ve dahi ziyâde neferât seferden nükûl ile bilâ-mûcib Ergani kazâsına ve ma‘dene firâr ve hâlâ ol taraflarda oldukları ihbâr olunmağla muktezâ-yı vakt ü hâle göre muhâfaza-i merkūmede kesret ve vefret üzre asâkir-i mansûremin kemâl mertebe lüzûmu olup bu emr-i hatîrda mezîd-i ihtimâm cümlenin üzerine rütbe-i vücûbda bir hâlde olduğu zâhir olmağın işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi siz ki ma‘den emîni mûmâileyh ve serdâr-ı merkūmsuz.[2] Emr-i cihân-mutâ‘ım ilm-i itâ‘at ile firârî-i mezkûrların bu gûne hilâf-ı merzâ hareketleri işti‘âl-i nâire-i gazab-ı hüsrevânem ile müstehakk-ı ikāb olmuşlar iken, cerâim-güzeştelerin afvı mukābili yek-lahzâ meks ü ârâm itmeyüp bir an evvel ve bir sâ‘at mukaddem gelüp Diyarbekir’de bayrakları altında mevcûd bulunmakda her biri sa‘y-ı mevfûr ve siz dahî kemâl-i takayyüd ve cehd-i nâ-mahsûr eyleyesiz.

Şöyle ki, iyâzen billâhi te‘âlâ hilâf-ı emr-i şerîf hareket ile inâdlarında ısrâr iderleri olursa her birine tertîb-i cezâ ile mücâzât olunacağı mukarrer ve muhakkak olduğun kendülere tefhîm ve işâ‘at ve siz dahî bu emr-i hatîrda encâm-ı kârı fikr ü mülâhaza ile kemâl-i takayyüd ve ihtimâm ve hilâfından be-gāyet tehâşî ve mücânebet eylemeniz bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır

Fî evâil-i Şevvâl 1146

17

[2] Metinde “merkumsun”.

Şehrizor vâlîsi olup hâlâ Musul'da tavâif-i asâkire başbuğu ta'yîn olunan Vezîr Ahmed Paşa'ya hüküm ki;

Bağdâd kal'sı muhâfazasında olan guzât-ı muvahhidîn içün Musul'dan pey-der-pey kelekler ile zehâirin nakl ü tesyîri bâbında, hâlâ Musul beylerbeyisi Hüseyin Paşa dâmet me'âliyehû bundan akdem ekîd ve şedîd emr-i şerîfimle me'mûr ve ta'yîn ve bu emr-i ehemmde ihtimâm ve dikkat lâzime-i zimmetin iken bu âna dek gönderdim deyu i'lân u işâ'at eylediğin keleklerin ekseri tüccâr kelekleri olup bu gûne hilâf-ı emr-i şerîf ve mugāyir-i rızâ-yı hümâyûn vaz' u hareket ma'âzallâhü te'âlâ muhâfaza-i merkūmede bulunan cünûd-ı İslâmiyenin zarûret ve müzâyakalarına bâis keyfiyyetine cesâret eyledin. Bu def'a ihbâr olunmağla sen ki vezîr-i müşârunileyhsin mukaddemâ fermânım olan zehâir kelekleri pey-der-pey kal'a-yı mezbûreye irsâl ve îsâlde cümleniz kemâl-i dikkat ü ihtimâm ve sa'y u mâlâ-kelâm eyleyesiz. Cünûd-ı İslâmın vefret-i zehâir ile ferâğ-ı bal ve refâh-ı hâlleri aksâ-yı mekāsıd-ı pâdişâhânem olmağla fî-mâ ba'd mugāyir-i emr-i şerîf ve hilâf-ı merzâ-yı hümâyûn vaz' u hareketde bulunurlar ise gazab-ı saht-gîr-i hüsrevânemden halâs ve necât bulmayacakların cümleye tefhîm ile bu emr-i hatîrda mezîd-i basîret ve intibâh üzre hareket ve hilâfından be-gāyet tavakkī ve mücânebet olunmak bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâil-i Şevvâl 1146

[6b]

18

Mardin voyvodasına ve Nusaybin mütesellimine ve çölde Geykî aşîreti ve sâir ol havâlîde olan aşâirin yâd-ı aşîretlerine ve ihtiyârlarına hüküm ki;

Musul ve Kerkük ve ol havâlîde muktezâ-i vakt ü zamâna göre asâkir-i İslâmın kesret ü vefreti gāyet ile muktazî ve bir tarafdan peyderpey irsâl olunur iken ol tarafta olan asâkirden ba'zıları bilâ-mûcib ve bilâ-sened sefer-i hümâyûndan nükûl kasdıyla birer, beşer, onar ve dahi ziyâde firâr ve bâkī kalan asâkir-i mansûreme dahi havf ve haşyet ârız ve bu takrîb ile teşettüt-i ecnâd-ı müvahhidîne bâ'is olur keyfiyetde bulunmalarıyla siz ki mûmâileyhimsiz, işbu emr-i şerîfim size vusûl buldukda fî-ma-ba'd ol makūle birden beşden ve dahi ziyâde bilâ-fermân ve bilâ-buyuruldu firâr idenleri taht-ı kazâ ve hükûmetinizde ittifâk ve ittihâd ile ahz ve muhkem kayd ü bend ile Mardin kal'asında kal'a-bend ve Ordû-yı Hümâyûnum tarafına arz ve i'lâm ve firâr edenlerin haklarından gelindüğü Musul cânibine dahi i'lâm ve iş'ât eyleyüp hilâfından gāyetü'l-gāye tavakkī ve mücânebet eylemeniz bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâil-i Şevvâl 1146

19

Haleb valisi Vezir Abdullah Paşa'ya hüküm ki;

Sen ki vezîr-i müşârunileyhsin. Bundan akdem Musul cânibinde Ordû-yı Hümâyûn-ı nusret-makrûnuma ucâleten varup mülhak ve esnâ-i râhda Ruhâ kazâsına uğrayıp kazâ-i mezbûr ahâlîsinden ba'zı eşkıyânın şer'an iktizâ iden te'dîb ve gûş-mâlleri ve mehâmm-ı seferiyeden olan tekâlîfin tevzî' ve tahsîli bâbında müte'addid evâmir-i şerîfemle me'mûr olmanla ta'cîl ale't-ta'cîl bir gün evvel hareket ve vech-i meşrûh üzre Ruhâ'ya uğrayup ba'dehû Musul'a azîmet muktezâ-i vakt ü hâlden olmağın tekrâr te'kîd ve isti'câl içün işbu emr-i şerîfim ısdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki vezîr-i müşârunileyhsin. Mukaddemâ sâdır olan evâmir-i şerîfem mûcebince mükemmel ve müstevfâ kapun halkı ve âdemlerinle bir ân akdem ve bir sâ'at mukaddem hareket ve esnâ-i râhda Ruhâ'ya uğrayup mukaddemâ şeref-sudûr iden emr-i şerîfim mûcebince gereği gibi nizâmların virdikden sonra bir mahalde tavakkuf ve ârâm itmeksizin sür'at ile bir gün evvel Ordû-yı Hümâyûnuma mülhak ve mülâkī olmağa kemâl-i ihtimâm ve ziyâde cehd-i mâ-lâ kelâm eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâil-i Şevvâl 1146

20

Sâbıkā vezîr-i a'zam olup hâlâ Saydâ valisi olan Vezir Mehmed Paşa'ya hüküm ki;

Sen ki vezîr-i müşârunileyhsin. Musul cânibinde Ordû-yı Hümâyûn-ı nusret-makrûnum İskenderun iskelesinden mühimmât-ı tophâne ve cebehâne ve sâir mühimmât-ı seferiyeyi bir gün evvel nakl ü îsâle takayyüd-i tâm olunmak üzre mü'ekked ve müşedded emr-i şerîfimle me'mûr ve tekrâr isti'câl-i emr-i şerîfi dahi göndermeyüp zikrolunan mühimmâtın [bir ân] akdem Ordû-yı Hümâyûnuma nakl ü îsâli ehmm-i mehâmm-ı Devlet-i Aliyye ve elzem-i levâzim-i asâkir-i mansûremden olmağla bu bâbda kemâl-i takayyüd ve ihtimâm lâzime-i hâlden olmağın tekrâr te'kîd ve isti'câl içün işbu emr-i şerîfim ısdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki vezîr-i müşârunileyhsin. Zikrolunan mühimmâtın nakli içün ol havâlîde vâki' kazâlardan iktizâ iden develerin ihrâcına mübâşir ta'yin olunan dergâh-ı mu'allâm kapucıbaşılarından Mahmud dâme mecduhûye dahi te'kîd ve isti'câli müş'ir başka emr-i şerîfimle tenbîh ve tavsiye olunmağla inşâallâhü te'âlâ **[7a]** inşâallâhü te'âlâ varan develere

sâbıku'z-zikr mühimmâtı bir gün evvel tahmîl ve pey-der-pey irsâl ve îsâlde kemâl-i takayyüd ve ihtimâm eyleyesin. Bu mühimmâtın bir gün evvel Ordû-yı Hümâyûnuma nakl ü îsâli asâkir-i mansûremin itmâm-ı mehâmm ve levâzımât ile hazır [u] âmâde olmalarına bâ'is bir keyfiyet olmağla bu bâbda kemâl-i takayyüd ve ihtimâm ve sa'y ü cehd-i mâ-lâ kelâm eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâil-i Şevvâl 1146

21

Bundan akdem sefer-i hümâyûnuma me'mûr olup hâlâ Musul'da ve ol havâlîde olan eyâlât ve elviye alaybegilerine hüküm ki;

Zü'amâ ve erbâb-ı tımar-ı Devlet-i Aliyye-i ebediyyü'l-istimrârımın mu'teddü'n-bih ve mu'tenâ asâkirinden olup ale'd-devâm nizam ve intizâmları ve her hâlde ferâğ-ı bâl ve terfiye-i ahvâlleri lâzime-i zimmet-i vâlâ-himmet-i pâdişâhânem olmağla bundan akdem serasker Osman Paşa şehîden fevt oldukdan sonra ol taraflarda emr-i şerîfimle kimesneye tevcîhâtları umûru tefvîz ve ihâle olunduğu yoğıken ve tevcîhât husûsu Devlet-i Aliyye'min a'zam umûr ve akdem şu'ûnundan iken vezîr-i müşârunileyh Osman Paşa'nın şehâdeti haberi vürûdunda vüzerâ-i izâmımın sadâkat ve kiyâset ile şöhret-şi'ârı olan düstûr-ı mükerrem, müşîr-i mufahham, nizâmü'l-âlem Köprülüzâde vezîrim Abdullah Paşa edâmellâhü te'âlâ iclâlehû, şark cânibine serasker nasb ve ta'yîn ve tevcîhât umûru dahi ol vakitde vezîr-i müşârunileyhe tefvîz ve sipâriş olunmuşiken ol taraflarda becâ nâ-becâ bilâ emr-i şerîf tevcîh olunmağla zü'amâ ve erbâb-ı tımarın nizâm-ı kadîmlerine halel tatarrukuyla beynlerinde ihtilâl zuhûr ve ağlebi etmeğinden dûr ile ma'zûr oldukları Ordû-yı Hümâyûnum tarafına ihbâr olmağla, müşârunileyh Osman Paşa şehâdetinden sonra ol tarafda bi-lâ emr-i şerîf tevcîh olunan ze'âmet ve tımar tezkirelerine amel ve i'tibâr olunmayacağı mukarrer olduğı cümleye tefhîm ve i'lân olunmak ve her bir alaybeği mührünü tatbîka bırakmak fermânım olmağın siz ki mûmâileyhim ordu begilersiz, ol vechile bilâ emr-i şerîf tevcîh olunan zeâmet ve tımar tezkirelerine amel ve i'tibâr olunmayacağını ale'l-umûm zü'amâ ve erbâb-ı tımara tefhîm ve i'lân ve işâ'at eyledikden sonra hak ve nâ-hak olanlarını temyîz ve tesbît iderek, hâlâ serasker-i hamiyet-küsterim olan vezîr-i müşârunileyh tarafına arz ve her biriniz mühürlerinizi dahi tatbîk içün sûret-i mühürlerinizi Ordû-yı Hümâyûnuma bir gün akdem göndermeğe dikkat ve ser-i mû hilâfından tavakkī ve mücânebet itmeniz bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâil- Şevvâl 1146

22

Musul cânibinde olan Ordû-yı Hümâyûn-ı zafer-makrûnuma dergâh-ı mu‘allâm yeniçerilerini sevk ü tesyîre me’mûr seksoncubaşı ( ) zîde mecdühûya hüküm ki;

Sen ki mûmâileyhsin, mukaddemâ me’mûr olduğun üzre sefer-i hümâyûnumda ve muhâfazada olan yeniçeri ortalarının tekmîl neferâtları ve küşâdesi fermânım olan serdengeçti bayraklarının dahi me’mûriyetleri üzre neferâtlarını yüzer nefere tekmîl ve bir gün akdem **[7b]** Ordû-yı Hümâyûnuma mülhak ve mülâkī olmaları muktezâ-i vakt ü hâlde ve bu bâbda kemâl-i takayyüd ve ihtimâm rütbe-i vücûbda olan ahvâlden olmağın bu def‘a tenbîh ve te’kîd ve isti‘câl içün işbu emr-i şerîfim ısdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki mûmâileyhsin, bu bâbda dâmen-i gayreti der-meyân ve terk-i hâb ü râhat ile me’mûr olduğun ortaların neferâtını ve serdengeçdi bayraklarının fermânım olduğu üzre yüzer nefer müsellah ve tüvânâ neferâtlarını bir gün evvel tekmîl ve Ordû-yı Hümâyûnum tarafına sevk ü tesyîr ve bir kadem akdem erişmelerine kemâl-i dikkat eyleyesin. Gerek ortaların ve gerek yeniçeri sedengeçdi bayrakları neferâtı hilâf-ı emr-i şerîf hadd-i mu‘ayyeninden noksan ve aceze ve tüvânâ olmağla ve yahut vakt ü zamânıyla Ordû-yı Hümâyûnuma erişmelerinde tekâsül olunmak ihtimâli olur ise mes’ûl ve mu‘âteb olacağını yakînen muhakkak bilüp her hâlde basîret üzre hareket ve hilâfından be-gāyet ihtizâr ve mücânebet eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur.

Fî evâsıt-ı Şevvâl 1146

23

Malatya kādısına ve Malatya yeniçeri serdârına ve a‘yân-ı vilâyet ve iş erlerine hüküm ki;

Malatya muzâfâtından İzolu menzilinin menzilcisi Kādıoğlu Sarı Mustafa nâm kimesne tama‘-ı hâm ve sû-i hâlinden nâşî menzil içün aldığı akçeyi kendi umûruna sarf ve istihlâk ve menzil-i mezbûrun umûrunu görmeyip bu tarîk ile iki tarafda olan Malatya ve Harput menzillerinin dahi nizâmına halel verdiği ihbâr olunmağın inşâallâhü te‘âlâ Âsitâne-i sa‘âdetim tarafından müstakîm ve mu‘temedü’n-aleyh bir menzilci nasb ve ta‘yîn ve kadîmen gönderilmek musammem olup lakin mezbûr Sarı Mustafa şimdiki hâlde ahâli-i karye-i mezbûreden menzil imdâdiyesi olmak üzre on dört kese akçe taleb ve tevzî‘ ve tahsîl kaydında olup anı dahi ekl ve bey‘ ideceği zâhir ve bu husûsa kemâl-i takayyüd ve nizâm verilmek lâzime-i hâlden olmağla siz ki mûmâileyhimsiz, cümlenizin ma‘rifetiyle şimdilik karye-i mezbûre ahâlisinden Cebrâil ve Kâsım ve Alemdâr Hasan nâm kimesneler menzil-i mezbûra menzilci nasb ve ta‘yîn ve menzil umûrunu gereği gibi ru’yet etdürüp Âsitâne-i sa‘âdetimden menzilci varınca imdâdiye olan meblağ-ı mezbûru karye-i mezbûre ahâlisinden

cem‘ ü tahsîl itmeyüp te’hîr ve bu def‘a cümle ma‘rifetiyle nasbolunan mezbûrlar menzil umûrunu gereği gibi görüp mezbûr Sarı Mustafa’yı bir dürlü dahl ü ta‘arruz itdirmeyüp bu husûsa kemal-i takayyüd ve ihtimâm ile nizâm verüp hilâfından be-gāyet tehâşî ve tavakkī eylemeniz bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâsıt-ı Şevvâl 1146

24

Rakka eyâletinde olan ordu begilere hüküm ki;

Siz ki bu sâl-i zafer-iştimâlde sefer-i hümâyûnuma me’mûriyetiniz emr-i şerîfi ol tarafa vürûd idelü bu kadar müddet mürûr ve tekrâr tekrâr ol emr-i şerîfemle isti‘cāl olunup muktezâ-i vakt ü hâle göre gayret-i dîniye ve hamiyet-i İslâmiye muktezâsınca var kuvveti bâzûya getürüp bir gün evvel tedârükâtınızı görüp yerinizden **[8a]** hareket ve Ordû-yı Hümâyûn-ı nusret-makrûnuma bir kadem akdem ve bir sâat mukaddem varup erişmeniz üzerinize lâbüd ve elzem ve emr-i şerîfime itâ‘at ve inkıyâd cümleye vâcib ve mütehattim ve öteden berü zu‘amâ ve erbâb-ı tımar, Devlet-i Aliyye-i ebed-müddetimin mu‘teddü’n-bih ve mu‘tenâ asâkirinden olmağla izhâr-ı gayret ve hamiyyet ile cümleden evvel mu‘asker-i hümâyûnuma mülhak ve mülâkī olacak iken bu hılâlde, hilâf-ı merzâ seferden isti‘fâ ve adem-i ikdâr izhâr ile mahzar ve arzlar peydâ ve Ordû-yı Hümâyûnum tarafına göndermeniz mücerred hamiyet ve gayretsizliğinizi ve emr-i şerîfime adem-i itâ‘atınızı iş‘âr ider bir hâlet olduğundan başka hakkınızda olan hüsn-i zann-ı mülûkânemin hilâfı zuhûr itmekle cümleniz müstehakk-ı ıtâb ve ıkāb olmuşsunuzdur. Bu def‘a dahi sizi îkāz ve tenbîh ve te’kîd ve isti‘cāl içün işbu emr-i şerîfim ısdâr ve ( ) ile irsâl ol[un]muşdur.

İmdi siz ki mûmâileyhimsiz, mukaddemâ me’mûr olduğunuz üzre bir gün akdem ve bir sâ‘at mukaddem yerinizden hareket ve sür‘at ü şitâb ile ta‘cîl ale’t-ta‘cîl iki konağı bir iderek Ordû-yı Hümâyûn-ı nusret-makrûnuma mülhak olmağla mezîd-i ihtimâm ve dikkat ve kemâl-i cehd ve sarf-ı miknet eyleyesiz.

Şöyle ki, bundan sonra iyâzen billâhi te‘âlâ a‘zâr-ı vâhiye îrâdıyla adem-i itâ‘at ve hilâf-ı merzâ vaz‘ u hareketiniz ve bir gün evvel Ordû-yı Hümâyûnunma erişmeyecek olursanız ve yalnız boyunlarınıza, yalnız alaybegileriniz ve zu‘amâ ve erbâb-ı tımarın dahi ze‘âmet ve tımarları âhara verilmekle iktifâ olunmayup gazab-ı âteş-bâr-ı hüsrevâneme giriftâr ve her birinize tertîb-i cezâ ile mücâzât olunacağını ta‘yînen mukarrer bilüp âna göre encâm-ı kârı bir hoşca fikr ü mülâhaza ile Ordû-yı Hümâyûnuma bir ân evvel irişmeğe ihtimâm-ı tâm ve hilâfından be-gāyet ihtirâz eylemeniz bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâsıt-ı Şevvâl 1146

25

Erz[urum] vâlisi Vezir İsmail Paşa'ya hüküm ki;

Bu sene-i mübârekede sefer-i hümâyûn-ı nusret-makrûnum içün memâlik-i mahrûsemde olan kazâlardan mebâyi' ve sâir mehâmm-ı seferiyenin cem' u tahsîli bâbında taraf taraf evâmir-i aliyye-i cihan-mutâ'ım vürûd ve sür'at-i itâ'at ile herkes bezl-i mechûd iderleriken Malatya ve Harput kazâlarınında yeniçeri serdengeçti ağaları kesret üzre olmalarıyla içlerinden ma'lûmü'l-esâmî ve mahsûru'l-eşhâs ba'zı şakīler, cibilliyetlerinden merkûz olan mel'anet ve şekāvetlerini izhâr ve evâmir-i şerîfemle vâride ve nâzile olan tekâlîfden hisselerine isâbet ideni vermediklerinden mâ'adâ sâire dahi verdirmeyüp ve bundan mâ'adâ evâmir-i şerîfemle vâki' sâir umûr-ı mühimmenin ta'tîline bâ'is ve emr-i ülü'l-emre itâ'at itmeyen tugātdan olup bağy u isyân ve tuğyânları mütevâtir ve sâire dahi sirâyet ile nice emr-i müstenkiri mü'eddî hâletde bulunmalarıyla eşkiyâ-i mezbûrenin te'dîb ve gûş-mâl ve ta'zîr ve tenkîlleri lâzime-i hâlden olmağın işbu emr-i şerîfim ısdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki vezîr-i müşârunileyhsin, inşâallâhü teâlâ **[8b]** me'mûr olduğun üzre Ordû-yı Hümâyûn-ı nusret-makrûnuma gelir iken esnâ-i râhda Malatya ve Harput kazâlarına uğrayup sâbıkü'z-zikr fesâd ve şakāvet üzre olan (…) ve hevâdârlarını zabitleri ma'rifetiyle bi-eyyi hâl ahz ve ele getürüp haklarında şer'le tertîb-i cezâ iktizâ idenleri icrâ ve habs ve tağrîb iktizâ idenleri kal'a-bend ve nefy ve ahvâlleriyle zikrolunan kazâları gereği gibi hüsn-i nizâma ihrâc eyledikden sonra Ordû-yı Hümâyûnuma bir gün evvel mülhak ve mülakī olmağa ziyâde ikdâm ve dikkat eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâsıt-ı Şevvâl 1146

26

Bu def'a Malatya ve Harput ve ol havâlilerde yeniçeri serdârları ihrâc ve tesyîrine me'mûr olan Haseki Ömer zîde mecduhûya hüküm ki;

Sen ki mûmâileyhsin, me'mûr olduğun kazâların serdârlarını ihrâc ve neferâtlarıyla Diyarbekir'e îsâl itmeğe me'mûr olmuşidin. Hâlâ Diyarbekir'e gelüp ikāmet üzre olmanla sen sadâkatkâr ve hıdmetinde mukdim ve kâr-güzâr olduğundan bu vakitlerde senden dîn ü Devlet-i Aliyyeme lâyık ve nâmus-ı saltanat-ı seniyyeme muvâfık hıdemât-ı mebrûra me'mûl-i tab'-ı hümâyûnum olmağın ucâleten Diyarbekir'den nehzat ü hareket ve hâlâ Erzurum vâlisi olup sefer-i hümâyûnuma me'mûr, düstûr-ı mükerrem, müşîr-i mufahham, nizâmü'l-âlem

vezirim İsmail Paşa edâmellâhü te‘âlâ iclâlehû her bir mahalde bulunur ise ma‘iyetine varup vezîr-i müşârunileyhe mukaddemâ emr-i şerîfimle tavsiye ve tenbîh olunan ba‘zı husûsun temşiyetine senin dahi ma‘rifetin munzam olmak fermânım olmağın imdi sen ki haseki-i mûmâileyhsin, ucâleten Diyarbekir’den nehzat ve bir gün evvel vezîr-i müşârunileyhin ma‘iyyetine varup re’y-i rezîn-i isâbet-karîni üzre amel ve hareket ve mukaddemâ emr-i şerîfimle tavsiye ve sipâriş olunan husûsun temşiyet ve edâsına bezl-i nakdine miknet ve itmâm-ı maslahat ile Ordû-yı Hümâyûnuma bir gün evvel lühûka mübâderet eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâhir-i Şevvâl 1146

27

Bu def‘a Âsitâne-i sa‘âdetimden dergâh-ı mu‘allâm yeniçerileri ortalarını Diyarbekir’e îsâl iden Turnacıbaşı Osman zîde mecdühûye hüküm ki;

Sen ki mûmâileyhsin, me’mûr olduğun ortaların neferâtını tashîh ve bedergâh ve Diyarbekir’e îsâl itmenle hıdmetin meşkûr olmuşdur, ber-hurdâr olasın. Sen sadâkatkâr ve hıdmetinde mukdim ve kâr-güzâr olmanla bu vakitlerde dîn ü Devlet-i Aliyyeme lâyık ve nâmus-ı saltanat-ı seniyyeme muvâfık hıdemât-ı mebrûre, me’mûl-i tab‘-ı hümâyûnum olmağın ucâleten Diyarbekir’den nehzat ü hareket ve doğru Haleb’e varup hâlâ Haleb vâlisi olup sefer-i hümâyûnuma me’mûr olan düstûr-ı mükerrem, müşîr-i mufahham, nizâmü’l-âlem vezîrim Abdullah Paşa edâmellâhü te‘âlâ iclâlehûnun ma‘iyetinde Haleb’den Diyarbekir’e gelince yol üzerinde ve etrâfda olan kazâlardan mukaddemâ me’mûr oldukları üzre **[9a]** yeniçeri serdârlarını ve kul oğullarıyla ihrâc ve sürüp bir gün evvel Ordû-yı Hümâyûnuma mülhak ve mülâkī olmaları lâzime-i hâlden olmağla sen ki mûmâileyhsin, fermânım olduğu üzre Diyarbekir’den nehzat ve iki konağı bir iderek vezîr-i müşârunileyhin ma‘iyetine varup Haleb’den Diyarbekir’e gelince yol üzerinde ve etrâfda olan kazâların yeniçeri serdârlarını umûm yeniçeri ve kul oğullarıyla ihrâc ve sürüp bir gün evvel ve bir sâ‘at mukaddem Ordû-yı Hümâyûnuma mülhak ve mülâkī olmalarına dikkat-ı tâm ve ziyâde ihtimâm ve mukaddemâ emr-i şerîfimle vezîr-i müşârunileyhe tavsiye olunduğu üzre esnâ-i râhda vezîr-i müşârunileyh ile Ruhâ kazâsına dahi uğrayup re’y-i rezîn-i isâbet-karîni üzre amel ve hareket ile kazâ-i mezbûra dahi gereği gibi nizâm verildikten sonra itmâm-ı maslahat ile Ordû-yı Hümâyûnuma bir gün evvel lühûka mübâderet eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur.

Fî evâhir-i Şevval 1146

28

Diyarbekir’den Musul’a varınca yol üzerinde vâki‘ kādılara ve voyvodalar ve mütesellimler ve yeniçeri serdârları ve a‘yân-ı vilâyet ve iş erlerine hüküm ki;

Bağdâd kal‘ası muhâfazasında olan asâkir-i İslâma zehâir nakli içün Musul’da katı vâfir kelek sefâini bağlanmak muktazî ve bu husûs içün hazîne-i hümâyûnum irsâli lâzım ve lâ-büd olmağın bu def‘a mübâşir ta‘yîn olunan ( ) zîde kadruhû ile Musul cânibine hazîne-i hümâyûnum irsâl olunmağla, imdi siz ki mûmâileyhimsiz, mübâşir-i merkūm hazîne-i hümâyûnumla her hanginizin taht-ı kazâsına varup dâhil olur ise me’men ve mahfûz mahallere kondurup gicelerde kemâl-i takayyüd ile bekleyüp hıfz u hırâset ve gider oldukda yanına kifâyet mikdârı tüfenk-endâz ve müsellah âdemler koşup menâzil ü merâhilde ve yollarda himâyet ü sıyânet olunarak emnen ve sâlimen birbirinize irsâl ve ber-vech-i ta‘cîl bir gün akdem mahal-i mezbûra îsâl eylemekde kemâl-i takayyüd ve ihtimâm eyleyüp hilâfından be-gāyet ihtirâz ve ictinâb eylemeniz bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâil-i Zilkâde 1146

Bir sûreti, Diyarbekir’den Birecik’e varınca vech-i meşrûh üzre yazılmışdır.

29

Çemişgezek voyvodası Mustafa zîde kadruhûya hüküm ki;

Bi-avnillâhi te‘âlâ A‘câm-ı haybet-encâmın kahr u tedmîrleriyçün dergâh-ı mu‘allâm yeniçerileri ve sâir askeri tâifesi umûmen sefer-i hümâyûnuma me’mûr olmağla bundan akdem Çemişgezek kazâsına Mehmed zîde kadruhû bâ-fermân-ı âlî yeniçeri serdârı nasb ve ta‘yîn ve kazâ-i mezbûrda olan yeniçeri ve kuloğullarını umûmen bayrağı altına alup bir gün evvel Ordû-yı Hümâyûnuma mülhak olmalarıyçün emr-i şerîfimle ocak çavuşlarından Hüseyin Çavuş mübâşir ta‘yîn ve bu husûsa sen dahi i‘ânet itmen üzerine lâzım rütbe-i vücûbda bir ma‘nâ iken tarafından vekîlin olan Bekir nâm kimesne yüz elli mikdârı âdem ile Çemişgezek’e varup serdâr bayrağıyla **[9b]** sefer-i hümâyûnuma giden yeniçerileri ihlâl ve “Siz sefere gitmeyiniz, sizi Kürt seferine götürürüm!” deyu beynlerine ihtilâl verdiğinden mâ‘adâ, “Sefere gidenlerin ehl ü iyâlini ta‘cîz ve rencîde iderim.” deyu tahvîfât ile dergâh-ı mu‘allâm yeniçerilerini böyle vaktde sefer-i hümâyûnumdan men‘ ve kıllet-i askere bâ‘is olur hâletden olmağla bu bâbda mes’ûl ve mu‘âkab ve mücerred seni îkāz içün işbu emr-i şerîfim ısdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki voyvoda-i merkūmsun, bâlâda ta‘rîf olunacağı üzre sefer-i hümâyûnuma giden yeniçeri ve kuloğullarına tarafından ve vekîlin mezbûr tarafından bir türlü mümâna‘at ve ol vechile tahvîfât ile sefer-i hümâyûnuma adem-i rağbetlerine bâ‘is olacak hâletde bulunur isen bir türlü özür ve cevâbın isgā olunmayup ancak tertîb-i cezâ ile mücâzât olacağını yakīnen mukarrer ve muhakkak bilüp ana göre encâm-ı kârı bir hoşca fikr ü mülâhaza ve bu bâbda emr-i şerîfime kemâl-i ittisâl ve itâ‘at ve inkıyâd ile hâlâ kazâ-i merkūme serdârı mezkûr Mehmed zîde kadruhûya i‘ânet ile bir gün evvel kazâ-i mezbûrda olan yeniçeri ve kuloğullarını serdâr-ı merkūmun bayrağıyla Ordû-yı Hümâyûnuma mülhak ve mülâkī olmalarına kemâl-i ihtimâm ve dikkat ve hilâfından gāyetü’l-gāye tavakkī ve mücânebet eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâil-i Zilkâde 1146

30

Malatya kādısına ve serdârı ve a‘yân-ı vilâyet ve iş erlerine hüküm ki;

Sen ki serdâr-ı merkūmsun, mukaddemâ sâdır olan emr-i celîlü’l-kadrim mûcebiyle bayrağın küşâde ve Malatya kazâsında olan dergâh-ı mu‘allâm yeniçerileri ve kuloğullarını umûmen bayrağın altına alup bir gün evvel Ordû-yı Hümâyûnuma mülhak olman lâzime-i hâlden iken hilâf-ı emr-i âlî-şân ve mugāyir-i rızâ-i hümâyûn yedi sekiz nefer âdem ile Malatya’dan çıkup Diyarbekir’e gelüp dürlü dürlü illet ve a‘zâr îrâdıyla sefer-i hümâyûnuma me’mûr dergâh-ı mu‘allâm yeniçerilerinin gerü kalmasına bâ‘is olmanla mes’ûl ve mu‘âteb olmuşsundur. Bu def‘a Diyarbekir’e getirdiğin neferât her ne ise ortalara tevzî‘ olunup kendin ale’l-acele gerü Malatya’ya avdet ve mukaddemâ ve sâdır olan olan emr-i şerîfim mûcebiyle Malatya’da olan dergâh-ı mu‘allâm yeniçerileri ve kuloğullarını bayrağın altına alup bir gün evvel Ordû-yı Hümâyûnuma mülhak ve mülâkī olman fermânım olmağın [imdi][3], sen ki serdâr-ı merkūmsun, ale’l-acele Malatya’ya varup mukaddemâ ve hâlâ sâdır olan emr-i şerîfim mûcebince kazâ-i mezbûrda olan yeniçeri ve kuloğulları umûmen bayrağın altına alup bir kadem akdem ve bir sâ‘at mukaddem Ordû-yı Hümâyûnuma erimeye ikdâm-ı tâm ve ziyâde ihtimâm ve siz ki Malatya kādısı ve a‘yân-ı vilâyet ve iş erlerisiz, bu bâbda her biriniz dâmen-i gayreti der-meyân ve kazâ-i mezbûrda olan yeniçeri ve kuloğullarını ihrâc ve himâyet ile bir neferini gerü komayup ve ihmâl ve müsâmahaya rızâ ve cevâz göstermeyesiz.

Şöyle ki, bu bâbda hilâf-ı emr-i şerîf ve mugāyir-i rızâ-i hümâyûn vaz‘ u hareketiniz mesmû‘ olunur ise cümleniz eşedd-i ukūbet ile mu‘âkab ve şe’âmet-i azîmesin çekeceğinizi

[3] Metinde “işbu” kelimesi geçmektedir. Ancak burası “imdi” olmalıdır.

yakînen mukarrer bilüp âna göre encâm-ı kârı **[10a]** bir hoşca fikr ü mülâhaza ve size selâmet-i hâliniz lâzım ise emr-i şerîfime kemâl-i itâ‘at ve inkiyâd eyleyüp hilâfından be-gāyet tavakkī ve mücânebet eylemeniz bâbında fermân-ı âlî-şân yazılmışdır.

Fî evâil-i Zilkâde 1146

Bir sûreti, Çermik kādısına ve yeniçeri serdârına ve a‘yân-ı vilâyet ve iş erlerine yazılmışdır.

31

Rakka mütesellimi ( ) zîde mecdühûya ve Rakka iskânbaşısı ( ) zîde kadruhûya hüküm ki;

Bağdâd kal‘ası muhâfazasında olan asâkir-i mansûreme verilecek zehâirin nakli için Birecik’de inşâsı fermânım olan sefâinden bu defa otuz kıt‘a sefîne inşâ ü tekmîl ve hazır u âmâde olduğu ihbâr ve zikrolunan otuz kıt‘a sefâin bu defa bir alay olmak üzre zehâîr ile meşhûnen kal‘a-i mezbûreye irsâl ve îsâli bâbında sefâin inşâsına me’mûr olan dergâh-ı mu‘allâm kapucıbaşılarından Mustafa dâme mecdühûye müekked emr-i şerîfimle tenbîh lâkin sefâin-i mezkûrlar Birecik’den ( ) nâm mahalle varınca urbân eşkiyâsından himâyet ü sıyânet için karadan yanlarınca külliyetlü asker muhtâc olmağın siz ki Rakka mütesellimi ve iskânbaşısı mûmâileyhimsiz, işbu emr-i şerîf-i celîlü’l-kadrim ile size vusûlünde mükemmel ve müsellah levendât ve âdemlerinizden başka ol havâlîde bulunan aşâir ve kabâilden tüvânâ darb ü harbe kādir kifâyet mikdârı âdemler ihrâc ve ma‘iyyetinize alup zikrolunan otuz kıt‘a sefîneyi karadan muhâfaza ve muhârese iderek emnen ve sâlimen mahall-i mezbûra îsâle kemâl-i takayyüd ve ihtimâm ve ziyâde cehd ü ikdâm eyleyesiz. Bu sefîneler ile naklolunan zehâir Bağdat kal‘ası muhâfazasında olan guzât-ı muvahhidîn ve mücâhidînin rûz-merre verilecek ta‘yınâtları olmağla iyâzen billâhi te‘âlâ yollarda bir yerden bir türlü zarar ü gezend erişmekle asâkir-i İslâmın zarûretlerine bâ‘is olacak hâletde bulunursanız bir türlü özr ve cevâbınıza havâle-i sem‘-i kabûl olunmayup tertîb-i cezâ ile mücâzât olunacağınızı yakînen muhakkak bilüp âna göre bu bâbda sarf-ı makdûr ve sa‘y ü cehd-i bî-kusûr eylemeniz bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâil-i Zilkâde 1146

32

Şehrizor vâlisi olup Musul’da tavâif-i asâkire başbuğ olan Vezîr Ahmed Paşa’ya ve Kara Hasanzâde Kapucıbaşı Ahmed dâme mecdühûya hüküm ki;

Serasker-i sâbık müteveffâ Osman Paşa kethüdâsı Süleyman ve sâbıkā ordû reisi Osman Revnakī ve Mekkârîbaşı Hasan'ın mahbûsen Ordû-yı Hümâyûnum tarafına ihzârı Devlet-i Aliyye'm tarafından fermânım olmağla siz ki vezîr-i müşârunileyh ve kapucıbaşı mûmâileyhimâsız, işbu emr-i şerîf-i celîlü'l-kadrim size vusûlünde, vusûl bulduğu sâ'at aslâ ve kat'â te'hîr ve tevakkuf itmeksizin mezbûrları Ordû-yı Hümâyûnuma ihzâr eyleyesiz. Bu husûs aksâ-yı murâd-ı pâdişâhânem olmağla zinhar ve zinhar bir gûne meks ü ârâm etdirmeksizin bir an akdem Diyarbekir'e ihzâr itdirmekde kemâl-i takayyüd ve ihtimâm **[10b]** ve hilâfından gāyetü'l-gāye ictinâb eylemeniz bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâsıt-ı Zilkâde 1146

33

Sivas mütesellimi Osman zîde mecdühûye hüküm ki;

Hâlâ Anadolu vâlisi olup şark cânibinde seraskerim olan düstûr ( ) Köprülüzâde vezîrim Abdullah Paşa edâmellâhü te'âlâ iclâlehûnün kapusı halkı ve levendât ve âdemleriyçün iskāl-i mehâmm-ı seferiye tahmîline kesret ü vefret üzre deve ve sâir devâbbın iktizâsı olup ve Sivas eyâletinde devenin kesreti olduğundan serasker-i müşârunileyh için on beş katar deve mübâya'a ve bir gün evvel tarafına irsâl ve îsâl olunmak fermânım olmağın işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi senki mütesellim-i mûmâileyhsin, bu def'a vezîr-i müşârunileyh tarafından sana ber-vech-i peşîn üç bin akçe kuruş irsâl olunmağla fermânım olan on beş katar deveyi tüvânâ develerden olmak üzre bir gün evvel ol taraftan mübâya'a ve tedârik ve semer ve sâir malzemeleriyle her bir re'si kaç akçe olur ise müfredât üzre defter ve mümzâ defteriyle vezîr-i müşârunileyh tarafına tekmîlen irsâl ve îsâl eyleyesiz. Tarafınıza irsâl olunan meblağ-ı mezbûr üç bin kuruşdan mâ-adâ ziyâde her ne mikdâr akçe iktizâ ider ise hâlâ Kütahya mütesellimi tarafından havâle olunmağla izdiyâd-ı masrûfun her ne ise o hıdmeti tekmîlden sonra defter idüp defterin mûcebince mütesellim-i merkūm tarafından edâ ve teslîm olunacağında iştibâh itmeyüp ve lâkin mütesellim tarafından sana akçe vâsıl olunca bu emr-i ehemmde te'hîr ve tavakkuf eylemeyip zikrolunan on beş katar develeri mübâya'a ve tedârik ve malzemeleriyle tekmîlen bir gün akdem vezîr-i müşârunileyh tarafına irsâl ve îsâlde ziyâde dikkat ve ihtimâm ve sa'y ü cehd-i mâ-lâ-kelâm eyleyesin.

Şöyle ki, tesâmuh ve tekâsülün sebebi ile zikrolunan develer vakt ü zamânıyla erişmeyüp veyahut içlerinde amel-mânde, işe yaramaz deve karışdırmakla hilâf-ı emr-i şerîf vaz' u hareketin zuhûr iderse sonra bir türlü cevâba kādir olamayacağını ma'lûm edinip âna

göre bu bâbda kemâl-i ihtimâm ve dikkat ve hilâfından be-gāyet ictinâb eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâsıt-i Zilkâde 1146

34

Rakka mütesellimi Receb ve iskanbaşı Fîruz zîde mecdühümâya hüküm ki;

Siz ki mûmâileyhimâsız, Bağdâd kal‘asına zehâir nakli içün Birecik’de inşâsı fermânım olan sefâinden bundan akdem kırk kıt‘a sefâin hâzır ve âmâde olduğu i‘lâm ve bir alay olup kal‘a-i mezbûreye sevk ve tesyîr ve siz dahi karadan muhâfaza iderek götürmeniz için emr-i şerîfimle me’mûr ve ta‘yîn olunmuşidiniz. El-hâletü hâzihî sefâin-i mezkûre yüz adede bâliğ ve hâlâ tetimmât ve sâir malzemesiyle hâzır ve müheyyâ olduğu bu def‘a ihbâr olunmağla zikrolunan yüz kıt‘a sefâin zehâir ile meşhûnen bir gün evvel kala‘-i mezbûreye sevk ve tesyîr ve Hamdülabbâs, aşâir ve kabâili ricâli ile azep tarafından muhâfazasına emr-i şerîfimle **[11a]** me’mûr ve ta‘yîn olunmağla işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi siz ki mûmâileyhimâsız, kapunuz halkı ve tâmmü’l-esliha âdemleriniz ve güzîde ve müntahab ricâl-i harb ü darb ile zikrolunan sefâini siz dahi şark tarafından muhâfaza ve muhârese iderek inşâallâhü te‘âlâ emnen ve sâlimen kala‘-i mezbûreye îsâlinde kemâl-i ihtimâm ve dikkat ve sarf-ı sa‘y u miknet eyleyesiz.

Şöyle ki, tesâmuh ve tekâsülünüz sebebi ile iyâzen billâhi te‘âlâ sefâin-i mezkûreye bir türlü zarar erişmek ihtimâli olur ise bir vechile özür ve cevâbınıza isgā olunmayup şe’âmet-i azîmesin çekeceğinizi muhakkak bilüp âna göre bu bâbda mezîd-i basîret ve intibâh üzre hareket ve hilâfından be-gāyet tavakkī ve mücânebet eylemeniz bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâsıt-ı Zilkâde 1146

35

Şehrizor vâlisi olup hâlâ Musul’da tavâif-i askere başbuğ olan Vezir Ahmed Paşa’ya hüküm ki;

Dergâh-ı muallâm yeniçeriler kapucıbaşılarından olup serasker-i sâbık müteveffâ Osman Paşa’nın emvâl ve nukûd ve devâbb ve mevâşî ve sâir eşyâsını zabtına memûr olan Mahmud dâme mecdühû ve Süleyman kethüdâ ve Revnakī Osman ve Mekkârîbaşı Hasan’ın emvâl ve nukûd ve devâbb ve eşyâlarını zabdetmeye memûr Kara Hasanzâde Ahmed dâme mecdühû bir gün evvel ve bir sâ‘at akdem Diyarbekir’e makbûzları olan eşyâ ve nukûdu

getirmeleri lâzım ve muktazî ve bundan akdem birkaç def‘â Ordû-yı Hümâyûnum tarafına emr-i şerîfimle ale’l-acele gelmeleriyçün tenbîh ve te’kîd olmuşiken mezkûrlar bilâ-mûcib bu kadar müddetden beri ol tarafda ikāmet ve emr-i şerîfime adem-i itâat ile izhâr-ı rehâvet itmeleriyle her biri mes’ûl ve mu‘âteb olmuşlardır. İmdi sen ki vezîr-i müşârunileyhsin, işbu şerîf-i celîlü’l-kadrim mübâşir ta‘yîn olunan ( ) ile vusûl bulduğu sâat mezbûrân kapucıbaşıları makbûzları olan emvâl ve nükūd ve devâbb ve eşyâ ile bir an tevakkuf ve ârâm itdirmeksizin ale’l-acele Musul’dan ihrâc ve mübâşir-i mûmâileyh ma‘rifetiyle bu tarafa irsâl ve îsâlde kemâl-i ihtimâm ve dikkat eyleyesin. Ve sen ki mübâşir-i mûmâileyhsin, yollarda ve menâzil ve merâhilde kat‘â tevakkuf ve ârâm itmeyüp iki konağı bir iderek ta‘cîl ale’t-ta‘cîl mezbûrları Diyarbekir’e getirmekte mezîd-i ihtimâm ve dikkat ve hilâfından be-gāyet tavakkī ve mücânebet eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâsıt-ı Zilkâde 1146

36

Mevâlî şeyhi Hamdülabbâs dâme mecdühûya hüküm ki;

Sedd-i medîd-i İslâmiyeden olan Bağdâd kal‘asının muhâfaza ve muhâresesinde olan guzât-ı muvahhidîn ve kemân-i mücâhidînin rûz-merre verilecek zehâirleri nakli için Birecik’te inşâsı fermânım olan üç yüz kıt‘a sefâinden bu def‘a yüz kıt‘a sefâin inşâ ve hâzır u müheyyâ olduğu ihbâr ve zikrolunan yüz kıt‘a sefâin zehâir ile meşhûnen inşâallâhü te‘âlâ emnen ve sâlimen kal‘a-i mezbûreye irsâl ve îsâli, aksâ-yı murâd-ı hümâyûnum ve iktizâ-yı vakt ü hâle göre bu babda imdâd ve i‘ânet cümlenin üzerine rütbe-i vücûbda bir ma‘nâ olduğu bedîhî olup ve sen öteden berü Devlet-i Aliyye-i ebediyyü’l-istimrârımın hayr-hâh ve sadâkatkârı ve saltanat-ı seniyye-i şevket-medârımın hidmet-güzâr ve istikāmet-makārı olmanla her hâlde senden sadâkat ve istikāmet ile hidemât-ı celîle zuhûru melhûz-ı tab‘-ı safâ-perver-i mülûkânem olmağın **[11b]** zikrolunan sefâini emnen ve sâlimen kal‘a-i mezbûreye îsâl senden matlûb-ı hümâyûnum olduğundan me’mûriyetini müş‘ir işbu şerîf-i celîlü’l-kadrim isdâr ve ( ) ile irsâl ve bu husûsa hâlâ Rakka mütesellimi Receb ve iskânbaşı Firuz zîde mecduhumâ kapuları halkı müstevfâ âdemleriyle mârru’z-zikr sefâini şark tarafından muhâfaza ve muhârese iderek gitmeleriyçün başka emr-i şerîfimle me’mûr ta‘yîn olunmalarıyla imdi senki mûmâileyhsin, zâtında olan gayret-i dîniye ve hamiyet-i İslâmiye muktezâsınca bu bâbda kemâl-i ihtimâm ve dikkat ve aşâir ve kabâilin ricâli ile sâlifü’l-beyân sefâini sen dahi garb tarafından hıfz u hırâset ve inşâallâhü’l-melikü’l-mu‘în mashûben bi’s-silâh kal‘a-i mezbûreye sevk ve îsâlde sarf-ı nakdine miknet ve bezl-i mâ-hasal kudret eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâsıt-ı Zilkâde 1146

37

Ber-vech-i arpalık Ankara sancağına mutasarrıf olup hâlâ Musul'da ikāmet üzre olan Hâlid dâme ikbâlühûye hüküm ki;

Sen ki mîr-mîrân-ı mûmâileyhsin, kapun halkı ve âdemlerine Anadolu vâlisi olup şark cânibi seraskeri olan düstûr ( ) Köprülüzâde vezîrim Abdullah Paşa edâmellâhü te'âlâ iclâlehûnun ma'iyetinde bulunman muktazî ve Musul'dan nehzat ve Diyarbekir'e gelüp Ordû-yı Hümâyûnuma mülhak ve mülâkī olman fermânım olmağın, imdi sen ki mîr-mîrân-ı mûmâileyhsin, işbu emr-i şerîfim sana vâsıl olduğu sâ'at kapun halkı ve âdemlerinle Musul'dan kalkup bir gün akdem seraskerim müşârunileyhin ma'iyetinde bulunman bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâhir-i Zilka'de 1146

38

Haleb vâlisi Vezir Abdullah Paşa'ya hüküm ki;

Sen ki vezîr-i müşârunileyhsin, bundan akdem sâdır olan emr-i şerîfimle Ruhâ kazasının emr-i şerîfimle vâki' olan tekâlîf ve sâir umûr ve hususların temşiyet ve ru'yetine me'mûr olmuşidin. El-hâletü hâzihî kazâ-i mezbûrda olan umûmen askerî tâifesi sefer-i hümâyûn-ı nusret-makrûnuma me'mûr ve ta'yîn olunmalarıyla bu makūle askerî tâifesi bayrakları altında zâbitleriyle kalkup sefer-i hümâyûnuma azîmet eylediklerinden sonra içlerinden bazıları hilâf-ı emr-i şerîf seferden firâr ile gerü kalmak ihtimâli olur ise bu makūleleri bilâ-tereddüd sevk ve tesyîr ve inâd ve muhâlefet idenleri olur ise bilâ-aman haklarından gelinecekleri kendülere tefhîm ve i'lân ve ba'de'-tenbîh mütenebbih olmayıp hilâf-ı emr-i şerîf vaz' u hareket iderler ise zâbitleri ma'rifetiyle te'dîb ve gûş-mâl ve sâir emr-i şerîfimle vâki' olan umûr ve husûsun bir gün evvel temşiyet ve bezl-i re'y-i husûl olmağa ihtimâm-ı tâm eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâhir-i Zilka'de 1146

[12a]

39

Ruhâ'da olan Turnacıbaşı Osman ve mübâşir ta'yîn olunan Haseki Mehmed zîde mecdühumâya hüküm ki;

Rakka eyâletinde vâki‘ kazalardan Birecik kazâsından mâ-adâ sâir kasaba ve kurâda yeniçeri ağaları ve alem-dârlarından esâmîleri ve ortaları Bağdâd’da olanları Bağdâd’a ve mâ-adâsı umûmen neferâtlarıyla bir gün evvel ve bir saat akdem Ordû-yı Hümâyûnuma mülhak ve mülâkī olmalarıyçün bundan akdem emr-i şerîfimle me’mûr olmuşlar idi. Bu âna dek yerlerinden hareket itmeyüp betâ’et ve rehâvet ve beyhûde imrâr-ı vakt eyledikleri bu def‘a ihbâr olunmağla mücerred sizin tesâmüh ve tekâsülünüze hamlolunmağla mes’ûl ve mu‘âteb olmuşsuzdur. Bu def‘a sizi îkāz ve te’kîd ve isti‘câl içün işbu emr-i şerîf-i celîlü’l-kadrim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

Siz ki mûmâileyhimâsız, mukaddemâ mükerrer olan emr-i şerîfim mûcebince kazâ-i mezbûrda olan serdengeçti ağalarından esâmîleri ve ortaları Bağdâd’da olanları ihrâc ve mâ-adâsı umûmen neferâtlarıyla ale’l-acele yerlerinden ihrâc ve bir mahalde meks ü ârâm itmeksizin sür‘at ü şitâb ile bir gün akdem Ordû-yı Hümâyûnuma mülhak ve mülâkī olmalarına kemâl mertebe ihtimâm ve dikkat eyleyesiz.

Şöyle ki, bundan sonra ser-i mû tesâmüh ve tekâsül ve iğmâz-ı ayn ile bir dürlü imrâr-ı vakt ve betâet üzre hareket iderler ise sizin ve serdengeçdi ve yeniçeri ağaları ve alemdârlarının tertîb-i cezâ ile mücâzât olacağınızı mukarrer bilüp âna göre amel ve hareket ve hilâfından be-gāyet tavakkī ve mücânebet eylemeniz bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâhir-i Zilka‘de 1146

40

Ruhâ’da olan Turnacıbaşı Osman ve mübâşir ta‘yîn olunan Haseki Mehmed zîde mecdühumâya hüküm ki;

Rakka eyâletinde vâki‘ yeniçeri serdengeçdi ağaları ve alemdârları umûmen sefer-i hümâyûnuma bundan akdem emr-i şerîfimle me’mûr olup lâkin Birecik iskelesinden Bağdâd’a zehâir nakli içün katı vâfir sefâin inşâ olunmak fermânım olmağın zikrolunan sefâine kifâyet mikdârı dümenci ve kürekçi vaz‘ oluncaya dek Birecik kazâsında bayrak küşâd olmayup ve ahâlîsinden bir ferd nefer olmak üzre âhar mahalle gitmeyüp zikrolunan dümenci ve kürekçisi bir gün evvel tekmîl olunmak fermânım olmağın işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi siz ki mûmâileyhimâsız, vech-i meşrûh üzre sâbıkü’z-zikr sefâine kifâyet mikdârı dümenci ve kürekçi vaz‘ ve tertîb oluncaya dek Birecik kazâsında bayrak küşâd itmeyüp ve ahâlîsinden bir ferdini âhar mahalle ta‘yîn olunmayup bir gün evvel zikrolunan sefâinin

Bağdâd kal‘asına sevk ü tesyîrine ihtimâm ve dikkat olunmak bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâhir-i Zilka‘de 1146

41

Anadolu eyâletinde vâki‘ elviye alaybegileri zîde kadruhüme hüküm ki;

Siz ki mûmâileyhimsiz, bundan akdem sefer-i hümâyûnuma sancağınızın umûmen zu‘amâ ve erbâb-ı tımârıyla me’mûr ve ta‘yîn ve bir gün akdem ve bir sâ‘at mukaddem Ordû-yı Hümâyûnuma cümleden mukaddem varup mülhak ve mülâkī olmanız lâzime-i **[12b]** lâzime-i zimmetinizde iken bu âna değin te’hîr ve terâhî ile hilâf-ı merzâ hareketinizden mes’ûl ve mu‘âteb olmuşsuzdur. Mücerred sizi îkāz ve te’kîd ve isti‘câl içün işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi siz ki mûmâileyhimsiz, sancağınızın umûmen zu‘âmâ ve erbâb-ı tımârıyla ta‘cîl ale’t-ta‘cîl, her ne mahalde bulunursanız hareket ve kemâl-i sür‘at ü şitâb ile iki konağı bir iderek bir ân evvel ve bir kadem akdem Ordû-yı Hümâyûnuma mülhak olmağa sarf-ı tâb ü tüvân eyleyesiz.

Şöyle ki, tehâvün ve tekâsül ve beyhûde bahâne ile meks ve vakt ü zamânıyla erişmeyecek olursanız yalnız etmekleriniz âhara verilmekle iktifâ olunmayup işbu ikāb ile mu‘âkab olacağınızı yakînen mukarrer bilüp âna göre âna göre bir ân evvel ve bir sâ‘at mukaddem Ordû-yı Hümâyûn-ı nusret-makrûnuma mülâkī olmağa mezîd-i ihtimâm ve dikkat ve hilâfından be-gâyet tavakkī ve mücânebet eylemeniz bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâhir-i Zilka‘de 1146

42

Rakka mütesellimi Receb zîde mecduhûye hüküm ki;

Hâlâ Rakka vâlisi olup Musul’da ikāmet üzre olan düstûr ( ) vezîrim Ahmed Paşa edâmellâhü te‘âlâ iclâlehû bir gün evvel ve bir sâ‘at mukaddem Musul’dan Kerkük’e varup muhâfazasına kıyâm eylemesiyçün emr-i şerîf-i âlî-şânımla me’mûr ve ta‘yîn olunmağla sen ki mütesellim-i mûmâileyhsin, bundan akdem vezîr-i müşârunileyh tarafından sana sipâriş olunan hıyem ve har-gâh ve deve ve katır ve imdâd-ı seferiyesinden ancak tarafına otuz kese akça ile otuz ra’s katır irsâl itmekle bir vecihle kifâyet itmeyeceği bedîhî olup vezîr-i müşârunileyhin muhâfaza-i merkūmeye nehzat ü hareketi müstevfâ deve ve katır ve imdâd-ı seferiyesinin tarafına vusûlü ile mübeşşer olacağın bu def‘a mektubu ile i‘lâm ve vezîr-i

müşârunileyhin bir ân akdem ve bir sâ‘at mukaddem Kerkük’e varup muhâfazasına kıyâm eylemesi muktezâ-yı vakt ü hâlden olmağla işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki mütesellim-i mûmâileyhsin, bu bâbda teşmîr-i sâk-ı ihtimâm ile vezîr-i müşârunileyhin tarafına sipâriş ve tavsiye eylediği gerek hayme ve gerek hâr-gâh ve gerek deve ve katır ve sâir mehâmm-ı seferiyesiyle imdâd-ı seferiyesini bir ân evvel tedârik ve tarafına irsâl ü îsâle ziyâde cehd ve dikkat ve sarf-ı sa‘y ü miknet eyleyesin. Zikrolunan hıyâm ve devâbb ve imdâd-ı seferiyenin husûl ve vusûlü senden matlûb ve üzerine emr-i vücûbda bir ma‘nâ olmağın zinhar ve zinhar bu bâbda tesâmuh ve tekâsüle kat‘iyen rızâ ve cevâz göstermeyüp bir ân evvel irsâl ve îsâliyle ibrâz-ı dikkat ve zerre kadar hilâfından be-gāyet tavakkī ve mücânebet eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâhir-i Zilka‘de 1146

[13a]

43

Sivas kādısına ve Sivas mütesellimine hüküm ki;

Bu sene-i amîmetü’l-meymenede sefer-i hümâyûn-ı nusret-makrûnuma me’mûr tavâif-i asâkir-i zafer-me’serim güruh güruh Sivas eyâleti hudûduna gelince esnâ-i tarîkda kasabât ve kurâya uğrayup iktizâ eden zehâirlerin narh-ı rûzî üzre akçalarıyla alup bir ferde zulm ü ta‘addî olunduğuna kat‘â rızâ-i hümâyûnum olmayup ve kasabât ve kurâ ahâlîlerinin böyle vaktlerde kemâl-i gayret ile asâkir-i İslâma füruht itmek üzre zehâir tedâriki lâzime-i zimmetleri iken eyâlet-i mezbûrede vâki‘ Hân-ı cedîd ve Ulaş ve Kangal nâm mahallerin ahâlîleri bilâ-mûcib terk-i evtân ile etrafa müteferrik ve perişan ve yurdları hâlî ani’l-ahâlî ve etrâflarında dahi şenlik olmadığından mürûr iden asâkir ve ebnâ-yı sebîl me’kûlât bulamadıklarından muzdaribü’l-bâl ve mükedderü’l-ahvâl ve sefer-i hümâyûnuma azîmetlerine fütûr ârız olmasına bâ‘is olmalarıyla imdi siz ki Sivas kādısı ve mütesellimi mûmâileyhimâsız, bu husûs için hâssaten kıdvetü’l-emâsîl ve’l-akrân ( ) zîde kadruhû mübâşir ta‘yîn olunmağla zikrolunan mahallerden terk-i evtân ile âhar mahallere giden ahâlî ahâlî her ne mahalde olur ise olsun bi-eyyi-hâl oldukları yerlerden kaldırılup kadîmî karyelerine nakl ve iskân ve tavtîn ve takrîr ve mübâşir-i mûmâileyh içlerinde meks ve ikâmet ve mürûr iden asâkire iktizâ iden zehâiri narh-ı cârî üzre akçalarıyla iştirâ ve bir ferde zulm ü ta‘addî olmamak üzre ziyâde takayyüd ve ihtimâm ile himâyet ü sıyânet ve eğer mürûr edenlerden hilâf-ı merzâ ahâlîye cevr ü zulm ider olur ise mübâşir-i mûmâileyh ma’rifetiyle men‘ ve memnû‘ olmazlar ise isim ve resimleriyle Ordû-yı Hümâyûnuma der-akab arz u i‘lâm

eyleyesiz ki ol makūlelerin bilâ amân cezâ-i sezâları verile. Bu bâbda tesâmuh ve tekâsüle rızâ göstermeyüp zikrolunan mahallerin şen ve âbâdân olmasına bâ‘is kemâl-i takayyüd ve ihtimâm eylemeniz bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâhir-i Zilka‘de 1146

Bir sûreti, Malatya kādısına ve mütesellimine ve a‘yân-ı vilâyet ve iş erlerine; Hasançelebi ve Hasannâdirbey(?) nâm karyeler içün yazılmışdır.

44

Maraş beylerbeyisi Süleyman dâme ikbâlühûye hüküm ki;

Nefs-i Malatya’da eşkiyâdan Moralıoğlu Hacı İbrahim ve oğlu Mehmed ve Hakçelioğlu İbrahim ve Şeftalicioğlu Halil ve Kasab Abdullah nâm şakīler birkaç seneden berü cehl hasebiyle ve mel‘anet-i hulkların muktezâsınca envâ‘-ı hıyânet ve şekāvete cesâret ve bundan akdem mürtekib oldukları cerâyim-güzeşteleri yanlarına kalduğından kemâl-i ferce bulup isyân u tuğyân ve Malatya ahâlîsinden ba‘zılarını kendülere teb‘iyet ile hilâf-ı merzâ vaz‘ u hareket ve izhâr-ı mel‘anet eylediklerinden gayrı bu sâl-i meymenet-iştimâlde sefer-i hümâyûn-ı nusret-makrûnum içün ehemm-i mehâmmdan olan menâzil husûsu ve asâkir ihrâcına umûmen memâlik-i mahrûseme taraf taraf evâmir-i şerîfemle mübâşirler ta‘yîn ve emr-i ülü’l-emre bir ferd ser-i mû inhirâf gösterdikleri yoğiken **[13b]** Malatya kazâsına vârid olan evâmir-i şerîfeme mezkûrûn şakīlerin iğvâ ve ihlâlleriyle ahâlî adem-i itâat ve bu vechile umûr-ı mühimm ta‘tîl olmağla sâire mûcib-i ibret ve sebeb-i nasîhat olmak içün ancak mezbûrûn beş nefer şakīler ahz ve haklarında îcâb eden cezâ-i sezâları verilmek üzre düstûr ( ) Erzurum vâlisi vezîrim İsmâil Paşa edâmellâhü te‘âlâ iclâlehû bundan akdem sâdır olan emr-i şerîfimle me’mûr ve ta‘yîn ve vezîr-i müşârunileyh dahi imtisâlen li-emrillâhi te‘âlâ Malatya kazâsına varup ancak mezkûrûn beş nefer şakīleri ahz ve mazmûn-ı emr-i şerîfimi icrâ itmek murâd eylerken eşkiyâ-i mezbûrlar haber alup mücerred kendüleri tahlîs içün Malatya ahâlîsinin hezâr-gûne tahvîfât ile derûnlarına ilkā-yı vahşet eylediklerinden ahâlî dahi havfe teb‘iyet ile kal‘aya tahassun ve vezîr-i müşârunileyhin Malatya’ya dühûlüne mümâna‘at itmeleriyle bu husûs içün tekrâr işbu emr-i şerîf-i cihân-mutâ‘ım ısdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki mîr-mîrâ-ı mûmâileyhsin, eşkiyâ-i mezbûrûnun bi-eyyi-hâl ele getürülüp tertîb-i cezâlarıyla şerr ve mazarratları def‘ u ref‘ olunmak aksâ-yı murâd-ı hümâyûnum olduğu ma‘lûmun oldukda her ne mahalde bulunur isen mukaddemâ me’mûr olduğun üzre sefer-i hümâyûnuma götüreceğin mükemmel ve müstevfâ kapun halkı ve âdemlerin ve

tahrîrine me’mûr olduğun levendât ile yerinden hareket ve vezîr-i müşârunileyhin ma‘iyetine varup re’y-i rezîn-i isâbet-karîni üzre amel ve hareket ve mezbûrûn beş nefer şakīleri aralarından ihrâca ve şer‘an lâzım gelen cezâ-yı mâ-yelîklarını icrâ ile def‘-i şerr ü mazarratları bâbında ihtimâm-ı tâm ve sa‘y u mâ-lâ-kelâm eyleyesin. Eğer bundan sonra inatlarında ısrâr iderler ise cünûd-ı mevfûre ile üzerlerine sâir vüzerâ-yı izâm dahi ta‘yîn olunacağı musammem olmağla ancak mezbûrûn beş nefer şakīleri her ne tarîk ile olur ise olsun ahz ve ele vermekde kemâl-i takayyüd ve ihtimâm ve hilâfından be-gāyet tahâşî ve mücânebet ve emr-i şerîfime itâ‘at ve inkiyâda ziyâde müsâra‘at eyleyeler. Ve sen ki mîr-mîrân-ı mûmâileyhsin, ol taraflarda zehâirin kılleti olmağla mümkün mertebe vezîr-i müşârunileyhin ve senin ma‘iyetinde olan asâkire vefâ idecek zehâir tedârik ve ma‘an getürmeğe bezl-i ihtimâm ve her hâlde vezîr-i müşârunileyhin emr ve re’yi ile amel ve hareket eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâhir-i Zilka‘de 1146

45

Ber-vech-i ocaklık Palu hükûmetine mutasarrıf olan İbrahim dâme ikbâlühûye hüküm ki;

Bu sene-i amîmetü’l-meymenede sefer-i hümâyûn-ı nusret-makrûnuma vüzerâ-i izâm ve mîr-mîrân-ı kirâm ve ümerâ-yı zevi’l-ihtirâm ve sâir asâkir-i zafer-irtisâmım me’mûr ve emr-i şerîf-i celîlü’l-kadrime cümlesi sür‘at-i itâ‘at ve inkiyâd ile sefer-i hümâyûnuma teveccüh ve ekseri Ordû-yı Hümâyûnuma mülhak ve mülâkī ve sen ki mîr-mîrân-ı mûmâileyhsin, sen dahi bundan akdem emr-i şerîfimle sefer-i hümâyûnuma me’mûr ve ta‘yîn ve cümleden evvel emr-i şerîf-i cihân-mutâ‘ıma imtisâl ile Ordû-yı Hümâyûnuma varup hidemât-ı aliyyemde bulunman lâzime-i zimmetin iken ba‘zı a‘zâr-ı vâhiye îrâd ve re‘âyâ lisânında arz-ı hâl ile âhar emre me’mûriyetin için gelen emr-i şerîfi bâ‘is-i miknet ve illet idüp böyle vaktde adem-i rağbet ve hilâf-ı merzâ hareketin zâhir olmağla müstehakk-ı itâb olmuşiken mücerred seni îkāz içün tekrâr işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki mîrmîrân-ı mûmâileyhsin, eğer sana **[14a]** selâmet-i hâlin lâzım ise emr-i şerîfime kemâl-i ittisâl ve inkiyâd ile cenk ü harbe kādir müstevfâ kapun halkını ve âdemlerini bir gün evvel tertîb ü techîz ve tevfîr ü teksîr eyledikden sonra îyd-i şerîf akîbinde yerinden hareket ve Ordû-yı Hümâyûnuma mülhak ve mülâkī olmağa ziyâde ihtimâm ve dikkat ve hilâfından be-gāyet tavakkī ve mücânebet eylemen bâbında fermân-ı âlî-şân yazılmışdır.

Fî evâil-i Zilhicce 1146

Bir sûreti, ber-vech-i ocaklık Eğin sancağına mutasarrıf olan Hasan dâme ikbâlühûye yazıldı.

46

Hân-ı cedîd'e mübâşir ta'yîn olunan ( ) zîde kadruhûye hüküm ki;

Bu sene-i amîmetü'l-meymenede sefer-i hümâyûn-ı nusret-makrûnuma me'mûr tavâif-i asâkir-i zafer-me'serim esnâ-i râhda Hân-ı cedîd'e geldiklerinde iktizâ eden zehâirleri narh-ı rûzî üzre akçalarıyla Hân-ı cedîd'e geldiklerinde ahâlîsinden aldırup bir ferde zulm ü taaddî olunmamak üzre hassaten sen mübâşir ta'yîn olunmuşsundur.

İmdi asâkir-i İslam bi'l-külliye mürûr edince sen Hân-ı cedîd'de oturub gerek asâkir ve gerek gayrıdır, her kim olursa olsun iktizâ eden zehâirlerin narh-ı rûzî üzre akçalarıyla ahâlîsinden alıvirüp bir ferde hilâf-ı emr-i şerîf taaddî ve tecâvüz ve ahâlîsini ve fukarâsını rencîde ve remîde itdirmeyesin.

Şöyle ki mugāyir-i emr-i âlî-şân vaz' u hareket ider olur ise isim ve resimleriyle Ordû-yı Hümâyûnuma arz u i'lâm eyleyesin. Müstahak oldukları cezâları virileceğin cümleye tefhîm ü i'lân ve re'âyâ fukarâsını her hâlde himâyet ü sıyânet itmen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâil-i Zilhicce 1146

Bir sûreti, Ulaş karyesi mübâşirine

Bir sûreti, Kangal karyesi mübâşirine

Bir sûreti, Hasançelebi karyesi mübâşirine.

47

Haleb vâlisi Vezir Abdullah Paşa'ya hüküm ki;

Sefer-i hümâyûnuma me'mûr asâkir-i nusret-me'serim içün eyâletden mübâya'ası fermânım olan zehâirin mukaddemâ sâdır olan emr-i şerîfim mûcebince ta'yîn ve tasrîh olunan fiyât üzre re'âyâdan mübâya'a ve ashâbına bi't-tamâm akçası virmeyüp ondalık ve dokuzluk ve kile başı ve sâir bahâne ile re'âyâ fukarâsının bir akçası ketm ü kat' olunduğuna bir vechile merzâ-yı hümâyûnum yoğiken re'âyâ fukarâsı ol vechile rencîde olunduğu ihbâr olmağla işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki vezîr-i müşârunileyhsin, bu husûsa kemâl-i ihtimâm ile mîrî tarafından mübâya'a olunan ecnâs-ı zehâiri mîrî fiyatı üzre zehâir ashâbına bî-kusûr akçaları virdirüp hilâf-ı merzâ ol vechile ondalık ve dokuzluk ve kile başı ve sâir bahâ ile re'âyâ fukarâsını

rencîde ve remîde itdirmeyüp himâyet ü sıyânet olunmak bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâil-i Zilhicce sene 1146

[14b]

48

Dirazi ve Bezigi ve Meyilli aşîretlerinin mîr-i aşîret ve kethüdâlarına hüküm ki;

Bağdâd kal‘ası muhâfazasında olan cünûd-ı islâma zehâir nakli içün Birecik’de inşâ olunan sefâinin Birecik’den Âne’ye varınca eşkiyâdan muhâfaza ve muhâresesi husûsu kadîmden berü sizlere ihâle oluna gelmekle inşallâhü te‘âlâ bu sene-i mubârekede dahi Birecik’de zehâir ile meşhûn ve âmâde olan sefâinin Âne’ye varınca muhâfaza ve muhâreselerine ihtimâm olunmak bâbında hâlâ Rakka mütesellimi Receb zîde mecduhû mukaddemâ sâdır olan emr-i şerîfimle me’mûr ve ( ) sizin dahi mütesellim-i mûmâileyhin ma‘iyetinde bulunmanız fermânım olmağın işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi siz ki mûmâileyhimsiz, aşâir ve kabâiliniz ricâlinden cenk ü harbe kādir tâmmü’s-silâh müstevfâ ricâl-i harb ü kıtâl ile mütesellim-i mûmâileyhin ma‘iyetine varup zikrolunan sefâini bi-avnihî te‘âlâ muhâfaza ve muhârese iderek Âne’ye dek emîn ve sâlim tesyîr ve îsâlde kemâl-i ihtimâm ve dikkat ve hilâfından gāyetü’l-gāye tavakkī ve mücânebet eylemeniz bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâil-i Zilhicce 1146

Bir sûreti, Rakka iskân begi Fîrûz ve Döğerli aşîretlerinin mîr-i aşîretleri ve kethüdâlarına vech-i meşrûh üzre yazılmışdır.

49

Mardin voyvodası İbrahim ve Tay urbânı şeyhi Zâhir Zeyâb zîde kadruhûye hüküm ki;

Birecik’den Bağdâd kal‘asına zehâir nakli için tesyîr olunacak sefâini öteden beru Mardin voyvodası ve Tay urbânı şeyhi olanlar ne mahalden istikbâl ve ne mahalle dek muhâfaza ve muhârese ile götüregelmişler ise bu sene-i mübârekede dahi me’mûriyetiniz içün mukaddemâ emr-i şerîf sâdır olmuşidi. Lakin Musul’a zehâir nakli husûsiyçün dahi me’mûriyetiniz olup bu iki mâddenin edâ ve temşiyeti ehemm-i mehâmmdan olmağla sen ki Tay urbânı şeyhi mûmâileyhsin, zehâir nakline tarafınızdan oğlunu veyahut mu‘temed âdemini ta‘yîn ve sen aşâir ve kabâilin ricâlinden müstevfâ âdemlerinle Mardin voyvodası

mûmâileyh ile ittifâk ve ittihâd ve varup zikrolunan sefâin-i seniyyeyi sene-i sâbıkı üzre istikbâl ve muhâfaza ve muhârese iderek emnen ve sâlimen nakl ve savb-ı maksûda îsâlde ziyâde ihtimâm ve dikkat ve hilâfından be-gāyet tavakkī ve mücânebet eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâil-i Zilhicce 1146

50

Ruhâ kādısına hüküm ki;

Ruhâ kazâsında olan dergâh-ı mu‘allâm yeniçerileri Ordû-yı Hümâyûnuma âdem ve arz-ı hâl gönderüp bunlar sahîhu’l-esâmî bi’l-fi‘l sefere eşer dergâh-ı mu‘allâm yeniçerilerinden olup şark seferleri zuhûrundan berü vâki‘ olan cenk ve muhârebelerde ve muhâfazalarda bulunup uğur-ı dîn ü Devlet-i Aliyyemde bezl-i makdûr idüp seferler vukû‘unda imdâd-ı seferiye ve hazariyelerde emr-i şerîfimle vâki‘ tekâlifi edâda kusurları olmayup hilâf-ı kânûn-ı kadîm rüsûm-ı ra‘iyyet talebiyle bilâ emr-i şerîf tekâlîf-i şâkka ve âhar bahâne ile rencîde ve remîde olunmaları iktizâ itmez iken nefs-i Ruhâ’da sahîhü’l-esâmî bi’l-fi‘l sefere eşer dergâh-ı mu‘allâm yeniçerilerinden beyler ve voyvodalar ve mütesellimler ve subaşılar hilâf-ı kānûn rüsûm-ı ra‘iyyet ve gerdek akçesi ve sâir bid‘a ve mezâlim ve bilâ emr-i şerîf tekâlîf-i şâkka talebiyle rencîde ve askerinin yüz elli **[15a]** re’s koyunlarından âdet-i ağnâm alınmaz iken hilâf-ı kânûn ol mikdâr koyunlarından âdet-i ağnâm telebiyle remîde ve ta‘addî eylediklerinden mâ-adâ ve voyvoda ve subaşılar ve mütesellimler hilâf-ı kānûn ve mugāyir-i rızâ-i hümâyûn bunlara: “Siz sefer eşer yeniçeri olmakla rüsûm-ı ra‘iyyetden kurtulmazsınız.” deyu bunlar seferde iken ehl ü iyâllerinden rüsûm-ı ra‘iyyet ve bilâ emr-i şerîf tekâlîf-i şâkka kılınup ve cebren tahsîl ve bunlar seferden geldikde her birini ahz ve der-zincîr ve tercîm ve tagrîm ve bunun emsâli zulüm ve ta‘addîlerinden ahvâlleri dîger-gûn ve nizâm ve intizâmları muhtel ve müşevveş ve hâlâ me’mûr oldukları sefer-i hümâyûnuma gitmekde bu sebeb ile müşevveşü’l-bâl ve mükedderü’l-ahvâl oldukların bildürüp ol vechile hilâf-ı kānûn-ı kadîm rüsûm-ı ra‘iyyet ve gerdek akçesi ve bilâ emr-i şerîf tekâlîf-i şâkka ve yüz elli re’s koyunlarından âdet-i ağnâm talebiyle ve sâir bid‘a ve mezâlim ile bir vechile ta‘addî ve rencîde ve remîde olunmayup men‘-i küllî ile men‘ olunmak bâbında emr-i şerîfim ricâ eyledikleri ecilden sen ki mevlânâ-yı mûmâileyhsin, bu makūle sahîhü’l-esâmî bi’l-fi‘l sefere eşer dergâh-ı mu‘allâm yeniçerilerine ol vechile hilâf-ı kānûn ta‘addî ve rencîde ve remîde olunduklarına kat‘â rızâ-yı hümâyûnum olmamağla fî-mâ-ba‘d vech-i meşrûh üzre hilâf-ı kānûn ve mugāyir-i rızâ-i hümâyûn mezbûrlardan ol vechile mezâlimât ta‘addiyât ile bir ferdini rencîde ve remîde itdirmeyüp işbu emr-i şerîfim düstûru’l-amel olmak üzre

muhâfazada sicill-i mahfûza kayd ve yerlerinde îfâ idüp hilâfından be-gāyet tavakkī ve tahâşî olunmak bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâsıt-ı Zilhicce 1146

51

Haleb vâlisi Vezîr Abdullah Paşa'ya ve dergâh-ı mu'allâm kapucıbaşılarından olup Birecik'de sefîne inşâsına me'mûr olan Mustafa dâme mecdühûye hüküm ki;

Bu def'a Birecik'de inşâ ve hâzır u âmede olan her ne mikdâr sefâin var ise bir gün evvel ecnâs-ı zehâir ile meşhûn ve üzerlerine kapucıbaşı mûmâileyh süvâr ve götürüp Rıdvâniye iskelesinden Bağdâd'a îsâl ve kabzına me'mûra teslîm eylemen fermânım olmağın işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki vezîr-i müşârunileyhsin, zâtında olan gayret ve hamiyet muktezâsınca bu bâbda kemâl-i ihtimâm ve dikkat ile zikrolunan sefâini bir gün evvel ecnâs-ı zehâir ile teşhîn ve vakt ü zamânı mürûr itmezden evvel kapucıbaşı mûmâileyhi üzerine süvâr ve ma'an savb-ı maksûda sevk ve tesyîr ve irsâl itmekde bezl-i makdûr ve sa'y-i nâ-mahsûr eyleyesin. Ve sen ki kapucıbaşı mûmâileyhsin, inşâallâhü te'âlâ sefâin-i mezkûre zehâir ile meşhûn oldukda üzerine süvâr ve bi-avnihî te'âlâ Rıdvâniye iskelesine îsâl ve andan Bağdâd kal'asına götürüp kabzına me'mûra teslîm ve teslîmini müş'ir yedine sened alıp ba'de- edâ-yı hidmet avdet ve hilâfından be-gāyet ittikā ve mücânebet olunmak bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâsıt-ı Zilhicce 1146

52

Haleb vâlisi olup Rakka eyâletinde ikāmet üzre olan Vezîr Abdullah Paşa'ya hüküm ki;

Rakka eyâletinin elviye alaybeğileri sancaklarının umûmen zu'âmâ ve erbâb-ı tımârıyla bu sene-i mübârekede sefer-i hümâyûnuma me'mûr ve tekrâr be-tekrâr evâmir-i şerîfemle isti'câl ve emr-i şerîfime sür'at ile cümleden evvel Ordû-yı Hümâyûnuma mülhak ve mülâkī olmaları lâzime-i zimmetleri iken bu ana değin betâ'et vehâmet ve hilâf-ı merzâ hareket ile henüz yerlerinden dahi kalkamayup mugāyir-i emr-i şerîf evzâ' u etvârları bu def'a ihbâr olunmağla cümlesi müstahakk-ı ikāb olmuşlar iken mücerred kendülerin tenbîh ve îkāz ve isti'câl içün işbu emr-i şerîfim dahi isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki vezîr-i müşârunileyhsin, eyâlet-i mezbûrenin alaybeğileri ve zu‘amâ ve erbâb-ı tımârını bir gün akdem ve bir sâ‘at mukaddem yerlerinden ihrâc ve ta‘cîl ale’t-ta‘cîl Ordû-yı Hümâyûnuma sevk ve tesyîr eylemekde kemâl-i ihtimâm **[15b]** ve dikkat eyleyesin.

Şöyle ki, ba‘zı a‘zâr-ı vâhiye îrâdı sevdâsında olurlar ise bir vechile havâle-i sem‘-i kabûl eylemeyüp bir an akdem kaldırup savb-ı me’mûrlarına sevk ve tesyîrde bezl-i nakdine ihtimâm eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâsıt-ı Zilhicce 1146

53

Şehrizor vâlisi olup Musul’da tavâif-i asâkire başbuğ olan Vezîr Ahmed Paşa’ya ve Musul beylerbeyisi Hüseyin Paşa dâmet me‘âliyehûya hüküm ki;

Bağdâd kal‘ası muhâfazasında olan asâkir-i İslâma zehâir nakli içün mâl-i firâvân sarf ve ta‘b u meşakkat ile zehâir ve kelekler peydâ ve peyderpey irsâl ve îsâle sa‘y ü ihtimâm ve Musul’dan savb-ı maksûda varınca muhâfaza ve muhârasaları cümlenin üzerine rütbe-i vücûbda bir ma‘nâ iken zehâir ile giden keleklerden ba‘zıları Musul toprağında sâkin El-Uzeyr urbânı eşkiyâsı gasb u gāret ve izhâr-ı bagy ü mefsedet ve şekāvet itdikleri bu def‘a ihbâr olunmağla cümleniz mes’ûl ve ale’l-husûs sen ki Musul beğlerbeğisi mûmâileyhsin, eşkiyâ-yı mezbûr hakkında havza-i hükûmetinde Musul re‘âyâsından olup te’dîb ve gûş-mâl ve kahr ve istîsâl olunmaları uhde-i kifâyetine lâzime-i emr-i sehl iken bu gûne iğmâz-ı ayn ve musâmaha ile asâkir-i İslama verilecek zehâirin nehb ü gāret ile zarûret ve muzâyakalarına bâ‘is olur hâletde bulunman hilâf-ı melhûz olmağla isti‘zâb ve müstahakk-i ikāb olmuşsundur. Bu cevâb-ı gafletden cümleyi îkāz içün işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi siz ki vezîr-i müşârun ileyh ve mîr-mîrân-ı mûmâ ileyhsin, fî-mâ-ba‘d Bağdâd’a giden her bir keleğin üstüne tarafınızdan cenk ü harbe kādir tüfenk-endâz, müstevfâ, müsellah âdem koyup ma‘an tesyîr ve bundan mâ-adâ iktizâsına göre kemâl-i muhâfaza ve muhârasa iderek savb-ı maksûda ihtimâm ve dikkat ve hilâfından gāyetü’l-gāye hazer ve mücânebet eylemeniz bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâsıt-ı Zilhicce 1146

54

Ahmed Paşazâde musâhibi zîde mecduhûya hüküm ki;

Sen ki mûmâileyhsin, bâ-fermân-ı âlî tahrîrine me’mûr olduğun beş yüz nefer süvârîyi bir gün evvel tahrîr ve tekmîl ve Ordû-yı Hümâyûn-ı nusret-makrûnuma sevk ve tesyîr eylemen lâzime-i hâl ve muktezâ-i ahvâlden olmağla zâtında olan gayret-i cibillî

muktezâsınca bu ana değin tekmîl ve techîz olunması me'mûl ve meczûm ve lâkin bu vaktlerde vülâtın ekseri sefer-i hümâyûnuma me'mûr Anadolu eyâleti, fasîhatü'l-enhâ' ve'l-eknâf ve vesî'atü'l-ercâ ve'l-etrâf bir eyâlet olup bi-eyyi hâl zabt u rabtına ve beyne'l-ahâlî icrâ-yı ahkâm-ı şer'iye ve kānûniye terfîh-i ahvâl-i ibâd ve tanzîm ve tensîk-i bilâd ve zuhûr iden eşkiyânın istîsâl ve tard ve ib'âdlarına bezl-i makdûr ve sa'y-i nâ-mahsûr ider mücerrebü'l-etvâr ve husn-i sülûkı âşikâr bir kimesnenin eyâlet-i mezbûreye mütesellim nasb olunması lâ-büdd olmağın hâlâ Anadolu valisi olup şark cânibinde serasker-i hamiyet-küsterim olan düstûr-ı mükerrem müşîr-i mufahham nizâmü'l-âlem Köprülüzâde vezîrim Abdullah Paşa edâmellâhü te'âlâ iclâlehû tarafından eyâlet-i mezbûreye ser **[16a]** mütesellim nasb ve ta'yîn ve mukaddemâ tahrîrine me'mûr olduğun beş yüz neferin üzerlerine tarafından mu'temed ve mustakīm ve i'mâl-i neferâta kādir bir âdemini baş idüp Ordû-yı Hümâyûnuma tesyîr ve îsâl eylemen fermânım olmağın işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki mûmâileyhsin, tahrîrine me'mûr olduğun beş yüz nefer süvârîyi cenk ü harbe kādir ve tüvânâ, bahâdır, tâmmü'l-esliha yiğitlerden tertîb ve techîz ve tekmîl ve tarafından mu'temed ve mustakīm bir âdemini üzerlerine baş idüp bunlar da bir neferi girü kalmamak ve firâr itmemek ve esnâ-yı râhda re'âyâya ve berâyâya bir rürlü zarar ü gezend irişdirmemen üzre bir gün evvel Ordû-yı Hümâyûnuma mülhak ve mülâkī olmalarıyçün gereği gibi kendüye tenbîh ve te'kîd ve ucâleten sevk-i tesyîr eyledikden sonra sen eyâlet-i mezbûreye varup mütesellim olup zabt u rabt-ı memleket ve sıyânet-i ahâlî ve ra'iyyet-i bezl-i miknet ve sarf-ı makdûr eyleyüp hilâf-ı emr-i âlî ve mugāyir-i rızâ-yı hümâyûn vaz' u hareketden gāyetü'l-gāye tahazzür ve mücânebet eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâsıt-ı Zilhicce 1146

55

Rakka mütesellimi Receb ve iskân begisi olan Fîruz zîde mecduhûya hüküm ki;

Bu sene-i mübârekede sefer-i hümâyûn-ı nusret-makrûnum içün bâ-fermân-ı âlî Rakka eyâletinden gerek ecnâs-ı zehâir ve deve ve gerek sâir mehâmm-ı seferiye bir gün evvel cem' u tahsîl ve tedârik ve ta'yîn olunan mahallere nakl ve îsâli üzerinize rütbe-i vücûbda olan umûr-ı mühimmeden iken sen ki mütesellim-i mûmâileyhsin, bilâ mûceb böyle vaktde kendüne âhar iştigāl peydâ ve bu bâbda tesâmuh ve tekâsül ile iyâzen billâhi te'âlâ mühimmât-ı seferiyenin vakt ü zamânıyla irişmemesine bâ'is olacak hâletde bulunduğundan müstahakk-ı ikāb olmuşsundur. Mücerred seni bu hâb-ı gafletden îkāz içün işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi siz ki mütesellim ve iskân begi mûmâileyhimâsız. Bu vakti sâir evkāta kıyâs itmeyüp tamâm dîn ü Devlet-i Aliyyeme hıdmet idecek vakitler olmağla izhâr-ı hamiyyet-i İslâmiye ile dâmen-i gayreti dermeyân ve Haleb vâlisi olup Rakka'da ikāmet üzre olan düstûr ( ) vezîrim Abdullah Paşa edâmallâü te'âlâ iclâlehûnun re'y-i rezîn-i isâbet-karîni üzre amel ve hareket ve mukaddemâ mübâya'ası fermânım olan ecnâs-ı zehâir ve develer ihrâcı ve Birecik'de olan sefâinin sevk ve tesyîri ve sâir ol tarafdan matlûb olan umûrun küllîsini vezîr-i müşârunileyhin i'ânet ve muzâheretiyle ru'yet ve temşiyet ve ucâleten vücûda gelmesine bezl-i nakdine miknet ve sarf-ı mâ-hasal kudret eyleyüp hıdmetiniz mebrûr ve sa'yiniz meşkûr olmağla tahsîl-i nîk-nâma mübâderet eyleyesiz.

Şöyle ki, bundan sonra dahi iğmâz-ı ayn ve tesâmuh ve tekâsül ile hilâf-ı emr-i şerîf ve mugāyir-i rızâ-yı hümâyûn vaz' u hareket ve vezîr-i müşârunileyhin emr ve re'yine muhâlefet itmek ihtimâliniz olur ise ve yalnız boyunlarınıza bir vechile pençe-i saht-gîr gazab-ı pâdişâhânemden girîbân-ı hayâtınızı halâs idemeyüp bilâ-emân tertîb-i cezâ ile mücâzât olunacağınızı muhakkak bilüp ana göre size selâmet-i hâliniz lâzım ise emr-i şerîfimle me'mûr eyle cehd-i mevfûr ve sa'y-i bî-kusûr eylemeniz bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâsıt-ı Zilhicce 1146

[16b]

56

Adana ve Antakya ve Ayntab kādılarına ve zikr olunan kazâlarda yeniçeri serdârlarına ve atîk serdengeçdi ağalarına ve ocak ihtiyârlarına hüküm ki;

Bi-inâyetillâhi te'âlâ bu sene-i amîmetü'l-meymenede Kızılbaş-ı bed-ma'âşın kahr u tenkîlleri içün sefer-i hümâyûn-ı nusret-makrûnum musammem ve muhakkak olup bundan akdem zikrolunan kazâlardan on aded yeniçeri serdengeçdi ağaları bayrakları küşâde ve beher bayrağı yüzer nefere tekmîl olmak şartıyla bir gün akdem ve bir sâ'at mukaddem Anadolu vâlisi olup Şark cânibinde serasker-i hamiyet-perverim olan düstûr Köprülüzâde vezîrim Abdullah Paşa edâmallâhü te'âlâ iclâlehûnun ma'iyetinde bulunmak üzre ekîd ve şedîd emr-i şerîfimle tenbîh ve te'kîd ve bu emr-i ehemmde ihtimâm-ı tâm cümlenin üzerine elzem iken zikrolunan serdengeçdi ağaları bu ana değin yerlerinden hareket itmeyüp şedîd şitâ vardır deyu ilel ve a'zâr ibrâzıyla ol tarafda bilâ-mûceb meks ve savb-ı me'mûrlarına azîmetde betâ'et ve rehâvet üzre hareket ve hilâf-ı emr-i şerîf ve mugāyir-i rızâ-yı hümâyûn tekâsül ve tesâmuhları bu def'a i'lâm olunmağla cümleniz mes'ûl ve mu'âkab olmuşsuzdur. Mücerred

sizi îkāz ve bu emr-i ehemmde ihtimâm-ı tâm eylemeniz içün tekrâr işbu emr-i şerîf-i celîlü'l-kadrim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi siz ki mûmâileyhimsiz, kemâl-i ihtimâm ve dikkat ile zikrolunan on aded serdengeçdi ağalarını mukaddemâ fermânım olduğu üzre bayrakları altında kaviyyü'l-kudre ve tâmmü's-silâh yüzer neferleri mevcûd ve tekmîl olmak şartıyla bir gün evvel ve bir an akdem yerlerinden ihrâca ve alâ cenâhi'l-isti'câl savb-ı me'mûrlarına teveccüh idüp yollarda ve menâzilde ve merâhilde ayak sürtmeyüp sür'at ü şitâb iderek serasker-i müşârunileyhin ma'iyetine varup hıdmete kıyâm eylemeleriyçün her birine tenbîh ve te'kîd idesiz.

Şöyle ki, bu emr-i vâcibü'l-ihtimâmda tesâmuh ve tekâsül ile gerek sizin ve gerek me'mûr olan serdengeçdi ağaları mezkûrların hilâf-ı emr-i şerîf vaz' u hareketiniz zuhûr itmek ihtimâli olur ise hakkınızda gazab-ı ateş-bâr-ı husrevânem işti'âl ve tertîb-i cezâ ile mücâzât olunacağınızı muhakkak ve mukarrer bilüp ana göre kemâl-i basîret üzre hareket ve hilâfından gāyetü'l-gāye tahâşî ve mücânebet eylemeniz bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâhir-i Zilhicce 1146

Bir sûreti Malatya ve Harput kazâlarına on aded bayraklar içün yazılmışdır.

57

Haleb vâlisi vezîr Abdullah Paşa'ya ve Karaman vâlisi Vezîr Mustafa Paşa'ya hüküm ki;

Bağdâd kal'asına zehâir nakli içün Birecik'de inşâ olunan sefâin zehâir ile meşhûnen hâzır u âmâde ve sevk ü tesyîrlerinin vakti karîb olup bu bâbda kemâl mertebe ameliye olunmak rütbe-i vücûbda bir ma'nâ olduğu âşikâr olmağla siz ki vezîrân-ı müşârunileyhimâsız, işbu emr-i şerîf-i celîlü'l-kadrim size vâsıl olduğu sâ'at mukaddemâ sâdır olan emr-i şerîfim mûcebince sefâin inşâsına me'mûr dergâh-ı mu'allâm kapucıbaşılarından Mustafa dâme mecduhû sefâin üzerine süvâr ve bi-avn-i **[17a]** Bârî'ye istinâden ale'l-acele savb-ı maksûda sevk ve tesyîr ve sen ki Karaman vâlisi vezîr-i müşârun ileyhsin, sefâin-i mezkûreye berren muhâfazaya mukaddemâ me'mûr olanlardan mâ-adâ sen dahi kapun halkı ve levendât ve âdemlerinden mikdâr-ı kifâyeden ziyâde asâkir ta'yîn ve bi-avnihî sübhânehû ve te'âlâ emnen ve sâlimen Rıdvâniye iskelesine irsâl ve îsâle ihtimâm-ı tâm ve cehd-i mâ-lâ-kelâm eyleyesiz. Mukaddemâ sâdır olan emr-i şerîfde Âne'ye dek îsâl tahrîr olunmuşidi. Lâkin münâsib olmayup Rıdvâniye iskelesine her vechile münâsib olmağla bu bâbda izhâr-ı gayret ve hamiyet ile alâ-eyyi-hâl Rıdvâniye iskelesine îsâle bezl-i makdûr

ve kapucıbaşı mûmâileyhin ma‘an gitmesi lâzıme-i hâlden olmağın îrâd edeceği ilel ve a‘zârına bir vechile havâle-i sem‘-i kabûl olunmayup bi-eyyi hâl sefâin ile ma‘an sevk ve tesyîr olunup inşâallâü te‘âlâ zehâir-i merkūmeyi bi’n-nefs mahalline teslim eylemesiyçün gönderilen tenbîh ve te’kîd ve bundan sonra beyhude efkâra teb‘iyyet ile arz u i‘lâm idelim deyu imrâr-ı vakt itmeyüp ve bu husûsa ez-dil ü can bezl-i tâb u tuvân ve hilâfından be-gāyet ittikā ve mücânebet olunmak bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâhir-i Zilhicce 1146

58

Ber-vech-i ocaklık Eğil sancağı mutasarrıfı ( ) ve Çermik sancağı ( ) ve Eğil ve Ergani ve Çermik kādılarına ve Ergani ma‘deni emînine ve kethüdâ yerleri ve yeniçeri serdârları ve ocak ihtiyarları ve a‘yân-ı vilâyet ve iş erleri zîde kadruhuma hüküm ki;

Bu sâl-i meymenet-iştimâlde memâlik-i mahrûsemden sefer-i hümâyûn-ı nusret-makrûnuma me’mûr tavâif-i askeriye fevc fevc Ordû-yı Hümâyûn-ı zafer-makrûnuma mülhak ve mülâkī olmağa sa‘y ve ihtimâmları var iken tavâif-i askeriyeden gerek yeniçeri ve gerek sâîrlerinden ba‘zıları mücerred sefer-i hümûyûnumdan nükûl ve firâr ve varup taht-ı kazânızda ikāmet üzre olmalarıyla ol makūle firârîler Ordû-yı Hümâyûnuma ircâ‘ olunmak fermânım olmağın işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi siz ki mûmâileyhimsiz, ol makūle firârîleri taht-ı kazânızda bir an ve bir sâ‘at meks etdirmeyüp oldukları mahallerden ihrâc ve bir gün akdem Ordû-yı Hümâyûnuma mülhak ve mülâkī olmalarıyçün kendülere muhkem tenbîh ve te’kîd eyleyesiz.

Şöyle ki, bu bâbda gerek sizin ve gerek ol vechile firâr edenlerin hilâf-ı emr-i şerîf vaz‘ u hareketiniz zuhûr ider ise bir türlü cevâba kādir olamayup mu‘âkab olacağınızı mukarrer bilip ana göre hareket ve hilâfından be-gāyet mücânebet eylemeniz bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâhir-i Zilhicce 1146

59

Dergâh-ı mu‘allâm kapucıbaşılarından olup Birecik’de sefâin inşâsına me’mûr olan Mustafa dâme mecdühûya hüküm ki;

Sen ki mûmâileyhsin, bu sefâinin bir gün evvel tekmîl ve sular kıllet bulmazdan evvel vakt ü zamânıyla savb-ı maksûda erişilmesi ne rütbe emr-i ehemm olduğu ma‘lûmun ve tesâmuh ve tekâsülün sebebi ile iyâzen billâhi te‘âlâ gerü kalmasına bâ‘is olacak olur isen ancak tertîb-i cezâ ile mücâzât olunacağın meczûmun iken betâ’et ve rehâvet üzre hareket ve

bu âna değin tekmîl ve tesyîr eylemediğin ihbâr olunmağla bu hâb-ı gafletden seni îkāz ve te'kîd ve isti'câl için işbu emr-i şerîfim dahi isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki mûmâileyhsin, eğer sana selâmet-i hâlin lâzım ise **[17b]** bu bâbda âkıbet-endîşlik vâdîsine sülûk ve sular kıllet bulmazdan mukaddem vakt ü zamânıyla zikrolunan sefâini zehâir ile teşhîn ve tekmîl ve sen bi'n-nefs üzerine süvâr ve ma'an savb-ı maksûda varup kabza me'mûra tesellüm ve teslîmini müş'ir sened alıp avdet ve tekmîl-i hıdmet itmene ez-dil ü cân bezl-i tâb u tüvân eyleyesin.

Şöyle ki, bu zehâir, ma'âzallâhü te'âlâ vakt ü zamânıyla irişmeyecek olur ise mücerred senin rehâvet ve hilâf-ı merzâ hareketine haml ile tertîb-i cezâ ile mücâzât olunacağını mukarrer bilip ana göre encâm-ı kârı bir hoşca fikr ve mülâhaza ile bu bâbda mezîd-i basîret üzre hareket ve bir gün evvel senden matlûb olan bu emr-i hatîrin edâ ve ikmâline sarf-ı miknet ve bezl-i makderet eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâhir-i Zilhicce 1146

60

Sivas eyâletinden biner nefer sipâh ve silah-dâr terakkīlü ağaları İlbeyli Ömer ve Zileli Küçük Abdullah zîde kadruhumâya hüküm ki;

Siz ki mûmâileyhimâsız, sizin her biriniz neferât-ı me'mûreniz tekmîli ile cümleden evvel Ordû-yı Hümâyûna mülhak ve mülâkī olmanız lâzıme-i zimmetiniz ve kirâren ve mirâren evâmir-i şerîfemle isti'câl olunmuşiken bu ana değin haber ve eseriniz dahi zuhûr itmeyüp betâ'et ve rehâvet üzre hareket itmeniz ile cümleniz mes'ûl ve mu'âteb olmuşsunuzdur.

İmdi siz ki mûmâileyhimâsız, işbu emr-i şerîf-i vâcibü'l-imtisâlim size vâsıl olduğu sâ'at, her ne mahalde bulunursanız bir an evvel ve bir sâ'at te'hîr ve tevakkuf itmeyüp tekmîl neferât-ı me'mûre ile bir kadem akdem ve bir sâ'at mukaddem sür'at ü şitâb ile gelüp Ordû-yı Hümâyûnuma mülhak ve mülâkī olmağa bezl-i makdûr ve sa'y-ı bî-kusûr eyleyüp, mikdâr-ı zerre hilâfından be-gāyet ihtirâz ve ictinâb eylemeniz bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâhir-i Zilhicce 1146

61

Rakka vâlisi Vezîr Ahmed Paşa'ya hüküm ki;

Sen ki vezîr-i müşârunileysin, senin bir gün evvel Musul'dan kalkup varup Kerkük'ün muhâfazasına kıyâm eylemen bâbında bundan akdem mü'ekked emr-i şerîfim sâdır ve tekrâr tekrâr evâmir-i aliyye ile isti'câl olunmuş iken betâ'et ve rehâvet üzre hareket ile bu ana değin yerinden nehzat eylemediğin mesmû' olmağla bu def'a dahi muhâfaza-i merkūmeye bir gün evvel varup kıyâm eylemen içün Ordû-yı Hümâyûnum tarafına emr-i şerîf vürûd ve ale'l-acele yerinden hareket ve savb-ı me'mûra vusûle mübâderet eylemen fermânım olmağın işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki vezîr-i müşârunileyhsin, emr-i şerîf-i **[18a]** cihân-mutâ'ıma sür'at-i itâ'at ve imtisâl ile ale'l-acele yerinden nehzat ü hareket ve bir kadem akdem ve bir sâ'at mukaddem varup muhâfaza-i merkūmede kıyâm eyleyüp fî-mâ-ba'd a'zâr-ı vâhiye îrâdıyla hilâf-ı şer' emr-i şerîf ve mugāyir-i rızâ-yı hümâyûn vaz' u hareketden be-gāyet ittikā ve mücânebet eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâhir-i Zilhicce 1146

Bir sûreti, Sivas vâlisi Vezîr Mehmed Paşa'ya vech-i meşrûh üzre Bağdâd muhâfazasına gitmesiyçün yazılmışdır.

62

Bâyezid sancağı mutasarrıfı Mahmûd dâme ikbâlühûye hüküm ki;

Erzurum vâlilerine müte'ayyin olan senevî on bin kuruş hâss-ı mâlî Hınıs sancağında Bulanık nâhiyesine tâbi' Yoncalık mukāta'asından ta'yîn ve malın icâra vermen şartıyla mukāta'a-i mezbûre sana deruhde ve teveccüh olunmağla bin yüz kırk beş senesi malını sâbıkā Erzurum vâlisi Vezîr Osman Paşa'ya edâ ve kırk altı senesinde meblağ-ı mezbûr hâlâ Erzurum vâlisi düstûr ( ) vezîrim İsmâîl Paşa edâmellâhü te'âlâ iclâlehûya verilmek üzre bundan akdem emr-i şerîfim sâdır ve vezîr-i müşârunileyh tarafından selâm ağasını ta'yîn ve emr-i şerîfimle tarafına vârid kırk beş bin kuruşu edâ ve teslîm ve bâkī zimmetine beş bin kuruş kalup anı dahi der-akab göndermek üzre iken vezîr-i müşârun ileyh sefer-i hümâyûnuma me'mûr ve Erzurum'dan nehzat ve Ordû-yı Hümâyûnuma mülhak olup mehâmm-ı seferiyesiyçün masârif-i kesîresi olmağla zimmetine kalan meblağ-ı mezbûr beş bin kuruşu bir gün evvel vezîr-i müşârunileyhe îsâl olunmak fermânım olmağın işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki mîr-mîrân-ı mûmâileyhsin, bu bâbda tesâmuh ve tekâsüle bir vechile rızâ göstermeyüp hâlâ zimmetinde olan meblağ-ı mezbûr beş bin kuruşu alâ-eyyi-hâl tedârik ve bir gün akdem ve bir sâ'at mukaddem âdemin ile ale'l-acele vezîr-i müşârunileyh tarafına edâ ve

teslîm ve makbûzu olduğunu müş‘ir memhûr temessük almağa mezîd-i dikkat ü ihtimâm ve sa‘y u cehd-i mâ-lâ-kelâm eyleyesin.

Şöyle ki, bu bâbda rehâvet ve tesâmuhun sebebi ile meblağ-ı mezbûr vakt ü zamânıyla vezîr-i müşârunileyh tarafına varmayacak olur ise bir vechile özr ve cevâbına havâle-i sem‘-i kabûl olunmayup, yalnız azlinle iktifâ olunmayup şe’âmet-i azîmesin çekeceğini mukarrer ve muhakkak bilüp ana göre encâm-ı kârı bir hoşca fikr ü mülâhaza ile bir gün evvel ve bir sâ‘at mukaddem meblağ-ı mezbûru irsâl ve îsâle bezl-i nakdine ihtimâm ve hilâfından be-gāyet ittikā ve mücânebet eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâhir-i Zilhicce 1146

[18b]

63

Anadolu eyâletinde vâki‘ elviye ordu begileri zîde kadruhuma hüküm ki;

Siz ki mûmâileyhimsiz, bu sene-i mübârekede sefer-i hümâyûnuma me’mûr ve cerâyim-güzeştenizin afvı mukābili cümleden evvel Ordû-yı Hümâyûnuma mülhak ve mülâkī olmanız lâzıme-i zimmetiniz iken ve bu ana gelince birkaç def‘a emr-i şerîfimle isti‘câl ve tenbîh ve te’kîd olunmuşiken betâ’et üzre hareket eylemenizden cümleniz müstehakk-ı ıkāb olmuşsunuzdur.

İmdi siz ki mûmâileyhimsiz, işbu emr-i şerîfim size her ne mahalde vâsıl olur ise emr-i şerîfime sür‘at-i imtisâl ile sancaklarınızın umûmen zu‘amâ ve erbâb-ı tımârıyla bir kadem akdem ve bir sâ‘at mukaddem Ordû-yı Hümâyûnuma mülhak ve mülâkī olmağa bezl-i makdûr ve sa‘y-i nâ-mahsûr ve hilâfından tavakkī ve tahâşî eyleyesiz.

Şöyle ki, bundan kere dahi hilâf-ı emr-i şerîf vaz‘ u hareketiniz zuhûr ider ise yalnız etmekleriniz âhara verilmekle iktifâ olunmayup işbu ukūbet ile hakkınızdan gelineceğini mukarrer bilüp ana göre ziyâde sür‘at ü şitâb ile Ordû-yı Hümâyûnuma lühûka mübâderet ve hilâfından be-gāyet tavakkī ve mücânebet eylemeniz bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâhir-i Zilhicce 1146

64

Rakka mütesellimi Receb zîde mecdühûye hüküm ki;

Rakka vâlisi olan Vezîr Ahmed Paşa edâmallâhü te‘âlâ iclâlehû bundan akdem Musul’dan kalkup mükemmel kapusu halkı ile Kerkük kal‘ası muhâfazasına kıyâm eylemesiyçün taraf-ı Devlet-i Aliyyemden mü’ekkeden ve müşeddeden emr-i şerîfimle

me’mûr ve kirâran ve mirâran isti‘câl ve vezîr-i müşârunileyhin me’mûr olduğu mahall-i me’mûra nehzat ü hareketi imdâd-ı seferiyesinin ve tarafına sipâriş eylediği mühimmâtının kendüye vusûlüne mevkûf olup bundan akdem sana defa‘ât ile emr-i şerîfimle tenbîh ve vezîr-i müşârunileyhin imdâd-ı seferiye ve mühimmâtı bir gün evvel tahsîl ve tarafına îsâl eylemen lâzıme-i zimmetin iken bu âna değin ihmâl ve tesâmuh ve emr-i şerîfime adem-i itâ‘at ve hilâf-ı merzâ hareketin zuhûr itmekle müstehakk-ı ikāb olmuşiken bu def‘a dahi seni semt-i itâ‘ata ircâ‘ ve âgâh itmek içün işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki mütesellim-i mûmâileyhsin, eğer sana selâmet-i hâlin lâzım ise emr-i şerîfime sür‘at-i itâ‘at ve imtisâl ile vezîr-i müşârunileyhin imdâd-ı seferiye ve mukaddemâ sipâriş eylediği mühimmât-ı seferiyesini bir gün evvel tarafına irsâl ve îsâlde bezl-i makdûr ve sa‘y-i bî-kusûr eyleyesin.

Şöyle ki, bundan kere dahi tesâmuh ve tekâsül ile emr-i şerîfime adem-i itâ‘atın zuhûr ider ise hakkından gelineceğini mukarrer bilüp hilâfından be-gāyet ihtirâz ve ictinâb eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâhir-i Zilhicce 1146

[19a]

65

Ber-vech-i ocaklık Hazo hükûmetine mutasarrıf olan ( ) zîde ulüvvühûya hüküm ki;

Bu sene-i mübârekede sefer-i hümâyûn-ı nusret-makrûnuma me’mûr tavâif-i askeriyeden Ordû-yı Hümâyûnuma mülhak olanlarından ba‘zıları bilâ-mûcib seferden firâr ve kıllet-i askere ve ihtilâle bâ‘is olmalarıyla imdi sen ki hâkim-i mûmâileyhsin, ol makūle sefer-i hümâyûnumdan firâr eden gerek süvârî ve gerek piyâde her kim olur ise olsun ellerinde senedleri olmayanları bir vechile Van tarafına ve âhar mahalle geçüp gitmelerine ruhsat göstermeyüp Ordû-yı Hümâyûnum tarafına avdet ve ric‘at etdiresin. Amma bu bahâne ile ebnâ-yı sebîlin ve ellerinde senedleri olanların ve sâirlerinin mâl ve cânına ta‘arruzdan gāyetü’l-gāye ihtirâz ve ictinâb eylemen bâbında fermân-ı âlî-şân yazılmışdır.

Fî evâhir-i Zilhicce 1146

66

Dergâh-ı mu‘allâm kapucu başılarından olup evlâd-ı fâtihân üzerine mübâşir ta‘yîn olunan ( ) dâme mecdühû ve mefâhiru’l-emânet ve’l-akrân evlâd-ı fâtihân çeri başıları zîde kadruhüme hüküm ki;

Sen ki kapucıbaşı mûmâileyhsin ve çeri başılarsız, asâkir-i merkūme ile sefâinde ……iskelesine çıkdığınız haberi vürûd ideli katı vâfir müddet olup bu ana değin Ordû-yı Hümâyûnuma mülhak ve mülâkī olmak lâzime-i zimmetiniz iken rehâvet ve betâ'et üzre hareket ve beyhûde yollarda eğlenüp imrâr-ı vakt ve hilâf-ı merzâ hareketiniz zuhûrunda mes'ûl ve mu'âteb ve mücerred sizi îkāz ve tenbîh ve isti'câl içün işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi siz ki, mûmâileyhimsiz, her ne mahalde bulunursanız ale'l-acele nehzat ü hareket ve sür'at ü şitâb ile bir kadem akdem ve bir sâ'at mukaddem Ordû-yı Hümâyûnuma mülhak ve mülâkī olmağa sa'y-ı mevfûr ve cehd-i bî-kusûr eyleyüp hilâfından be-gāyet tahâşî ve mücânebet eylemeniz bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâhir-i Zilhicce 1146

67

Haleb vâlisine ve Ayntab ve Ruhâ ( ) ve ( ) kādılarına ve mütesellimler ve voyvoda ve yeniçeri serdârları ve a'yân-ı vilâyete hüküm ki;

Dergâh-ı âlî yeniçerilerinden olup sefer-i hümâyûnuma me'mûr ve Ordû-yı Hümâyûnuma mülhak olanlardan ba'zıları bilâ-mûcib mu'asker-i hümâyûnumdan firâr bed-nâmlığın irtikâb ve varup ol taraflarda taht-ı kazâlarınızda mürûr u ubûr üzre oldukları hâlâ Ordû-yı Hümâyûnumda kul kethüdâsı olan iftihâru'l-emâcid ve'l-ekârim Hasan dâme mecdühû tarafından i'lâm ve ocak çavuşlarından kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân ( ) çavuş zîde kadruhû mübâşir ta'yîn ve irsâl olunmağla sen ki **[19b]** vezîr-i müşârunileyhsin ve siz ki mûmâileyhimsiz, ol makūle firârîler o tarafda bulundukları mahallerde çavuş-ı merkūm ma'rifetiyle alâ-eyyi-hâl ahz ve Ordû-yı Hümâyûnum tarafına ircâ' ve fî-mâ-ba'd bir ferdine yol vermeyüp ve kayık başına sudan karşu yakaya geçürmeyüp ol taraflarda dahi meks ü ikāmetlerine rızâ ve cevâz göstermeyesiz.

Şöyle ki, inâd ve muhâlefet ve mugāyir-i emr-i şerîf vaz' u hareket iderler ise ahz ve habs ve tefrîd ile gûş-mâl ve tertîblerine ihtimâm ve dikkat ve hilâfından be-gāyet tavakkī ve mücânebet eylemeniz bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâhir-i Zilhicce 1146

68

Malatya kādısına ve Hekimhanı vakfı zâbitine hüküm ki;

Hân-ı mezbûr, müteveffâ Köprülü [A]hmed Paşa evkāfından olup hatt-ı hümâyûn-ı şevket-me'ûn ile cemî' tekâlîfden mu'âf ve müsellem iken mürûr u ubûr iden ebnâ-yı sebîl ve

tavâif-i asâkire si‘r-i vâki‘i üzre akçalarıyla zahîre bulup füruht ve kimesneye kıllet-i zehâirden zarûret çekdirmeyüp bir vechile ahâlîsi ta‘addî ve rencîde olunmak îcâb itmez iken mürûr iden asâkirin ba‘zıları narh-ı cârî üzre akçalarıyla zehâir bulunduğuna kanâ‘at itmeyüp dûn bahâ ile almak murâd ve ba‘zıları dahi müft ve meccânen taleb idüp hân-ı mezbûr ahâlîsine küllî hasâmet ve bu takrîb ile perakende ve perîşân olmalarına bâ‘is ve vakf-ı şerîfin harâbına bâdî olmalarıyla siz ki mûmâileyhimâsız, fî-mâ-ba‘d hân-ı mezbûrdan mürûr u ubûr iden gerek askerin ve gerek sâir her kim olur ise iktizâ iden zehâirlerden si‘r-i vâki‘i üzre akçeleriyle alup bir ferde hilâf-ı emr-i âlî-şân ta‘ddî ve tecâvüz itdirmeyesiz.

Şöyle ki bundan sonra mugāyir-i emr-i şerîf vaz‘ u hareket idenleri olur ise bilâ aman cezâ-yı sezâsı verilmek üzre Ordû-yı Hümâyûnuma arz u i‘lâm idüp her hâlde re‘âyâ-yı vakfı himâyet ü sıyânet ve hilâf-ı merzâ vaz‘ u harekete bir türlü cevâz göstermemeniz bâbında fermân-ı âlî-şân yazılmışdır.

Fî evâhir-i Zilhicce 1146

69

Anadolu eyâletinin çavuşlar kethüdâsı ( ) zîde kadruhûya hüküm ki;

Sen ki mûmâileyhsin, eyâlet-i mezbûrenin dîvan çavuşlarıyla bir gün evvel Ordû-yı Hümâyûnuma gelüp hıdemât-ı hümâyûnumda bulunmanız lâzıme-i zimmetin olmağla işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki mûmâileyhsin, eyâlet-i mezbûrenin umûmen çavuşları ma‘iyyetine alup ale’l-acele yerinden nezhat ve hareket ve seyr-i serî‘ ile iki konağı bir iderek bir gün akdem ve bir sâ‘at mukaddem Ordû-yı Hümâyûnuma mülhak ve mülâkī olmağa ihtimâm-ı tâm ve ziyâde ikdâm eyleyüp hilâf-ı emr-i şerîf ve mugāyir-i rızâ-yı hümâyûn vaz‘ u hareketden be-gāyet ihtirâz ve ictinâb eyleyesin.

Şöyle ki, böyle vaktde beyhûde îrâd-ı ilel ve a‘zâr ve emr-i şerîfime adem-i imtisâl ile tesâmuh ve rehâvetin zuhûr idecek olur ise yalnız etmeğin âhara tevcîh olunmağla iktifâ olunmayup işbu ikāb ile mu‘âkab olup şe’âmet-i azîmesin çekeceğin muhakkak bilüp ana göre emr-i şerîfime sür‘at-i inkıyâd ile bir an evvel hıdemât-ı lâzımene kıyâm eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâil-i Muharrem 1147

[20a]

70

Dergâh-ı mu‘allâm cebecileri serdengeçdi ağalarından bayrağı küşâde olunan üç âdem serdengeçdi ağaları zîde kadruhuma hüküm ki;

Siz ki mûmâileyhimsiz, bundan akdem bayrağınız küşâde ve tekmîl neferât ile sefer-i hümâyûnuma me’mûr ve bu ana değin cümleden evvel gelüp Ordû-yı Hümâyûnuma mülhak ve mülâkī olmanız lâzıme-i zimmetinin iken hilâf-ı emr-i şerîf ve mugāyir-i rızâ-yı hümâyûn yollarda ve menâzil ve merâhilde betâ’et üzre hareket ve beyhûde meks ü ikāmet ile imrâr-ı vakt idüp şimdiye değin gelüp irişmemenizden müstehakk-ı ikāb olmuşsunuzdur.

İmdi işbu emr-i şerîfim size her ne mahalde vâsıl olur ise bir an ve bir sâ‘at meks ve tevakkuf itmeyüp ale’l-acele olduğunuz mahalden nehzat ü hareket ve sür‘at ü şitâb ile Ordû-yı Hümâyûnuma bir gün evvel mülhak ve mülâkī olmağa bezl-i makdûr ve sa‘y-i bî-kusûr eyleyesiz.

Şöyle ki, bundan sonra hilâf-ı emr-i şerîf vaz‘ u hareketiniz zuhûr ider ise bir vechile özr ve cevâbınız isgā olunmayup şe’âmet-i azîmesin çekeceğinizi mukarrer bilüp ana göre bu bâbda mezîd-i basîret üzre hareket ve hilâfından be-gāyet tehâşî ve mücânebet eylemeniz bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâil-i Muharrem 1147

71

Hâlâ Malatya sancağı mutasarrıfı Uğurluzâde Süleyman dâme ikbâlühûya hüküm ki;

Seferler takrîbi ile eyâlât ve elviyenin ekserinde vüzerâ ve mîr-mîrân bulunmadıklarından günc-i hafâda muhtefî ve müterassıd-ı fırsat olan eşkiyâ fırsat-yâb ( ) ve fürce bulup ebnâ-yı sebîl ve umûr-ı mühimme ile mürûr u ubûr iden ulakların nüfûs ve emvâllerine sû’i-kasd ve ta‘arruzdan emîn olmadıklarından yollarda bi’l-külliyye emniyet mürtefi‘ ve âmed ü şüd iden ibâdullâha havf ve haşyet ârız olduğu ihbâr olunmağın memâlik-i mahrûsemde bir ferdin mutazarrır olduğuna kat‘â rızâ-yı hümâyûnum olmamağla Malatya sancağı Sivas’ın kurb ve civârında ve Sivas’dan Diyarbekir’e varınca o makūle zuhûr iden eşkiyânın kahr u istîsâlleri Malatya sancağı mutasarrıflarının uhde-i ihtimâmına ihâle olunmak enseb olmağla işbu emr-i şerîf-i celîlü’l-kadrim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki mîr-mîrân-ı mûmâileyhsin, hâssaten sen bu husûsa me’mûr ve ta‘yîn kılınmanla zâtında olan gayret-i dîniye ve hamiyet-i İslâmiye muktezâsınca bu bâbda terk-i hâb u râhat ve teşmîr-i sâk-ı himmet ü gayret ile Sivas’dan Diyarbekr’e varınca kat‘-ı tarîk ve ibâdullâha îsâl-ı mazarrat iden eşkiyâ eyne-mâ-kânû her ne mahalde bulunur ise alâ-eyyi-hâl ahz ve kahr u tedmîri ve vücûd-ı hubs-âlûdlarından tarîk ve mesâliki tathîr ve ibâdullâh ve ebnâ-yı sebîlin te’mîn ve tazmînlerine bezl-i makdûr ve sa‘y ve cehd-i nâ-mahsûr eyleyesin.

Ammâ şekāvetde alâkası olmayan bî-günâhların nüfûs ve a‘râz ve emvâline ta‘arruzdan ve hilâf-ı emr-i şerîf vaz‘ u hareketden be-gāyet tahâşî ve mücânebet eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâil-i Muharrem 1147

72

Musul beglerbegisi Hüseyin Paşa dâmet me‘âliyehûya hüküm ki;

Bundan akdem Şehrizor vâlisi olup Musul cânibinde tavâif-i askere başbuğ olan düstûr ( ) vezîrim Ahmed Paşa edâmallâhü te‘âlâ hâlâ Erzurum eyâleti tevcîh ve ihsân ve ol tarafdan bir ân akdem kalkup mansıbına gitmek üzre olmağla sen ki mîr-mîrân-ı mûmâileyhsin, işbu emr-i şerîfim sana ( ) ile vusûlünde sen ol tarafda olan tavâif-i asâkire başbuğ olup vâki‘ olan hıdemât-ı aliyyeyi kemâl-i dikkat ile ru’yet ve temşiyet ve muhâfaza-i memleket ve hüsn-i nizâm-ı ahvâl-i asâkir ve ra‘iyyete bezl-i makderet ve tahsîl-i rızâ an-aksâ-yı mülûkâneme sarf-ı miknet eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâil-i Muharrem 1147

73

Malatya kādısına ve Malatya sancağı mutasarrıfı Uğurluzâde Süleyman dâme ikbâlühû tarafından livâ-i mezbûra mütesellim olan Hasan zîde mecdühû ve a‘yân-ı vilâyet ve iş erlerine hüküm ki;

Sâbıkā Malatya mütesellimi ( ) nâm kimesnenin gerek menzil zehâiresinden ve gerek menâzil imdâdiyesinden zimmetinde emvâl-i vâfire olmağla mîr-mîrân-ı mûmâileyhin mansıbı olan Malatya’ya varınca muhâsebesi görülmek içün mezbûr ahz ve habsolunmak fermânım olmağın, imdi siz ki Malatya kādısı ve hâlâ mütesellim-i mûmâileyhimâ ve sâir mezkûrlarsız, vech-i meşrûh üzre mezbûrun zimmetinde olan zahîre ve menâzil imdâdiyesinden olan emvâlin muhâsebesi görülmek içün mîr-mîrân-ı mûmâileyh ol tarafa varınca mezbûru alâ-eyyi-hâl ahz ve muhkem habseyleyüp gaybet ve firârından ve hilâf-ı emr-i şerîf vaz‘ u hareketden be-gāyet tavakkī ve mücânebet eylemeniz bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâil-i Muharrem 1147

74

Musul beglerbegisi olup Musul'da tavâif-i asâkire başbuğ olan Hüseyin Paşa dâmet me'âliyehûya hüküm ki;

Diyarbekir'den Musul'a naklolunacak zehâir içün ziyâdesiyle kelek sefînelerine muhtâc olmağla fî-mâ-ba'd Diyarbekir'den zehâir ile Musul'a varan keleklerin dolumları yine Diyarbekir'e naklolunmak fermânım olmağın işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki mîr-mîrân-ı mûmâileyhsin, fî-mâ-ba'd zehâir ile Musul'a varan keleklerin dolumlarını davarlara tahmîl ve bir gün evvel Diyarbekir'e irsâl ve îsâlde ziyâde dikkat ve ihtimâm eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâil-i Muharrem 1147

75

Ber-vech-i arpalık Ohri sancağı mutasarrıfı Yahyâ dâme ikbâlühûya hüküm ki;

Sen ki mîr-mîrân-ı mûmâileyhsin, mukaddemâ tahrîri fermânım olan süvârî levendât ile düstûr-ı mükerrem, müşîr-i müfahham, nizâmü'l-âlem Anadolu vâlisi olup şark cânibinde serasker-i hamiyet-perverim olan Köprülüzâde vezîrim Abdullah Paşa edâmallâhü te'âlâ iclâlehûnun ma'iyyetine me'mûr ve bu âna değin varup irişmen lâzıme-i zimmetin iken betâ'et ve rehâvet üzre hareket ve beyhûde meks ü ikāmet üzre olduğun ihbâr olunmağla müstahak-ı ikāb olmuşsundur.

İşbu emr-i şerîfim sana ( ) ile her ne mahalde vâsıl olur ise levendât-ı merkūme ile bulunduğun mahalden nehzat ü hareket ve seyr-i serî' ile gidüp iki konağı bir iderek bir gün evvel ve bir sâ'at mukaddem mu'asker-i hümâyûnuma irişmeğe ziyâde ihtimâm ve dikkat ve hilâfından be-gāyet tavakkī ve mücânebet eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâil-i Muharrem 1147

76

Maraş beglerbegisine,

Kars sancağının zu'amâ ve erbâb-ı tımârı, Anadolu vâlisi olup Şark cânibinde ser[asker]-i hamiyet-perverim olan düstûr ( ) Köprülüzâde vezîrim Abdullah Paşa edâmallâhü te'âlâ iclâlehûnun ma'iyetine emr-i şerîfimle me'mûr ve ta'yîn olmuşlar iken sancakludan ba'zı eşkiyâ, livâ-i **[21a]** mezbûr ordu begisini bi-gayr-ı hakk katleyledikleri ihbâr olunmağla hâlâ Ordû-yı Hümâyûnum tarafından livâ-i mezbûra Ömer zîde kadruhû ordu begi nasbolunmağla işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

Sen ki mîr-mîrân-ı mûmâileyhsin, kurâ-i mezbûrun umûmen zu‘amâ ve erbâb-ı tımârını bir gün evvel ta‘yîn olunan mübâşir ma‘rifetiyle yerlerinden ihrâca ve ale’l-acele sür‘at ü şitâb ile Ordû-yı Hümâyûnuma gelüp mülhak ve mülâkī olmalarıyçün kendüye muhkem tenbîh ve te’kîd eyleyesin.

Şöyle ki, bundan sonra mugāyir-i emr-i şerîf zu‘amâ zu‘amâ ve erbâb-ı tımârdan bir ferdi girü kalmak veyâhut sefer-i hümâyûnumdan firâr itmek ihtimâli olur ise yalnız etmekleri âhara tevcîh olunmağla iktifâ olunmayup emr-i şerîfime itâ‘at itmedikleriyçün haklarında îcâb iden cezâ-yı sezâları bilâ-amân tertîb olunacağın kendülere ifhâm ve i‘lân ve eyle bir gün akdem ve bir sâ‘at mukaddem savb-ı me’mûrlarına gelmelerine ziyâde ihtimâm ve dikket ve hilâfından be-gāyet ittikā ve mücânebet eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâsıt-ı Muharrem 1147

77

Ber-vech-i ocaklık Eğil sancağı mutasarrıfına hüküm ki;

Bundan akdem sâdır olan emr-i şerîfimde ta‘yîn ve tasrîh olunduğu üzre sefer-i hümâyûnum içün Eğil sancağından arabalık kereste kat‘ ve bir gün evvel Diyarbekir’e naklolunmak üzre emr-i şerîfim sâdır ve bu husûs lâzıme-i zimmetin iken bu âna değin göndermeyüp ta‘tîl-i umûr-ı mühimmeye bâ‘is olmanlar işbu emr-i şerîfim dahi isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki mîr-mîrân-ı mûmâileyhsin, mukaddemâ sâdır olan emr-i şerîfimde ta‘yîn ve tasrîh olunduğu üzre sâlifü’z-zikr araba keresteleri bir gün evvel ve bir sâ‘at akdem Diyarbekir’e irsâl ve îsâl itmekde kemâl-i ihtimâm ve dikkat ve hilâfından be-gāyet tavakkī ve mücânebet eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâsıt-ı Muharrem 1147

Bir sûreti, Palu sancağı mutasarrıfına vech-i meşrûh üzre yazılmışdır.

Fî evâil-i Muharrem 1147

78

Sivas mütesellimine hüküm ki;

Bu def‘a Sivas vâlisi Vezîr Mehmed Paşa’nın mühimmât-ı seferiyesini tarafına irsâl ve tarafından birkaç bayraklar begi ta‘yîn itmenle mezbûrlar Haremeyn-i Şerîfeyn evkāfından olan Kangal karyesi menziline geldiklerinde ahâlîsine envâ‘-ı zulm ü ta‘addî ve perakende ve

perîşân olmalarına bâ‘is olup umûr-ı mühimme-i müsta‘cele ile mürûr u ubûr iden ulaklar menzil-i mezbûrda bârgîr bulamayup umûr-ı mühimmenin te’hîr ve ta‘tîline ve sâir ebnâ-i sebîl zâd ü zevâda bulamayup zarûret ve muzâyakalarına bâdî olduğun ihbâr olunmağla işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki mütesellim-i mûmâileyhsin, eğer sana selâmet-i hâlin lâzım ise karye-i mezbûreden perâkende olan re‘âyâ-yı alâ-eyyi-vech-i kân kadîm yerlerine getürüp îvâ’ ve te’lîf-i kulûblarıyla menzil-i mezbûru şen ve âbâdân ve fî-mâ-ba‘d mürûr u ubûr eden ulakların ve ebnâ-yı sebîlin te’hîr ve zarûret ve muzâyakalarına bâ‘is olmakdan be-gāyet ihtirâz ve ictinâb eyleyesin.

Şöyle ki, mugāyir-i emr-i şerîf tesâmuh ve tekâsül ve iğmâz-ı ayn ile karye-i mezbûrenin harâbına ve menzil-i merkūmun mu‘attal kalmasına **[21b]** bâ‘is olacak olur isen bir vechile özr ve cevâbın isgā olunmayup işbu ikāb ile mu‘âkab olacağını muhakkak bilüp ser-i mû hilâfından be-gāyet tahâşî ve mücânebet eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâsıt-ı Muharrem 1147

79

Harput kādısına hüküm ki;

Harput ve Malatya kazâlarından kelek sefâini içün tulum ihrâc ve tedârikine mübâşir ta‘yîn olunan dergâh-ı mu‘allâm gediklülerinden ( ) nâm kimesne mukaddemâ sâdır olan emr-i şerîfime adem-i itâ‘at ile Malatya kazâsından tulum tedârik itmeyüp akçe alup hâlâ gelüp Harput’ta ikāmet üzre olduğu ihbâr olunmağla işbu emr-i şerîfim mübâşir ta‘yîn olunan kıdvetü’l-emâsil ve’l-akrân ( ) zîde kadruhû ile vardıkda tulum ihrâcına me’mûr olan mezbûru Harput kazâsından her ne mikdâr tulum fermân olunmuş ise cem‘ u tahsîl ve ma‘an mübâşir-i merkūm ma‘rifetiyle Ordû-yı Hümâyûnuma ihzâr olunmak bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâsıt-ı Muharrem 1147

80

Malatya sancağı mutasarrıfı Uğurluzâde Süleyman dâme ikbâlühûya hüküm ki;

Ordû-yı Hümâyûnumda olan asâkir-i mansûreme zehâir nakleden develer ve sâir davarlar Malatya ve ol havâlîden Kömürhanı geçidine geldiklerinden gemiciler firâr idüp hâlâ kayık başında katı vâfir yüklü deve ve tulumlar cem‘ olunup berü tarafa geçemedikleri ihbâr olunmağla işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki mîr-mîrân-ı mûmâileyhsin, Kömürhanı ma‘berinden yukaru ve aşağıda olan gemiler[i] Kömürhanı’na götürüp müstevfâ gemicilerini tedârik ve fî-mâ-ba‘d pey-der-pey geçit başına gelen deve ve sâir davarları ucâleten bir ân eğlendirmeyüp ve hilâf-ı emr-i şerîf bir akçeleri alınmayup berü tarafa geçmelerine ziyâde ihtimâm ve dikkat ve hilâfından gāyetü’l-gāye hazer ve mücânebet eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâsıt-ı Muharrem 1147

81

Haleb ordu begine hüküm ki;

Me’mûr olduğun toplar ile Koçhisar’a vâsıl olduğunu müş‘ir mektubunla i‘lâm etmişsin. İmdi sen ki mûmâileyhsin, inşâallâhü te‘âlâ Ordû-yı Hümâyûn-ı nusret-makrûnum ol tarafa varınca sen sancağının zu‘amâ ve erbâb-ı tımârıyla ol tarafda meks ü ikāmet ve ma‘iyyetinde olan topları ve deve ve sâir davarları ve âlâtı gereği gibi hıfz u hırâset eyleyüp âlât ve davarlardan bir ferdi zâyi‘ ve telef olmakdan gāyetü’l-gāye ihtirâz ve ictinâb eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâhir-i Muharrem 1147

82

Ber-vech-i ocaklık Palu hâkimi olan ( ) dâme ikbâlühûya hüküm ki;

Sen ki mûmâileyhsin, bundan akdem mü’ekkedd ve müşedded emr-i şerîfimle Anadolu vâlisi olup şark cânibinde serasker-i **[22a]** hamiyet-perverim olan düstûr ( ) Köprülüzâde vezîrim Abdullah Paşa edâmallâhü te‘âlâ iclâlehûnun ma‘iyetine me’mûr ve bu âna gelince birkaç def‘a evâmir-i şerîfemle isti‘câl ve cümleden evvel gelüp Ordû-yı Hümâyûnumda bulunman lâzıme-i zimmetin iken imrâr-ı vakt ile betâ’et ve hilâf-ı emr-i şerîf hareketin zuhûrundan müstahakk-ı ikāb olmuşsundur.

İmdi sen ki mûmâileyhsin, işbu emr-i şerîfim ( ) ile sana vâsıl olduğu sâ‘at müstevfâ kapun halkı ve cenk ü harbe kādir âdemlerinle ale’l-acele yerinden hareket ve sür‘at ü şitâb ile gelüp Ordû-yı Hümâyûnuma mülhak ve mülâkī olmağa ziyâde dikkat ve ihtimâm eyleyesin.

Şöyle ki, bundan sonra dahi hilâf-ı emr-i şerîf vaz‘ u hareketin zuhûr idecek olur ise yalnız mîr-mîranlığın ref‘ olunmağla iktifâ olunmayup bilâ amân cezân tertîb ile mücâzât olacağını muhakkak bilüp âna göre bu bâbda mezîd-i basîret üzre hareket ve mu‘accelen mu‘asker-i hümâyûnuma lühûka mübâderet eyleyüp zerre mikdârı hilâfından be-gāyet tavakkī ve mücânbet eylemen bâbıda fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâhir-i Muharrem 1147

Bir sûreti, Çermik sancağı begine yazılmışdır.

Bir sûreti, Atak sancağı begine yazılmışdır.

Bir sûreti, Tercil sancağı begine yazılmışdır.

Bir sûreti, Mihrani sancağı begine yazılmışdır.

83

Adana vâlisi Vezîr Ya‘kûb Paşa’ya hüküm ki;

Sen ki vezîr-i müşârunileyhsin, mukaddemâ sâdır olan emr-i şerîfim mûcebince Anadolu vâlisi olup şark cânibinde serasker-i hamiyet-perverim olan düstûr ( ) Köprülüzâde vezîrim Abdullah Paşa edâmallâhü te‘âlâ iclâlehûnün ma‘iyetine me’mûr olmuşidin. El-hâletü hâzihî muktezâ-i vakt ü hâle göre Musul cânibinde vüzerâ-yı izâmımdan birkaç vezîr-i dilîrin bulunması lâ-büdd ve bundan akdem emr-i şerîfimle Haleb vâlisi düstûr ( ) vezîrim Abdullah Paşa edâmallâhü te‘âlâ iclâlehû Musul'da olan tavâif-i asâkire başbuğ nasb ve ta‘yîn ve bir gün evvel yerinden nehzat ve Musul'a azîmet üzre olup senin dahi vezîr-i müşârunileyhin ma‘iyetiyle Musul'a varup hıdmet-i muhâfazaya kıyâm eylemen fermânım olmağın işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olumuşdur.

İmdi sen ki vezîr-i müşârunileyhsin, vech-i meşrûh üzre vezîr-i müşârunileyhin ma‘iyetiyle hıdmet-i muhâfazaya kıyâm ve mugāyir-i emr-i şerîfim özr ve illet îrâdıyla imrâr-ı vaktden ihtirâz eylemen bâbında fermân-ı âlî-şân yazılmışdır.

Fî evâhir-i Muharrem 1147

[22b]

84

Malatya sancağı mutasarrıfı Uğurluzâde Süleyman dâme ikbâlühûya ve Malatya alaybeğine hüküm ki;

Malatya sancağının zu‘amâ ve erbâb-ı tımârı Anadolu vâlisi olup şark cânibinde serasker-i hamiyet-perverim olan düstûr ( ) Köprülüzâde vezîrim Abdullah Paşa edâmallâhü te‘âlâ iclâlehûnun ma‘iyetine emr-i şerîfimle me’mûr ve sen ki mîr-alây-ı merkūmsun. Cümleden mukaddem Ordû-yı Hümâyûnuma gelmen lâzıme-i zimmetin iken betâ’et ve rehâvet ve hilâf-ı emr-i şerîf hareketin zâhir olmağla müstahakk-ı ikāb olmuşsundur.

İmdi işbu emr-i şerîfim mübâşir ta‘yîn olunan ( ) ile vusûl bulduğu sâ‘at livâ-i mezbûrun umûmen zu‘amâ ve erbâb-ı tımârıyla bir gün evvel Ordû-yı Hümâyûnuma mülhak ve mülâkī olmağa ziyâde dikkat ve ihtimâm eyleyesin.

Şöyle ki, bundan sonra dahi hilâf-ı emr-i şerîf vaz‘ u hareketin zuhûr idecek olur ise yalnız etmeğin âhara verilmekle iktifâ olunmayup eşedd-i ikāb ile mu‘âkab olacağını mukarrer bilüp hilâfından be-gāyet hazer ve mücânebet eylemeniz bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâhir-i Muharrem 1147

85

Karaman vâlisi Vezîr Mustafa Paşa’ya hüküm ki;

Hâlâ Haleb vâlisi düstûr ( ) vezîrim Abdullah Paşa edâmallâhü te‘âlâ iclâlehû Musul'da olan tavâif-i asâkire başbuğ nasb ve ta‘yîn ve ale’l-acele olduğu mahalden savb-ı me’mûruna gitmek üzre emr-i şerîfimle me’mûr kılınup lâkin Rakka eyâletinden mübâya‘a olunacak zehâir ve sâir umûrun temşiyeti bir vezîrin mübâşeretine muhtâc olmağla sen ki vezîr-i müşârun ileyhsin, işbu emr-i şerîfim ( ) ile sana vâsıl olduğu sâ‘at bulunduğun mahalden ale’l-acele nehzat ü hareket ve Ruhâ’ya gelüp matlûb olan mübâya‘a-i zehâirini bir gün evvel ve bir sâ‘at mukaddem cem‘ ü tahsîl ve pey-der-pey irsâl ve îsâle ve sâir iktizâ iden hıdemât-ı hümâyûnumun temşiyetine bezl-i makdûr ve sa‘y-i nâ-mahsûr eyleyüp ser-i mû hilâfından be-gāyet ihtirâz ve ictinâb eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâhir-i Muharrem 1147

86

Anadolu eyâletinde vâki‘ olan elviye alaybegilerine hüküm ki;

Siz ki mûmâileyhimsiz, umûmen zu‘amâ ve erbâb-ı tımârıyla sefer-i hümâyûnuma me’mûr ve bu âna gelince dört beş def‘adır evâmir-i şerîfemle isti‘câl olunmuşken bu vakte dek ne mahalde olduğunuz haberi dahi vürûd itmemekle cümleniz müstahakk-ı ikāb olmuşsunuzdur. Mücerred bu def‘a dahi isti‘câl-i lühûka işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi siz ki mûmâileyhimsiz, size selâmet-i hâliniz lâzım ise her ne mahalde bulunursanız bu vakti sâir evkāta kıyâs itmeyüp ale’l-acele sür‘at ü şitâb ile iki konağı bir iderek bir kadem akdem Ordû-yı Hümâyûnuma mülhak ve mülâkī olmağa bezl-i makdûr eyleyesiz.

Şöyle ki, bundan sonra dahi betâ'et ve hilâf-ı emr-i şerîf vaz‘ u hareketiniz zuhûr ider ise yalnız etmekleriniz âhara virilmekle iktifâ olunmayup bilâ amân tertîb-i cezâ ile mücâzât olunacağınızı mukarrer bilüp ana göre bu bâbda mezîd-i basîret üzre hareket ve hilâfından be-gāyet ittikā ve mücânebet eylemeniz bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâhir-i Muharrem 1147

[23a]

87

Sâbıkā Divriği sancağı mutasarrıfı Ömer dâme ikbâlühûya hüküm ki;

Sen ki mîr-mîrân-ı mûmâileyhsin, bundan akdem Divriği ve ol havâlîden tahrîrine me'mûr olduğun beş yüz nefer süvârî levendâtın bir gün evvel Ordû-yı Hümâyûnuma gelüp hıdemât-ı aliyyemde bulunmaları lâzıme-i hâl ve muktazâ-i ahvâlden olmağla işbu emr-i şerîfim ( ) ile sana vâsıl olduğu sâ‘at levendât-ı merkūmeyi ma‘iyetine istishâb ve ziyâde sür‘at ü şitâb ile iki konağı bir iderek bir kadem akdem ve bir sâ‘at mukaddem Ordû-yı Hümâyûnuma mülhak olmağa bezl-i makdûr ve sa‘y ü cehd-i bî-kusûr eyleyesin.

Şöyle ki, bu vakti sâir evkāta kıyâs ile tesâmuh ve betâ'et üzre hareketin zuhûr itmek ihtimâli olur ise bir vechile cevâba kādir olamayup mu'âhaz ve mu‘âkab olacağını muhakkak bilüp ana göre dîn ü Devlet-i Aliyyeme vakt ü zamânıyla hıdemât-ı mebrûre izhârına bezl ve sa‘y u kudret ve hilâfından be-gāyet tavakkī ve mücânebet eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâhir-i Muharrem 1147

88

Malatya sancağına mutasarrıf olan Uğurluzâde Süleyman dâme ikbâlühûya hüküm ki;

Hâlâ Ordû-yı Hümâyûn-ı nusret-makrûnuma cem‘ olan tavâif-i asâkirden ba‘zıları mücerred sefer-i hümâyûnuma adem-i rağbet ile bilâ mûceb mu‘asker-i hümâyûnumdan firâr bed-nâmlığın irtikâb ile asâkir-i zafer-me'serim meyânında ihtilâle bâ‘is olmalarıyla işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki mîr-mîrân-ı mûmâileyhsin, Murad suyu geçitlerinden İzolu ve Yenidünya ve Atak geçidlerine tarafınızdan müstevfâ âdemler ta‘yîn idüp yedlerinde senedleri olmayup ol vechile sefer-i hümâyûnumdan firâr iden gerek süvârî ve gerek piyâde her kim olur ise olsun bir ferdini geçürmeyüp gerüye avdet ve ric‘at itdirmekde ziyâde ihtimâm ve dikkat ve

hilâfından be-gāyet ittikā ve mücânebet eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâhir-i Muharrem 1147

89

Rakka eyâletinde vâki‘ elviye alaybegilerine hüküm ki;

Siz ki mûmâileyhimsiz, bu sene-i meymenet-iştimâlde sefer-i hümâyûn-ı nusret-makrûnuma sancağınızın umûmen zu‘amâ ve erbâb-ı tımârıyla emr-i şerîfimle me’mûr ve ta‘yîn olunmuşidiniz. El-hâletü hâzihî Haleb vâlisi düstûr ( ) vezîrim Abdullah Paşa edâmallâhu te‘âlâ iclâlehû Musul'da olan tavâif-i asâkire başbuğ nasb nasb ve ta‘yîn ve ale’l-acele kalkup Musul'a azîmet itmek üzre emr-i şerîfimle me’mûr olmağla işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi siz ki mûmâileyhimsiz, sancaklarınızın umûmen zu‘amâ ve erbâb-ı tımârıyla vezîr-i müşârun ileyhin ma‘iyetiyle kalkup Musul'a azîmet ve anda ikāmet ve vâki‘ olan hıdemât-ı aliyyemde bulunup zerre mikdârı hilâfından be-gāyet ittikā ve mücânebet eylemeniz bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâhir-i Muharrem 1147

90

Kars Maraş sancağı alaybegisi ( ) zîde kadruhûya hüküm ki;

Sen ki mûmâileyhsin, livâ-i mezbûrun zu‘amâ ve erbâb-ı tımârıyla Anadolu vâlisi olup şark cânibinde serasker-i hamiyet-perverim olan düstûr ( ) Köprülüzâde vezîrim Abdullah Paşa edâmallâhü te‘âlâ iclâlehûnun ma‘iyetine me’mûr ve bir gün evvel varup irişmeniz içün evâmir-i şerîfemle isti‘câl olmuşiken betâ’et ve rehâvet ve âna değin yerinizden kalkmayup hilâf-ı emr-i şerîf vaz‘ u hareketiniz zuhûrundan müstahakk-ı ikāb olmuşsuzdur. Bu def‘a dahi isti‘câl içün işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

[23b]

İmdi sen ki mîr-alây-ı merkūmsun, livâ-ı mezbûrun zu‘amâ ve erbâb-ı tımârıyla her ne mahalde bulunursanız yerinizden hareket ve bir gün evvel gelüp Ordû-yı Hümâyûnuma mülhak ve mülâkī olmağa ziyâde dikkat ve ihtimâm eyleyesin.

Şöyle ki, bundan sonra dahi mugāyir-i emr-i şerîf vaz‘ u hareket ve vakt ü zamânıyla irişmeyüp gerü kalmak ihtimâliniz olur ise yalnız alaybegilik ve zu‘amâ ve erbâb-ı tımârın etmekleri âhara virilmekle iktifâ olunmayup eşedd-i ikāb ile mu‘âkab olacağını mukarrer bilüp ana göre encâm-ı kârı fikr ü mülâhaza ile bir gün akdem Ordû-yı Hümâyûnuma mülhak

ve mülâkī olmağa ziyâde ihtimâm ve dikkat ve hilâfından be-gāyet tahâşî ve mücânebet eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâhir-i Muharrem 1147

91

Rakka eyâletinde vâki‘ kādılara ve a‘yân-ı vilâyet ve iş erlerine hüküm ki;

Rakka mütesellimi olan Deli Receb eyâlet-i mezbûreye mütesellim olaludan berü ahâlî ve re‘âyâya envâ‘-ı zulm ü ta‘addî eylediğinden gayrı emr-i şerîfimle me’mûr olduğu hıdemât-ı aliyyemde tesâmuh ve tekâsül ile bu def‘a Birecik’den tesyîr olunacak sefâin üzerine me’mûr olmuşiken itâ‘at-ı emr-i şerîf itmeyüp başına bin mikdârı eşkiyâyı cem‘ ve dâire-i itâ‘atdan hurûca ve isyân ve tuğyân üzre olup ahâlî ve re‘âyâ, mezbûrun zulm ü ta‘addîsinden mükedderu’l-ahvâl ve muzdaribü’l-bâl ve umûr-ı mühimmenin dahi bir vechile temşiyeti mümkin olmayup mezbûrun mütesellimlikden azl ve teb‘îdi muktazî olmağla eyâlet-i merkūmeye Şeyhoğlu Âbidîn zîde mecdühû mütesellim nasb ve ta‘yîn olunmak fermânım olmağın işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) irsâl olunmuşdur.

İmdi siz ki mûmâileyhimsiz, mûmâileyh Şeyhoğlu Âbidîn zîde mecdühû eyâlet-i mezbûra mütesellim nasbolunmağla eyâlet-i mezbûreyi zabt ve vâki‘ olan hıdemât-ı aliyyemde ittifâk ve ittihâd ile cümleniz bezl-i kudret ve sarf-ı miknet eylemeniz bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâhir-i Muharrem 1147

92

Palu hâkimi olan İbrâhim dâme ikbâlühûya hüküm ki;

Hâlâ Anadolu vâlisi olup şark cânibinde serasker-i hamiyet-perverim olan düstûr ( ) Köprülüzâde vezîrim Abdullah Paşa edâmallâhü te‘âlâ iclâlehûnun ma‘iyetinde esnâf-ı askeriyenin tevfîr ve teksîri mühim ve muktazî olup ve sen ki mîr-mîrân-ı mûmâileyhsin, senden uğur-ı dîn ve Devlet-i Aliyyemde hıdemât me’mûl olmakdan nâşî mükemmel kapun halkı ve aşâir ve kabâilin ricâliyle serasker-i müşârunileyhin yanına varup vâki‘ olan hıdemât-ı aliyyemde re’y-i rezîn-i isâbet-karîni ile amel ve harekete kıyâm itmek üzre sen dahi me’mûr ve ta‘yîn kılınmışsındır.

İmdi işbu emr-i şerîfim ( ) ile vusûlünde sen ki mîr-mîrân-ı mûmâileyhsin, kat‘â tevakkuf ve ârâm itmeyüp müstevfâ kapun halkı ve aşâir ve kabâilin ricâliyle kalkup bir ân akdem ve bir kadem mukaddem serasker-i müşârunileyhin yanına varup iktizâ iden hıdemât-ı aliyyemde re’y-i savâbdîdi üzre amel ve hareket ve senden me’mûl olduğu üzre hıdemât-ı

meşkûre ve me’ser-i mebrûre vücûda getürmeğe sarf-ı tâb ü tâkat idüp betâ’et ve rehâvetden ve hilâf-ı emr-i şerîf vaz‘ u hâlâtdan gāyetü’l-gāye ihtirâz ve ictinâb eylemeniz bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâil-i Safer 1147

[24a]

93

Ber-vech-i mâlikâne Malatya sancağına mutasarrıf olan Uğurluzâde Süleyman dâme ikbâlühûya hüküm ki;

İnşâallâhü te‘âlâ karîben Ordû-yı Hümâyûnumla asâkir-i mansûrem Musul cânibine azîmet üzre olmağla Ordû-yı Hümâyûnumda müctemi‘ olan tavâif-i askeriyeden ba‘zıları henüz edâ-yı hıdmet itmeden mu‘asker-i hümâyûndan firâr idüp ol taraflara varanları olursa yedlerinde izin kağıdları olmayanları sen ki mîr-mîrân-ı mûmâileyhsin, taht-ı hükûmetinde olan Murad suyu geçidlerinden İzolu ve Kömürhanı ve sâir geçidlerden geçürmeyüp alâ-eyyi-hâl ahz ve kayd ü bend ile Ordû-yı Hümâyûnuma gönderüp askerî tâifesinden bir ferdin bilâ-sened mürûrundan ihtirâz ve ictinâb eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâil-i Safer 1147

Bir sûreti, Siverek ve Samsad ve Birecik voyvodalarına ve a‘yân-ı vilâyet ve iş erlerine.

94

Şeyh efendi dâme izzühûya hüküm ki;

Selmene ve Deyr ve Rahbe ve Cemasi sancaklarına mutasarrıf olan Hamdülabbâs pîr ve amel-mânde ve evlâdı ve etbâ‘ına maklûb zabt u rabt-ı memlekete adem-i kudreti zâhir ve ref‘i lâzım gelmekle sen yarar ve emekdâr olup her vechile mahal ve müstahak olduğun ecilden hâliyâ hakkında mezîd-i inâyet-i aliyye-i şâhâneye ve mezîd-i re’fet-i seniyye-i pâdişâhâneme zuhûra getirmeyüp Haleb eyâletinde Samur suyundan yemin ve yesârıyla Hums hudûdunu güzâr idinceye değin vâki‘ olan kazâ ve enhânın re‘âyâ ve berâyâsını ve bunlardan mürûr u ubûr iden huccâc-ı müslimîn ve tüccâr ve sâir ebnâ-yı sebîli muhâfaza ve himâyet ve siyânet itmen şartıyla işbu bin yüz kırk yedi senesi Saferu’l-hayrının on sekizinci gününden elviye-i mezkûre müceddeden sana tevcîh olunmağla mu‘tâd-ı kadîm üzre mutasarrıf olman emrim olmuşdur.

Buyurdum ki, sâdır olan fermân-ı celîlü'l-kadrim mûcebiyle elviye-i mezbûreye sen mutasarrıf olup zabt u rabtına ve re'âyâ ve berâyâ ve aşâir ve kabâilin himâyet ü siyânetine ve bâlâda bastolduğu üzre bunların te'mîn ve tathîrinde ve sâir fermânım olan hıdemât-ı aliyyemde bezl-i makdûr ve sa'y-i mevfûr eyleyüp min-ba'd, fukâra ve ra'iyet ve sükkân-ı vilâyet ve kuttân-ı memlekete bir vechile zulm ü ta'addîden ihtirâz üzre olasın deyu yazılmışdır.

Fî evâil-i Safer 1147

95

Ruhâ kādısına ve Ruhâ mütesellimine hüküm ki;

Bundan akdem Rakka mütesellimi olan Receb'in kethüdâsı Süleyman nâm kimesneden Rakka eyâletinde vâki' aşâir ve kabâil ricâlinden ba'zı kimesnelerin de'âvî-i şer'iyeleri olmağla Ordû-yı Hümâyûnuma on iki kıt'a arzuhâl ile teşekkî itmeleriyle siz ki mûmâileyhimsiz, her mâddeyi alâ-haddihî ma'rifet-i şer'la hakk ve adl üzre görüp icrâ-yı şer' ve ihkāk-ı hakk eyleyüp bir tarafa meyl ve muh'b'dan ve hilâf-ı şer'-i şerîf özr ü ta'addîden ve celb-i mâl olunmakdan ziyâde ihtirâz ve ictinâb eylemeniz bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâsıt-ı Safer 1147

[24b]

96

Eğin kādısına hüküm ki;

Eğin kazâsı sâkinlerinden iken bundan akdem vefât iden mütesellim Mahmûd ve Osmân ve Menzilci Ali Baba nâm kimesneler askerîden olup ve yine kazâ-i mezbûrda sâkin iken hâlik olan Şâhin oğlu Seknar (?) nâm zimmî bâ-berât-ı âlî-şân mütesellim olup bunların terekelerinin tahrîri iktizâ itmekle husûs-ı merkūme sana ta'rîz olunmağın mezbûrların terekeleri Çukadar Amasyalı Mehmed ma'rifetiyle tahrîr ve beyne'l-verese bi'l-farîza-i şer'iye tevzî' ve taksîm ve esnâ-i tahrîrde vâki' olan de'âvîlerini dahi istimâ' ve kānun üzre hâsıl olan rüsûm-ı âdîleri çukadâr-ı mezbûr yediyle irsâl eyleyesin deyu Âsitâne-i sa'âdetim tarafından iki kıt'â emr-i şerîf sâdır olmağla mukaddemâ sâdır olan emr-i şerîf mûcebince amel eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâsıt-ı Safer 1147

97

Hâlâ Rakka mütesellimi Zeynelâbidîn zîde mezdühûya hüküm ki;

Sen ki mûmâileyhsin, eyâlet-i merkūmeye istiglâl üzre mütesellim nasbolunmanla kâffe-i umûr-ı memleket ve himâyet ü sıyânet-i ra‘iyyet ve hıdemât-ı aliyyemde bezl-i makderet ve bâ-husûs Rakka malından bekāyâ kalan malı cem‘ u tahsîl ve sebîl-i tahrîr hükmü ile havâle olunan mahallere bir gün evvel edâ ve teslîmde ve sâir emr-i şerîfimle vâki‘ tekâlîf ve zehâirin husûl-pezîr olmasında kemâl-i ihtimâm olunmak lâzıme-i zimmetin olmağla işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki mûmâileyhsin, bu bâbda izhâr-ı gayret ve hamiyet ile eyâlet-i mezbûrenin hüsn-i nizâmında ve re‘âyâ ve berâyânın sıyânetine ve Rakka malından bekāyâ kalanı bir gün akdem cem‘ u tahsîl ve sebeb-i tahrîr hükmü ile havâle olunan mahallere ucâleten edâ ve teslîmde ve sâir umûr ve husûsun ru’yet ve temşiyetinde sa‘y-i mevfûr ve cehd-i nâ-mahsûr eyleyüp hilâf-ı rızâ-yı hümâyûn vaz‘ u hareketden be-gāyet tahâşî ve mücânebet eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâsıt-ı Safer 1147

98

Malatya ( ) ve ( ) kādılarına ve kethüdâ yerleri ve yeniçeri serdârları ve a‘yân-ı vilâyet ve iş erlerine hüküm ki;

Malatya sancağında vâki‘ Şora kazâsı ahâlîlerinden Naib’in oğlu Hüseyin ve Monla İbrâhim nâm kimesneler kendü hâllerinde olmayup dâimâ muharrik-i fitne ve fesâd olduklarından mâ-adâ kazâ-i mezbûra emr-i şerîfimle nâzile olan tekâlîfi ahâlî-i kazâyı tahrîk ile virdirmeyüp “Âsitâne-i sa‘âdete teşekkîye gideriz, gelince edâ eylemen” deyu ahâlî-i kazâyı ihlâl ve umûr-ı mühimmenin ta‘tîline bâ‘is ve mezbûrların taht-ı kazânızda mürûr u ubûr üzre oldukları ihbâr olunmağla işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi siz ki mûmâileyhimsiz, mezbûrân her kangınızın taht-ı kazâsında bulunurlar ise ta‘yîn olunan mübâşir ma‘rifetiyle ve cümle ma‘rifetiyle alâ-eyyi-hâl ahz ve Malatya’ya ihzâr olunup firâr ve gaybetlerinden ve ihfâ olunmakdan be-gāyet ihtirâz ve ictinâb eylemeniz bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâsıt-ı Safer 1147

[25a]

99

Aksaray sancağında vâki‘ olan kādılara ve a‘yân-ı vilâyete hüküm ki;

Hâlâ ber-vech-i arpalık Aksaray sancağına mutasarrıf olan emîru'l-ümerâ'i'l-kirâm El-Hâc İbrâhim dâme ikbâlühû Ordû-yı Hümâyûnuma mektûb gönderüp livâ-i mezbûrdan yüz kırk altı ve kırk yedi senelerine mahsûb olmak üzre mîr-mîrân-ı mûmâileyhe âid olan imdâd-ı seferiye ve hâsları malından livâ-i mezbûra mütesellim olanlardan Yegen Mehmed ve Seydi El-Hâc Mustafa nâm kimesneler on beş kîse akçe ahz itmiş iken mîr-mîrân-ı mûmâileyh tarafına bu vakte gelince ancak sekiz kîse akçe teslîm ve kusûr yedi kîse akçeyi göndermeyüp zimmetlerinde kalup ve mîr-mîrân-ı mûmâileyh hâlâ Musul muhâfazasında hıdmet-i hümâyûnumda olup masârif-i kesîresi var iken böyle vaktde mîr-mîrân-ı mûmâileyhe âid olan meblağ-ı mezbûru göndermeyüp tesâmuh ile gerüye kalması hıdemât-ı hümâyûnumun ta'tîline bâ'is olur bir hâlet olmağla işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi siz ki mûmâileyhimsiz, seneteyn-i mezbûreteynde mîr-mîrân-ı mûmâileyhe âid olan meblağ-ı mezbûr her kimin zimmetinde kalmış ise ma'rifet-i şer'la ve cümle ma'rifetiyle alâ-eyyi-hâl tahsîl ve tarafından âdemine bi't-tamâm teslîm eyleyüp hilâfından be-gāyet tavakkī ve mücânebet eylemeniz bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâsıt-ı Safer 1147

100

Ber-vech-i mâlikâne Malatya sancağına mutasarrıf olan Uğurluzâde Süleymân dâme ikbâlühûya ve Malatya kādısına hüküm ki;

Malatya'da sâkin ehl-i zimmet re'âyâsı fukarâsı Ordû-yı Hümâyûnuma arzuhâl ve âdem gönderüp bunlar üzerlerine edâsı lâzım gelen cizye ve avârız ve nüzûl ve seferler vukū'unda imdâd-ı seferiye ve hazariyelerin ve sâir emr-i şerîfimle vâki' tekâlîflerin tahammüllerine göre hisselerine isâbet ideni edâya râzîlar iken ahâlî-i vilâyetden ba'zıları mücerred celb-i mâl içün tahammüllerinden ziyâde sâlyâne ve tevzî' ve tahsîl ile ta'addî ile perakende ve perişan olmalarına bâdî olmalarıyla fî-mâ-ba'd hilâf-ı emr-i şerîf ve bilâ emr-i münîf ta'addî ve rencîde olmamaları içün yedlerine huccet-i şer'iye virildüğün bildürüp huccet-i şer'iye mûcebince amel olunmak içün fermân yazılmışdır.

Fî evâsıt-ı Safer 1147

101

Palu sancağı mutasarrıfı ( ) dâme ikbâlühûya hüküm ki;

Sen ki mûmâileyhsin, bu sâl-i nusret-iştimâlde kapun halkı ve müstevfâ âdemlerinle sefer-i hümâyûnuma me'mûr ve emr-i şerîfime sür'at-i itâ'at ile cümleden evvel Ordû-yı Hümâyûnuma mülâkī olman muktazâ-i vakt ü hâle göre üzerine rütbe-i vücûbda bir ma'nâ

iken betâ'et ve rehâvet ve bu âna değin beyhûde imrâr-ı vakt ve hilâf-ı merzâ hareket ile müstahakk-ı ikāb olmuşiken bu def'a dahi tenbîh ve isti'câl içün işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki mûmâileyhsin, kapun halkı ve müstevfâ âdemlerinle ale'l-acele bir gün evvel yerinden nehzat ü hareket ve seyr-i serî' ile Ordû-yı Hümâyûnuma bir kadem akdem ve bir sâ'at mukaddem mülhak ve mülâkī olmağa bezl-i makdûr eyleyesin.

Şöyle ki, bundan sonra dahi itâ'at-ı emr-i şerîf itmeyecek olur isen, girîbân-ı hayatı pençe-i gadab-ı şâhânemden halâs idemeyüp yalnız paşalığın ref'i ile iktifâ olunmayup li-hakkın cezân tertîbi ile mücâzât olunacağını muhakkak bilüp âna göre encâm-ı kârı bir hoşça fikr ü mülâhaza ve hilâfından be-gāyet ittikā ve mücânebet eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâhir-i Safer 1147

Bir sûreti, Eğil sancağı mutasarrıfı ( ) dâme ikbâlühûya.

Bir sûreti, Çermik sancağı begine vech-i meşrûh üzre yazılmışdır.

[25b]

102

Baban sancağı mutasarrıfı ( ) Paşa dâme ikbâlühûya hüküm ki;

İnşâallâhü'l-meliki'l-müste'ân Ordû-yı nusret-unvânımda ictimâ' ve ihtişâd iden ecnâd-ı vegā Anadolu vâlisi olup şark cânibinde serasker-i hamiyet-perverim olan düstûr-ı mükerrem ( ) Köprülüzâde vezîrim Abdullah Paşa edâmallâhü te'âlâ iclâlehû karîben Musul ve ol havâlîde azîmet üzre ve bâdî-i fitne ve fesâd olan dûzah-mekîn-i dalâlet-âyîn Tahmasb Kuluhan-ı bî-îmân-ı haybet-şân İsfahan'dan gürûh-ı mekrûh a'câm-ı bed-encâm ile hareket ve Hemedan ve ol havâlîde gelüp îsâl-i mazarrata cesâret itmek ağleb ihtimâl olmağla mekr-i düşmandan emniyet câiz olmayup her hâlde evzâ' ve etvârından habîr ve âgâh ve dâimâ basîret ve intibâh lâzıme-i hâlden olmağın işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

Sen ki mûmâileyhsin, şimdiden sen dahi zâtında olan gayret-i dîniye ve hamiyet-i İslâmiye muktazâsınca ale'd-devâm cânib-i düşmene havâle-i çeşm ü gûş ve mütabâsırâne hareket ve kapun halkı ve âdemlerini tevfîr ve teksîr ve havza-i hükûmetinde olan ahâlî ve ra'iyyeti himâyet ü sıyânet ve a'mâl-i hûş iderek lâhık-ı sem'-i tahkīk olan ahbâr-ı a'dâ-yı serasker-i nusret-rehberim olan müşârunileyh tarafına ifâde ve i'lândan hâlî olmaman bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Bir sûreti, ber-vech-i ocaklık İmâdiye sancağı mutasarrıfına hüküm ki,

Bir sûreti, Köprü sancağı mutasarrafına hüküm ki,

Bir sûreti, Harput sancağı mutasarrıfına hüküm ki,

Bir sûreti, Dâdhurma(?) sancağı beği ( ) dâme ahdühûya hüküm ki,

Bir sûreti, Karadağ sancağı beği ( ) dâme ahdühûya hüküm ki,

Bir sûreti, Sivritaş sancağı beği ( ) dâme ahdühûya hüküm ki,

Bir sûreti Erbil sancağı beği ( ) dâme ahdühûya hüküm ki.

103

Diyarbekir vâlisi Vezîr İsmâil Paşa'ya hüküm ki;

Sen ki vezîr-i müşârunileyhsin, bu sâl-i meymenet- iştimâlde Anadolu vâlisi olup şark cânibinde serasker-i hamiyet-perverim olan düstûr ( ) Köprülüzâde vezîrim Abdullah Paşa edâmallâhü te'âlâ iclâlehûnun ma'iyetine me'mûr ve ta'yîn olunmuşidin. El-hâletü hâzihî serasker-i nusret-rehberim müşârunileyh, Ordû-yı Hümâyûn-ı zafer-makrûnumda ictimâ' ve ihtişâd iden ecnâd-ı vegā inşâallâhü'l-meliki'l-müste'ân, şehr-i Rebî'u'l-evvelin evâilinde Musul cânibine azîmet üzre olmağla işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki vezîr-i müşârunileyhsin, mükemmel kapun halkı ve müstevfâ âdemlerinle bir gün evvel mu'asker-i hümâyûnuma çıkup seraskerim müşârunileyhin ma'iyetine savb-ı maksûda azîmete mübâderet eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâhir-i Safer 1147

104

Diyarbekir'den Acem hudûduna varup gelince yol üzerinde vâki' olan hükûmet ve elviye begleri dâme izzühüm ve a'yân-ı vilâyet ve iş erlerine hüküm ki;

Hâlâ Anadolu vâlisi olup şark cânibinde serasker-i hamiyet-perverim olan düstûr ( ) Köprülüzâde vezîrim Abdullah Paşa **[26a]** edâmallâhü te'âlâ iclâlehû tarafından ta'yîn olunan âdemleri ve bu def'a Acem tarafından Ordû-yı Hümâyûnuma gelen elçinin âdemîsi ma'an İsfahan tarafına nakl ve tesyîr ve bir ân akdem savb-ı maksûda varup avdetleri mühim ve muktazî olmağla siz ki mûmâileyhimsiz, her kangınızın taht-ı hükûmetine varup dâhil olur ise bir sâ'at eğlendirmeyüp ale'l-acele iktizâ iden menzil bârgîrlerini tedârik ve ihzâr ve esnâ-i

râhda muhâfazalariyçün yanlarına kifâyet mikdârı müsellah âdemler koşup birbirinize emîn ve sâlim kemâl-i sür‘at ü şitâb ile irsâl ve îsâl itmekde ziyâde ihtimâm ve dikkat ve hilâfından be-gāyet [tavakkī] ve mücânebet eylemeniz bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâhir-i Safer 1147

Bir sûreti, Diyarbekir’den Üsküdar’a varınca yol üzerinde vâki‘ olan kādılar ve mütesellimler ve voyvodalar ve kethüdâ yerleri ve yeniçeri serdârları ve a‘yân-ı vilâyet ve iş erlerine vech-i meşrûh üzre yazılmışdır.

105

Ber-vech-i mâlikâne Malatya sancağı mutasarrıfı Süleyman dâme ikbâlühû ve Harput kal‘ası dizdârına hüküm ki;

Bu def‘a Ordû-yı Hümâyûnuma gelüp müctemi‘ olan asâkirden ba‘zıları mu‘asker-i hümâyûndan firâr itmeleriyle İzolu ma‘berinden mürûr idenleri ahz ve habseylediğin ihbâ[r] itmenle sen ki mîr-mîrân-ı mûmâileyhsin, ahz ve habseylediğin mezbûrları ıslâhlarıyçün Harput kal‘asında kal‘a-bend olunmak üzre irsâl ve sen ki dizdâr-ı merkūmsun, vusûlünde mezbûrları kal‘a-i mezbûrede kal‘a-bend eyleyüp mazmûn-ı emr-i şerîfimle âmil olup hilâfına rızâ ve cevâz göstermemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâil-i Rebî‘u’l-Evvel 1147

106

Ber-vech-i mâlikâne Malatya sancağı mutasarrıfı Süleyman dâme ikbâlühûya hüküm ki;

Malatya sancağında Behisnî(?) kazâsında sâkin Rişvan oğlu Abdurrahman nâm kimesne kendü hâlinde olmayup a‘yânlık iddi‘âsıyla bilâ-emr-i şerîf vilâyet umûrına karşu ahâlî-i kazâyı tahrîk ve ihtilâl ile nizâmlarının ihtilâline bâ‘is olur ve andan gayrı kazâ-i mezbûra mütesellim nasbolunan ( ) nâm kimesneye mütesellimlik itdirmeyüp hilâf-ı emr-i şerîf ve mugāyir-i rızâ-yı hümâyûn vaz‘ u harekete cesâret eyledüği ihbâr ve her vechile te’dîb ve gûş-mâli muktazî ve şerr ve mazarratının def‘ u ref‘i lâzım gelmekle sen ki mîr-mîrân-ı mûmâileyhsin, fî-mâ-ba‘d kendü hâlinde olmak şartıyla umûr-ı vilâyete karışmamak üzre mezbûra hükm tenbîh ve te’kîd eyleyesin.

Şöyle ki, mütenebbih olmayup girü vech-i meşrûh üzre hilâf-ı merzâ harekete cesâret ider ise alâ-eyyi-hâl ahz ve [bi’]l-cümle kal‘a-bend ve Ordû-yı Hümâyûnuma arz u i‘lâm

eyleyüp tekrâr hakkında ne gûne emr-i şerîfim sâdır olur ise mûcebiyle amel eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâil-i Rebî‘u’l-Evvel 1147

107

Ber-vech-i ocaklık İmâdiye hâkimi Behram Paşa’ya hüküm ki;

Devlet-i Aliyye-i râsihu’l-bünyân ve saltanat-ı seniyye-i kaviyyü’l-erkânımıza sadâkat ve istikāmet ile hıdmet ve mutâva‘at üzre olsunlar, dâimâ mer‘î ve muhterem ve envâ‘-ı ihsânımla memnûn ve mükerrem ola gelmeleriyle öteden berü senün âbâ u ecdâd-ı sadâkat-i‘tiyâdın dahi bu hânümân-ı mevâlî-ünvânın sadâkat-kârı ve bu dûdmân-ı zî-şânın hulûs ile hıdmet-güzârı **[26b]** olmalarıyla *el-veledü’l-hurr yaktedî bi-âbâ’ihi’l-gurr*[4] mısdâkınca isr-i âbâya iktidâ ve ıktifâ ile senden böyle vaktde dîn ü Devlet-i Aliyye’me lâyık ve rızâ-yı yümn-i aksâ-yı mülûkâneme muvâfık hıdemât-ı mebrûre ve mesâ‘î-i meşkûre me’mûl-i tab‘-ı hüsrevânem olmağla hâl ve şânınızı terfî‘ ve i‘lâ içün sana sûf-i letâfet-mevsûfa duhte bir sevb-i kākūm-ı behçet-mersûm ihsân-ı hümâyûnum olmağın ( ) ile irsâl olunmuşdur. İnşâallâhü te‘âlâ vusûlünde hatavât-ı ta‘zîm ile istikbâl ve telsîm ve dûş-ı hamiyet-pûşuna iktisâb ve tefhîm ile beyne’l-akrân izhâr-ı fahr-ı mübâhât ve ibrâz-ı meşveret iderek zîr-i hükûmetinde olan beğ ve beğzâde ve sâirleri taltîf ve taleb-i kulûbleriyle ale’d-devâm ittihâd ve ittifâk ve dâimâ sû-yı düşmen-i bed-hûya havâle-i çeşm ü gûş ve a‘mâl-i fikr ü hevş ile mütabassırâne ve âkilâne hareket ve mekr-i a‘dâ-yı bed-tînetden bilâd ve ibâdı himâyet ü sıyânet, husûsâ fermânım olan zehâir husûsunda bezl-i makdûr itmekle bundan kere dahi dünyâ ve âhiretde nâil-i ecr-i cezîl ve miyân-ı İslâmda âsâr-ı cemîl olacak hıdemâta sarf-ı nakdine miknet eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâil-i Rebî‘u’l-Evvel 1147

108

Musul'dan Nahcivan’a varınca yol üzerinde vâki‘ elviye begleri dâme izzühüm ve voyvoda ve sâir zâbitler ve a‘yân-ı vilâyet ve iş erlerine hüküm ki;

Sancak i‘tibârıyla Nahcivan eyâleti ber-vech-i ocaklık emîru’l-ümerâ’i’l-kirâm Dergüzinlü Mahmûd dâme ikbâlühûya inâyet ve ihsânım ve olduğu mahalden mansıbı olan Nahcivan’a azîmet itmekle siz ki mûmâileyhimsiz, mîr-mîrân-ı mûmâileyh her kangınızın taht-ı hükûmetinize varup dâhil olur ise münâsib mahallere kondurup gider oldukda

[4] Hür çocuk, asil ve soylu ceddinine tabi olur.

mu‘âvenet ve muzâheretiniz ile birbirinize irsâl ve bir gün evvel mahal-i me’mûruna îsâle ihtimâm ve dikkat ve hilâfdan be-gāyet mücânebet eylemeniz bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâil-i Rebî‘u'l-Evvel 1147

109

Diyarbekir vâlisine ve ber-vech-i mâlikâne Malatya sancağı mutasarrıfı Süleyman dâme ikbâlühûya ve Diyarbekir voyvodası Sem‘anzâde Hüseyin ve Rakka mütesellimi zîde mecdühümâya ve Harput mütesellimi ve yeniçeri serdârları ve sâir zâbitân ve sâir a‘yân-ı vilâyete hüküm ki;

Hâlâ Haleb vâlisi olan düstûr ( ) vezîrim Abdullah Paşa edâmallâhü te‘âlâ iclâlehû sefer-i hümâyunuma me’mûr ve Ordû-yı Hümâyûnumla (…) sahrâsına nüzûlünde bundan akdem umûmen kapusu halkı ve âdemlerinin mu‘tâd üzre bahşîşlerin ve sâir mühimmât-ı seferiyelerin virmiş iken Enderun ağalarından on neferi, vezîr-i müşârunileyhin atlarına süvâr ve zî-kıymet tüfenklerini alup bilâ-mûceb ordudan firâr itmeleriyle sen ki vezîr-i müşârunileyh ve sâir mûmâileyhimsiz, mezbûrûn firârîler her kangınızın taht-ı hükûmetinizde bulunur ise alâ-eyyi-hâl ahz ve muhârebeye tasaddî iderler ise siz dahi muhârebe ile keyfe-mâ-kân ele getirip kayd ü bend ile Ordû-yı Hümâyûnuma ihzâr ve atları ve tüfenkleri bir vechile zâyi‘ olunmakdan ve bu bâbda zerre mikdârı tesâmuhdan be-gāyet ihtirâz ve ictinâb eylemeniz bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâsıt-ı Rebî‘u'l-Evvel 1147

[27a]

110

Gence muhâfızı Vezîr Genç Ali Paşa’ya hüküm ki;

Hâlâ Tahmasb Kuluhan-ı haybet-nişân gürûh-ı mekrûh-ı a‘câm-ı nekbet-encâm ile Şirvan memleketinden Şamahı şehrine istîlâ eylediğini mektubunla Ordû-yı Hümâyûnum tarafına i‘lâm itmekle hâlâ Erzurum vâlisi vezîrim Ahmed Paşa edâmallâhü te‘âlâ iclâlehû mükemmel kapusu halkı ve müstevfâ âdemlerini techîz ve tevfîr ve Bâyezid sancağı mutasarrıfı ve eyâlet-i merkūmede vâki‘ umûmen elviye beğleri darb u harbe kādir ricâl-i harb u kıtâl ile Erzurum’un yeniçeri zâbiti Erzurum’da atîk serdengeçdi ağaları ve alemdârları ve dergâh-ı mu‘allâm yeniçerileri ve kul oğullarıyla vezîr-i müşârunileyhin ma‘iyyetiyle bir gün evvel Erzurum’dan nehzat ü hareket ve sür‘at ü şitâb ile Kars’a varup ikāmet ve düşmen-i dîn kangı tarafından zuhûr ider ise bi-avnihî sübhânehû ve te‘âlâ kahr u tedmîrlerine ikdâm ve sa‘y ü ihtimâm eylemek üzre emr-i şerîfimle me’mûr ve ta‘yîn kılındıklarından mâ-adâ hâlâ

Ordû-yı Hümâyûn-ı zafer-makrûnumda ihtişâd iden ecnâd-ı vegā ibâdın dahi avn-i Bârî'ye istinâd ile düşmen-i bed-nihâdın kahr u istîsâllerine hâzır u müheyyâ olmalarıyla, imdi sen ki vezîr-i müşârunileyhsin, zâtında olan gayret-i dîniye ve hamiyet-i İslâmiye muktazâsınca her hâlde kaviyyü'l-kalb ve ceriyyü'l-hâtır olup dilîrâne hareket ve hıfz u hırâset-i memleketde terk-i hâb u râhat ve müdâfa'a-i a'dâ-yı bed-tînet bezl-i mâ-hasal kudret ile hıdemât-ı pesendîde me'ser-i sa'îde vücûda getirmeğe sarf-ı cidd-i himmet eylemeniz bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâsıt-ı Rebî'u'l-Âhir 1147

Bir sûreti, Tiflis muhâfızı Vezîr İshak Paşa'ya vech-i meşrûh üzre yazılmışdır.

111

Erzurum vâlisi Vezîr Ahmed Paşa'ya hüküm ki;

Hâlâ Tahmasb Kuluhan-ı haybet-nişân gürûh-ı mekrûh-ı a'câm-ı nekbet-encâm ile Şirvan memleketinden Şamahı'yı istîlâ idüp hudûd-ı İslâmiyeye karîb olmağla mekr ü şerrinden me'mûnü'l-gāile olmak içün Kars ve ol havâlîde asâkir-i mansûremin kesret ve vefreti lâzime-i hâl ve muktazâ-i ahvâlden olmağın işbu emr-i şerîf-i vâcibü'l-ittibâ'ım isdâr ve ( ) ile irsâl [olunmuşdur.]

İmdi sen ki vezîr-i müşârunileyhsin, ale'l-acele kapun halkı ve âdemlerini tevfîr ü teksîr ve techîz ü tekmîl ve eyâlet-i mezbûrda olan Bâyezid sancağı mutasarrıfı ve sâir elviye begleri müstevfâ âdemleriyle ve Erzurum'da kethüdâ zâbiti atîk serdengeçdi ağaları ve alemdârlarını ve umûmen der-gâh-ı mu'allâm yeniçerileri ve kul oğullarıyla ma'iyyetine me'mûriyetleriyçün başka başka evâmir-i şerîfem isdâr ve irsâl olunmağla cümlesini yanına istishâb ve bir gün akdem ve bir sâ'at mukaddem Erzurum'dan nehzat ü hareket ve sür'at ile Kars'a varup ol tarafda ikāmet ve düşmen tarafına havâle-i çeşm ü gûş ve kangı tarafa tevcîhinden istihbâr iderek hıfz u hırâset-i memleket ve iktizâsına göre dîn ü Devlet-i Aliyyeme hıdmete bezl-i makderet eyleyüp bu bâbda hilâf-ı emr-i şerîf ve mugāyir-i rızâ-yı hümâyûn vaz' u hareketden ve tesâmuh ve tekâsül ile imrâr-ı vaktden be-gāyet tahâşî ve mücânebet eylemeniz bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâsıt-ı Rebî'u'l-Âhir 1147

Bir sûreti, eyâlet-i mezbûrede elviye beglerine müstevfâ âdemleriyle vezîr-i müşârunileyhin ma'iyetine me'mûriyetleriyçün yazılmışdır.

Bir sûreti, Bâyezid sancağı mutasarrıfı ( ) dâme ikbâlühûya yazılmışdır.

Bir sûreti, Kars muhâfazasında olan ( ) dâme ikbâlühûya vezîr-i müşârunileyhin ma‘iyyetine me’mûriyetleriyçün yazılmışdır.

Bir sûreti, Erzurum’da yeniçeri zâbitine, atîk serdengeçdi ağaları ve alemdârı ve umûmen yeniçeri ve kul oğulları ile vezîr-i müşârunileyhin ma‘iyyetine me’mûriyetleriyçün yazılmışdır.

[27b]

112

Van vâlisi Vezir Timur Mehmed Paşa’ya hüküm ki;

Hâlâ Tahmasb Kuluhan-ı haybet-nişân gürûh-ı mekrûh-ı a‘câm-ı nekbet-encâm ile Şirvan memleketinden Şamahı şehrine istîlâ idüp hudûd-ı İslâmiyeye karîb olmağla mekr ü şerrinden emîn ve gāfil olmayup hıfz u hırâset-i memleketde ihtimâm-ı tâm olunmak lâzime-i hâl ve muktazâ-i ahvâlden olmağın işbu emr-i şerîfim celîlü’l-kadrim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki vezîr-i müşârunileyhsin, dâimâ taraf-ı düşmen-i bed-girdârdan isticlâb-ı ahbâr ve muhâfazasına me’mûr olduğun Van kal‘asının hıfz u hırâsetinde bezl-i nakdine imdâd idüp dîn ve Devlet-i Aliyyeme lâyık ve rızâ-yı yümn-i aksâ-yı hidîvâneme muvâfık hıdemât-ı mebrûre ve me’ser-i meksûre vücûda getirmeğe bezl-i himmet ve sarf-ı miknet eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâsıt-ı Rebi‘u’l-Âhir 1147

Bir sûreti, Revan vâlisi ve seraskeri Vezîr Ali Paşa’ya vech-i meşrûh üzre yazılmışdır.

113

Şehrizor beglerbegisi Ömer dâme ikbâlühûya hüküm ki;

Öteden berü kat‘-ı tarîk ve ibâdullâhın mal ve canına îsâl-i mazarrat ve hasâret üzre olup tavâif-i bâgıyyeden vâcibü’l-izâle olan El-Azîz aşîretinin sâbıkā şeyhi Mesher(?) nâm şakīyi avn-i Bârî ile ahz ve ele getürüp hâlâ hasbinde olduğunu bu def‘a mektûbunla Ordû-yı Hümâyûnuma i‘lâm itmenle işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki mîr-mîrân-ı mûmâileyh sin, mücerred te’mîn-i bilâd ve terfîh-i ahvâl-i ibâd içün şakī-i mezbûr Mesher’in cezâ-yı şer‘îsin bilâ emân tertîb ve ser-i maktû‘ın Ordû-yı Hümâyûnuma irsâl eyleyüp hilâfından ihzâr eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur.

Fî evâsıt-ı Rebî‘u'l-Âhir 1147

114

Sâbıkā Bağdâd vâlisi Vezîr Ahmed Paşa'ya hüküm ki;

Hâlâ Bağdâd vâlisi olan düstûr ( ) vezîrim İsmâil Paşa edâmallâhü te'âlâ iclâlehû inşâallâhü te'âlâ Bağdâd kal'asına varup muhâfazasına kıyâm eyledikden sonra sen umûmen kapun halkı ve âdemlerinle yerinden nehzat ve Musul veyahut Diyarbekir'e doğru azîmet ve Bağdâd'dan hareketini der-i devlet-medârıma i'lâm itmen fermânım olmağın işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki vezîr-i müşârunileyhsin, vezîr-i müşârunileyh kal'a-i mezbûreye varup muhâfazasına kıyâm eyledikden sonra sen umûmen kapun halkı ve âdemlerinle nehzat ve zikrolunan mahallere doğru azîmet ve Bağdâd'dan hareketini der-i devlet-medârıma arz u i'lâma mübâderet eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur.

115

Cezîre hâkimine ve Nusaybin ve Mardin voyvodalarına hüküm ki;

Hâlâ Haleb vâlisi olup sefer-i hümâyunumda olan düstûr ( ) vezîrim Abdullah Pşa edâmallâhü te'âlâ iclâlehûnun mâlik **[28a]** olduğu develerinden yüz on ra's amel-mânde develeri Ruhâ'ya göndermek muktâzî olup ( ) ağalarından zîde kadruhû ile on beş nefer sârbanlarıyla irsâl itmenle siz ki mûmâileyhimsiz, her kangınızın taht-ı hükûmetine varup dâhil olur ise emîn ve sâlim birbirlerinize irsâl ve mahal-i me'mûra îsâle ihtimâm ve dikkat ve hilâfından be-gāyet ihtirâz ve ictinâb eylemeniz bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâil-i Cemâziye'l-Evvel

116

Eyâlet-i Diyarbekir'de vâki' elviye alaybegilerine hüküm ki;

Sâbıkā eyâlet-i merkūme vâlisi düstûr ( ) vezîrim İsmâil Paşa edâmallâhü te'âlâ iclâlehûya hâlâ Bağdâd eyâleti inâyet ve ihsânım olup lâkin vezîr-i müşârunileyhin Bağdâd'a varunca ma'iyyetine asâkir-i kesîre bulmak muktazî olmağla işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi siz ki mûmâileyhimsiz, sancaklarınızın umûmen zu'amâ ve erbâb-ı tımârıyla vezîr izin virdikde gelüp yine Ordû-yı Hümâyûnuma mülhak ve mülâkī olup emr-i şerîfime muhâlif hareketden be-gāyet tahâşî ve mücânebet eylemeniz bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâil-i Cemâziye’l-Evvel

Bir sûreti, Haleb ordu begine vech-i meşrûh üzre yazılmışdır.

117

Cezîre hâkimine hüküm ki;

Hâlâ Tahmasb Kuluhan-ı haybet-nişân Şamahı şehrine istîlâ ve hudûd-ı memâlik-i mahrûseme dahi sû-i kasd ve tecâvüz itmek ihtimâli olduğundan hâlâ Musul'da Ordû-yı Hümâyûnumda müctemi‘ olan asâkir-i mansûrem ile Cezîre üzerinden Revân ve ol havâlîye doğru gidilmek musammem ve muhakkak olup lâkin Cezîre’den Adana Es-Sa‘îd yolunda birkaç mahalde bir tarafı su ve bir tarafı dağ ve sengistân olup bir vechile top arabaları mürûr itmek mümkin olduğı ehl-i vukūf ihbâr ve ednâ himmet ile zikrolunan mahallerin ahcârı kırılup yol açılmak hadd-i imkânda olduğun dahi haber vermeleriyle hâlâ ber-vech-i ocaklık Palu hükûmetine mutasarrıf olan emîru’l-ümerâi’l-kirâm İbrâhim dâme ikbâlühû bu husûsa hâssaten mübâşir ta‘yîn ve topcı ocağından ( ) Çavuş zîde kadruhû dahi irsâl olunmağla işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki mûmâileyhsin, Palu mutasarrıfı mîr-mîrân-ı mûmâileyh ol tarafa vardığı sâ‘at taht-ı hükûmetinde olan mahallerde sâkin taçcı ve sâir taş kırmak fenninde mahâretli olan ameleyi ve iktizâ eden âdemleri ale’l-acele ihrâc ve zikrolunan mahallere irsâl ve üzerlerine dahi bi’n-nefs varup bir gün akdem ve bir sâ‘at mukaddem zikrolunan mahallerin taşlarını kırdırup top mürûr idecek kadar yol açup bu bâbda hıdemâtın mebrûr ve sa‘yin meşkûr olmağa bezl-i tâb ü tâkat ve hilâfından tavakkī ve mücânebet eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâil-i Cemâziye’l-Evvel 1147

[28b]

118

Amid mollasına hüküm ki;

Sâbıkā Karaman vâlisi düstûr vezîrim Mustafa Paşa edâmallâhü te‘âlâ iclâlehûya işbu bin yüz kırk yedi senesi Cemâziye’l-Evvelinin ikinci gününden Diyarbekir eyâleti inâyet ve ihsânım ve vezîr-i müşârunileyh sefer-i hümâyûnumda olmağla hâlâ Diyarbekir voyvodası kıdvetü’l-emâcid ve’l-a‘yân Sem‘anzâde Hüseyin zîde mecdühûyü tarafından eyâlet-i mezbûreye mütesellim nasb ve ta‘yîn itmeğin sen ki mevlânâ-yı mûmâileyhsin, eyâlet-i mezbûre mütesellimliğini mûmâileyhe zabt ve vezîr-i müşârunileyh tarafına kānûn-ı kadîm

üzre âbid olanı ahz ve kıyâs itdirüp mütesellimlik umûruna müdâhale itdirilmemek bâbında fermân-ı âlî-şân yazılmışdır.

Fî evâil-i Cemâziye'l-Evvel 1147

119

Hâlâ Mardin voyvodası ( ) ve a'yân-ı vilâyet ve iş erlerine hüküm ki;

Sen ki voyvoda-i mûmâileyhsin, senin baban ve sen Mardin voyvodalığı takrîbi ile dîn ve Devlet-i Aliyyemin vâki' olan hıdemâtında bezl-i makdûr idüp hıdmetin mebrûr ve meşkûr olmuşiken bu esnâda Bağdâd vâlisinin azl ve nefyi sebebi ile ba'zı müterassıd-ı fırsat olan eşkiyânın zuhûru ve ba'zı ehl-i a'râzın voyvodalığın umûruna müdâhale itmek ihtimâli olmağla def'-i gāileleriyçün işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile olunmuşdur.

İmdi sen ki voyvoda-i mûmâileyhsin, kemâ-kân voyvodalığın umûrunda istiklâlin olmağla vâki' olan hıdemât-ı aliyyemde bezl-i makdûr ve sa'y-i nâ-mahsûr eyleyüp zabt ü rabt-ı memleket ve himâyet ü sıyânet-i ra'iyyete ihtimâm-ı tâm ve sa'y-i mâ-lâ-kelâm eyleyesin ve siz ki a'yân-ı vilâyet ve iş erlerisiz, siz dahi her hâlde ittifâk ve ittihâd ile voyvoda-i mûmâileyhin re'yi üzre amel ve hareket ve emr-i şerîfimle vâki' tekâlîf ve sâir hıdemât-ı aliyyemin edâ ve temşiyetine kemâl-i ihtimâm ve dikkat ve hilâf-ı emr-i şerîf ve mugāyir-i rızâ-yı hümâyûn vaz' u hareketden be-gāyet tahâşî ve mücânebet eylemeniz bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâil-i Cemâziye'l-Evvel 1147

120

Ber-vech-i ocaklık Köy sancağı mutasarrıfı ( ) dâme ikbâlühûya hüküm ki;

Devlet-i Aliyye-i râsihu'l-bünyân ve saltanat-ı seniyye-i kaviyyü'l-erkânımıza sadâkat ve istikāmet ile hıdmet ve mutâva'at üzre ol bâbda dâimâ mer'î ve muhterem ve envâ'-ı ihsânımla memnûn ve mükerrem ola gelmeleriyle öteden beri senin âbâ' u ecdâd-ı sadâkat-i'tiyâdın dahi bu hânmân-ı mevâlî-ünvânın sadâkat-kârı ve bu dûdmân-ı zî-şânın ihlâs ile hıdmet-güzârı olmalarıyla *el-veledü'l-hurr yaktedî bi-âbâ'ihi'l-gurr* mısdâkınca isr-i âbâya iktidâ ve ıktifâ ile senden her hâlde dîn ve Devlet-i Aliyye'me lâyık ve rızâ-yı yümn-i aksâ-yı mülûkâneme muvâfık hıdemât-ı mebrûre ve mesâ'î-i meşkûre me'mûl-i tab'-ı safâ-makrûn-ı hüsrevânem olmağla işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki mûmâileyhsin, zîr-i hükûmetinde olan ahâlî ve re'âyâyı himâyet ü sıyânet ile hıfz u hırâset-i memleketde bezl-i kudret ve tahsîl-i nîk-nâma sarf-ı miknet eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâil-i Cemâziye’l-Evvel 1147

[29a]

Bir sûreti, Baban sancağı mutasarrıfına vech-i meşrûh üzre yazıldı.

121

Diyarbekir mollasına ve Diyarbekir mütesellimi ve voyvoda Sem‘anzâde Hüseyin zîde mecdühûya hüküm ki;

Sâbıkā Diyarbekir vâlisi olup hâlâ Bağdâd vâlisi olan düstûr ( ) vezîrim İsmâîl Paşa edâmallâhü te‘âlâ iclâlehû zamânında Diyarbekir vâlilerine mahsûs olan hâslarını kurâlarından hâsıl ve vezîr-i müşârunileyhin tarafına âid olan mahsûlâtı her ne ise ol tarafda olan âdemleri ma‘rifetiyle cem‘ ve der-anbar ve vakt ü zamânıyla tarafından taleb olundukda kelek sefîneleri bağlanup iktizâ iden kelek ücretleri tarafından verilmek üzre kelek sefîneleriyle tarafına gönderilmek üzre emr-i şerîfim ricâ eylediği ecilden siz ki mûmâileyhimâsız, vezîr-i müşârunileyhin zamânında eyâlet-i mezbûre hâsları kurâlarından tarafına âid olan mahsûlâtı âdemleri mezkûrlar ma‘rifeti ve sizin ma‘rifetiniz ile cem‘ ve der-anbar ve hıfzolunup vakt ü zamânıyla vezîr-i müşârunileyh tarafından taleb olundukda iktizâ iden kelek sefînelerinin ücretleri tarafından verilmek üzre kelek sefînesi bağlanmak ve şimdiki hâlde hıfz u hırâsetde ihtimâm olunmak bâbında fermân yazılmışdır.

Fî evâil-i Cemâziye’l-Evvel 1147

122

Diyarbekir mollasına ve mütesellimi ve voyvodası olan Sem‘anzâde Hüseyin zîde mecdühûya hüküm ki;

Hâlâ Bağdâd vâlisi düstûr ( ) vezîrim İsmâîl Paşa edâmallâhü te‘âlâ iclâlehû Ordû-yı Hümâyûnuma arzuhâl gönderüp bundan akdem seksonculuk hıdmetinde olan Abdi zîde kadruhû, sen ki mûmâileyhsin, vezîr-i müşârunileyhin mütesellimi olduğun hasebiyle senin yanında vezîr-i müşârunileyhin emri ile ba‘zı hıdmetde bulunmak üzre kalmışidi. Bu def‘a ma‘iyetine taleb oldukda ba‘zı a‘zâr ibrâzıyla gelmekde ta‘allül ve mezbûrun kemâl-i lüzûmu olmağla bi-eyyi hâl gelüp hıdmetde bulunmak üzre emr-i şerîfim ricâ eylediği ecilden imdi siz ki mûmâileyhimâsız, işbu emr-i şerîfim size vâsıl olduğu sâ‘at mezbûr Abdi’nin yanına kifâyet mikdârı âdemler ta‘yîn ve ale’l-acele vezîr-i müşârunileyh Ordû-yı Hümâyûndan nehzat ü hareket itmezden mukaddem tarafına irsâl ve îsâl eylemekde ziyâde ihtimâm ve dikkat eyleyesiz.

Şöyle ki, tesâmuh veyahud îrâd-ı a‘zâr ile imrâr-ı vakt idecek olursanız bir dürlü özr ve cevâbınıza havâle-i sem‘-i kabûl olunmayacağını muhakkak bilüp hilâf-ı emr-i şerîf vaz‘ u hareketden be-gāyet ihtirâz ve ictinâb eylemeniz bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâsıt-ı Cemâziye’l-Evvel 1147

123

Cezîre hâkimine ve Mardin ve Nusaybin voyvodalarına kıdvetü’l-aşâir ve’l-kabâ’il Muhammed Zeyâb ve Zâhir Zeyâb zîde aşîratühümâya hüküm ki;

Hâlâ Ordû-yı Hümâyûn-ı nusret-makrûnumda müctemi‘ olan tavâif-i askeriyeden ba‘zıları bilâ-mûcib firâr ve ihtilâl-i nizâm-ı asâkire bâ‘is olmalarıyla ol makūlelerin ahz ve habsleri fermânım olmağın işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi siz ki mûmâileyhimsiz, taht-ı hükûmetinizde olan memerr ve ma‘berlere âdemler ta‘yîn ve yedlerinde senedleri olmayup firârî olanları alâ-eyyi-hâl ahz ve habs ve Ordû-yı Hümâyûnuma i‘lâm eyleyüp fî-mâ-ba‘d yedinde senedi olmayanlardan bir ferdin mürûr u ubûruna bir vechile rızâ ve cevâz göstermeyüp işbu emr-i şerîfimin tenfîz ve icrâsına ziyâde ihtimâm ve dikkat ve hilâfından **[29b]** tavakkī ve mücânebet eylemeniz bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâsıt-ı Cemâziye’l- Evvel 1147

124

Ber-vech-i mâlikâne Malatya sancağı mutasarrıfı Uğurluzâde Süleyman dâme ikbâlühûya hüküm ki;

Hâlâ Ordû-yı Hümâyûn-ı nusret-makrûnumda müctemi‘ olan asâkirden mîrî levendâtdan Cihanbeğli cemâ‘atinden Bilâl oğlu Ali bölükbaşı ve Kürdoğlu Mehmed bölükbaşı ve Mahdun oğlu Mûsâ bölükbaşı seksan mikdârı süvârî neferât ile Ordû-yı Hümâyûnumdan bilâ-mûcib firâr idüp ihtilâl-i nizâm-ı asâkire bâ‘is ve hıyânetleri ve bâgī oldukları zâhir olmağla mezbûrların ahz ve tertîb-i cezâları fermânım olmağın işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki mîr-mîrân-ı mûmâileyhsin, ol tarafda olan memerr ve ma‘berlere âdemler ta‘yîn ve firârî-i mezbûrları alâ-eyyi-hâl ahz ve ele getürüp itâ‘at-i fermân-ı âlî itmedikleriyçün ibreten li’s-sâ’irîn şer‘an lâzım gelen cezâların tertîb ve Ordû-yı Hümâyûnuma i‘lâm eyleyesin. Mezbûrlar bir tarîk ile halâs olmak ihtimâli olur ise bir vechile cevâba kādir olamayacağını muhakkak bilüp ana göre bu bâbda mezîd-i basîret ve ihtimâm

üzre hareket ve hilâfından tavakkī ve mücânebet eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur.

Fî evâsıt-ı Cemâziye'l-Evvel 1147

125

Hâlâ Basra vâlisi Vezîr Mehmed Paşa'ya hüküm ki;

Sen ki vezîr-i müşârunileyhsin, senin bir gün akdem ve bir sâ'at mukaddem mansıbın olan Basra'ya varup muhâfazasına kıyâm eylemen mühim ve muktazî olmakla işbu emr-i şerîfim sana ( ) ile vâsıl olduğu sâ'at mükemmel kapun halkı ve müstevfâ âdemlerinle ucâleten bir gün evvel Bağdâd'dan nehzat ü hareket ve seyr-i serî' ile mansıbın olan Basra'ya bir ân evvel vusûle mübâderet eyleyüp hıfz u hırâset-i memleket ve himâyet ü sıyânet-i ra'iyyetde bezl-i kudret ve sarf-ı miknet eylemen bâbında fermân-ı âlî-şân sâdır olmuşdur.

Fî evâhir-i Cemâziye'l-Evvel 1147

126

Bağdâd vâlisi Vezîr İsmâîl Paşa'ya hüküm ki;

Kānûn-ı kadîm-i Osmânî ve de'b-i müstedîm-i cihâniyânî üzre memâlik-i fasîhatü'l-mesâlik yed-i şâhânemde vâki' eyâlât ve elviyeye mutasarrıf olan vüzerâ-yı izâm ve mîr-mîrân-ı kirâm gerden-i ihtimâmlarına ta'lîk kılınan eyâlet ve livânın hükûmetine meşgûl olup âhar eyâlet ve elviyenin bilâ emr-i şerîf hükûmet ve umûruna müdâhale itmeyüp bu nizâm ahsen ve üslûb-ı müstahsene ale'd-devâm mürâ'ât olunur iken bu yakîn zamanlarda vülâtdan ba'zıları bilâ-emr-i şerîf civârında olan eyâletin ahâlî ve re'âyâsına dest-i ta'addîyi dırâz ve sâir umûr ve husûsuna dahi fuzûlî müdâhale itmeleriyle memleketin kadîm nizâm ve intizâmı halel-pezîr ve vülât dahi bu tarîk ile birbirlerin tekdîr ve vâki' olan hıdemât-ı aliyyemin adem-i ru'yet ve temşiyetine bâ'is bir hâlet olmadığı sem'-i hümâyûnuma mülhak olup bu emr-i müstenkirin **[30a]** def' u izâlesiyle kemâ-fi'l-evvel kānûn-ı kadîme mürâ'ât olunmak aksâ-yı murâd-ı hümâyûnum olmağla işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki vezîr-i müşârunileyhsin, kānûn-ı kadîme her hâlde ri'âyet iderek havza-i hükûmetinde olan re'âyâ ve berâyânın zabt u rabtına ve sâir umûr ve husûsun ru'yet ve temşiyetine bezl-i mechûd ve sa'y-i nâ-ma'dûd eyleyüp bilâ-emr-i şerîf âhar eyâletin ahâlî ve re'âyâ ve umûr ve husûsuna ta'arruz ve tecâvüzden keff-i yed ve âharı dahi mutasarrıf olduğun eyâletin umûruna bilâ-emr-i şerîf müdâhale ve ta'arruzdan men' ve ….etmekde ihtimâm ve dikkat dehr-i hâlde istihsâl-i rızâ-yı hümâyûnuma mübâderet eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâhir-i Cemâziye'l-Evvel 1147

Bir sûreti, Basra vâlisi Vezîr Mehmed Paşa'ya yazılmışdır.

Bir sûreti, Diyarbekir vâlisine vech-i meşrûh üzre yazılmışdır.

Bir sûreti Musul vâlisine vech-i meşrûh üzre yazılmışdır.

Bir sûreti, Şehrizor vâlisi Vezîr Selîm Paşa'ya yazılmışdır.

127

Şehrizor eyâletinde vâki‘ elviye begleri dâme izzühüme hüküm ki;

Memâlik-i fasîhatü'l-mesâlik yed-i şâhânemde olan eyâletlerde vâki‘ livâlara mutasarrıf olan gerek mîr-mîrân ve gerek mîr-livâ kadîmden berü memlekete ve emârete dâir iktizâ eden umûr ve husûsların vâlî-i vilâyete arz ve mürâca‘at ve re'y-i rezîni üzre amel ve hareket ede gelüp kānûn-ı kadîm-i Osmânî ve de'b-i müstedîm-i cihân-bânî bu vechile cârî ve herkes rusûm-ı merkūm üzre hareket ve hilâfına bir ferd cesâret edegeldiği yoğiken ahd-i karîbde Şehrizor eyâletinde olan elviye begleri hilâf-ı emr-i şerîf ve mugāyir-i rızâ-yı hümâyûn âhar vâlilere istinâd ile kendü vâlilerine muhâlefet ve emrine adem-i mutâbakat ile kadîmden berü bünyâdında olan ittifâk ve ittihâd, teşettüt ve teferruk ve bu takrîb ile nizâm ve intizâm-ı memleket pezîrây-halel ve vâki‘ olan hıdemât-ı hümâyûnum te'hîr ve mu‘attal [o]lmağa mü'eddî olmağla keyfiyet zuhûru sem‘-i hümâyûnuma lâhık olmağla bu harekât-ı mûcibetü'l-ihtirâmın kānûn-ı kadîme her hâlde mürâ‘ât olunmak aksâ-yı murâd-ı hümâyûnum olmağın iş bu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur. İmdi siz ki mûmâileyhsiz, farîza-i zimmetiniz olan emr-i cihân-mutâ‘ım kemâl-i inkıyâd ve itâ‘at ve kānûn-ı kadîm ve âdet-i müstedîm üzre fî-mâ-ba‘d memleket ve emârete dâir iktizâ eden umûr ve husûslarınızı vâlî-i vilâyet olan Şehrizor mutasarrıflarına arz ve mürâca‘at ve dâimâ ittifâk ve ittihâd ile re'y-i rezîni üzre amel ve hareket idüp zinhar âhar vâliye **[30b]** mürâca‘at ile ihtilâl-i nizâm-ı memlekete bâ‘is olur keyfiyetden ittikā ve mücânebet ve ale'd-devâm istihsâl-ı rızâ-yı hümâyûnuma mübâderet eylemeniz bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâhir-i Cemâziye'l-Evvel 1147

Bir sûreti, Musul eyâletinde İmâdiye sancağı mutasarrıfı Behram Paşa dâmet me‘âliyehûya yazılmışdır.

Bir sûreti, Diyarbekir eyâletinde Cezîre hâkimi Mansûr zîde ulüvvühûya vech-i meşrûh üzre yazılmışdır.

128

Ber-vech-i arpalık Amasya sancağına mutasarrıf olan Ömer dâme ikbâlühûya hüküm ki;

Kerkük kal‘ası muhâfazası şartıyla hâlâ Şehrizor eyâleti, sâbıkā Amasya sancağı mutasarrıfı düstûr ( ) vezîrim Selîm Paşa edâmallâhü te‘âlâ iclâlehûya inâyet ve ihsânım olup vezîr-i müşârunileyh karîben muhâfaza-i merkūmeye gelmek üzre olup senin ol tarafda meks ü ikāmetini mûcib hâlet olmamağla işbu emr-i şerîfim sana vâsıl oldukda umûmen kapun halkı ve âdemlerinle kalkup gelüp Ordû-yı Hümâyûnuma mülhak ve mülâkī olman fermânım olmağın işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki mîr-mîrân-ı mûmâileyhsin, vech-i meşrûh üzre amel ve hareket ve hilâfından be-gāyet tavakkī ve mücânebet eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâhir-i Cemâziye’l-Evvel 1147

129

Rakka vâlisi olup Kerkük muhâfazasında olan Vezîr Ahmed Paşa’ya hüküm ki;

Sâbıkā Amasya sancağı mutasarrıfı olan düstûr ( ) vezîrim Selîm Paşa edâmallâhü te‘âlâ iclâlehûya Kerkük kal‘ası muhafazası şartıyla Şehrizor eyâleti inâyet ve ihsânım olup karîben muhâfaza-i merkūmeye gelüp kıyâm itmek üzre olmağla vezîr-i müşârunileyh muhâfaza-i merkūmeye gelince sen kal‘a-i merkūmenin hıfz u hırâsetinde bezl-i kudret ve inşâallâhü te‘âlâ vezîr-i müşârunileyh vardıkda sen umûmem kapun halkı ve âdemlerinle kalkup gelüp Ordû-yı Hümâyûnuma mülhak ve mülâkī olman fermânım olmağın işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki vezîr-i müşârunileyhsin, vech-i meşrûh üzre amel ve hareket ve vezîr-i müşârunileyh kal‘a-i merkūmeye geldikde sen umûmen kapun halkı ve âdemlerinle kalkup bir gün evvel Ordû-yı Hümâyûnuma luhûka mübâderet eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâhir-i Cemâziye’l-Evvel 1147

130

Musul vâlisi Vezir Hüseyin Paşa’ya hüküm ki;

Hâlâ Cezîre hâkimi olan emîru’l-ümerâi’l-kirâm Mansûr dâme ikbâlühûya berâ-yı iktizâ on iki aded top ve defter mûcebince mühimmât-ı cebehâne ve tophâne Musul kal‘asına

nakl ü îsâl eylemek üzre teslîm olunup lâkin zikrolunan toplar ve mühimmât-ı cebehâne ve tophâneyi bir ân akdem Musul'a nakli ehemm-i mehâmmdan olmağla işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki vezîr-i müşârunileyhsin, zikrolunan on iki aded toplar ve mühimmât-ı cebehâne ve tophâneyi defter mûcebince ma‘rifetin ve hâkim-i mûmâileyh ma‘rifetiyle bir gün evvel Musul'a nakl ve mühimmât-ı cebehâneyi Musul cebehânesinde ve topları bir münâsib mahalde hıfzidüp hâkim-i mûmâileyhin yedine sened vermen bâbında fermân-ı âlî-şân yazılmışdır.

Fî evâsıt-ı Cemâziye’l-Âhir 1147

[31a]

131

Sâbıkā Hüdâvendigâr sancağı mutasarrıfı Ömer dâme ikbâlühûya hüküm ki;

Hâlâ Ordû-yı Hümâyûn-ı nusret-makrûnumda müctemi‘ olan tevâif-i askeriyeden bir mikdâr asker-i zafer-medâr Revan ve ol havâlîye gönderilmek muktazâ-i vakt ü hâlden olmağla sen umûr-ı dîn ve kâr-azmûde olup her vechile yarar ve emekdâr olduğundan ta‘yîn olunan mîr-mîrân-ı kirâm ve sâir asâkir-i nusret-irtisâm üzerlerine sen başbuğ olman fermânım olmağın imdi sen ki mîr-mîrân-ı mûmâileyhsin, avn-i Bârî’ye istinâd ile me’mûr olan mîr-mîrân ve sâir tavâif-i askeriye ile nehzat ü hareket ve savb-ı me’mûra azîmet eyleyüp me’mûr ma‘iyyetin olan olan mîr-mîrân ve sâir tavâif-i askeriye zâbitânı ile dâimâ ittifâk ve ittihâd ve her hâlde müşâvere ve gönül birliği ile iktizâ eden hıdemât-ı aliyyemde asâkir-i mansûremi i‘mâl ve istihdâm itmekde sa‘y ve cehd-i mâ-lâ-kelâm eyleyesin. Ve siz ki paşa-yı mûmâileyhin ma‘iyyetine me’mûr mîr-mîrân ve sâir tavâif-i askeriye zâbitlerisiz, bu bâbda her biriniz kemâl-i ittifâk ve yek-cihet ile başbuğ olan paşa-yı mûmâileyhin re’yi üzre amel ve hareket ve izhâr-ı gayret ve hamiyyet iderek dîn-i mübîn ve Devlet-i Aliyye’me lâyık hıdemât-ı pesendîde ve âsâr-ı hamîde vücûda getirmeğe sarf-ı tâb ü tâkat eyleyesiz. Amma esnâ-i râhda asâkiri kemâl-i zabt u rabt ile re‘âyâ ve berâyâya ve bir ferde zulm u ta‘addî itmekden cümleniz ihtirâz ve ictinâb eylemeniz bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâil-i Cemâziye’l-Âhir 1147

132

Musul vâlisi Vezir Hüseyin Paşa’ya hüküm ki;

Hâlâ Musul kal‘ası muhâfazasında olan Mısır askeri, edâ-yı hıdmet-i mâ-lezime idüp avd ü insırâflarına izn-i hümâyûnum erzânî kılınmak bâbında istid‘â-yı inâyet itmeleriyle sen ki vezîr-i müşârunileyhsin, inşâallâhü te‘âlâ Ordû-yı Hümâyûnum Musul sahrâsından nehzat ü hareket itdik[den] sonra tamâm otuz gün mürûr etdikde mezbûrların vilâyetlerine gitmelerine izn ve ruhsat verilmek bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâil-i Cemâziye’l-Âhir 1147

133

Es-Sa‘îd voyvodası Hacı Receb zîde kadruhûya hüküm ki;

Musul sahrâsında Ordû-yı zafer-makrûnumda müctemi‘ olan asâkir-i nusret-me’serim Cemâziye’l-Uhrâda nehzat ü hareket ve Cezîre üzerinden Revan ve ol havâlîye azîmet itmeleriyle Cezîre toprağında olan savbü’l-mürûr yolları Cezîre hâkimi Mansûr zîde ulüvvühû bi’n-nefs kendüsü kalkup istîcâr ve ahcârını kırmağla tathîr itmek üzre emr-i şerîfimle me’mûr ve Es-Sa‘îd toprağında olan yolları dahi sen tathîr eylemen fermânım olmağın işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki mûmâileyhsin, asâkir-i mansûrem karîben ol tarafa vusûlünü yakînen ma‘lûm idinüp Es-Sa‘îd toprağında Ferahan’dan Es-Sa‘îd’e varınca Akabe ve sâir yolları gereği gibi tathîr etdirüp âsân vechile asâkir-i İslâm mürûr ve böyle vaktde bu hıdmet-i celîlede bulunmağla sa‘yin mebrûr ve meşkûr olmağa bezl-i makdûr ve hilâfından be-gāyet tavakkī ve mücânebet eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâil-i Cemâziye’l-Âhir 1147

[31b]

134

Ber-vech-i ocaklık Baban sancağı begi Ahmed dâme izzühûye hüküm ki;

Merâsim-i şerî‘at-i garrâyı ânen-fe-ânen icrâya ihtimâm ve dikkat ve levâzım-ı i‘tikādât-ı hâkkayı bezl-i miknet ile hudûd-ı İslâmı muhâfaza ve sıyânet ve düşmen-i dîn ve mezheb üzerlerine farîza-i gazâ ve cihâdı ikāmet iderken hilâfetüllâhi kübrâya mazhar olan devlet-i ebed-müddetime sıdk-ı niyet ve safâ-yı taviyyet ile hıdmet edenler, her hâlde tahsîl-i şân ve hayr ile mezkûr elsine-i cihâniyân ve o misillülerin a‘kābları ilâ inkırâzı’z-zamân müşârun bi’l-benân ola gelüp sen ki mîr-i mûmâileyhsin, ecdâd-ı izâm-ı âlî-nijâdım, enârallâhü te‘âlâ berâhinühümün ezmân-ı meymenet-neş’etlerinden bu evân-ı nusret-iktirâna gelince, Devlet-i Aliyye-i ebediyyü’l-istimrârımın vâki‘ olan hıdemât-ı aliyyesinde senin dahi ecdâd-ı şecâ‘at-i‘tiyâd ve hânedân-ı sadâkat-nihâdın nîce nîce mesâ‘î-i mebrûre ve me’ser-i

meşkûre vücûda getirmeğe bezl-i nakdine gayret ve tekmîl-i nâmûs-ı saltanat-ı uzmâya sarf-ı levâzıma sıdk u istikāmet ede geldiklerinden mâ-adâ bâ-husûs sen dahi âbâ' ve ecdâdının isrlerine iktifâ ile evâmir-i aliyyem mûceblerince vârid olan husûsların icrâ ve temşiyetine ve sâir uhde-i gayretine ihâle kılınan hâlâtın edâ ve te'diyesinde izhâr-ı gayret ile Devlet-i Aliyye'me hıdmet ve ale'l-husûs Şehrizor vâlisi düstûr ( ) vezîrim Selîm Paşa edâmallâhü te'âlâ iclâlehû tarafından vârid ve sâdır olan umûrun tekmîl ve tetmîmine bezl-i tâb ü tâkat ve her hâlde re'y-i rezîn-i isâbet-karîni üzre amel ve hareket eylemen senden melhûz-ı hümâyûnum olmağla işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki mîr-i mûmâileyhsin, bundan böyle dîn-i mübîn ve devlet-i ebed-karînimin uğurunda sıdk-ı niyet ve safâ-yı taviyyet gayûrâne ve bahâdırâne hıdmete muvaffak oldukça teşrîfât-ı mülûkânem ile nişânın terfî' olunduğu ma'lûmun oldukda taht-ı hükûmetinde olan kul beğleri ağalar ve sâir rü'esâ ile bi'l-ittifâk hareket iderek müttefikāne durup Şehrizor vâlisi vezîr-i müşârunileyh tarafından size ne gûne haber vârid olur ise evâmir ve buyuruldusu mûcebince vâki' olan hıdemât-ı hümâyûnumun edâ ve itmâmına mübâderet ve rızâ-yı hümâyûnuma muvâfık harekât-ı razıyye izhâr-ı müsâra'at ile da'avât-ı şâhânem istihsâline sarf-ı sa'y u kudret eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâil-i Cemâziye'l-Âhir 1147

Bir sûreti, Köysancağı beği Koca dâme izzühûye yazılmışdır.

Bir sûreti, İmâdiye sancağı ve İmâdiye hâkimi Behram Paşa'ya yazılmışdır.

Bir sûreti, Derne begi Cani dâme izzühûya Bağdâd vâlisi re'yi üzre hareket eylemesiyçün yazılmışdır.

135

Gılmânân-ı Amid ağası İbrâhim zîde mecdühûya hüküm ki;

Hâlâ Ordû-yı Hümâyûnumda müctemi' olan asâkir-i mansûrem Musul'dan nehzat ü hareket ve Cezîre'yi tecâvüz ve dağ yolundan Bitlis taraflarına gidilmek musammem iken eyyâm-ı şitâ bi-emrillâhi te'âlâ kesret üzre olduğundan bârân vukū'ı sebebi ile ol tarafdan bir vechile mümkin olmamağla Mardin yolundan Beşîrî ve Savur üstünden gidilmek cümle ittifâkıyla enseb ve evlâ ve muktazâ-yı vakt ü hâle göre senin bir ân evvel gelüp Ordû-yı Hümâyûnumda ba'zı hıdemât-ı aliyyemde bulunman lâzım gelmekle işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki mûmâileyhsin, sebük-bâr bir iki âdeminle ale'l-acele kalkup Ordû-yı Hümâyûnuma bir sâ'at akdem mülhak ve mülâkī olmağla bezl-i tâb ü tâkat ve hilâfından mücânebet eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fi evâsıt-ı Cemâziye'l-Âhir 1147

[32a]

136

Ber-vech-i ocaklık Eğil sancağına mutasarrıf olan Hüseyin dâme ikbâlühûya hüküm ki;

Sen ki mîr-mîrân-n mûmâileyhsin, muktazâ-yı vakt ü hâle göre senin varup Kars'da ikāmet ve Diyarbekir vâlisi düstûr ( ) vezîrim Mustafa Paşa edâmallâhü te'âlâ iclâlehûnun re'y-i rezîn-i isâbet-karîni üzre amel ve hareket eylemen fermânım olmağla işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki mîr-mîrân-ı mûmâileyhsin, kapun halkı ile varup Kars'da ikāmet ve vezîr-i müşârunileyh seni her ne hıdmete ta'yîn ider ise emrine mutâba'at ve re'y-i rezîni üzre amel ve harekete mübâderet eyleyüp hilâf-ı emr-i şerîf vaz' u hareketden be-gāyet tavakkī ve mücânebet eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâil-i Receb 1147

137

Sâbıkā Hüdâvendigâr sancağı mutasarrıfı olup hâlâ Bâyezid tarafına naklolunan tavâif-i asâkire başbuğ olan Ömer dâme ikbâlühûya ve zâbitler zîde kadruhuma hüküm ki;

Muktazâ-yı vakt ü hâle göre asâkir-i mansûre ile varup Bâyezid sancağında meks ü ikāmetiniz fermânım olmağın işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki mîr-mîrân-ı mûmâileyhsin, asâkir-i mansûre ile her ne mahalde bulunursanız varup Bâyezid sancağında ikāmet ve iktizâ eden ta'yînâtlarınızı ordu nüzûlü emîni tarafından vekîl ta'yîn olunan kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân Anadolu'nun çavuşlar kethüdâsı Arslanlızâde Mehmed zîde kadruhû yerinden ahz u kabz eyleyüp hilâf-ı emr-i şerîf ve mugāyir-i rızâ-yı hümâyûn re'âyâ ve berâyâya ve bir ferde zulm ü ta'addî ve tevâvüzden be-gāyet ihtirâz ve ictinâb eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâil-i Receb 1147

138

Hâlâ Revan vâlisi ve muhâfızı Vezîr Hüseyin Paşa'ya ve Revan monlasına ve Revan defterdârı Mehmed zîde mecdühûya hüküm ki;

Sâbıkā Revan vâlisi Vezîr Ali Paşa fevt olup mîrî ile olan hesâb ve kitâbı görülmek içün terekesinin hıfz u hırâseti lâ-büdd olmağla işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki vezîr-i müşârunileyhsin, vezîr-i müşârunileyhin nukūd ve emvâl her nesi var ise ma'rifet-i şer' ve defterdâr ma'rifetiyle me'men ve mahfûz mahalle vaz' ve mühürleyüp kemâl-i ihtimâm ve dikkat ile hıfz u hırâset ve bir hılâlinin zâyi' ve telef olmasından be-gāyet tavakkī ve mücânebet ve ale'l-acele der-i devlet-medârıma arz u i'lâma mübâderet eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâil-i Receb 1147

139

Revan muhâfızı Vezîr Hüseyin Paşa'ya hüküm ki;

Sedd-i medîd-i İslâmiyeden olan Revan kal'asının muhâfaza ve muhâsarasası hıdmeti ehemm-i mehâmm-ı Devlet-i Aliyye ve elzem ve levâzım-ı saltanat-ı seniyyemden olmağla işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki vezîr-i müşârunileyhsin, inşâallâhü te'âlâ Ordû-yı Hümâyûnumla asâkir-i mansûrem an-karîb ol tarafa varmak üzre olmağla sen hemân dilîrâne ve âkilâne hareket ve kal'a-i mezbûre muhâfazasına ziyâde ihtimâm ve dikkat ve vâki' olan umûr ve husûsun ru'yet ve temşiyetinde sarf-ı tâb ü tâkat ve ale'l-husûs düşmen-i bed-âyin tarafına ale'd-devâm havâle-i çeşm ü gûş ve her ahvâlinden haberdâr ve Ordû-yı Hümâyûnum tarafına ihbârdan hâlî olmaman bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâil-i Receb 1147

[32b]

140

Anadolu eyâletinde vâki' elviye alaybegileri zîde kadruhüme hüküm ki;

Siz ki mûmâileyhimsiz, sancaklarınızın umûmen zu'amâ ve erbâb-ı tımârı ile bulunduğunuz mahalden kalkup varup Bâyezid sancağında meks ü ikāmetiniz fermânım olmağın işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi siz ki mûmâileyhsiz, sancaklarınızın umûmen zu'amâ ve erbâb-ı tımârıyla varup Bâyezid sancağında Bâyezid sancağı mutasarrıfı emîru'l-ümerâ'i'l-kirâm Mahmûd Paşa dâme ikbâlühû ma'rifetiyle münâsib olan nevâhî ve kurâda ikāmet ve iktizâ eden zahîrenizi narh-ı

cârî üzre füruht edenlerden alup re‘âyâ ve berâyâya ve bir ferde zulm ü ta‘addî ve tecâvüzden ve hilâf-ı emr-i şerîf vaz‘ u hareketden be-gāyet tavakkī ve mücânebet eylemeniz bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâil-i Receb 1147

Bir sûreti, Karaman eyâletinde vâki‘ elviye alaybegilerine hüküm ki.

Bir sûreti, Rakka eyâletinde vâki‘ elviye alaybegilerine yazılmışdır.

Bir sûreti, Adana eyâletinde vâki‘ elviye alaybegilerine.

Bir sûreti Maraş eyâletinde vâki‘ elviye alaybegilerine yazılmışdır.

141

Ber-vech-i ocaklık Bâyezid sancağı mutasarrıfı Mahmûd Paşa dâme ikbâlühûya hüküm ki;

Sen ki mîr-mîrân-ı mûmâileyhsin, Kars’da bulunduğun hasebiyle kalkup Bâyezid’e gidüp muhâfaza-i memlekete ihtimâm eylemen bâbında bundan akdem emr-i şerîfim sâdır olmuşidi. El-hâletü hâzihî senin Kars’da bulunman lâzıme-i hâl ve muktazâ-i ahvâlden olmağla işbu emr-i şerîfim ( ) ile sana her ne mahalde vâsıl olduğu sâ‘at Bâyezid’e gitmiş dahi bulunur isen aslâ tevakkuf ve ârâm itmeyüp ale’l-acele avdet ve gelüp Kars’da ikāmet ve inşâallâhü te‘âlâ karîben Ordû-yı Hümâyûnumun varmasına muntazır olup hilâf-ı emr-i şerîf vaz‘ u hareketden be-gāyet mücânebet eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâhir-i Cemâziye’l-âhir 1147

142

Ber-vech-i ocaklık Hakkâri hâkimi İbrâhim zîde ulüvvühûya hüküm ki;

İnşâallâhü’l-meliki’l-müte‘âl, bu sâl-i nusret-fâl-i zafer-iştimâlde düşmen-i dîn-i mübîn olan a‘câm-ı li‘âm-ı ebed-hâsirînin avn ve merd-i kahhâr-ı zi’l-celâl ile kahr u tedmîrleriyçün Anadolu vâlisi olup şark cânibinde serasker-i zaferzâde-i nusret-rehberim olan düstûr ( ) Köprülüzâde vezîrim Abdullah Paşa edâmallâhü te‘âlâ iclâlehûnun ma‘iyyetine asâkir-i vâfirenin cem‘ ve ihtişâdı muktazâ-yı vakt ü hâlden olduğundan hâlâ Van vâlisi düstûr ( ) vezîrim Timur Mehmed Paşa edâmallâhü te‘âlâ iclâlehû eyâlet-i Van’ın umûmen zu‘amâ ve erbâb-ı tımârları alaybeğileriyle serasker-i müşârunileyhin ma‘iyyetinde bulunmak üzre hatt-ı hümâyûn-ı şevket-ma‘ûnumla mu‘anven emr-i şerîf-i âlî-şân şeref-sudûr ve

tedârik-i kaviyye ile şimdiden hâzır u âmâde olunmak fermânım olmağın işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki mûmâileyhsin, zâtında **[33a]** merkûz olan gayret-i dîniye ve hamiyet-i İslâmiye muktazâsınca şimdiden kavî tedârik ve kapun halkı âdemlerin ve aşâir ve kabâilin ricâlinden darb ü harbe kādir müsellah bahâdır ve müstevfâ askerini tertîb ve techîz ve hâzır u âmâde eyleyüp Van vâlisi vezîr-i müşârunileyh tarafından sana her ne vakt haber varır ise bir ân tevakkuf itmeyüp ma‘iyyetiyle Ordû-yı Hümâyûnuma mülhak ve mülâkī olmağa sa‘y-ı tâm ve cehd-i mâ-lâ-kelâm ve mugāyir-i rızâ-yı hümâyûn vaz‘ u hareketden tavakkī ve mücânebet eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâsıt-ı Receb 1147

Bir sûreti, Bitlis hâkimi Süleyman zîde ulüvvühûya,

Bir sûreti, ber-vech-i ocaklık Mahmûdî hâkimi Zeynel Paşa’ya,

Bir sûreti, Van’ın Fârisan-ı yemîn ve yesâr ve çavuşâna,

Bir sûreti, Van’ın elviye alaybegilerine ve umûmen zu‘amâ ve erbâb-ı tımârına.

143

Kars beglerbegisi Mehmed Paşa dâmet me‘âliyehûya hüküm ki;

Sen ki mîr-mîrân-ı mûmâileyhsin, bundan akdem Tiflis kal‘asına gidecek mühimmât ve hazîneyi ma‘iyetine ta‘yîn olunan asker ile alup Tiflis kal‘asına nakl ü îsâl itmek üzre azîmet etmişiken Gence kal‘ası mahsûr olduğundan Kızılbaş-ı bed-ma‘âş askerinden bir mikdâr asker Tiflis havâlîsine geldikleri istimâ‘ ve esnâ-yı râhda Ahılkelek nâm mahalde meks ü ikāmet üzre olduğunuz ihbâr ve hâlâ Anadolu vâlisi olup şark cânibinde serasker-i hamiyet-perverim olan düstûr ( ) Köprülüzâde vezîrim Abdullah Paşa edâmallâhü te‘âlâ iclâlehû Ordû-yı Hümâyûn-ı nusret-makrûnumda müctemi‘ olan asâkir-i zafer-me’serim ile Musul'dan nehzat ve Bitlis üzerinden şehr-i Recebü’l-müraccebin yirminci günü Bâyezid’e vusûl ve Revan ve Gence ve Tiflis kal‘alarına iktizâ eden asâkir ve mühimmât ve zehâir her ne ise lüzûmu mertebeyi peyderpey gönderüp emirlerine takviyet içün evvel emirde Kars’a varması cümle ittifâkıyla enseb ve tekmîl uhdesiyle be-gāyet Kars’dan hareketi evlâ görülmekle inşâallâhü te‘âlâ Bâyezid’den beş altı güne dek Kars’a varması muhakkak olmağın işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki mîr-mîrân-ı mûmâileyhsin, her ne mahalde bulunur iseniz ol mahalde meks ü ikāmet ve ahvâl-i düşmenden haberdâr olarak mezîd-i basîret ve intibâh üzre hareket ve inşâallâhü te‘âlâ beş altı güne değ seraskerim müşârunileyh Kars’a vardıkda haber koşup

her ne yüzden fermân olunur ise mûcebiyle amel eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâhir-i Receb 1147

144

Erzurum vâlisi olup Kars'da ikāmet üzre olan Vezîr Ahmed Paşa ve Kars'da yeniçeri zâbitlerine ve Kars'ın gönüllüyân-ı yemîn ve yesâr zâbitlerine ve eyâlet-i Kars'ın elviye alaybeğilerine ve atîk ve cedîd serdengeçdi ağalarına ve a'yân-ı vilâyete hüküm ki;

Kızılbaş-ı bed-ma'âş hudûd-ı İslâmiyeye sû-i kasd ile Gence kal'asını muhâsara ve bir mikdâr asâkir-i menhûse **[33b]** Tiflis havâlîsine gelüp bundan akdem Tiflis'e naklolunacak mühimmât ve cebhâne Ahılkelek nâm mahalde kalmağla mesfûrlar ol tarafa sû-i kasd fikr-i fâsidinde oldukları ihbâr olunmağla hâlâ Anadolu vâlisi olup şark cânibinde serasker-i hamiyet-perverim olan düstûr ( ) Köprülüzâde vezîrim Abdullah Paşa edâmallâhü te'âlâ iclâlehû Ordû-yı Hümâyûnumla Bâyezid tarafında bulunmağla inşâallâhü te'âlâ Kars'a varup erişmesi muhakkak ve böyle vaktde bu gûne düşmen-i dîn zuhûrunda ehl-i İslâmdan olup hudûd-ı memâlik-i mahrûsemde mütemekkin darb ü harbe kādir olan âmme-i müslimîn üzre gazâ ve cihâd ve def'-i a'dâ-i bed-nihâd farz-ı ayn olmağla işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki vezîr-i müşârunileyh ve sâir mûmâileyhimsiz, bu bâbda gazve ve cihâd âmme-i müslimîn üzerine farz-ı ayn olduğu ma'lûmunuz oldukda askerî olan neferâtdan mâ-adâ darb ü harbe kādir emîr erlerini hâzır u âmâde ve seraskerim müşârunileyh vardığı sâ'at kalkup Ahılkelek nâm mahalde cebhâne ve mühimmâtı muhâfaza ve muhârese iderek Tiflis'e sâlimen nakl ü îsâline ve şerr ü mazarrat-ı a'dânın def' u ref'inde ihtimâm-ı tâm eylemelerin cümleye i'lân ve ifhâm eyleyesiz.

Şöyle ki, böyle vaktde hilâf-ı emr-i şerîf tesâmuh ve taksîriniz zâhir olur ise bilâ emân tertîb-i cezâ ile mücâzât olunacağınızı muhakkak bilüp ana göre bu bâbda ziyâde ihtimâm ve dikkat ve askerî ve gayr-ı askerî darb u harbe kādir olanları seraskerim müşârunileyh varmazdan mukaddem hâzır u âmâde eylemeniz bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâhir-i Receb 1147

Bir sûreti, Oltu sancağı mutasarrıfı Vezir İshak Paşazâde Ali Paşa dâmet me'âliyehûya hüküm ki.

145

Ber-vech-i ocaklık Bâyezid sancağına mutasarrıf olan Mahmûd Paşa dâmet me‘âliyehûya hüküm ki;

Sen öteden berü Devlet-i Aliyye-i ebediyyü’l-istimrârımın hayr-hâh ve sadâkat-şi‘ârı olmanla senden böyle vakt dîn-i mübîn ve Devlet-i Aliyye’me lâyık hıdemât-ı mebrûre ve me’ser-i meşkûre zuhûru me’mûl-i tab‘-ı safâ-makrûnum olduğundan mükemmel ve müstevfâ kapun halkı ve aşâir ve kabâilinden ricâl-i harb ü kıtâl ile taht-ı hükûmetinde olan begleri dahi müstevfâ asker ile başka başka evâmir-i şerîfemle me’mûr olmalarıyla cümlesini ma‘iyyetine istishâb ve ale’l-acele yerinden kalkup Yezdâbâd ve Nahcivan ve Ordubâd ve ol havâlîlerde geşt ü güzâr ve düşmen-i dîn-i mübîn ve sebbâb-ı sahâbe-i güzîn olan Kızılbaş-ı dalâlet-âyîn-i hazelân-karînin ol taraflardan şerr ü mazarratlarının def‘ u ref‘i bâbında ihtimâm-ı tâm eylemen fermânım olmağın işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki mîr-mîrân-ı mûmâileyhsin, zâtında olan gayret-i dîniyye ve hamiyet-i İslâmiye ve senden me’mûl-i hümâyûnum olduğu üzre kul beğlerini ma‘iyetine alup ale’l-acele yerinden nehzat ü hareket ve zikrolunan mahallere varup ikāmet ve şerr ü mazarrat-ı a‘dânın def‘ u ref‘inde ihtimâm-ı tâm ve sa‘y u cehd-i mâ-lâ-kelâm eyleyesin.

Şöyle ki, kul beğlerinden emrine muhâlefet ideri olur ise haklarında îcâb iden te’dîb ve gûş-mâllerin icrâ ve re‘âyâ ve berâyâdan tarafına ilticâ ve istîmân idenlerden emân verüp mâl ve cânına ta‘arruzdan ve hilâf-ı emr-i şerîf vaz‘ u hareketden ittikā ve mücânebet eylemen bâbında fermân-ı âlî-şân yazılmışdır.

Fî evâhir-i Receb 1147

[34a]

146

Malazgird sancağı begi İbrâhim dâme izzühûya hüküm ki;

Düşmen-i dîn-i mübîn ve sebbâb-ı ashâb-ı güzîn olan Kızılbaş-ı dalâlet-âyîn-i hazelât-karînin kahr u tedmîrleri aksâ-yı murâd-ı hümâyûnum olmağla hâlâ ber-vech-i ocaklık Bâyezid sancağı mutasarrıfı emîru’l-ümerâi’l-kirâm Mahmûd Paşa dâmet me‘âliyehû Yezdâbâd ve Nahcivan ve Ordubâd ve ol havâlîlerde geşt ü güzâr ve def‘-i mazarrat-ı a‘dâya sa‘y ü cehd-i bî-şümâr eylemesi içün emr-i şerîfimle me’mûr ve sen dahi müstevfâ âdemlerin ve aşâir ve kabâilin ricâlinden darb ü harbe kādir asker ile mûmâileyhin ma‘iyyeti ile hıdemât-ı aliyyemde bulunman fermânım olmağın işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki mîr-i mûmâileyhsin, cenk ü harbe kādir tâmmü'l-esliha askerinle mîr-mîrân-ı mûmâileyhin ma'iyyetine varup emrine kemâl-i itâ'at ve re'yi üzre amel ve hareket iderek dîn ü Devlet-i Aliyyeme lâyık hıdemât-ı mebrûre vücûda getirmeğe sarf-ı tâb ü tâkat eyleyesin.

Şöyle ki, hilâf-ı emr-i şerîf ve mugāyir-i rızâ-yı hümâyûn vaz' u hareketin zuhûr ider ise bilâ-emân cezân tertîb ile mücâzât olunacağını muhakkak bilüp ana göre mezîd-i basîret üzre hareket ve hilâfından be-gāyet tavakkī ve mücânebet eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâhir-i Receb 1147

Bir sûreti, Şelve sancağı begi Babahan dâme izzühûya yazılmışdır.

Bir sûreti, Diyadin sancağı begi Hâmid dâme izzühûya yazılmışdır.

Bir sûreti, Eleşgird sancağı begi Babahan dâme izzühûya yazılmışdır.

Bir sûreti, Ovacık sancağı begi dâme izzühûya yazılmışdır.

147

Rakka ve Birecik mütesellimlerine ve yeniçeri serdârlarına ve a'yân-ı vilâyete hüküm ki;

Şark seferine me'mûr Rumili eyâletinden on bir aded sancakların zu'amâ ve erbâb-ı tımârları aralarına ba'zı müfsid ve yaramaz ve eşkiyâ karışdığından cümlesini idlâl ve ifsâd ile alaybeğilerini ve sâir zâbitlerini bağlayup Ordû-yı Hümâyûnumdan firâr bed-nâmlığı irtikâb ve emr-i şerîfime adem-i itâ'at ile isyân ve tuğyân üzreler olup cümlesinin haklarından gelinmesi lâzım gelmekle işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi siz ki mûmâileyhimsiz, cenk ü harbe kādir müsellah âdemler ile Birecik ve Karakayık ve Paşa geçidlerini zabt ve firârî-i mezbûrlar varırlar ise bir vechile geçmelerine ruhsat ve cevâz göstermeyesiz. Eğer cenk ü harbe ta'addî iderler ise siz dahi cenk ü harb ile alâ-eyyi-hâl zecr ve tenkîllerine ziyâde ihtimâm ve dikkat ve hilâfından be-gāyet tavakkī ve mücânebet eylemeniz bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâsıt-ı Cemâziye'l-Âhir 1147

Bir sûreti, Malatya mutasarrıfına Kömürhanı geçidini zabt eylemek üzre yazılmışdır.

148

Kars beğlerbeğisi Mehmed Paşa'ya hüküm ki;

Tahmasb Kuluhan-ı haybet-nişân Şamahı şehrine istîlâ ve memâlik-i mahrûsem hudûduna dahi tecâvüz itmek ihtimâli olduğundan hâlâ Anadolu vâlisi olup şark cânibinde serasker-i hamiyyet-perverim olan düstûr ( ) Köprülüzâde vezîrim Abdullah Paşa edâmallâhü te‘âlâ iclâlehû Ordû-yı Hümâyûnumda ictimâ‘ ve ihtişâd iden ecnâd-ı vegā-i‘tiyâdımla Musul'dan nehzat **[34b]** nehzat ü hareket ve inşâallâhü te‘âlâ karîben ol taraflara varmak üzre olup ve muktazâ-yı vakt ü hâle göre Tiflis kal‘asının muhâfazasında ziyâde asâkire muhtâc olmağla müstevfâ kapun halkı ve cenk ü harbe kādir âdemlerin ve eyâlet-i Kars’ın zu‘amâ ve erbâb-ı tımârını dahi ma‘iyyetine alup Tiflis muhâfazasına bir ân akdem varup kıyâm eylemen fermânım olmağın işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki mîr-mîrân-ı mûmâileyhsin, kapun halkını tevfîr ve techîz ve teksîr ve eyâlet-i mezbûrenin zu‘amâ ve erbâb-ı tımârını ma‘iyyetine istishâb ve serasker-i müşârunileyh ol tarafa varmazdan mukaddem ale’l-acele nehzat ü hareket ve sür‘at ü şitâb ile varup Tiflis kal‘ası muhâfazasına kıyâm ve hıdemât-ı aliyyemde bulunmağa sa‘y ve ikdâm eyleyesin.

Şöyle ki, bu vakti sâir evkāta kıyâs ile vakt ü zamânıyla irişmeyecek olur iseniz bir vechile özr ve cevâbına havâle-i sem‘-i kabûl olunmayup mes’ûl ve mu‘âkab olacağını muhakkak bilüp ana göre bu bâbda tesâmuh ve tekâsülde ve beyhûde bahâne ile imrâr-ı vaktden be-gāyet ihtirâz ve ictibâb eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâhir-i Cemâziye’l-Âhir 1147

Bir sûreti, Kars eyâletinin elviye beglerine iktizâsına göre yazılmışdır.

Bir sûreti, Erzurum vâlisi Vezîr Ahmed Paşa’ya kethüdâsını müstevfâ asker ile ve Erzurum’dan küşâdesi fermân olunan yeniçeri serdengeçdi bayraklarını ma‘iyetine istishâb ve Gence muhâfazasına varup kıyâm eylemek üzre yazılmışdır.

149

Musul vâlisi Vezir Hüseyin Paşa’ya hüküm ki;

Hâlâ Musul kal‘ası muhâfazasında olan Mısır askeri edâ-yı hıdmet-i mâ-lezime idüp avd ü insırâflarına izn-i hümâyûnum erzânî kılınmak bâbında istid‘â-yı inâyet itmeleriyle sen ki vezîr-i müşârunileyhsin, inşâallâhü te‘âlâ Ordû-yı Hümâyûnum Musul sahrâsından nehzat ü hareket etdikden sonra temâm otuz gün mürûrunda mezbûrların vilâyetlerine gitmelerine izn ü ruhsat verilmek bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâhir-i Cemâziye’l-Âhir 1147

150

Ber-vech-i arpalık Amasya sancağına mutasarrıf Ömer dâme ikbâlühûya hüküm ki;

Sen ki mîr-mîrân-ı mûmâileyhsin, Kerkük'den Diyarbekr'e gelüp harçlığa zarûretden nâşî kapun halkını gereği gibi nizâmî olmadığın mektûbunla i'lâm itmenle kapun halkını techîz ve bir gün evvel Ordû-yı Hümâyûnuma mülâkī olman şartıyla karz olmak üzre Ordû-yı Hümâyûnum cihetine senden âdemine bin guruş teslîm ve tarafına irsâl olunmağın işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki mîr-mîrân-ı mûmâileyhsin, inşâallâhu te'âlâ meblağ-ı mezbûr bin guruş tarafına vâsıl olduğu sâ'at kapun halkını techîz ve tertîb ve bir gün evvel Ordû-yı Hümâyûn-ı nusret-makrûnuma mülâkī olmağa ihtimâm-ı tâm eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâhir-i Cemâziye'l-Âhir 1147

[35a]

151

Sâbıkā Hüdâvendigâr sancağı mutasarrıfı olup Kars ve ol havâlîye me'mûr asâkir-i mansûreme başbuğ olan Ömer dâme ikbâlühûya ve rü'esâ-yı asker zîde kadruhüme hüküm ki;

Siz ki mûmâileyhimsiz, bundan akdem Bâyezid sancağına varup ikāmet eylemeniz içün emr-i şerîfim isdâr ve irsâl olunmuşdu. El-hâletü hâzihî muktazâ-yı vakt ü hâle göre sizin hey'ât-i mecmû'anız ile varup Kars'da ikāmet eylemeniz fermânım olmağın işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi siz ki mûmâileyhsiz, her ne mahalde bulunursanız varup Kars'da ikāmet ve Erzurum vâlisi olup Kars'da ikāmet üzre olan düstûr ( ) vezîrim Ahmed Paşa edâmallâhü te'âlâ iclâlehûnün re'y-i rezîn-i isâbet-karîni üzre amel ve hareket ve hilâfından be-gāyet tavakkī ve mücânebet eylemeniz bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâhir-i Cemâziye'l-Âhir 1147

152

Ber-vech-i ocaklık Bâyezid sancağı mutasarrıfı Mahmûd Paşa'ya hüküm ki;

Sen ki mîr-mîrân-ı mûmâileyhsin, hâlâ Kars'da ikāmet üzre olduğun ve düşmen-i hazelân-karînin Bâyezid ve ol havâlîye sû-i kasd ihtimâli olduğun mektûbunla i'lâm eylemişsin. Fî nefsi'l-emr Bâyezid ve ol havâlîler muhâfızdan hâlî kalmak bir vechile

münâsib olmayup emr-i muhâfazasına ihtimâm olunmak ehemm-i mehâmmdan olmağla işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki mîr-mîrân-ı mûmâileyhsin, Kars'da bir ân tevakkuf itmeyüp sancağına tâbi‘ olan Kürdistan beğleriyle ucâleten nehzat ü hareket ve varup Bâyezid ve ol havâlîyi mezîd-i basîret üzre muhâfaza ve muhârese ve dâimâ düşmen tarafına havâle-i çeşm ü gûş iderek âkılâne ve gayûrâne hareket ve dîn-i mübîn ve Devlet-i Aliyye'me lâyık hıdemât-ı mebrûre vücûda getirmeğe bezl-i kudret ve sarf-ı miknet eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâhir-i Cemâziye'l-Âhir 1147

153

Ber-vech-i ocaklık Palu sancağı mutasarrıfı İbrâhim Paşa dâme ikbâlühûya hüküm ki;

Sen ki mîr-mîrân-ı mûmâileyhsin, mansıbına varup evvel bahârda mükemmel kapun halkı ve cenk ü harbe kādir aşâir ve kabâilin ricâliyle cümleden evvel gelüp Ordû-yı Hümâyûnuma mülhak ve mülâkī olman fermânım olmağın işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki mîr-mîrân-ı mûmâileyhsin, mansıbın olan Palu'ya varup ikāmet ve inşâallâhü te‘âlâ evvel bahâr-ı huceste-âsârda mükemmel kapun halkı ve aşâir ve kabâilinden ricâl-i harb ü kıtâl ile cümleden evvel Ordû-yı Hümâyûnuma gelüp mülhak ve mülâkī olmağa sarf-ı tâb ü tâkat eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâil-i Receb 1147

Bir sûreti, Eğil sancağı mutasarrıfı Hüseyin dâme ikbâlühûya vech-i meşrûh üzre yazılmışdır.

154

Revan vâlisi ve muhâfızı Vezir Hüseyin Paşa'ya ve Revân kal‘asında tavâif-i asâkir zâbitânı zîde kadruhüme hüküm ki;

Devlet-i Aliyye-i ebediyyü'l-istimrâr ve saltanat-ı seniyye-i şevket-medârımda ecdâd-ı izâm enârallâhü te‘âlâ merâkıdühümün ezmân-ı sa‘âdet-iktirânlarından berü adüvvî-i dîn-i mübîn ve muhâlif-i devlet-i nusret-karînim olanlar avn ve merd-i kahhâr-ı zi'l-celâl ile makhûr ve mahzûl ola geldikleri ma‘lûm ve meşhûd-ı âlem-i âlemiyân olup muktazâ-yı vakt ü hâle göre Acem seferinde **[35b]** serhad-i mansûrem olan kal‘alarda lütf-i Bârî ile asâkir-i vâfire ve zehâir-i kâfiye mevcûd ve sâir edâvât-ı cenk nâ-ma‘dûd olduğundan başka hâlâ

Anadolu vâlisi olup şark cânibinde serasker-i hamiyet-perverim olan düstûr ( ) Köprülüzâde vezîrim Abdullah Paşa edâmallâhü te‘âlâ iclâlehûnün âbâ’ ve ecdâdı bu hânedân-ı rasînü’l-bünyânın sadâkat ile hıdmet-güzârı olmağla *el-veledü’l-hurr yaktedî bi-âbâihi’l-gurr* ma‘nâsınca müşârunileyh dahi kemâl-i diyânet ve istikāmet ile Devlet-i Aliyyemin gayret-şi‘ârı olduğundan me’mûr oldukları umûr ve husûs, bi-avn-i müste‘ân ahsen vechile netîce-pezîr-i hayr-encâm ola gelmeğin, hâlâ Ordû-yı Hümâyûnumda ihtimâm ve ihtişâd iden ecnâd-ı vegā-i‘tiyâdımla hatt-ı hümâyûn-ı şevket-me‘ûnumla mu‘anven şeref-yâfte-i sudûr olan emr-i şerîfim mûcebince mezîd-i sür‘at ü şitâb ile Revân ve ol havâlîye varup def‘i gāile-gîr ve mekr-i a‘dâ-yı li‘ân sarf-ı nakdine ihtimâm itmesiyçün kendüye tevcîh ve tenbîh ve inşâallâhü te‘âlâ birkaç güne değin Revan ve ol havâlîye asâkir-i nusret-muzâhirimle vâsıl ve dehşet-endâz kılup düşmen olacağı musammem ve muhakkak olmağla imdi sen ki vezîr-i müşârunileyhsin, zâtında merkûz olan gayret-i dîniye ve hamiyet-i İslâmiye muktazâsınca dâimâ taraf-ı düşmenden isticvâb-ı ahbâr ve her ahvâline tahsîl-i ittılâ‘ iderek âkılâne ve mütebassırâne amel ve hareket ve muhâfaza ve muhârese-i memleketde bezl-i miknet ve sarf-ı kudret ve siz ki muhâfaza-i mezkûrede olan zâbitân ve yeniçeri ve sipâh ve cebeci ve topcu ve top arabacı ve sâir tavâif-i askeriye kullarımsız, bundan sonra dahi pey-der-pey kal‘a-i mezbûreye asâkir-i cezzâr-ı adüvv-şikâr ve zehâir-i bî-şümâr ve edevât-ı cenk ü peykâr irsâl ve îsâliyle emrinize takviyet verileceği musammem ve muhakkak ve her hâlde du‘â-yı hayr-ı hidîvânem sizinle bile olmağın ale’d-devâm kaviyyü’l-kalb ve ceriyyü’l-hâtır olup vezîr-i müşârunileyhin re’y-i rezîn-i isâbet-karîni üzre amel ve hareket ve dilîr-âne ve bahâdırâne izhâr-ı şecâ‘at ve satvet ve salâbet ile kalup a‘dâ-yı bed-tînete ilkā-yı havf ve haşyet iderek hıdmet-i muhâfazaya kıyâm ve sa‘y ve cehd-i mâ-lâ-kelâm eylemeniz bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâil-i Receb 1147

Bir sûreti Tiflis muhâfızı Vezir İsmâil Paşa’ya ve Tiflis kal‘asında tavâif-i asâkir zâbitânına yazılmışdır.

155

Diyarbekir vâlisi Vezir Mustafa Paşa’ya hüküm ki;

Sen ki vezîr-i müşârunileyhsin, muktazâ-yı vakt ü hâle göre senin bir kadem akdem ve bir sâ‘at mukaddem Kars’a varup ikāmet ve vâki‘ olan hıdemât-ı aliyyemde bezl-i kudret ve bâ-husûs sedd-i medîd-i İslâmiyeden olan Revan kal‘asına zehâir nakline sarf-ı miknet eylemeniz fermânım olmağın işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki vezîr-i müşârunileyhsin, ale'l-acele nehzat ü hareket ve Kars'a varup anda ikāmet ve ziyâde ihtimâm ve dikkat ile vâki' olan hıdemât-ı aliyyemi ru'yet ve temşiyet ve Revan kal'asına pey-der-pey zehâir nakl ü îsâline sarf-ı tâb ü tâkat eyleyesin.

Şöyle ki, re'yine muhâlefet ideri olur ise bilâ-tereddüd ta'zîr ü te'dîb ve nefy ü tagrîb ile hıdemât-ı aliyyemin bir ân evvel imrâr-ı temşiyetinde ihtimâm-ı tâm eylemen bâbında fermân-ı âlî-şân yazılmışdır.

Fî evâil-i Receb 1147

[36a]

156

Diyarbekir vâlisi Vezir Mustafa Paşa'ya hüküm ki;

Hâlâ Kars beglerbegisi emîru'l-ümerâi'l-kirâm Mehmed Paşa dâmet me'âliyehû eyâlet-i Kars'ın elviye alaybeğileriyle ve zu'amâ ve erbâb-ı tımârıyla ucâleten kalkup Tiflis kal'ası muhâfazasına gitmeleri bâbında emr-i şerîf sâdır olmuşidi. Mezbûrların bir gün evvel ve bir sâ'at akdem muhâfaza-i merkūmeye varmaları mühim ve muktazî olmağla te'kîd ve isti'câl içün işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki vezîr-i müşârunileyhsin, mîr-mîrân-ı mûmâileyh asâkir-i mansûre ile henüz gitmemiş bulunur ise ale'l-acele kalkup muhâfaza-i merkūmeye kemâl-i sür'at ü şitâb ile gitmelerine tenbîh ve te'kîd eylemen bâbında fermân-ı âlî-şân yazılmışdır.

Fî evâil-i Receb 1147

157

Revân vâlisi ve muhâfızı Vezir Hüseyin Paşa'ya ve muhâfaza-i merkūmede olan tavâif-i asâkir zâbitânına hüküm ki;

Bundan akdem verilen fetvâ-yı şer'iye mûcebince ulemâ-i kirâm ve vüzerâ-yı izâm ve mîr-mîrân-ı zevi'l-ihtirâm ve ocaklarım halkı ve sâir ricâl-i Devlet-i Aliyyemin ittifâk ve ittihâdlarıyla düşmen-i dîn-i mübîn ve sebbâb-ı sahâbe-i güzîn olan a'câm-ı dalâlet-âyînin kahr u tedmîr ve re's-i hudûd-ı memâlik-i mahrûseme karîb kal'alarının nez' ve tahlîs ve tathîri bâbında sinîn-i kesîreden berü hazîne ve asâkire bakılmayup ihtimâm-ı tâm ve bi-hamdillâhi'l-meliki'l-allâm bu âna gelince asâkir-i menhûse-i a'câmın ekseri, tu'me-i şemşîr ve münferid kal'aları feth ü teshîr ve zamîme-i memâlik-i mahrûsem kılınup her vechile mağlûb ve makhûrlar iken geçen sene bi-kazâillâhi te'âlâ serasker-i esbak Osman Paşa'nın şehâdetinden sonra âlem-efrûz-ı bagy u tuğyân olan Tahmasb Kuluhan-ı bî-îmân fırsat-yâb olup tekrâr Bağdâd kal'ası üzerine varup Bağdâd vâlisi düstûr-ı mükerrem müşir-i müfahham

nizâmü'l-âlem vezîrim Ahmed Paşa edâmallâhü te'âlâ iclâlehû ol vaktde mesfûrun mücerred def'-i mazarratıyçün alınan kal'aları verilmek üzre musâlaha idüp lâkin bu husûsa bir vechile rızâ-yı hümâyûn-ı pâdişâhânem olmadığından öteden berü âbâ' ve ecdâdı Devlet-i Aliyye-i ebediyyü'l-istimrârımın kemâl-i istikāmet ile hıdmet-güzâr ve sadâkat-şi'ârı olan Anadolu vâlisi düstûr-ı mükerrem müşîr-i müfahham nizâmü'l-âlem Köprülüzâde vezîrim Abdullah Paşa edâmallâhü te'âlâ iclâlehû *el-veledü sırru ebîhi* fehvâsınca diyânet ve istikāmet ile ma'rûf ve her cihetden hayr-hâh-ı Devlet-i ebed-mevsûfum olduğundan, şark cânibi seraskerliği uhde-i liyâkat ve liyâkatine tefvîz ve ol havâlînin kâffe-i umûrı zimmet-i vâlâ-himmet-i gayret-i fitrîsine ihâle ve tahsîs ve hatt-ı hümâyûn-ı şevket-me'ûnumla her emrine istiklâl-i tâm virildikden sonra hazîne-i hümâyûnumdan mebâliğ-i kesîre ihrâc ve irsâl ve ecnâd-ı zafer-i'tiyâdımdan katı vâfir tavâif-i asâkir ma'iyetine ta'yîn olunup Amid sahrâsında ictimâ' u ihtişâd ve kalkup avn-i Bârî ile düşmen-i dînin üzerlerine gitmek üzre iken Tahmasb Kuluhan-ı bed-peymân Sine tarafına gelüp elçi nâmında birkaç nefer Kızılbaşı, Ordû-yı Hümâyûnuma irsâl ve mektubunun mefhûmu Sine üzerinde mukābil ve mülâkāt olmak üzre olmağın seraskerim müşârunileyh dahi asâkir-i İslâm ile ve ol havâlîye teveccüh ve azîmet eyledikde hîle-kâr-ı mesfûr kemâl-i hud'asından Şirvan hânı Serhay(?) Hân bana muhâlefet hareketle **[36b] "**Varup mukātele ve muhârebe etsem gerek" deyü Sine'den kalkup ale'l-gafle Şirvan eyâletinde Şamahı şehrine istîlâ eylediği haberin şüyû' buldukda seraskerim müşârunileyh dahi ma'iyyetinde olan vüzerâ-yı izâm ve mîr-mîrân-ı kirâm ve sâir asâkir-i nusret-irtisâmım ile Musul'dan nehzat ü hareket ve bu şiddet-i şitâda Bitlis üzerinden kat'-ı menâzil ve tayy-i merâhil iderek hâlâ Bâyezid'e gelüp ol havâlîye azîmet üzre iken hâin-i mesfûr hudûd-ı İslâmiyeye sû-i kasd ve Gence kal'asını muhâsara itmekle seraskerim müşârunileyh ma'îyyetinde olan asâkir-i mansûrem ile Revan kal'asına azîmete niyet etmişiken cem' ve tedârik olunan zehâir muhâfızına ancak vefâ idüp taşradan varacak asâkir içün müceddeden tertîb ve Kars'da cem' olunan zehâir henüz naklolunmayup bir dahi Revan'da tedâriki emr-i asîr olduğundan mâ-adâ Ordû-yı Hümâyûn ile varacak asâkir eyyâm-ı şitâ olmağla bir vechile Revân şehrine güncâyişleri kābil olmadığı i'lâm olunup ve bu hılâlde hâlâ Tiflis muhâfızı düstûr ( ) vezîrim İshak Paşa edâmallâhü te'âlâ iclâlehû tarafından bu def'a Ordû-yı Hümâyûnuma gelen Sumhayt beği Abdullah Beğ'in takrîrinde Tiflis kuvanlarından Kara Kalkan Aristavi Marsim ve Kesan Aristavi ve Tazhan ve Kılanoğlu Yarvebadan nâm şakīler Tiflis'den Gence tarafına varup Tahmasb Kuluhan ile buluşup cümlesine hil'atlar ilbâs ve ma'iyyetlerine beş altı bin mikdârı Kızılbaş ta'yîn ve üzerlerine Sancar Han ve Cani Han nâm Kızılbaşları me'mûr ve Tiflis'e bir buçuk iki sâ'at karîb Sahte(?) nâm mahalle gelüp Tiflis'in ve Kahtik'in hanları ve kuvanlarını kendülere teb'iyet ile

kal‘aya sû-i kasdları zâhir olduğun ihbâr ve bu hâdiseden nâşi bu def‘a Tiflis’e gönderilecek hazîne ve mühimmât hâlâ kalup gönderilmemekle seraskerim müşârunileyh böyle vaktde Revân’a vardığı hâlde Tiflis ve Revân kal‘alarına iktizâ iden gerek zehâir ve gerek asâkir ve mühimmât husûsu gerü kalacağı bedîhî olduğundan cümle ittifâkıyla seraskerim müşârunileyh evvel emirde Kars’a varup etrâf u eknâfdan zehâir ve asâkir cem‘ ve tedârik ve Revân ve Gence ve Tiflis taraflarına iktizâsına göre pey-der-pey zehâir ve asâkir ba‘s ve irsâl olunmasına ihtimâm eylemeyi enseb ve tekmîl uddesiyle ol tarafa azîmeti evlâ görülmekle şimdilik Ordû-yı Hümâyûnumda olan tavâif-i askeriyeden hâlâ Alâiye sancağı mutasarrıfı emîru’l-ümerâi’l-kirâm Şaban Paşazâde İbrâhim dâme ikbâlühû Maraş eyâletinde vâki‘ elviye alaybeğileri ve umûmen zu‘amâ ve erbâb-ı tımârlarıyla ve sipâh terakkīlülerinden bin başı Selim ve beş yüz başı Emirlioğlu Mustafa zîde mecdühümâ bi’l-cümle neferâtlarıyla Revân kal‘asında hıdmet-i muhâfazaya kıyâm eylemeleriyçün başka başka evâmir-i şerîfemle me’mûr olmalarıyla imdi sen ki vezîr-i müşârunileyh ve zâbitân-ı mûmâileyhimsiz, bu bâbda hazâinin bezl ü isrâfına bakılmayup bi-avnillâhi te‘âlâ Rumili ve Anadolu câniblerinden müceddeden asâkir-i vegā-i‘tiyâd ve zehâir ve mühimmât cem‘ ve tedârik ve inşâallâhü te‘âlâ düşmen-i peymân-şikenin kahr u tedmîrlerine bezl-i makdûr olunmak aksâ-yı murâd-ı hümâyûnum olduğu, zabt ve teshîr **[37a]** olunan kal‘aların bir taşına dest-i tetâvül-i a‘dâdan zarar ü gezend irişmesine kat‘â rızâ-yı şerîfim olmadığı cümlenizin ma‘lûmu olup ve bundan akdem hilâf-ı rızâ-yı hümâyûn kal‘alar virilmek üzre düşmen-i dînin kavl-i erâcîf ve ekâzibine bir vechile i‘timâd itmeyüp ve bu gûne mekr ve hud‘asından emîn olmayup cümleniz Allâhü Azîmü’ş-şân’a emânet olasız. Du‘â-yı hayr-ı icâbet-eser-i pâdişâhânem sizinle biledir, hemân zâtınızda olan gayret-i dîniye ve hamiyet-i İslâmiye muktazâsınca avn-i Bârî Te‘âlâ’ya istinâd ile her vechile kaviyyü’l-kulûb ve ceriyyü’l-hâtır olup ale’d-devâm âkılâne ve müdebbirâne ittifâk ve ittihâd ile hareket ve ahvâl-i düşmenden celb-i ahbâr ile izhâr-ı gayret ve şecâ‘at iderek hıdmet-i muhâfazaya kıyâm ve def‘ u ref‘-i mazarrat-ı düşmene ihtimâm-ı tâm ve sa‘y ü cehd-i mâ-lâ-kelâm eylemeniz bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâhir-i Receb 1147

Bir sûreti, Tiflis muhâfızı Vezir İsmâil Paşa’ya ve zâbitâna yazılmışdır.

158

Halefü’s-selâtîni’l-izâm İslam Giray Sultan zîde ulüvvühûya hüküm ki;

Sedd-i medîd-i İslâmiyeden olan Tiflis kal‘asına bundan akdem hazîne-i hümâyûn ve mühimmât-ı cebehâne irsâli mühim ve muktazî olduğundan Kars beğlerbeğisi emîru’l-

ümerâi'l-kirâm Mehmed Paşa dâmet me'âliyehû ile Kars'dan irsâl olunup lâkin düşmen-i li'âm olan a'câm-ı haybet-encâmın ol havâlîye hücûmundan nâşî Tiflis'e varmayup esnâ-i râhda Ahılkelek nâm mahalde kalmağla bu def'a Ordû-yı Hümâyûnumda müctemi' olan tavâif-i askeriyeden sipâh ve silâhdâr terakkīlü ve serdengeçdi ve eyâlât askeri ve Kars'ın Fârisân-ı yemn ü yesâr ve bu def'a küşâd olunan yeniçeri serdengeçdi bayrakları ve sâir tavâif-i askeriyeden cem'-i kesîr ol tarafa ta'yîn olunup lâkin muktazâ-yı vakt ü hâle göre dahi ziyâde asâkirin bulunmasından lâ-büd olmağla ma'iyyetinde olan asâkir-i Tatar-ı adüvv-şikâr ile bulunduğun mahalden kalkup ol tarafa varman fermânım olmağın işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki mûmâileyhsin, ma'iyyetinde olan asâkir-i Tatar-ı vegā-girdâr ile bulunduğun mahalden ale'l-acele kalkup kemâl-i sür't ü şitâb ile sâbıku'z-zikr Ahılkelek'e varup ol tarafa me'mûr olan rü'esâ-yı asâkir ile kemâl-i ittifâk ve ittihâd ve zikrolunan hazîne ve mühimmât-ı cebehâneyi ol mahalden kaldırup inşâallâhü te'âlâ emnen ve sâlimen Tiflis'e nakl ü îsâl ve teslîme sarf-ı tâb ü tâkat ve hilâf-ı emr-i şerîf vaz' u hareketden ve tesâmuh ve terâhîden be-gāyet tavakkī ve mücânebet eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâhir-i Receb 1147

[37b]

159

Bâyezid hükûmetinde aşâir ve kabâilden olup Revan toprağında ikāmet üzre olan Zilan aşîreti zâbiti Mirzâ ve Nirgi(?) aşîreti zâbiti Abbâs ve İlyan aşîreti zâbiti Molla Ömer ve Zerikı aşîreti zâbiti Mahmûd ve Şafakı aşîreti zâbiti Mahmûd zîde kadruhüme hüküm ki;

Düşmen-i dîn-i mübîn ve sebbâb-ı sahâbe-i güzîn olan Kızılbaş-ı dalâlet-âyîn-i hazelân-karînin kahr u tedmîrleri ve zamîme-i memâlik-i mahrûsem kılınan bilâdın hıfz u hırâseti ehemm-i mehâmm-ı Devlet-i Aliyye ve aksâ-yı murâd-ı hümâyûn-ı hüsrevânem olmağla hâlâ ber-vech-i ocaklık Bâyezid sancağı mutasarrıfı emîru'l-ümerâi'l-kirâm Mahmûd Paşa dâmet me'âliyehû mükemmel kapusu halkı ve aşâir ve kabâili ve taht-ı hükûmetinde kul beglerinden Malazgird ve Şelve ve Diyadin ve Eleşgird ve Ovacık sancakları begleri umûmen aşâir ve kabâilleri halkı ile ale'l-acele kalkup Nahcivân ve Ordubâd ve ol havâlîlere varup kahr u tedmîr-i a'dâ-yı bed-tînet ve himâyet ü sıyânet-i memlekete bezl-i kudret eylemeleriyçün başka başka evâmir-i şerîfemle me'mûr ve ta'yîn kılınmalarıyla siz dahi Bâyezid hükûmeti aşâirinden olduğunuzdan mîr-mîrân-ı mûmâileyhin ma'iyyetine me'mûr ve ta'yîn ve sâlifü'z-zikr Zilan aşîreti zâbiti mûmâileyh Mîrzâ zîde kadruhû üzerlerinize başbuğ

nasb ve ta‘yîn olunmak fermânım olmağın işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi siz ki mûmâileyhimsiz, her biriniz aşâir ve kabâilinizden ceng ü harbe kādir ricâl-i harb ü kıtâl ile başbuğunuz olan mûmâileyh Mîrzâ zîde kadruhû ile Bâyezid sancağı mutasarrıfı paşâ-yı mûmâileyhin ma‘iyyetine varup emrine mütâbakat ve re’yi üzre amel ve hareket ile zikrolunan mahallerde geşt ü güzâr ve düşmen-i dînin kahr u istîsâllerinde ve sâir iktizâ eden hıdemât-ı aliyyemde hıfz u hırâset-i memleketde bezl-i iktidâr ve sa‘y ü cehd-i bî-şümâr eyleyüp hilâf-ı emr-i şerîf ve mugāyir-i rızâ-yı hümâyûn vaz‘ u hareketden be-gāyet tavakkī ve mücânebet eylemeniz bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâhir-i Receb 1147

160

Oltu sancağı mutasarrıfı Vezir İshak Paşazâde Ali Paşa dâmet me‘âliyehûya hüküm ki;

Kızılbaş-ı bed-ma‘âşın hudûd-ı İslâmiyeye tecâvüzünden nâşî bundan akdem Tiflis kal‘asına hazîne ve mühimmât-ı cebehâne hâlâ Kars beğlerbeği emîru’l-ümerâi’l-kirâm Mehmed Paşa dâmet me‘âliyehû ile irsâl olunup lâkin esnâ-i râhda Ahılkelek nâm mahalle varup andan öte gidemeyüp hâlâ andâ kalmağla Ordû-yı Hümâyûnda müctemi‘ olan tavâif-i askeriyeden katı vâfir asâkir ol tarafa ba‘s ü tesyîr olunup bundan akdem sen ki mîr-mîrân-ı mûmâileyhsin, sen dahi taht-ı hükûmetinde olan yerlerden asker cem‘ ve hâzır ü âmâde olman bâbında emr-i şerîfim şeref-sudûr itmekle mukaddemâ sâdır olan emr-i şerîfim mûcebince cem‘ ve tedârik eylediğin askerin evvel emirde **[38a]** kethudânı ta‘yîn ve sâbıku’z-zikr Ahılkelek’e ale’l-acele irsâl eylemen fermânım olmağın işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki mîr-mîrân-ı mûmâileyhsin, zikrolunan hazîne ve mühimmât-ı cebehânenin bu vaktde Tiflis kal‘asında ziyâdesiyle iktizâsı olduğu ma‘lûmun ve bu vakt sâir evkāta kıyâs olunmayup tamâm dîn ve Devlet-i Aliyye’me hıdmet edecek vakt olduğu meczûmunuz oldukda ceng ü harbe kādir tâmmü’l-esliha askerini techîz ve tertîb ve üzerlerine kethüdânı ta‘yîn ve ta‘cîl ale’t-ta‘cîl Ahılkelek’e irsâl ve tesyîr ve Kars beğlerbeği mîr-mîrân-ı mûmâileyhin re’yi üzre amel ve hareket iderek inşâallâhü te‘âlâ hazîne ve mühimmâtı emnen ve sâlimen Tiflis’e nakl ü îsâle bezl-i makderet ve sa‘y-i nâ-mahdûd eylemesiyçün kethüdâna tenbîh ve te’kîd eyleyüp hilâf-ı emr-i şerîf vaz‘ u hareketden be-gāyet tavakkī ve mücânebet olunmak bâbında fermân-ı âlî-şân sâdır yazılmışdır.

Fî evâhir-i Receb 1147

161

Hâlâ Kars beglerbegisi Mehmed Paşa dâmet me‘âliyehûya hüküm ki;

Bundan akdem Tiflis’e gidecek hazîne ve mühimmât-ı cebehâneyi alup azîmet ve esnâ-i râhda Ahılkelek nâm mahalle vardıkda Kızılbaş-ı bed-ma‘âşın ol taraflarda zuhûrundan nâşî Tiflis’e götüremeyüp mahall-i mezbûrda kaldığın ihbâr olunmağla hâlâ Ordû-yı Hümâyûnumda müctemi‘ olan tavâif-i askeriyeden sipâh ve silahdâr terakkīlü bin başılar neferâtlarıyla ve Karaman eyâletinin umûmen zu‘amâ ve erbâb-ı tımârı ve yirmi bayrak levendât ve bu def‘a Kars’dan küşâde olunan yirmi aded yeniçeri serdengeçdi bayrakları neferâtlarıyla ihrâca ve Aksaray sancağı mutasarrıfı emîru’l-ümerâi’l-kirâm İbrâhim dâme ikbâlühû üzerlerine başbuğ nasb ve ale’l-acele tarafına irsâl olunduğundan başka Oltu sancağı mutasarrıfı emîru’l-ümerâi’l-kirâm Ali Paşa dâmet me‘âliyehû dahi taht-ı hükûmetinde olan mahallerden darb ü harbe kādir asâkir cem‘ ve kethüdâsını üzerlerine ta‘yîn ve bir gün evvel Ahılkelek’e irsâl itmek üzre emr-i şerîfimle me’mûr ve sen gerek varacak asâkirin ve gerek ma‘iyyetinde olan askerin üzerlerine başbuğ olman fermânım olmağın işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki mîr-mîrân-ı mûmâileyhsin, inşâallâhü te‘âlâ asâkir-i merkūme ma‘iyyetine vardıkda ittifâk ve ittihâd ile hazîne-i merkūm ve mühimmât-ı cebehâneyi kaldırup kemâl-i hıfz u hırâset iderek emnen ve sâlimen Tiflis’e nakl ü îsâl ve mahalline teslîm eyledikden sonra hâlâ Tiflis muhâfızı düstûr ( ) vezîrim İshak Paşa edâmallâhü te‘âlâ iclâlehûnün emrine mübâderet ve re’y-i rezîn-i isâbet-karîni üzre amel ve hareket eyleyüp gerek kal‘a-i merkūme muhâfazasında ve gerek sâir her ne hıdmete ta‘yîn edilir ise bilâ-tevakkuf edâ-yı hıdmete mübâderet eyleyüp hilâf-ı emr-i şerîf vaz‘ u hareketden be-gāyet tavakkī ve mücânebet eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâhir-i Receb 1147

[38b]

162

Ber-vech-i arpalık Aksaray sancağı mutasarrıfı İbrâhim dâme ikbâlühûya hüküm ki;

Bundan akdem Tiflis’e naklolunacak hazîne ve mühimmât-ı cebehâne Ahılkelek nâm mahalle değin vardıkda Kızılbaş-ı bed-ma‘âşın ol taraflarda zuhûrundan nâşî mahalline îsâl olunmayup mahal-i mezbûrda kalmağla Ordû-yı Hümâyûnumda müctemi‘ olan tavâif-i askeriyeden sipâh ve silahdâr terakkīlü binbaşıları neferâtlarıyla ve Karaman eyâletinin umûmen zu‘amâ ve erbâb-ı tımârı ve yirmi aded levendât bayraklarını ve bu def‘a Kars’dan küşâde olunan yirmi aded serdengeçdi bayrakları zikrolunan Ahılkelek nâm mahalle me’mûr

ve sen üzerlerine başbuğ olman fermânım olmağın işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki mîr-mîrân-ı mûmâileyhsin, asâkir-i mansûreyi ma‘iyyetine istishâb ve kemâl-i sür‘at ü şitâb ile iki konağı bir iderek inşâallâhü te‘âlâ bir gün akdem ve bir kadem mukaddem Ahılkelek’e varup hazîne-i mezbûr nakline me’mûr Kars beglerbegisi emîru’l-ümerâi’l-kirâm Mehmed Paşa dâmet me‘âliyehû emr-i şerîfimle cümle üzerlerine başbuğ olmağla kemâl-i ittifâk ve ittihâd ile inşâallâhü te‘âlâ hazîne-i merkūm ve mühimmât-ı cebehâneyi emnen ve sâlimen Tiflis’e nakl ü îsâl eyledikden sonra hâlâ Tiflis muhâfızı düstûr ( ) vezîrim İshak Paşa edâmallâhü te‘âlâ iclâlehû sizi her ne hıdmete ta‘yîn ider ise emrine mütâbakat ve re’y-i rezîni üzre amel ve hareket ve hilâfından be-gāyet tavakkī ve mücânebet eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâhir-i Receb 1147

163

Sipâh terakkīlü bin başı Selim zîde mecdühûya hüküm ki;

Muktazâ-yı vakt ü hâle göre Revan kal‘asında asâkirin vefreti mühim olmağla ma‘iyyetinde olan neferât ile hâlâ Anadolu vâlisi olup şark cânibinde serasker-i hamiyet-perverim olan düstûr ( ) Köprülüzâde vezîrim Abdullah Paşa edâmallâhü te‘âlâ iclâlehû nehzat ü hareket itmezden mukaddem varup Revan kal‘asında hıdmet-i muhâfazaya kıyâm eylemeniz fermânım ve emîru’l-ümerâi’l-kirâm hâlâ Alâiye sancağı mutasarrıfı Şaban Paşazâde İbrâhim dâme ikbâlühu üzerlerinize başbuğ nasbolunmağın işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki mûmâileyhsin, seraskerim müşârunileyh hareket itmezden mukaddem umûmen neferâtınla ale’l-acele kalkup kemâl-i sür‘at ü şitâb ile varup Revan kal‘ası muhâfazasına kıyâm ve Revan muhâfızı düstûr ( ) vezîrim Hüseyin edâmallâhü te‘âlâ iclâlehûnün re’y-i rezîn-i isâbet-karîni üzre amel ve harekete ihtimâm-ı tâm ve cehd ve sa‘y-i mâ-lâ-kelâm eyleyüp hilâf-ı emr-i şerîf vaz‘ u hareketden be-gāyet tavakkī ve mücânebet eylemeniz bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâhir-i Receb 1147

[39a]

Bir sûreti, sipâh terakkīlü beş yüz başısı Emîrlioğlu Mustafa zîde mecdühûya

Bir sûreti, Maraş eyâletinde vâki‘ elviye alaybegilerine sancaklarının umûmen zu‘amâ ve erbâb-ı tımârına yazılmışdır.

164

Ber-vech-i arpalık Alâiye sancağı mutasarrıfı Şaban Paşazâde İbrâhim dâme ikbâlühûya hüküm ki;

Revân kal‘asının muhâfazası emrine ihtimâm olunmak mühim ve asâkirin vefret ve kesreti muktazî olmağla hâlâ Ordû-yı Hümâyûnumda sipâh terakkīlü bin başısı Selim ve beş yüz başısı Emîrlioğlu Mustafa zîde mecdühümâ umûmen neferâtlarıyla ve Maraş eyâletinde vâki‘ alaybeğiler bilcümle zu‘amâ ve erbâb-ı tımârıyla hâlâ Anadolu vâlisi olup şark cânibinde serasker-i hamiyet-perverim olan düstûr ( ) Köprülüzâde vezîrim Abdullah Paşa ( ) iclâlehû nehzat ü hareket itmezden mukaddem varup muhâfaza-i merkūmeye kıyâm ve sen üzerlerine başbuğ nasb ve ta‘yîn olunman fermânım olmağın işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki mîr-mîrân-ı mûmâileyhsin, mezkûrların üzerlerine başbuğ olup cümlesini ma‘iyyetine istishâb ve kemâl-i sür‘at ü şitâb ile kal‘a-i mezbûreye varup hıdmet-i muhâfazaya kıyâm ve düstûr ( ) Revân muhâfızı vezîrim Hüseyin Paşa edâmallâhü te‘âlâ iclâlehûnün re’y-i rezîn-i isâbet-karîni üzre amel ve hareket ve bir ferdin geriye kalmasından ve yollarda beyhûde ayak sürtmekden ve hilâf-ı emr-i şerîf vaz‘ u hareketden be-gāyet tavakkī ve mücânebet eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâhir-i Receb 1147

165

Anadolu ve Karaman ve Adana ve Rakka eyâletlerinin elviye alaybeğilerine hüküm ki;

Siz ki mûmâileyhimsiz, hâlâ ber-vech-i arpalık Akşehir sancağı mutasarrıfı emîru’l-ümerâi’l-kirâm Ömer dâme ikbâlühû üzerlerinize başbuğ ta‘yîn olunmağın muktazâ-yı vakt ü hâle göre yedlerinize verilen senedde ta‘yîn ve tasrîh olunduğu üzre her birinize kışla ta‘yîn olunan mahalle varup ikāmet ve iktizâ eden zahîrenizi narh-ı cârî üzre füruht edenlerden iştirâ ve bir ferde zulm ü ta‘addîden ihtirâz ve ittikā birle mîr-mîrân-ı mûmâileyhin re’yi üzre amel ve hareket eylemeniz bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâhir-i Receb 1147

Bir sûreti, Akşehir sancağı mutasarrıfı Ömer dâme ikbâlühûya mezbûrların üzerlerine başbuğ ta‘yîn olunduğu yazılmışdır.

[39b]

166

Nahcivân ve kurâ ve nevâhîlerinin a‘yân-ı vilâyet ve iş erlerine hüküm ki;

Zamân-ı ma‘delet-ünvân-ı pâdişâhâne ve âvân-ı şefkat-nişân-ı hüsrevânemde vedâyi‘-i Hâlık-ı arz u semâ olan re‘âyâ ve berâyâ dâimâ âsûde-nişîn ve hoşhâl ve râhat-karîn ve müreffehü’l-bâl olmaları aksâ-yı âmâl-i mülûkânem ve ale’l-husûs müceddeden feth ü teshîr ve zamîme-i memâlik-i mahrûsem kılınan kasaba ve kurâ ve büldân ve enhâda mesken ü me’vâ ihtiyâr eden aceze ve re‘âyâ istîmân ile kehf-i dûdmân-ı sâye-i hümâ-pâye-i inâyet-vâye-i hidîvâneme ilticâ ve kemâl-i sadâkat ile kabûl-i ra‘iyyet ve izhâr-ı itâ‘at edeler. Bi-eyyi-hâl çengâl-i ikāb-ı zalemeden zîr-i cenâh-ı himâyetimde mehmâ ve emîn ve emkine-i refâh ve selâmetde mekîn oldukları tebeyyün ve i‘lândan müstağnî ve inşâallâhü te‘âlâ bu sene-i nusret-nişânda Tahmasb Kuluhan-ı bed-peymân ve ana tâbi‘ olan hazele-i Kızılbaş-ı husrân-iktirânın avn ve meded-i Kahhâr-ı zi’l-celâl ile kahr u istîsâl ve şerr ü mazarratlarının def‘ u ref‘i bâbında bezl-i makdûr ve sa‘y-i mevfûr olunacağı musammem ve muhakkak olmağla siz ki zikrolunan kasaba ve kurâ a‘yân ve ihtiyâr ve söz sâhiblerisüz, bir vechile mâl ve cânınıza fî-mâ-ba‘d bir tarafdan zarar ü gezend erişmeyeceğini yakînen ma‘lûm edinüp aslâ havf ü haşyete tâbi‘ olmayup kadîmî sâkin olduğunuz kasaba ve kurâda kendü kâr ve kesbinize meşgūl olasız. Şöyle bilesiz, alâmet-i şerîfe i‘timâd kılasız deyu fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâil-i Şa‘bân 1147

Bir sûreti, Yez[d]âbâd ve kurâ ve nevâhîlerinin a‘yân-ı vilâyet ve iş erlerine yazılmışdır.

Bir sûreti, Ordubâd ve kurâ ve nevâhîlerinin a‘yân-ı vilâyet ve iş erlerine yazılmışdır.

167

Hâlâ Revân muhâfızı olan Vezir Hüseyin Paşa’ya hüküm ki;

Şark seferine me’mûr eyâletlerin tevcîhâtı hâlâ Anadolu vâlisi olup şark cânibinde seraskeri-i hamiyet-perverim olan düstûr ( ) Köprülüzâde vezîrim Abdullah Paşa edâmallâhü te‘âlâ iclâlehûya tefvîz ve cebe defterleri Ordû-yı Hümâyûnumda olmağla Erzurum ve Kars ve sâir eyâletlerin Revân’da olan cebe defterleri dahi Ordû-yı Hümâyûnuma gönderilmek fermânım olmağın işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki vezîr-i müşârunileyhsin, Revân’da mevcûd olan atîk ve cedîd cebe defterlerini kendü mührünle mühürleyüp bir gün evvel Ordû-yı Hümâyûnuma irsâl ve îsâl eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâil-i Şa‘bân 1147

168

Erzurum vâlisi Vezir Ahmed Paşa'ya hüküm ki;

Sedd-i medîd-i İslâmiyeden olan Revân kal'asının hıfz u hırâseti mühim ve muktazâ-i vakt ü hâle göre muhâfaza-i merkūmede vüzerâ-yı izâmımdan bir iki vezîr-i dilîr-i nîgû-tedbîrin bulunmasından lâ-büdd olmağla sen vüzerâ-yı izâmımın yarar ve sadâkat-şi'âr ve her vechile kâr-güzâr ve emekdârlarından olmağla kal'a-yı mezbûreye varup hıdmet-i muhâfazaya kıyâm eylemen fermânım olmağın işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki vezîr-i müşârunileyhsin, müstevfâ kapun halkı ve âdemlerin ve ceng ü harbe kādir askerinle ucâleten nehzat ü hareket ve kal'a-i mezbûreye varup hıdmet-i muhâfazaya kıyâm ve sâir iktizâ eden hıdemât-ı aliyyemin ru'yet ve temşiyetine sa'y ve cehd-i mâ-lâ-kelâm eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâil-i Şa'bân 1147

169

Ber-vech-i ocaklık Bâyezid sancağı mutasarrıfı ( ) Paşa dâmet me'âliyehûya hüküm ki;

Sen ki mîr-mîrân-ı mûmâileyhsin, bundan akdem müstevfâ kapun halkı ve âdemlerin ve taht-ı hükûmetinde olan kul beğleriyle Nahcivân'a ve ol havâlîye emr-i şerîfimle me'mûr ve ta'yîn olunmuşidin, ki şimdiden kapun halkı ve âdemlerini techîz ve tertîb ve kul beğleri dahi aşâir ve kabâilleriye hâzır u âmâde **[40a]** olup bundan sonra sana ne vechile emr-i şerîfim sâdır olur ise mûcebiyle amel eylemen fermânım olmağın işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki mîr-mîrân-ı mûmâileyhsin, vech-i meşrûh üzre hâzır u âmâde olup bundan sonra ne vechile emr-i şerîfim sâdır olur ise mûcebince amel ve hareket eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâil-i Şa'bân 1147

170

Hâlâ Kars beglerbegisi Boz Mehmed Paşa dâmet me'âliyehûya hüküm ki;

Bundan akdem Tiflis'e naklolunacak gerek hazine ve gerek mühimmât-ı cebehâne Ahılkelek'e develer ile nakl olunup andan Tiflis'e varınca deve ile nakl olunmak bir vechile münâsib olmamağla inşâallâhü te'âlâ bu tarafdan ma'iyetine ta'yîn olunan asâkir-i vâfire

Ahılkelek'e varınca hazîne ve mühimmât içün ucâleten kifâyet mikdârı bârgîrler tedârik ve hâzır u âmâde eylemen fermânım olmağla iş bu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki mîr-mîrân-ı mûmâileyhsin, vech-i meşrûh üzre ol havâlîden ale'l-acele kifâyet mikdârı bârgîrler tedârik ve hâzır u âmâde eyleyüp inşâallâhü te'âlâ ta'yîn olunan asâkir ma'iyetine vardığı gibi gerek hazîne ve gerek mühimmât-ı cebehâneyi bârgîrlere tahmîl ve avn-i Bârî-te'âlâ ile Tiflis'e nakl u îsâle ihtimâm-ı tâm eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâil-i Şa'bân 1147

171

Revan muhâfızı Vezir Hüseyin Paşa'ya hüküm ki;

Hâlâ Revan eyâleti, düstûr ( ) vezîrim Yahya Paşa edâmallâhü te'âlâ iclâlehûya tevcîh ve ihsânım olup vezîr-i müşârun ileyh ba'zı umûr ve husûsun ru'yet ve temşiyeti içün bir müddet Erzurum'da meks ü ikāmeti muktazî olmağla Revan kal'asının muhâfazası emrinde ziyâde ihtimâm ve dikkat olunmak lâzime-i hâl ve muktezâ-yı ahvâlden olmağın iş bu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki vezîr-i müşârun ileyhsin, kal'a-i mezbûre muhâfazası ve ol tarafın sâir umûr ve husûsu bi'l-istiklâl uhde-i ihtimâmına ihâle olunduğu ve zimmet-i himmetine ta'lîk ve tahsîs kılındığı ma'lûmun oldukda senden her hâlde me'mûl ve melhûz-ı tab'-ı safâ-makrûn-ı pâdişâhânem olduğu üzre gerek emr-i muhâfazada ve gerek sâir hıdemât-ı aliyyemde hâb u râhatı terk ile bezl-i makdûr ve sarf u cehd-i mevfûr eyleyüp sa'yin mebrûr ve hıdmetin meşkûr olmağa ikdâm-ı tâm ve sa'y-i mâ-lâ-kelâm eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâil-i Şa'bân 1147

172

Hâlâ Revan vâlisi Vezir Yahya Paşa'ya hüküm ki;

Muktezâ-yı vakt ü hâle göre Ordû-yı Hümâyûn-ı nusret-makrûnuma gelecek asâkir ve mühimmât için şimdilik Erzurum'da bir vezîr-i nîgû-tedbîrin bulunmasından lâ-büdd olmakla sen biraz müddet Erzurum'da ikâmet ve vech-i meşrûh üzre iktizâ eden hıdemât-ı aliyyemden bezl-i kudret eylemen fermânım olmağın işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki vezîr-i müşârun ileyhsin, şimdilik Erzurum'da ikāmet idüp iktizâ eden hıdemât-ı aliyyemde ihtimâm-ı tâm ve sa'y ve cehd-i mâ-lâ-kelâm eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâil-i Şa'bân 1147

173

Ber-vech-i arpalık Divriği ve Arabgir sancaklarına mutasarrıf olan Ömer Paşa dâmet me'âliyehûya hüküm ki;

Bundan akdem beş yüz nefer süvârî levendât tahrîr ve kapun halkı ve âdemlerini dahi tevfîr ü teksîr ve bir gün evvel Ordû-yı Hümâyûn'uma mülhak ve mülâkī olman bâbında me'mûr olmuşidin. El-hâletü hâzihî muktezâ-yı vakt ü hâle göre bir gün akdem Ordû-yı Hümâyûn'da **[40b]** bulunmanız mühim ve muktazî olduğundan te'kîd ve isti'câl için işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki mîrmîrân-ı mûmâileyhsin, mukaddemâ fermânım olduğu üzre beş yüz nefer süvârî levendât tâmmü's-silâh ve cenk ü harbe kādir tüvânâ ve bahâdır yiğitlerden olmak üzre ucâleten tahrîr ü tekmîl ve kapun halkı ve âdemlerini dahi teksîr ü tevfîr ile bir gün akdem ve bir sâ'at mukaddem sür'at ü şitâb ile Ordû-yı Hümâyûn'uma mülhak ve mülâkī olmağa bezl-i makdûr ve sa'y-i nâ-mahdûd eyleyüp hilâfından be-gāyet ihtirâz ve ictinâb eylemen bâbında fermânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâhir-i Şa'bân 1147

174

Hâlâ Erzurum vâlisi olan Vezir Yahyâ Paşa'ya ve Erzurum monlasına ve eyâlet-i mezbûre kādılarına hüküm ki;

Erzurum eyâletinde vâki' sancakların umûmen zu'amâ ve erbâb-ı tımârı bundan akdem Revan muhafazasına emr-i şerîfimle memûr ve ta'yîn olunmuşlar iken Kiğı ve Malazgird sancaklarının bi'l-külliye zu'amâ ve erbâb-ı tımarı emr-i şerîfime adem-i itâ'at ile muhâfaza-i merkūmeye gitmeyüp ve sâir sancakların dahi ekser zu'amâ ve erbâb-ı tımârı muhâfaza-i merkūmeden firâr ve hâlâ yerlerinde ve yurtlarında sâkin ve hıdmet-i lâzimeleri mu'attal kaldığın hâlâ muhâfaza-i merkūmede olan el-yevm alaybegileri Ordû-yı Hümâyûnuma mahzar birle i'lâm-ı hâl itmeleriyle zu'amâ ve erbâb-ı tımar, Devlet-i Aliyye'min mu'teddün bih ve mu'tenâ askerinden olup ve böyle vakt cân ü başa bakılmayup tamâm dîn ve Devlet-i Aliyyeme hıdmet ideceğin zaman iken bu gûne hilâf-ı merzâ hareketde bulunmaları emr-i müsteb'ad olmağın zikrolunan Kiğı ve Malazgird sancaklarının ve sâir

elviyenin zu‘amâ ve erbâb-ı tımârı bir gün evvel me’mûr oldukları muhâfaza-yı merkūmeye varup bayrakları altında mevcûd bulunmaları fermânım olmağın işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuştur.

İmdi sen ki vezîr-i müşârunileyhsin, ve siz ki mûmâileyhimâsız, bu vakti sâir evkāta kıyâs itmeyüp zikrolunan Kiğı ve Malazgird sancaklarının alaybeğileriyle umûmen zu‘amâ ve erbâb-ı tımârını ve Revan kal‘sından firâr eden sâir sancakların zu‘amâ ve erbâb-ı tımârını ale’l-acele yerlerinden ve yurdlarından ihrâc ve bir gün akdem ve bir sâ‘at mukaddem muhâfaza-i merkūye irsâl eyleyesiz.

Şöyle ki; hilâf-ı emr-i şerîf vaz‘ u hareket iderler ise ze‘âmet ve tımârları âhara tevcîh ve îcâb eden cezâları tertîb olunmak üzre Ordû-yı Hümâyun’uma arz u i‘lâm ve hilâfından be-gāyet tavakkī ve mücânebet olunmak bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâhir-i Şa‘bân 1147

175

Van vâlisi Vezir Timur Mehmed Paşa’ya hüküm ki;

Sen ki vezîr-i müşârunileyhsin, bu sene-i amîmetü’l-meymenede mükemmel ve müstevfâ kapun halkı ve âdemlerinle sefer-i hümâyûnuma me’mûr ve eyâlet-i mezbûrede vâki‘ Hakkâri ve Mahmûdî ve Bitlis hâkimleri müstevfâ askerleriyle ve Van’ın elviye alaybeğileri umûmen zu‘amâ ve erbâb-ı tımârıyla ma‘iyyetine ta‘yîn ve hâzır u âmâde olunmak bâbında bundan akdem sana ve mûmâileyhim mufassal ve meşrûh başka başka evâmir-i şerîfemle tenbîh ve te’kîd olunmuşidi. Muktezâ-yı vakt ü hâle göre gerek sen ve gerek mûmâileyhim, ucâleten tedâriklerin görüp hâzır u müheyyâ olmaları mühim ve muktazî olmağla te’kîd ve isti‘câl için işbu emr-i şerîfim isdâr olmuşdur.

İmdi sen ki vezîr-i müşârunileyhsin, mukaddemâ sâdır olan evâmir-i şerîfem mûcebince sen kapun halkı ve âdemlerin ve levendâtını tevfîr ü teksîr ve tertîb ü techîz ve mûmâileyhim Hakkâri ve Mahmûdî ve Bitlis **[41a]** hâkimlerine ve elviye beğilerine tarafınızdan mukaddem ve mübrem mübâşirler ta‘yîn ve onlar dahi âdem ve asker ve neferâtlarını tevfîr ve techîz eyleyüp her vechile cenk ü harbe yarar ve tüvânâ asâkir ve mühimmât-ı kaviyye ile hâzır ve müheyyâ olduğun bir gün evvel Ordû-yı Hümâyûn’uma arz u i‘lâm ve ba‘dehu sana ne vechile emr-i şerîfim sâdır olur ise ana göre amel ve harekete mübâderet eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâhir-i Şa‘bân 1147

176

Ber-vech-i arpalık Amasya sancağına mutasarrıf olan Ömer dâme ikbâlühûye hüküm ki;

Bundan akdem Erzurum'un etrâf ve havâlîsinden beş yüz nefer piyâde tahrîr ve tekmîl ve kapun halkı ve âdemlerini dahi tevfîr ve teksîr ile hâzır u âmâde ve Ordû-yı Hümâyûnuma i'zâm eylemen bâbında mufassal ve meşrûh emr-i şerîfimle me'mûr olmuşidin. Muktazâ-yı vakt ü hâle göre, neferât-ı merkūmeyi ucâleten tahrîre mübâderet olunup bir gün evvel tekmîli mühim ve muktazî olmağla te'kîd ve isti'câl içün iş bu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki mîr-mîrân-ı mûmâileyhsin, bu bâbda hâb u râhatı terk ile neferât-ı merkūmeyi bir gün akdem ve bir sâ'at mukaddem cenk ü harbe kādir, müsellah ve bahâdır yiğitlerden tahrîr ve tekmîl, kapun halkını dahi tevfîr ve techîz eyleyüp hâzır u âmâde olduğunu Ordû-yı Hümâyûnuma ucâleten arz u i'lâma mübâderet ve hilâfından be-gāyet tavakkī ve mücânebet eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâhir Şa'bân 1147

177

Diyarbekir ve eyâletinde vâki' elviye alaybegilerine hüküm ki;

İnşâallâhü'l-meliki'l-müte'âl bu sâl-i nusret-fâl-i zafer-iştimâlde düşmen-ı dîn olan a'câm-ı li'âm-ı ebed-hâsirîn-i hazelân-karînin avn ü meded-i Kahhâr-ı zi'l-celâl ile kahr u tedmîrleriyçün hâlâ Anadolu vâlisi olup şark cânibinde serasker-i zafer-râyet-i nusret-rehberim olan düstûr ( ) Köprülüzâde vezîrim Abdullah Paşa edâmallâhü te'âlâ iclâlehûnün ma'iyetinde asâkir-i nusret-me'serin tevfîr ve teksîri mühim ve muktazî ve bundan akdem sancaklarınızın umûmen zu'amâ ve erbâb-ı tımârıyla sefer-i hümâyûnuma me'mûr iken hâlinize merhameten bir müddet yerlerinizde ve yurtlarınızda mekslerinize müsâ'ade ve el-hâletü hâzihî, tedârikinizi görüp inşâallâhü te'âlâ bu rûz-ı fîrûzda Ordû-yı Hümâyûnuma mülhak ve mülâkī olmağla bezl-i tâb ü tâkat eylemeniz lâzime-i hâl ve muktazâ-yı ahvâlden olmağın, iş bu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi siz ki mûmâileyhimsiz, umûmen sancaklarınızın zu'amâ ve erbâb-ı tımârıyla şimdiden tedârikinizi görüp hâzır u âmâde ve inşâallâhü te'âlâ bu rûz-ı fîrûzda cümleden evvel Ordû-yı Hümâyûnuma mülhak ve mülâkī olmağa bezl-i makdûr ve sa'y-i mevfûr eyleyesiz.

Şöyle ki, bu vakti, sâir evkāta kıyâs ile tesâmuh ve tekâsül ve tekrâr isti'câl-i emr-i şerîfi gelsün deyu te'hîr ve tevakkuf idüp vakt ü zamânıyla irişmeyecek olursanız

etmekleriniz âhara verilmekle iktifâ olunmayup mu‘âhaz ve mu‘âkab olacağınızı mukarrer bilüp ana göre ziyâde ihtimâm ve dikkat ve hilâfından be-gāyet tavakkī ve mücânebet itmeniz bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Bir sûreti, Haleb alaybegisine yazılmışdır.

[41b]

178

Ber-vech-i ocaklık Çermik sancağı beği ( ) dâme ızzühûye hüküm ki;

İnşâallâhü’l-meliki’l-müte‘âl, bu sâl-i nusret-fâl-i zafer-iştimâlde Kızılbaş-ı dalâlet-âyîn-i husrân-fâlin, avn-i Kahhâr-ı zi’l-celâl ile kahr u istîsâl ve tedmîr ü nekâllerine, himmet-i vâlâ-nehmet-i pâdişâhâneme masrûf ve bî-dirîğ ve hâlâ Anadolu vâlisi olup şark cânibinde serasker-i zafer-âlem-i hamiyyet-pürûz ve sâhib-i himem-i gayret-küsterim olan düstûr ( ) Köprülüzâde vezîrim Abdullah Paşa edâmallâhü te‘âlâ iclâlehû ma‘iyetinde Rumili ve Anadolu ve sâir memâlik-i mahrûsemden nân u nemeğimle perverde olan ecnâd-ı vegā-i‘tiyâdın tecemmu‘ ve ihtişâdı lâzime-i hâl ve muktazâ-yı ahvâlden olmağla ve sen ki mûmâileyhsin, senin âbâ’ ve ecdâdın uğur-ı dîn-i mübîn ve devlet-i ebed-karînimde cân-sipârî hıdmet-güzâr ve bu vechile tahsîl-i şân ve nâm-dâr olmalarıyla senin dahi mîrlivâlık ile hâl ve şânın terfî‘ ve i‘lâ ve böyle vaktde kemâl-i sadâkat ile dîn ü Devlet-i Aliyyeme lâyık ve rızâ-yı hümâyûnuma muvâfık hıdemât-ı pesendîde ve âsâr-ı hamîde senden me’mûl ve melhûz-ı hümâyûnum olmağla kapun halkı ve âdemlerini tevfîr ve teksîr ve aşâir ve kabâilinden dahi tâmmü’s-silâh ricâl-i harb u kıtâl ile seraskerim müşârunileyh ma‘iyetine varup irişmen fermânım olmağın işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki mîr-i mûmâileyhsin, senden me’mûl ve melhûz-ı hümâyûnum olduğu üzre izhâr-ı gayret ve hamiyet ile ucâleten kapun halkı ve âdemlerini tertîb ve techîz ve tevfîr ve cenk ü harbe kādir aşâir ve kabâilinden dahi tâmmü’s-silâh tüvânâ ve bahâdır yiğitler ile yerinden nehzat ü hareket ve cümleden evvel seraskerim müşârunileyhin ma‘iyetine irişüp hıdemât-ı aliyyemde bezl-i makdûr itmenle tahsîl-i nîk-nâma mübâderet ve hilâfından be-gāyet tavakkī ve mücânebet eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fi evâil-i Ramazân 1147

Bir sûreti, ber-vech-i ocaklık Tercil hâkimi ( ) zîde ulüvvühûya.

Bir sûreti, ber-vech-i ocaklık Mihrani sancağıbegi ( ) dâme ahdühûya.

Bir sûreti, ber-vech-i ocaklık Atak sancağı begine.

Bir sûreti, ber-vech-i ocaklık Kulp sancağı begi dâme ahdühûya.

Bir sûreti, ber-vech-i ocaklık Hazo hâkimi zîde ulüvvühûya.

Bir sûreti, ber-vech-i ocaklık Cezîre sancağı mutasarrıfına.

Bir sûreti, Amid monlasına, Diyarbekir mütesellimine ve gılmânân-ı Amid ağasına iktizâsına göre sefer-i hümâyûnuma gelmeleriyçün emr-i şerîf tahrîr olunmuşdur.

179

Van vâlisi Vezir Timur Mehmed Paşa'ya hüküm ki;

Bu def'a Kiğı kal'ası derûnundan birkaç nefer âdem çıkup Tiflis üzerinden Kars Ordû-yı Hümâyûnuma gelmeleriyle getürdükleri memhûr kağıdlarının mefhûmu ve lisânen takrîrleri, düşmen-i li'âm-ı a'câm-ı haybet-encâmın ahvâli ve mahsûr olan guzât-ı muvahhidînin hâl ve şânlarını müş'ir olmağla senin bir ân akdem Kars'da Ordû-yı Hümâyûnuma gelüp irişmen ziyâdesiyle mühim ve muktazî olduğundan, hâlâ Amasya sancağı mutasarrıfı emîru'l-ümerâi'l-kirâm Ömer dâme ikbâlühû, tahrîrine me'mûr olduğu beş yüz nefer mîrî piyâde levendât ile Van'a varup ikāmet itmesiyçün başka emr-i şerîfimle me'mûr ve ucâleten varmak üzre olmağın, inşâallâhü te'âlâ vardığı sâ'at sen mukaddemâ emr-i şerîfimle ma'iyyetine me'mûr olan Hakkâri ve Mahmûdî ve Bitlis hâkimleri ve Van'ın umûmen zu'amâ ve erbâb-ı **[42a]** tımârını ve Van'ın gönüllüyân-ı yemîn ve yesârını ma'iyyetine alup müstevfâ kapun halkı ve âdemlerin ve bi'l-cümle levendâtın ile ucâleten yerinden hareket ve Kars'ta Ordû-yı Hümâyûnuma gelüp irişmen fermânım olmağın iş bu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki vezîr-i müşârun ileyhsin, mîr-mîrân-ı mûmâileyh ol tarafa varınca sen hemân zikrolunan hâkimleri ve aşâ'ir ve kabâ'illeri halkı ile ve Van'ın umûmen zu'amâ ve erbâb-ı tımârını ve Van'ın gönüllüyân-ı yemîn ve yesârını yanına ihzâr ve kapun halkı ve levendâtını dahi techîz ve hâzır u âmâde eyleyüp, mîr-mîrân-ı mûmâileyh Van'a vardığı sâ'at sen ucâleten askerinle kalkup kemâl-i sür'at ü şitâb ve ırgar ile Kars'da Ordû-yı Hümâyûnuma gelüp irişmeye bezl-i tâb u tâkat ve sarf-ı nakdine miknet eyleyüp bu vakti sâir evkāta kıyâs ile yollarda meks ve tekrâr isti'câl-i emr-i şerîf irsâline muhtâc eylemeyüp ziyâde takayyüd ve ihtimâm ile gelüp irişmene bezl-i cell-i himmet eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâil-i Ramazan 1147

180

Ber-vech-i arpalık Amasya sancağına mutasarrıf olan Ömer dâme ikbâlühûya hüküm ki;

Hâlâ Van vâlisi düstûr ( ) vezîrim Timur Mehmed Paşa edâmallâhü te‘âlâ iclâlehû Van’ın umûmen elviye begleri ve zu‘amâ ve erbâb-ı tımârı ucâleten nehzat ü hareket ve Kars’da Ordû-yı Hümâyûnuma bir kadem akdem gelüp mülâkī olması gāyet mühim ve muktazî olduğundan mü’ekked ve müşedded emr-i şerîf ile vezîr-i müşârun ileyh da‘vet ve Van kal‘ası serhad-i İslâmiyeden olmağla, derûnunda bir muhâfızdan lâ-büd olmağın mukaddemâ tahrîrine me’mûr olduğun beş yüz nefer mîrî piyâdenin gāyet acele ile bir mikdârını olsun tahrîr ve bâkīsini dahi tahrîr eylemen üzre tarafından bir âdem nasb ve ta‘yîn ve sen tahrîr eylediğini ma‘iyetine istishâb ve müstevfâ kapun halkı ile ale’l-acele kalkup Van’a varup muhâfazasına kıyâm eyledikden sonra Van vâlisi vezîr-i müşârunileyh Ordû-yı Hümâyûnum tarafına nehzat ü hareket itmek üzre olmağla imdi sen ki mîr-mîrân-ı mûmâileyhsin, iş bu emr-i şerîfim ( ) ile sana vâsıl olduğu sâ‘at şimdiye değin tahrîr ve bundan sonra dahi tiz elden tahrîr idebildiğin kadar mîrî piyâde levendâtı ma‘iyetine alup bâkīsini dahi tahrîre tarafınızdan bir mu‘temedün aleyh âdem ta‘yîn eyleyüp müstevfâ kapun halkı ve tahrîr idebildiğin levendât ile ale’l-acele yerinden kalkup Van kal‘asına varup muhâfazasına kıyâm eyleyesin. Vezîr-i müşârunileyhin Ordû-yı Hümâyûnuma bir ân akdem gelmesi ziyâdesiyle muktazî ve hareketi dahi senin ol tarafa varmana münhasır olmağla şöyle ki; bu bâbda zerre mikdârı tesâmuh ve yollarda beyhûde meks ve “Levendâtı tahrîr idemedim.” deyu özr ve imrâr-ı vakt ile vezîr-i müşârunileyhin vaktli irişmemesine bâ‘is olacak olur isen bir vechile cevâba kādir olamayacağını mukarrer bilüp her ne tarîk ile olur ise olsun, bir ân akdem Van’a varmağa bezl-i kudret ve hilâfından mücânebet eylemen bâbında fermân-ı âlî-şân yazılmışdır.

Fî evâil-i Ramazan 1147

[42b]

181

Ber-vech-i ocaklık Bâyezid sancağı mutasarrıfı Mahmûd Paşa dâmet me‘âliyehûya hüküm ki;

Bu def‘a Gence kal‘ası derûnundan birkaç nefer âdem çıkup Tiflis üzerinden Kars’da Ordû-yı Hümâyûnuma gelmeleriyle getürdükleri kağıdlarının mefhûmu ve lisânen takrîrleri düşmen-i li‘âm-ı a‘câm-ı haybet-encâmın ahvâlini ve mahsûr olan guzât-ı müvahhidînin hâl ve şânlarını müş‘ir olmağla Van vâlisi düstûr ( ) vezîrim Timur Mehmed Paşa edâmallâhü

te‘âlâ iclâlehû ale’l-acele yerinden hareket ve irişmek üzre emr-i şerîf isdâr ve irsâl ve senin dahi Ordû-yı Hümâyûnuma gelmen fermânım olmağın iş bu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki mîr-mîrân-ı mûmâileyhsin, vezîr-i müşârunileyh gelince sen hükûmetinde olan umûmen kul beğlerini aşâir ve kabâilleri halkı ve sen dahi müstevfâ kapun halkı ve aşâir ve kabâilin ile hâzır u âmâde ve vezîr-i müşârunileyh Kars tarafına geçdüği sâ‘at sen dahi bi’l-cümle askerinle kalkup ale’l-acele Kars’da Ordû-yı Hümâyûnuma gelüp irişmene bezl-i tâb ü tâkat ve hilâfından ve vakt ü zamânıyla irişmeyüp girüye kalmakdan be-gāyet tavakkī ve mücânebet eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâil-i Ramazan 1147

182

Erzurum vâlisi Vezîr Yahyâ Paşa’ya hüküm ki;

Bu def‘a Gence kal‘ası derûnundan birkaç nefer âdem çıkup Tiflis üzerinden Kars’da Ordû-yı Hümâyûnuma gelmeleriyle getürdükleri kağıdlarının mefhûmu ve lisânen takrîrleri düşmen-i li‘âm-ı a‘câm-ı haybet-encâmın ahvâli ve mahsûr olan guzât-ı müvahhidînin hâl ve şânlarını müş‘ir olmağla muktazâ-yı vakt ü hâle göre Kars’da asâkir-i nusret-me’serin ucâleten cem‘ u ihtişâdı ziyâdesiyle mühim ve muktazî olmağla işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki vezîr-i müşârunileyhsin, mukaddemâ fermânım olduğu üzre nefs-i Erzurum’da ve eyâletinde sâkin ve mütemekkin umûmen atîk ve cedîd serdengeçdi ağaları ve alemdârları ve bi’l-cümle yeniçeri neferâtları ve kul oğulları ve bu def‘a küşâde olunan on beş aded serdengeçdi bayrakları ve sâir bi’l-cümle tavâif-i askeriye zâbitleri tarafından mukaddem ve mübrem mübâşirler ta‘yîn ve nân ü nemek yed-i şâhânemin hukūkuna ri‘âyet ideceğin ve dîn ve devlet-i ebed-karînime tamâm hıdmet ve yardım kılınacak vakt olduğun cümleye tefhîm ve işâ‘at ve bir ferdi girü kalmamak üzre cümlesini bir ân akdem evlerinden ve yurdlarından ihrâca ve ta‘cîl ale’t-ta‘cîl kemâl-i sür‘at ü şitâb ile Kars’da Ordû-yı Hümâyûnuma irsâl ve tesyîrde ziyâde ihtimâm ve dikkat ve bezl-i tâb ü tâkat eyleyesin.

Şöyle ki, emr-i şerîf-i cihân-mutâ‘ıma adem-i itâ‘at ile vaz‘ u hareket ider ise **[43a]** zâbitleri ma‘rifetiyle şer‘an îcâb eden cezâ-yı sezâları tertîb ve bu vechile sevk ve tesyîrlerinde bezl-i kudret ve sarf-ı cell-i himmet eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâil-i Ramazân 1147

183

Ber-vech-i ocaklık Palu sancağına mutasarrıf İbrâhim Paşa dâmet me‘âliyehûya hüküm ki;

Sen ki mîr-mîrân-ı mûmâileyhsin, bundan akdem hâlâ Anadolu vâlisi olup Şark cânibinde serasker-i hamiyyet-perverim olan düstûr ( ) Köprülüzâde vezîrim Abdullah Paşa edâmallâhü te‘âlâ iclâlehûnun ma‘iyetine me’mûr iken mansıbına varup tedârik-i seferiyeni peydâ ve askerini tevfîr ve cümleden evvel serasker-i müşârunileyhin ma‘iyetine varup erişmen şartıyla hâline merhameten izn-i hümâyûnum erzânî kılınmışidi. Muktazâ-yı vakt ü hâle göre serasker-i müşârunileyhin ma‘iyetine ziyâde asâkirin, ucâleten cem‘ ve ihtişâdı ehemm ve elzem olmağla te’kîd ve isti‘câl içün işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki mîr-mîrân-ı mûmâileyhsin, bu vakti sâir evkāta kıyâs itmeyüp temâm dîn-i mübîn ve Devlet-i Aliyye’me hıdmet idecek vakt olmağın izhâr-ı gayret ve hamiyet ile kapun halkı ve âdemlerini tevfîr ve techîz ve aşâir ve kabâilinden dahi tâmmü’s-silâh ricâl-i harb ü kıtâl ile bir gün evvel yerinden nehzat ü hareket ve yollarda ayak sürtmeyüp ucâleten mülhak ve mülâkī olmağa bezl-i tâb ü tâkat eyleyesin.

Şöyle ki, tesâmuh ve betâ’et üzre hareket ve tekrâr isti‘câl-i emr-i şerîf gelsün deyü imrâr-ı vakt idecek olur isen bir dürlü özr ve cevâbın isgā olunmayup mu‘âhez ve mu‘âkab olacağını muhakkak bilüp ana göre emr-i şerîfime sür‘at-i imtisâl ile bir ân akdem Ordû-yı Hümâyûnuma irişmeğe sa‘y ve cehd-i bî-kusûr ve hilâfından be-gāyet ihtirâz ve ictinâb eylemen bâbında fermân-ı âlî-şân yazılmışdır.

Fî evâil-i Ramazan 1147

Bir sûreti, ber-vech-i ocaklık Eğil sancağı mutasarrıfı ( ) dâme ikbâlühûya yazılmışdır.

184

Trabzon alaybeğisi ( ) zîde kadruhûya hüküm ki;

İnşâallâhü’l-melikü’l-müte‘âl bu sâl-i nusret-fâl-i zafer-iştimâlde Kızılbaş-ı dalâlet-âyîn-i husrân-me‘âlin avn-i Kahhâr-ı zi’l-celâl ile kahr u istîsâl ve tedmîr ü nekâlleri himmet-i vâlâ-nehmet-i pâdişâhâneme masrûf ve bî-dirîğ ve hâlâ Anadolu vâlisi olup Şark cânibinde serasker-i hamiyet-perverim olan düstûr ( ) Köprülüzâde vezîrim Abdullah Paşa edâmallâhü te‘âlâ iclâlehûnun ma‘iyyetinde Rumili ve Anadolu ve sâir memâlik-i mahrûsemden nân ü nemeğimle perverde olan asâkir-i nusret-me’serin cem‘ u ihtişâdı, lâzime-i hâl ve muktazâ-yı

ahvâlden ve sen ki mûmâileyhsin, sancağının umûmen zu‘amâ ve erbâb-ı tımârıyla geçen sene dahi sefer-i hümâyûnuma me’mûr iken istid‘ânız üzre afvolunmağla bu sene-i mübârekede bir vechile özr ve illet virecek vakt olmamağla sancağının umûmen zu‘amâ ve erbâb-ı tımârıyla bir gün akdem serasker-i **[43b]** serasker-i müşârunileyhin ma‘iyetine varup erişmen fermânım olmağın işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki mîrâlây-ı mûmâileyhsin, zu‘amâ ve erbâb-ı tımârı bir gün akdem ve bir sâ‘at mukaddem evlerinden ve yurdlarından ihrâc ve cümlesini bayrağın altına alup hey’et-i mecmû‘anız ile kemâl-i sür‘at ü şitâb ile seraskerim müşârunileyhin ma‘iyetine irişmeğe bezl-i tâb ü tâkat eyleyesin.

Şöyle ki, beyhûde özr ve illet îrâd ve bundan sonra dahi isti‘câl-i emr-i şerîf gelsün deyu imrâr-ı evkāt ve emr-i şerîfime adem-i itâ‘atiniz zâhir olur ise yalnız etmekleriniz âhara verilmekle iktifâ olunmayup bilâ-emân tertîb-i cezâ ile mücâzât olunacağınızı muhakkak bilüp ana göre amel ve hareket ve hilâfından be-gāyet tavakkī ve mücânebet eylemeniz bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur.

Fî evâil-i Ramazan 1147

185

Erzurum vâlisi Vezir Yahya Paşa’ya ve Erzurum mollasına ve yeniçeri zâbiti ( ) zîde mecdühûya hüküm ki;

İnşâallâhü’l-meliki’l-allâm bu âm-ı meymenet-ibtidâ u meserret-ihtitâmda a‘câm-ı li‘âm-ı bed-fercâmın kahr ve i‘dâmlarıyçün Ordû-yı nusret-irtisâmımda asâkir-i zafer-i‘lâmın kesret ve vefret üzre cem‘ ve izdihâmı mukarrer ve muhakkak ve bu gûne ecnâd-ı encüm-adâdın ihtişâd eylediği Ordû-yı Hümâyûnumda mu‘tâd-ı kadîm ve de’b-i müstedîm üzre ehl-i sunûf ve erbâb-ı hırfet-i ticâretden olan esnâfın dahi lüzûmuna göre üçer beşer ve dahi ziyâde bulunmaları ehemm ve elzem olup bu kānûn-ı müstahsen mer‘î ve mü’eddî ve asâkir-i zafer-pîrâ malzeme ve muhtâc oldukları eşyâ, ma‘iyetlerinde hâzır u müheyyâ olması her vechile ferâğ-ı bâl ve refâh-ı hâllerini îcâb ider bir emr-i savâb olmağın işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki vezîr-i müşârunileyhsin ve siz ki Mevlânâ-yı mûmâileyh ve zâbit-i merkūmsun, bâlâda bast ve temhîr olunan kānûn-ı kadîm ve âdet-i dîrîne mürâ‘ât ile her hırfetin kethüdâ ve binbaşıları ma‘rifetiyle Erzurum’da mevcûd erbâb-ı hırfetin her sınıfından ve tüccâr ve sevdâ-gerâdan lüzûma göre üçer beşer ve dahi ziyâde ehl-i san‘at ve erbâb-ı ticâreti kendülere lâzım olan âlât ve eşyâ-yı ticâret olan eşyâ ve çadırlarıyla ihrâc ve ta‘yîn ve cümlesin isim ve resmleriyle ma‘rifet-i şer‘le defter ve inşâallâhü te‘âlâ nevrûz-ı fîrûzdan

mukaddem hey'ât-ı mecmû'alarıyla gelüp Ordû-yı Hümâyûnumda mevcûd bulunmalarıyçün cümlesin sevk ve tesyîr eylemekde her biriniz ihtimâm-ı tâm ve sa'y-i mâ-lâ-kelâm eylemeniz bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâil-i Ramazan

186

Sâbıkā Prezrin sancağı mutasarrıfı Mahmûd Paşazâde Hüseyin dâme ikbâlühûya hüküm ki;

Serhadd-i İslâmiyeden olan Tiflis kal'ası muhâfazasında olan guzât ve mücâhidînin ta'yınâtlarıyçün bu def'a Ahılkelek'den naklolunacak zehâirin esnâ-i râhda muhâfazası lâzıme-i hâlden olmağla hâlâ Ordû-yı Hümâyûnumda sipâh serdengeçdi ağası Ömer ve silahdâr terakkīlü ağası Abdullah ve serdengeçdi ağası Mehmed zîde kadruhûm **[44a]** umûmen neferâtlarıyla ve Rumili'nin elviye alaybeğileri umûmen zu'amâ ve erbâb-ı tımârıyla ve sâbıkā Ohri sancağı mutasarrıfı Yahyâ Paşa'nın vekîli kıdvetü'l-ümerâi'l-kirâm Hasan dâme izzühû ma'iyetinde olan yirmi levendât ile me'mûr ve ta'yîn ve sen üzerlerine başbuğ nasb ve cümlesinin re'yin üzre amel ve hareket eylemeleriyçün her birine tenbîh ve te'kîd olunmağla işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki mîr-mîrân-ı mûmâileyhsin, asâkir-i mansûreyi ma'iyyetine istishâb ve Ahılkelek'e varup mevcûd olan deve ve sâir davarlara zehâiri tahmîl ve savb-ı maksûda azîmet ve esnâ-i râhda kemâl-i ihtimâm ve dikkat muhâfaza ve muhârese iderek inşâallâhü te'âlâ emnen ve sâlimen Tiflis'e nakl ü îsâl ile itmâm-ı hıdmete mübâderet ve götürdüğün deve ve bârgîr ve katırların bir re'sini geriye kalmamak üzre sürüp yine Ahılkelek'e getirmeğe bezl-i makdûr ve sa'y ve cehd-i bî-kusûr eylemen bâbında fermân-ı âlî-şân yazılmışdır.

Fî evâil-i Şevvâl 1147

187

Erzurum vâlisine ve Erzurum'da yeniçeri zâbiti ( ) zîde mecdühûya hüküm ki;

Nefs-i Erzurum ve eyâletinde olan dergâh-ı mu'allâm yeniçerilerinin atîk ve cedîd serdengeçdi ağaları umûmen neferâtları birgün evvel Ordû-yı Hümâyûnuma irişmeleriyçün bu âna değin tekrâr tekrâr evâmir-i şerîfemle isti'câl ve böyle vaktde dîn-i mübîn ve Devlet-i Aliyyeme hıdmet ve bu gazâ-yı garrâda bulunmağa sa'y ve dikkat eylemek cümlenin üzerlerine rütbe-i vücûbda bir hâlet iken hilâf-ı me'mûl ve mugāyir-i rızâ-yı hümâyûn betâ'et ve rehâvet üzre hareketleri emr-i müste'id ve bu vakt bir vechile sâir evkāta kıyâs olunmayup

dergâh-ı mu‘allâm yeniçerilerinin bir ân evvel Ordû-yı Hümâyûnuma irişmeleri ziyâdesiyle mühim ve muktazî olmağla işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki vezîr-i müşârunileyh ve zâbit-i merkūmsun, atîk ve cedîd serdengeçdi ağalarını ve darb ü harbe kādir umûmen neferâtı alâ-eyyi-hâl bir gün akdem ve bir sâ‘at mukaddem ihrâca ve Ordû-yı Hümâyûnuma sevk ve tesyîrde ziyâde ihtimâm ve dikkat ve hilâfından be-gāyet tavakkī ve mücânebet eylemeniz bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâil-i Şevvâl 1147

188

Diyarbekir alaybegi ve Diyarbekir eyâletinde vâki‘ sâir elviye alaybegilerine hüküm ki;

Eyâlet-i mezbûrenin umûmen zu‘amâ ve erbâb-ı tımârı bundan akdem sefer-i hümâyûnuma me’mûr iken hâllerine merhameten bir müddet hânelerinde meks eylemelerine ruhsat verilmişidi. El-hâletü hâzihî bu vakt sâir evkāta kıyâs olunmamağla bir gün akdem gelüp Ordû-yı Hümâyûnuma mülhak ve mülâkī olmalarıyçün emr-i şerîfimle isti‘câl olunmuşiken tekrâr te’kîd ve isti‘câl içün işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( )ile irsâl olunmuşdur.

İmdi siz ki mûmâileyhimsiz, dîn-i mübîn ve devlet-i ebed-karînime tamâm-ı hıdmet ve izhâr-ı sadâkat idecek vakt ü zamân olmağla ta‘cîl ale’t-ta‘cîl tedârikinizi görüp bir ân akdem ve bir sâ‘at mukaddem irişmeğe sarf-ı tâb ü tâkat ve bezl-i mâ-hasal-i kudret eyleyesiz.

Şöyle ki bundan sonra dahi tesâmuh ve tekâsülünüz zuhûr ider ise yalnız etmekleriniz âhara virilmekle iktifâ olunmayup şe’âmet-i azîmesin çekeceğinizi muhakkak bilüp âna göre encâm-ı kârı bir hoşca fikr ü mülâhaza ve emr-i şerîfime sür‘at-i imtisâl ile **[44b]** bir gün evvel Ordû-yı Hümâyûnuma mülâkāta sa‘y ve cehd-i tâm ve hilâfından be-gāyet ihtirâz ve ictinâb eylemeniz bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâil-i Şevvâl 1147

189

Ber-vech-i arpalık Arabgir ve Divriği sancaklarına mutasarrıf olan Ömer Paşa dâmet me‘âliyehûya hüküm ki;

Sen ki mîr-mîrân-ı mûmâileyhsin, beş yüz nefer güzîde ve tâmmü’s-silâh süvârî levendât ile bir gün evvel Ordû-yı Hümâyûnuma gelüp irişmen için emr-i şerîfimle me’mûr ve tekrâr isti‘câl içün işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki mîr-mîrân-ı mûmâileyhsin, mukaddemâ me'mûr olduğun üzre levendât-ı merkūmeyi ale'l-acele tahrîr ve tekmîl ve bir gün evvel yerinden nehzat ü hareket ve sür'at ü şitâb ile Ordû-yı Hümâyûnuma gelüp irişmeğe ziyâde ihtimâm ve dikkat eyleyesin.

Şöyle ki, bu vakti sâir evkāta kıyâs eyleyüp betâ'et ve rehâvet üzre hareket ve vakt ü zamânıyla irişmeyecek olur isen bir vechile özr ve cevâbın isgā olunmayacığını muhakkak bilüp ana göre tekmîl-i neferât ile ale'l-acele Ordû-yı Hümâyûnuma mülhak ve mülâkī olmağa bezl-i makdûr ve sa'y-i bî-kusûr eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâil-i Şevvâl 1147

190

Anadolu eyâletinin elviye ve alaybeğileri zîde kadruhüme hüküm ki;

Bundan akdem Pasin'de kışlamak üzre me'mûr olmuşidiniz, el-hâletü hâzihî muktazâ-yı vakt ü hâle göre sizin umûmen zu'amâ ve erbâb-ı tımâr ile olduğunuz mahalden kalkup Revân toprağında Şüregel nâm mahalde ikāmetiniz mühim ve muktazî olduğundan cümle neferât ve mühimmâtınız ile mahall-i me'mûra varmanız fermânım olmağın işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi siz ki mûmâileyhimsiz, sancaklarınızın umûmen zu'amâ ve erbâb-ı tımârıyla olduğunuz mahalden kalkup Şüregel'e varup ikāmet ve neferâtınızdan bir ferd geriye kalmakdan ve betâ'et ve rehâvet üzre hareketden be-gāyet ihtirâz ve ictinâb eylemeniz bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâil-i Şevvâl 1147

Bir sûreti, Adana eyâletinin elviye alaybeğilerine yazılmışdır.

Bir sûreti, Rakka alaybeğisine yazılmışdır.

191

Revan vâlisi ve muhâfızı Vezir Hüseyin Paşa'ya hüküm ki;

Hâlâ Revan kal'asında yeniçeri zâbiti olan Halil zîde mecdühû selefi olan Ahmed zîde mecdühûden manda nâmıyla nesne metâlib ve beynlerin nüzû' vâki' ve mezbûr Ahmed'e özr sevdâsında olduğu ihbâr olunmağla sen ki vezîr-i müşârunileyhsin, Ordû-yı Hümâyûnumda ocakları ricâli ma'rifetiyle beynlerinde olan hesâbları görülmek üzre mezbûr Ahmed'i Ordû-yı Hümâyûnuma ihzâr eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâhir-i Şevvâl 1147

[45a]

192

Ahısha'da sâkin Süleyman Ağazâde Ahmed zîde mecdühûya hüküm ki;

Sen ki mûmâileyhsin, ma'rifetinle bin nefer süvârî levendât tahrîr ve bir gün akdem Ordû-yı Hümâyûnuma irişmen bâbında bundan akdem mü'ekked ve müşedded emr-i şerîfim isdâr ve irsâl ve senin bu âna değin tekmîl-i neferât ile gelüp irişmen lâ-büdd ve lâzım iken henüz yerinden dahi hareketin mesmû' olmayup ve muktazâ-yı vakt ü hâle göre inşâallâhü te'âlâ Ordû-yı Hümâyûn-ı nusret-me'ûnumun karîben hareketi mukarrer olmağla te'kîd ve isti'câl içün işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki mûmâileyhsin, ale'l-acele neferâtın ceng ü harbe kādir, tâmmü'l-esliha yiğitlerden tekmîl ve bir ân akdem kalkup kemâl-i sür'at ü şitâb ile iki konağı bir iderek bir gün evvel Ordû-yı Hümâyûnuma gelüp erişmene ziyâde ikdâm ve hilâfından be-gāyet ihtirâz eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâsıt-ı Şevvâl 1147

193

Ber-vech-i arpalık Oltu sancağına mutasarrıf olup Ahılkelek'de ikāmet üzre olan Ali Paşa dâmet me'âliyehûya ve Ahılkelek'de olan tavâif-i askeriye zâbitleri zîde kadruhüme hüküm ki;

Hâlâ Özi kal'asına asâkir-i Kızılbaş-ı bed-ma'âş tecemmu' ve tahazzüb Şüregel ve Kiğılu ve Ahılkelek taraflarına sû-i kasd fikr-i fâsidinde olduğu ihbâr olunmağla ahvâl-i düşmenden dâimâ haberdâr ve harekât ve etvârından istihbâr ve her hâline âgâh ve habîr olup Ahılkelek ve ol havâlînin şerr ü mazarrat-ı düşmenden hıfz u hırâsetine ihtimâm-ı tâm olunmak lâzime hâlden olmağın işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi siz ki mûmâileyhimsiz, terk-i hâb ü râhat ve dâimâ âkilâne ve mütayakkızâne hareket ve ahvâl-i düşmenden ale'd-devâm haberdâr ve hâline vâkıf olarak o havâliyi şerr ü mazarratından te'mîn ve hıfz u hırâsete bezl-i tâb ü tüvân ve hilâfından be-gāyet ihtirâz ve ictinâb eylemeniz bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâsıt-ı Şevvâl 1147

194

Ber-vech-i arpalık Oltu sancağına mutasarrıf olup hâlâ Ahılkelek'de ikāmet üzre olan Ali Paşa dâmet me'âliyehû ve (…) ve Ahılkelek mütesellimine ve Ahılkelek'de olan tavâif-i askeriye zâbitleri zîde kadrühüme hüküm ki;

Ahılkelek'den Tiflis kal'asına bundan akdem nakli fermânım olan zehâirin bir müddet meks ve tevkīf olunması iktizâ zikrolunan zehâiri Ahılkelek kal'asında bir mahfûz mahalle vaz' ve gereği gibi hıfz u hırâset ve tahmîl olunacak mekkârî deve ve katır ve bârgîrleri dahi münâsib olan mahallerde hıfz ve re'si zâyi' ve bir tarîk ile firâr itmemeleriyçün gereği gibi hırâset itmeniz bâbında işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi siz ki mûmâileyhimsiz, zikrolunan zehâiri me'men ve mahfûz mahalle vaz' ve deve ve bârgîr ve katırları dahi bir münâsib olan mahallerde gereği gibi hıfz u hırâset idüp bir zerresinin bir tarîk ile zâyi' ve firâr itmesinden ihtirâz ve ictinâb eylemeniz bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâhir-i Şevvâl 1147

[45b]

195

Aydın vâlisi Vezir Abdullah Paşa'ya hüküm ki;

Sen ki vezîr-i müşârunileyhsin, sefer-i hümâyûnuma me'mûriyetin hasebiyle bir gün evvel Ordû-yı Hümâyûnuma gelüp mülhak ve mülâkī olmağa sarf-ı miknet ve bezl-i mâ-hasal-i kudret eylemen muktazâ-yı sadâkat ve ale'l-husûs böyle vaktde Ordû-yı Hümâyûnumda asâkir-i mansûremin kesret ve vefret üzre bulunması ehem ve elzem olmağla işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki vezîr-i müşârunileyhsin, her ne mahalde bulunur isen aslâ te'hîr ve tevakkuf itmeyüp sür'at ü şitâb ile bir gün akdem ve bir sâ'at mukaddem Ordû-yı Hümâyûnuma gelüp irişmene ziyâdesiyle ikdâm ve ihtimâm-ı tâm eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâhir-i Şevvâl 1147

196

Diyarbekir vâlisi Vezir Mustafa Paşa'ya hüküm ki;

Sen vüzerâ-yı izâmımın yarar ve kâr-güzâr ve vükelâ-yı fihâmımın sadâkat-kâr ve şecâ'at-şi'ârı olmanla senden her hâlde dîn-i mübîn ve devlet-i ebed-karînime lâyık ve rızâ-yı yümn-i aksâ-yı mülûkâneme muvâfık hıdemât-ı mebrûre ve me'ser-i meşkûre vücûda getirmen melhûz-ı tab'-ı safâ-makrûn-ı pâdişâhânem olmağla hâlâ Lûrî kal'asında asâkir-i

Kızılbaş-ı bed-ma‘âş tecemmu‘ ve tehazzüb ve Şüregel ve Kığılu ve Ahılkelek ve ol havâlîlere sû-i kasd fikr-i fâsidinden olduğu ihbâr olunmağın Şüregel ve ol havâlînin hıfz u hırâsetiyçün me’mûr ve ta‘yîn olunan asâkir-i mansûreme sen başbuğ nasb ve ta‘yîn olunman fermânım olmağın işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki vezîr-i müşârunileyhsin, mükemmel kapun halkı ve âdemlerinle kalkup Şüregel’e varup ikāmet ve dâimâ düşmenin her ahvâlinden habîr ve âgâh olarak mütayakkızâne hareket ve şerr ü mazarratının def‘ u ref‘ine ve ol havâlînin hıfz u hırâsetine ihtimâm-ı tâm eyleyesin. Ma‘iyetine me’mûr olan asâkir zâbitânından ve neferâtından emrine adem-i itâ‘at ve re’yine muhâlefet iden olur ise te’dîb ve gûş-mâl ve her hâlde âkilâne ve gayûrâne hareket ile mesâ‘î-i mebrûre vücûda getirmeğe mübâderet eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâhir-i Şevvâl 1147

197

Revan vâlisi ve muhâfızı Vezir Hüseyin Paşa’ya hüküm ki;

Hâlâ Revan’da mîrî kasabbaşılık hıdmetinde olan Badlı(?) Ömer zîde kadruhûnun Ordû-yı Hümâyûnuma lüzûmu olmağla bir âdemîsi tarafından kasabbaşılık hıdmetine vekâleten istihdâm ve mezbûr Ömer’i Ordû-yı Hümâyûnuma göndermen fermânım olmağın sen ki vezîr-i müşârunileyhsin, mezbûr Ömer’i ale’l-acele Ordû-yı Hümâyûnuma irsâl eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâhir-i Şevvâl 1147

[46a]

198

Bu sene-i mübârekede sefer-i hümâyûnuma müceddeden me’mûr olan sipâh ve silâhdâr terakkīlü ağaları zîde kadruhüme hüküm ki;

Siz ki mûmâileyhimsiz, sizin bu âna gelince Ordû-yı Hümâyûnuma gelüp irişmeniz lâzıme-i zimmetiniz iken betâ’et ve rehâvet üzre hareket ve yollarda beyhûde meks ü ikāmet ile hilâf-ı emr-i şerîf ve mugāyir-i rızâ-yı hümâyûn vaz‘ u hareketinizden cümleniz müstahakk-ı ikāb olmuşiken bu def‘a sizi îkāz ve tenbîh ve isti‘câl içün işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi siz ki mûmâileyhimsiz, bu vakti sâir evkāta kıyâs itmeyüp ne mahalde bulunursanız ta‘cîl ale’t-ta‘cîl kemâl-i sür‘at ü şitâb ile iki konağı bir iderek bir ân akdem Ordû-yı Hümâyûnuma gelüp irişmeğe bezl-i tâb ü tâkat eyleyesiz.

Şöyle ki, mukaddemâ sâdır olan emr-i şerîfime mugāyir vakt ü zamânıyla irişmeyecek olursanız, yalnız dirlikleriniz âhara verilmekle iktifâ olunmayup işbu ikāba giriftâr olacağınızı muhakkak bilüp ana göre encâm-ı kârı bir hoşca fikr ü mülâhaza ile hilâfından be-gāyet tavakkī ve mücânebet eylemeniz bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâhir-i Şevvâl 1147

199

Diyarbekir vâlisi Vezir Mustafa Paşa'ya hüküm ki;

Sen vüzerâ-yı izâmımın yarar ve kâr-güzâr ve vükelâ-yı fihâmımın sadâkat-kâr ve şecâ'at-şi'ârı olmanla senden her hâlde dîn-i mübîn ve devlet-i ebed-karînime lâyık ve rızâ-yı yümn-i aksâ-yı mülûkâneme muvâfık hıdemât-ı mebrûre ve me'ser-i meşkûre vücûda getirmen melhûz-ı tab'-ı safâ-makrûn-ı pâdişâhânem olduğundan bu def'a Tiflis kal'asında olan guzât-ı murâbıtîn ve kemân-i mücâhidîn içün Ahılkelek'den naklolunacak zehâirin esnâ-yı râhda hıfz u hırâsetine me'mûr olan tavâif-i askeriyeye sen başbuğ nasb ve ta'yîn olunmanla işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki vezîr-i müşârunileyhsin, mükemmel kapun halkı ve âdemlerinle kalkup Ahılkelek'de olan zehâiri tahmîl ve ma'iyetine me'mûr olan asâkir ile yollarda kemâl mertebe hıfz u hırâset iderek inşâallâhü te'âlâ emnen ve sâlimen Tiflis'e nakl ü îsâl eylemekde ihtimâm-ı tâm eyleyesin. Sen ma'iyetinde olan asâkir zâbitânından ve neferâtından emrine adem-i itâ'at ve re'yine muhâlefet ider olurlar ise te'dîb ve gûş-mâl ile zabt u rabtında ve bu husûsun alâ-vechi'l-me'mûl itmâm ve kemâline bezl-i makdûr ve sa'y-i mevfûr eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâhir-i Şevval 1147

200

Van vâlisi Vezir Timur Mehmed Paşa'ya hüküm ki;

Hâlâ Lûrî kal'asında asâkir-i Kızılbaş tecemmu' ve tahazzüb idüp Şüregel ve Kığılu ve Ahılkelek semtlerine sû-i kasd fikr-i fâsidinde olduğu ihbâr olunmağla inşâallâhü te'âlâ Ordû-yı Hümâyûnum asâkir-i mansûremle hareket idince şimdilik zikrolunan mahallerin düşmen-i dînin keyd ü mekrinden te'mîn ve hıfz u hırâsetiyçün ol havâlîlere tiz elden ziyâdece asâkir-i mansûrem nakl ve tesyîr ve ol taraflara istihkâm virilmek lâzıme-i hâl ve ziyâdesiyle muktazî olan ahvâlden olmağla her ne mahalde bulunur isen ma'iyetinde olan asâkir ile bir gün akdem ve bir sâ'at mukaddem ılgar ile İğdir ve Sürmeli taraflarına **[46b]**

gelüp ve ol havâlîlere geldiğin ucâleten Ordû-yı Hümâyûnuma arz u i‘lâm eylemen fermânım olmağın işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki vezîr-i müşârunileyhsin, bu vakti sâir evkāta kıyâs itmeyüp zâtında olan gayret-i dîniye ve hamiyet-i İslâmiye muktazâsınca her ne mahalde bulunur isen kemâl-i sür‘at ü şitâb ve ılgar ile İğdir ve Sürmeli taraflarına irişüp ve geldiğin Ordû-yı Hümâyûnuma arz u i‘lâm ve bu bâbda ziyâdesiyle ikdâm u ihtimâm ve sa‘y u cehd-i mâ-lâ-kelâm eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâhir-i Şevvâl 1147

Bir sûreti, ber-vech-i ocaklık Bâyezid sancağı mutasarrıfı Mahmûd Paşa dâmet me‘âliyehûya yazılmışdır.

201

Erzurum vâlisine ve Erzurum’da yeniçeri zâbiti ( ) zîde mecdühûya ve atîk ve cedîd serdengeçdi ağaları ve ocak ihtiyârları zîde kadruhüme hüküm ki;

Erzurum ve ol havâlîlerde olan atîk ve cedîd serdengeçdi bayrakları ve umûmen yeniçeri neferâtının bir gün akdem Ordû-yı Hümâyûnuma gelüp irişmeleri içün bu âna gelince kirâran ve mirâran evâmir-i şerîfem isdâr ve irsâl olunmuşidi. Henüz hareket itmeyüp hâlâ Lûrî kal‘asına asâkir-i Kızılbaş-ı bed-ma‘âş tecemmu‘ ve tehazzüb ve Şüregel ve Ahılkelek taraflarına sû-i kasd fikr-i fâsidinde olduğu ihbâr olunmağla muktazâ-yı vakt ü hâle göre Şüregel ve ol havâlînin keyd ve mekr-i düşmenden te’mîn ve hıfz u hırâseti ziyâdesiyle mühim ve muktazî olmağın, bu def‘a te’kîd ve isti‘câl içün işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki vezîr-i müşârunileyhsin ve sâir mûmâileyhimsiz, hâlâ düşmen-i bed-âyin hareket ve Şüregel ve ol havâlîlere sû-i kasd fikr-i fâsidinde olduğu ma‘lûmunuz oldukda, atîk ve cedîd serdengeçdi ağaları ve umûmen yeniçeri neferâtını bir gün akdem ve bir sâ‘at mukaddem yerlerinden ihrâc ve siz ki serdengeçdi ağaları yeniçeri kullarımsız, bu vakti sâir evkāta [kıyâs] itmeyüp tamâm-ı dîn-i mübîn ve Devlet-i Aliyyeme hıdmet idecek vakt olmağla İslâm ve ocağınız gayretini izhâr ve ucâleten Şüregel ve ol havâlîlere gelüp irişmene bezl-i tâb ü tüvân ve hilâfından be-gāyet ihtirâz ve ictinâb eylemeniz bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâhir-i Şevvâl 1147

Bir sûreti, Erzurum vâlisine ve Erzincan ve ( ) kādı ve yeniçeri serdârına ve atîk ve cedîd serdengeçdi ağaları ve ihtiyârlarına yazılmışdır.

Bir sûreti, Erzurum vâlisine ve İsbir ve ( ) ve ( ) kādılarına ve yeniçeri serdârına ve atîk ve cedîd serdengeçdi ağaları ve ocak ihtiyârlarına yazılmışdır.

[47a]

202

Ber-vech-i arpalık Oltu sancağına mutasarrıf olan Ali Paşa dâmet me‘âliyehûya ve Haydar ve eyâletinde vâki‘ kādılara ve mütesellimlere ve a‘yân-ı vilâyet ve iş erlerine hüküm ki;

Ahılkelek’den Tiflis’e naklolunacak zehâiri esnâ-yı râhda muhâfazasıyçün Ahılkelek ve ol havâlîlerde olan tavâif-i askeriye bi’l-cümle ta‘yîn ve me’mûr kılınup ve ol havâlîler asâkirden hâlî ve muktazâ-yı vakt ü hâle göre mekr-i düşmenden ihtiyât olunmak her vechile ehemm ve elzem [olup], Haydar eyâletinde vâki‘ sancaklar ve kasabât ve kurâda gerek askerim ve gerek darb ü harbe kādir iş erleri ale’l-acele yerlerinden ihrâc ve Ahılkelek’de cem‘ olunup zehâir ile Tiflis’e giden asâkir, inşâallâhü te‘âlâ selâmet ile avdet edince Ahılkelek ve ol tarafları ve yolları düşmenden muhâfaza ve bir tarafdan zuhûr ider ise kahr u tedmîrlerine cehd ve ihtimâm olunmak fermânım olmağın işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki mîr-mîrân-ı mûmâileyh ve sâir mûmâileyhimsiz, Haydar eyâletinde vâki‘ sancaklar ve kasabât ve kurâda sâkin olan askeri ve darb u harbe kādir iş erleri olanlardan ihrâca ve Ahılkelek’e cem‘ ve dâimâ hâb u râhatı terk ve mütebassırâne hareket ile düşmenin ahvâlinden ve hareketinden haberdâr ve âgâh olarak ol havâlîleri ve yolları kemâl-i dikkat ile muhâfaza ve bir tarafdan zuhûr ider ise kahr u tedmîrleriyle şerr ü mazarratlarının def‘ u ref‘ine bezl-i tâb ü tâkat ve hilâfından be-gāyet tavakkī ve mücânebet eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâsıt-ı Zilka‘de 1147

203

Ber-vech-i yurtluk ve ocaklık Mahmûdî hâkimi Zeynel dâme ikbâlühûya hüküm ki;

Mahmûdî ve ol havâlînin mekr-i düşmenden hıfz u hırâseti lâbüdd ve asâkir-i vâfire ile mîr-mîrân-ı kirâmdan biri ol tarafda bulunması muktazî ve sen yarar ve kâr-güzâr olduğundan livâ-yı mezbûr ve ol semtlerin hıfz u hırâsetine me’mûr ve ta‘yîn olunmanla işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki mîr-mîrân-ı mûmâileyhsin, bundan akdem sefer-i hümâyûnuma me’mûr iken seferden afvolunman, ancak ol havâlîlerin hıfz u hırâsetine ihtimâm-ı tâm içün olduğu ma‘lûmun oldukda kapun halkı ve âdemlerini tevfîr ve teksîr ve umûmen aşâir ve kabâilini cem‘ ve hâb u râhatı terk ile mezîd-i basîret üzre hareket ve dâimâ ahvâl-i düşmenden âgâh olarak ol havâlîlerin, bâ-husûs Kopuz boğazı ve Karadere nâm mahallerin hıfz u hırâsetinde bezl-i tâb ü tâkat ve hilâfından tahâşî ve mücânebet eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâil-i Zilhicce 1147

204

Hâlâ Revan kal‘ası muhâfazasında olan sipâh ve silahdâr terakkīkü ve serdengeçdi ve yeniçeri ağaları zîde kadruhüme hüküm ki;

Hâlâ serhad-i İslâmiyeden Tiflis kal‘asında olan guzât-ı müvahhidîn içün Ahılkelek’den naklolunacak ecnâs-ı zehâirin esnâ-yı râhda hıfz u hırâseti içün cenk ü harbe kādir asâkir ta‘yîn olunmak mühim ve muktazî olmağla işbu emr-i şerîfim isdâr olunmuşdur.

İmdi siz ki mûmâileyhimsiz, umûmen neferâtınız ile ale’l-acele Revan’dan hareket ve Ahılkelek’e varup anda sâir me’mûr olan asâkir ile zehâir-i mezkûru Tiflis’e nakl ve inşâallâhü te‘âlâ, ba‘de edâ-yı hıdmet yine Ordû-yı Hümâyûnuma avdet eylemeniz bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâil-i Zilka‘de 1147

[47b]

Bir sûreti, Revan kal‘ası muhâfazasında olan Kars eyâletinin elviye alaybegilerine yazılmışdır.

205

Göle kādısına ve mütesellimine hüküm ki;

Göle sancağının zu‘amâ ve erbâb-ı tımârı Tiflis kal‘ası muhâfazasında me’mûr iken muhâfaza-yı merkūmenin alaybeğisinden gayrı neferâtdan kimesne olmayup cümlesi evleri ve yurdlarında mütemekkin ve böyle vaktde muhâfaza-yı merkūmede asâkirin kesreti lâzıme-i hâlden iken, mezbûrların hilâf-ı emr-i şerîf ve mugāyir-i rızâ-yı hümâyûn hareketleri zâhir ve cümlesi müstehakk-ı ikāb ve mezbûrların bir ân akdem muhâfaza-i merkūmeye gitmeleri fermânım olmağın işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi siz ki mûmâileyhimâsız, livâ-yı mezbûrun umûmen zu‘amâ ve erbâb-ı tımârını evlerinden ve yurdlarından ihrâc ve bir ferdi girüye kalmamak üzre bu def‘a Ahılkelek’den Tiflis’e naklolunacak zehâiri ve muhâfazaya me’mûr asâkir ile Tiflis’e varup hıdmet-i muhâfazaya kıyâm eylemeleriyçün her birine muhkem tenbîh ve te’kîd ve işbu emr-i şerîfimin mazmûn-ı münîfini cümleye tefhîm ve i‘lân ve işâ‘at eyleyesiz.

Şöyle ki, himâye ile bir ferdinin geriye kaldığı mesmû‘ olur ise siz meşâmet-i azîmeye giriftâr ve ol vechile hilâf-ı emr-i şerîf hareket iden neferâtın dahi ze‘âmet ve tımârları âhara virilmekle iktifâ olunmayup nefy ve ta‘zîb ve kal‘a-bend ile te’dîb olunacakları muhakkak olmağla ana göre encâm-ı kârı bir hoşca fikr ü mülâhaza ve emr-i şerîfime sür‘at-i imtisâl ile cümlesi muhâfaza-yı merkūmeye bir ân akdem varup irişmeleri [içün] ziyâde ihtimâm ve dikkat ve hilâfından tavakkī ve mücânebet olunmak bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâil-i Zilka‘de 1147

206

Kars beğlerbeğisi Mehmed Paşa dâmet me‘âliyehûya hüküm ki;

Ahılkelek’den Tiflis’e naklolunacak zehâiri esnâ-i râhda hıfz u hırâset içün Kars kal‘asının yemîn ve yesâr neferâtını ve Kars eyâletinin zu‘amâ ve erbâb-ı tımârını ma‘iyetine alup varup zahîre-i merkūmeyi Ahılkelek’den kaldırup inşâallâhü te‘âlâ Tiflis’e nakl ü îsâl eyledikden sonra zahîre-i merkūm tahmîl olunan deve ve sâir davarların cümlesini yine ma‘iyetine me’mûr asâkir-i merkūme ile Tiflis’den Kars’a bi’t-tamâm getirmen fermânım olmağın işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki mîr-mîrân-ı mûmâileyhsin, neferât-ı merkūmeyi ve zu‘amâ ve erbâb-ı tımârı ma‘iyetine istishâb ve ale’l-acele neferât-ı merkūmeyi mahal-i me’mûreye nakl ü îsâl eyledikden sonra yine asâkir-i mezbûre ile deve ve sâir davarları sürüp Kars’a getirmeğe bezl-i tâb ü tâkat ve hilâfından be-gāyet tavakkī ve mücânebet eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâil-i Zilka‘de 1147

[48a]

207

Van vâlisi Vezir Timur Mehmed Paşa’ya hüküm ki;

Serhad-i İslâmiyeden Tiflis kal‘asında zehâirin ziyâdesiyle kılleti olduğundan hâlâ Ahılkelek’de bir mikdâr zehâir cem‘ ve tedârik ve tahmîl olunacak deve ve sâir davarları dahi

hâzır u âmâde ve Tiflis'e naklolunmak üzre iken a'câm-ı haybet-encâmdan bir mikdâr gürûh-ı mekrûh, zehâir-i mezkûreye sû-i kasd fikr-i fâsidinde oldukları ihbâr olunup zehâir-i mezkûrenin mahal-i mezbûra nakli sen ki vezîr-i müşârunileyhsin, senin ol havâlîde, ol havâlîlere gelüp irişmene mevkūfen meks olunup ve el-yevm kal'a-i mezbûrede olan guzât-ı murâbıtîn ve kemân-i mücâhidîn, kıllet-i zehâirden kemâl-i ızdırâbları olduğu âşikâr olmağla işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki vezîr-i müşârunileyhsin, kal'a-i mezbûrede olan asâkir-i İslâmın refâh-ı hâlleri kasdıyla ale'l-acele bulunduğun mahalden doğru Ahılkelek'e varup zehâir-i merkūmeyi mevcûd olan deve ve sâir davarlara tahmîl ve ol tarafda müctemi' olan asâkir ile muhâfaza iderek Tiflis'e nakl ü îsâl eyledikden sonra askerinle avdet ve gelüp Ordû-yı Hümâyûnuma mülhak ve mülâkī olmağa sarf-ı tâb ü tâkat eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâil-i Zilka'de 1147

208

Ahısha mütesellimi ( ) zîde kadruhûya hüküm ki;

Bundan akdem Çıldır eyâletinde olan sancaklardan matlûb olan arabaların ihrâcına bi'n-nefs me'mûr olmuşidin, lâkin bu def'a Tiflis'e naklolunacak zehâiri esnâ-yı râhda muhâfaza içün sen dahi müstevfâ ve mütesellah âdemlerinle me'mûr ve ta'yîn olunmanla işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki mütesellim-i mûmâileyhsin, ihrâc olunacak arabalar, tarafından bir mu'temed ve kâr-güzâr ve mukdim bir âdemi ta'yîn ve bir gün akdem ihrâc ve Ordû-yı Hümâyûnuma irsâl itmek üzre muhkem tenbîh ve te'kîd eyleyesin ve sen naklolunacak zehâir ile müstevfâ ve mükemmel âdemlerinle Tiflis'e gidüp inşâallâhü te'âlâ edâ-yı hıdmet ile yine Ahısha'ya avdet ve hilâfından be-gāyet mücânebet eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâhir-i Zilka'de 1147

209

Ber-vech-i ocaklık Mecingerd sancağına ve Mecingerd ve ( ) ve ( ) kādılarına ve a'yân-ı vilâyet ve iş erlerine hüküm ki;

Erzurum'dan Ordû-yı Hümâyûnuma gelecek kanlı arabalarının bir ân akdem gelmelerine ziyâdesiyle lüzûmu olup lâkin Mecingerd kurbünde Soğanlı dağında birkaç mahalde berf kesret üzre olduğundan zikrolunan arabalar bir vechile geçmek mümkin

olmadığı ihbâr olunmağla zikrolunan mahallerde müctemi‘ olan berf alâ-eyyi-hâl kaldırılıp yollar tathîr olunmak fermânım olmağın işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi siz ki mûmâileyhimsiz, **[48b]** taht-ı hükûmet ve kazânızda olan kasaba ve kurâlardan kürekli âdemler ihrâc ve mahal-i mezbûrlarda müctemi‘ olan berfi ucâleten kürüdüp yollar[ı] tathîr eylemeğe ziyâde ihtimâm ve dikkat ve ihmâl ve tekâsülden ve tesâmuh ve terâhînden be-gāyet ihtirâz ve ictinâb eylemeniz bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâsıt-ı Zilhicce 1147

210

Van vâlisi Vezir Timur Mehmed Paşa’ya hüküm ki;

Sen vüzerâ-yı izâmımın yarar ve şecâ‘at-şi‘ârı ve vükelâ-yı fihâmımın kâr-güzâr ve sadâkat-kârı olmanla senden her hâlde ve ale’l-husûs böyle vaktde dîn-i mübîn ve Devlet-i ebed-karînime lâyık ve rızâ-yı yümn-i aksâ-yı pâdişâhâneme muvâfık hıdemât-ı mebrûre ve me’ser-i meşkûre vücûda getirmek me’mûl-i tab‘-ı safâ-makrûn-ı hüsrevânem olup ve hâlâ sedd-i medîd-i İslâmiyeden olan Tiflis kal‘ası muhâfazasında olan guzât-ı müvahhidîn ve mücâhidînin akvât-ı yevmiyeleriyçün Ahılkelek’den naklolunacak zehâirin esnâ-yı râhda hıfz u hırâsetiyçün hâlâ Kars beğlerbeğisi emîru’l-ümerâi’l-kirâm Mehmed Paşa dâmet me‘âliyehû ve Mahmûd Paşazâde Hüseyin dâme ikbâlühû ve Üsküb sancağı beği Hasan dâme izzühû kapuları halkı ve sâir tavâif-i askeriye ile emr-i şerîfimle me’mûr olmalarıyla, sen cümlenin üzerlerine başbuğ nasb ve ta‘yîn olunman fermânım olmağın işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki vezîr-i müşârunileyhsin, zâtında olan gayret-i dîniye ve hamiyet-i İslâmiye muktazâsınca bu hıdmet-i celîleyi kendine sermâye-i devlet ve sa‘âdet add ve guzât-ı İslâmın bir gün akdem zarûretlerin def‘ kasdıyla zehâir-i merkūmeyi Ahılkelek’den kaldırup bi’l-cümle asâkiri ma‘iyetine istishâb ile esnâ-yı râhda hıfz u hırâset iderek inşâallâhü te‘âlâ emnen ve sâlimen Tiflis’e nakl ü îsâl eylemeğe ihtimâm-ı tâm eyleyesin. Esnâ-yı tarîkda vaktin ihtilâlinden nâşî ba‘zı kurâ ahâlîlerinden tevahhuş idenlerin def‘-i vahşetleriyle ve tarafına gelüp istîmân idenlere emân virmenle himâyet ve sıyânet ve düşmen-i dînin keyd ü mekri def‘ine bezl-i tâb ü tâkat eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâsıt-ı Zilka‘de 1147

211

Haleb vâlisi Vezir Ahmed Paşa'ya hüküm ki;

Sen ki vezîr-i müşârunileyhsin, müstevfâ kapun halkı ve âdemlerinle ve askerinle bir gün akdem mansıbından hareket ve bu sene-i mübârekede sefer-i hümâyûn-ı nusret-makrûnuma me'mûr tavâif-i askeriyeyi evlerinden ve yurdlarından ihrâc ve sürüp bir gün evvel mu'asker-i hümâyûna mülhak ve mülâkī olman içün emr-i şerîfim sâdır ve tekrâr tekrâr isti'câl olunmuşiken, bu âna dek haber ve eserin zuhûr itmeyüp ve muktazâ-yı vakt ü hâle göre şiddet-i şitâya bakılmayup Ordû-yı Hümâyûnumun avn-i Bârî Te'âlâ ile hareketi ziyâdesiyle karîb olmağla te'kîd ve isti'câl içün işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki vezîr-i müşârunileyhsin, bu vakti sâir evkāta kıyâs itmeyüp, mukaddemâ me'mûr olduğun üzre **[49a]** tavâif-i asâkiri sürüp bir ân akdem ve bir sâ'at mukaddem vakt ü zamânıyla Ordû-yı Hümâyûnuma mülhak ve mülâkī olmağa ziyâde ihtimâm ve dikkat ve hilâfından be-gāyet tavakkī ve mücânebet eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâsıt-ı Zilka'de 1147

Bir sûreti, Karaman vâlisi Vezir Mustafa Paşa'ya vech-i meşrûh üzre yazılmışdır.

212

Ber-vech-i ocaklık Eğil sancağına mutasarrıf olan Hüseyin dâme ikbâlühûya hüküm ki;

Sen ki mîr-mîrân-ı mûmâîleyhsin, mükemmel kapun halkı ve müstevfâ âdemlerinle sefer-i hümâyûnuma me'mûr iken, bundan akdem mansıbına varup tekmîl-i levâzımâtın ile cümleden evvel Ordû-yı Hümâyûnuma mülhak ve mülâkī olmak üzre izin virilmişiken bu âna değin yerinden hareket itmeyüp betâ'et ve rehâvet itmenle te'kîd ve isti'câl içün işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki mîr-mîrân-ı mûmâileyhsin, bu vakti sâir evkāta kıyâs itmeyüp mükemmel kapun halkı ve âdemlerin ve aşâir ve kabâilin ricâliyle ale'l-acele yerinden nehzat ü hareket ve kemâl-i sür'at ü şitâb ile bir gün akdem ve bir sâ'at mukaddem Ordû-yı Hümâyûnum hareket itmezden mukaddem vakt ü zamânıyla irişmeğe bezl-i tâb ü tâkat ve hilâfından be-gāyet tavakkī ve mücânebet eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâsıt-ı Zilka'de 1147

213

Van vâlisi Vezir Timur Mehmed Paşa'ya hüküm ki;

Sen ki vezîr-i müşârunileyhsin, bundan akdem Ahılkelek'den Tiflis'e naklolunacak zehâiri bu esnâda yollarda hıfz u hırâset içün ta'yîn olunan asâkire başbuğ olmak üzre me'mûr olmuşidin. Muktazâ-yı vakt ü hâle göre zehâir-i merkūmenin esnâ-yı râhda hıfz u hırâsetine katı vâfir asâkir ta'yîn olunmağa muhtâc olduğu, tarafından ihbâr olunmağla bu husûs Ordû-yı Hümâyûnumda olan mîr-mîrân ve ocaklar zâbitleri ve sâirleriyle akd-i meclis-i şûrâ olundukda halâ Ordû-yı Hümâyûnda mevcûd olan süvârî asâkirden ta'yîn olunsa, asâkir-i mansûremin teşettüt ve teferrukuna bâ'is ve iyâzen billâhi te'âlâ nîce mahzûrâtı mütetebbi'(?) olur hâlât zuhûru melhûz olmağın, inşâallâhü te'âlâ Ordû-yı Hümâyûn on beş yirmi güne dek Kars'dan hareket ve hareket üzre iken zehâir-i merkūmenin âsân vechile naklolunacağı avn ve inâyet-i Bârî Te'âlâ'dan mes'ûldür. Bu husûs biraz müddet te'hîr ve tevakkuf olunup muktazâ-yı vakt ü hâle göre bu zahîre naklinden ehemm Revan Şüregeli ve ol havâlîlere külliyetlü asker ta'yîn ve hıfz u hırâsetine ihtimâm olunmasını her biri müstahak görmekle bu tedbîr-i husn ve re'y-i müstahsen üzre senin Ahılkelek'e gitmen iktizâ itmeyüp kapun halkı ve âdemlerin ve ma'iyetinde olan umûmen asâkirinle kalkup Revân Şüregel'e varup şimdilik beş on gün ol havâlîde ikāmet ve mekr-i düşmenden ol tarafları himâyet ve sıyânet eylemen lâzıme-i hâlden olmağın işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki **[49b]** sen ki vezîr-i müşârunileyhsin, vech-i meşrûh üzre kapun halkı ve umûmen askerinle Revân Şüregeli'nde biraz müddet ikāmet ve ol havâlîyi hıfz u hırâsete mübâderet eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâhir-i Zilka'de 1147

214

Van vâlisi Vezir Timur Mehmed Paşa'ya hüküm ki;

Ber-vech-i arpalık Oltu sancağı mutasarrıfı olup Ahılkelek'de ikāmet üzre olan emîru'l-ümerâi'l-kirâm Ali Paşa dâmet me'âliyehûnun bu def'a Ordû-yı Hümâyûnuma gönderdiği kâyimesinin mefhûmunda, Ahılkelek'den Tiflis'e varınca esnâ-yı râhda bir dürlü düşmenden havf olmayup her vechile emniyet-i tarîk olduğunu tahrîr ve inhâ eylemiş, fi'l-vâki' emniyet-i tarîk olduğu halde Tiflis'e naklolunacak zehâir ancak bârgîr ile îsâl ve irsâl olunmak münâsib olmağla işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki vezîr-i müşârunileyhsin, muktazâ-yı vakt ü hâle göre senin Ahılkelek'de kalman münâsib ise sen Ahılkelek'de kalıp ma'îyetinde olan levendât ve askerini ve bundan akdem ta'yîn olunan sâbık Prezrin sancağı mutasarrıfı Hüseyin dâme ikbâlühû ve Üsküb

sancağı beği Hasan dâme izzühû ve sipâh serdengeçdilerinin cümlesin Kars beğlerbeğisi emîru'l-ümerâi'l-kirâm Mehmed Paşa dâmet me'âliyehûnun ma'iyetine koşup ve Ahılkelek'de ikāmet üzre evlâd-ı halefü's-selâtîni'l-izâm İslâm Giray Sultan zîde uluvvühûyu dahi bi'l-cümle asâkir-i Tatar ile ta'yîn ve zehâir-i merkūmeyi ol tarafda mevcûd olan bârgîrlerden mâ-adâ tiz elden ol havâlîlerde tedâriki had-i imkândan her ne mikdâr bârgîr peydâ olunur ise tahmîl ve esnâ-i râhda kemâl-i basîret ve intibâh üzre hareket ve ziyâdesiyle hıfz u hırâset iderek bir mahalde kat'â eğlenmeyüp ucâleten gitmeleriyçün cümleye muhkem tenbîh ve te'kîd ve mütevekkilen alallâhi te'âlâ teveccühle sevk ve tesyîr ve keyfiyet-i ahvâli i'lâm eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâhir-i Zilka'de 1147

215

Ber-vech-i ocaklık Bâyezid sancağına mutasarrıf olan Mahmûd Paşa'ya hüküm ki;

Sen ki mîr-mîrân-ı mûmâîleyhsin, sefer-i hümâyûnuma me'mûriyetin hasebiyle halâ mansıbından nehzat ü hareket eylediğin ihbâr olunup lâkin muktazâ-yı vakt ü hâle göre Revan Şüregeli ve ol havâlîlerin muhâfazasına ve ziyâde asker bulunmasın mühim ve muktazî olmağla işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki mîr-mîrân-ı mûmâîleyhsin, her ne mahalde bulunur isen ma'iyetinde olan kul beğleri ve kapun halkı ve sâir bi'l-cümle askerinle aslâ ve kat'â bir mahalde meks ü ârâm itmeyüp ale'l-acele doğru Revan Şüregeli'ne varup anda ikāmet ve anda olan sâir asâkir ile ol havâlîleri hıfz u hırâset eyleyüp betâ'et ve rehâvet üzre hareketden **[50a]** ve esnâ-yı râhda ayak sürtmekden be-gāyet tavakkī ve mücânebet eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâhir-i Zilka'de 1147

216

Ber-vech-i ocaklık Eleşkird sancağı begi Baba Han dâme izzühûya hüküm ki;

Hâlâ ber-vech-i ocaklık Bâyezid sancağı mutasarrıfı emîru'l-ümerâî'l-kirâm Mahmûd Paşa dâmet me'âliyehûnun ma'iyetinde bu sene-i mübârekede sefer-i hümâyûnuma me'mûr ve cümleden evvel gelmen lâzime-i zimmetin iken hâlâ mîr-mîrân-ı mûmâileyh askeri ve neferleriyle kalkup me'mûr olduğu üzre Revan Şüregeli'ne gelüp hıdemât-ı aliyyeme kıyâm ve sen henüz yerinden hareket itmeyüp betâ'et ve rehâvet ve böyle vaktde senden dahi dîn-i mübîn ve Devlet-i Aliyye'me lâyık hıdemât-ı mebrûre melhûz iken hilâf-ı rızâ-yı hümâyûn

girüye kalup hıdemât-ı hümâyûnumda tekâsülün zuhûr ve müstahak-ı ikāb olmuşiken bu def‘a dahi tenbîh ve isti‘câl içün işbu emr-i şerîfim isdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur.

İmdi sen ki mîr-mîrân-ı mûmâileyhsin, işbu emr-i şerîf-i vâcibü’l-imtisâlim sana vâsıl olduğu sâ‘at, aslâ tevakkuf ve ârâm itmeyüp tâmmü’s-silâh âdemlerin ve aşâir ve kabâil ricâliyle ucâleten yerinden nehzat ü hareket ve sür‘at ü şitâb ile Revân Şüregeli’ne gelüp mîr-mîrân-ı mûmâileyhin ma‘iyetinde hıdemât-ı aliyyemde bulunmağa bezl-i tâb ü tâkat eyleyesin.

Şöyle ki, bundan sonra dahi hilâf-ı emr-i şerîf hareketin zuhûr ider ise yalnız mansıbın âhara verilmekle iktifâ olunmayıp emr-i âlî-şânıma adem-i itâ‘at üzre olduğundan bilâ-emân tertîb-i cezâ ile mücâzât olunacağını muhakkak bilüp ana göre encâm-ı kârı bir hoşca fikr ü mülâhaza ve emr-i şerîfime sür‘at-ı imtisâl ile savb-ı me’mûriyetine bir sâ‘at akdem irişmene ziyâde ihtimâm ve dikkat ve hilâfından be-gāyet ihtirâz ve mücânebet eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî evâil-i Zilhicce 1147

Bir sûreti, ber-vech-i ocaklık Malazgird sancağı beği Koca dâme ahdühûya yazılmışdır.

Bir sûreti, ber-vech-i ocaklık Şelve sancağı beği Süleyman dâme izzühûya yazılmışdır.

Bir sûreti, ber-vech-i ocaklık Ovacık sancağı beği ( ) dâme ahdühûya.

Bir sûreti, ber-vech-i ocaklık Diyadin sancağı beği ( ) dâme ahdühûya.

GENEL DİZİN

a'yân-ı vilâyet: 7, 10, 11, 23, 28, 30, 43, 58, 67, 73, 91, 93, 98, 99, 104, 109, 119, 144, 147, 166, 202, 209

a'yânlık iddiâsı: 106

ABDÎ, seksoncu: 122

ABDULLAH PAŞA, Aydın valisi: 195.

ABDULLAH PAŞA, Haleb valisi: 1, 19, 27, 38, 47, 51, 52, 55, 57, 83, 85, 89, 109.

ABDULLAH, silahdâr terakkīlü ağası: 186

Acem: 104, 154

Adana: 6, 7, 12, 55, 83, 117, 140, 165, 190

âdem koşmak: 28

âdet-i ağnâm: 50

ağa vekîli: 13

Ahılkelek: 143, 144, 158, 160, 161, 162, 170, 186, 193, 194, 196, 200, 201, 202, 205, 206, 210, 213, 214

Ahısha: 192, 208

AHMED PAŞA, Bağdâd valisi: 3, 157

AHMED PAŞA, Erzurum valisi (sâbıkā Bağdâd valisi): 110, 111, 114, 144, 148, 151, 168

AHMED PAŞA, Haleb valisi: 211

AHMED PAŞA, Rakka valisi: 3, 11, 15, 42, 61, 64, 129

AHMED PAŞA, Şehrizor valisi: 17, 32, 34, 53, 72

AHMED, Baban sancağı beyi: 134

AHMED, El-hâc, dergâh-ı muallâ çavuşlarından: 1

AHMED, hâssa silahşoru: 1

AHMED, kapıcıbaşı, Kara Hasan-zâde: 32, 34

AHMED, yeniçeri zabiti: 191

Akabe: 132

Aksaray: 99, 161, 162

Akşehir: 165

Alâiye: 157, 163, 164

alaybeği: 21, 25, 41, 52, 84, 86, 89, 116, 140, 142, 147, 156, 157, 163, 164, 165, 173, 175, 177, 184, 186, 188, 190, 204, 205

ALEMDAR HASAN, İzolu karyesi ahâlisinden: 23

alemdâr: 40, 110, 111, 182

ALİ PAŞA, (sâbıkā Revan vâlisi): 138

ALİ PAŞA, İSHAK PAŞAZÂDE, Oltu sancağı mutasarrıfı: 144, 160, 161

ALİ PAŞA, Oltu mutasarrıfı: 193, 194, 202, 214

ALİ PAŞA, Revan valisi ve seraskeri: 112

Amasya: 3, 128, 129, 150, 176, 179, 180

AMASYALI MEHMED, çukadar: 96

Amid: 118, 135, 157, 178

Anadolu eyâleti: 63, 69, 137, 140, 157, 165, 178, 190; *-valisi*: 5, 8, 33, 37, 41, 54, 56, 75, 76, 82, 83, 84, 90, 92, 102, 103, 104, 142, 143, 144, 148, 154, 157, 163, 164, 167, 177, 178, 183, 184.

Âne: 48, 57

Ankara: 37

Antakya: 12, 55

Arabgir: 173, 188

arpalık: 75, 99 128, 150, 162, 164, 165, 173, 176, 180, 188, 193, 194, 202, 214

ARSLANLIZÂDE MEHMED, Anadolu'nun çavuşlar kethüdâsı: 137

Ashâb-ı güzîn: bk. *Sahâbe-i güzîn*.

Âsitâne-i saâdet: 23, 27, 96, 98

Atak: 82, 88, 178

avârız: 100

ayak sürtmek: 164, 183, 215

Aydın: 195

Ayntab: 7, 55, 67

BABAHAN, Şelve sancağı beği: 146

BABAHAN, Eleşgird sancağı beği: 146, 216

Baban: 102, 120, 134

Bağdâd: 3, 4, 39, 40, 51, 61, 113, 116, 119, 121, 122, 126, 134, 157 ; -kal'ası: 2, 11, 14, 15, 16, 17, 28, 31, 34,36, 40, 48, 49, 51, 53, 57, 113, 157 ;

Basra: 125, 126

Bâyezid, sancak: 62, 110, 111, 137, 140, 141, 143, 144, 145, 146, 151, 152, 157, 159, 169, 181, 200, 215, 216

Behisnî: 106
BEHRAM PAŞA, İmâdiye hâkimi: 107, 127, 134
BEKİR, Çemişgezek voyvodası vekili: 29
Beşîrî: 135
Bezigi(aşireti): 48
BİLAL OĞLU ALİ, Cihanbeğli cemaatinden: 124
Birecik: 28, 31, 34, 36, 40, 48, 49, 51, 55, 57, 59, 91, 93, 147 ; -iskelesi: 39, 40,
Bitlis: 135, 142, 143, 157, 175, 179
BOZ MEHMED PAŞA, Kars beğlerbeğisi: 170
Bulanık, nâhiye: 62
buyruldu: 134
CANİ, Derne beği: 134
*cebe defteri:*167
CEBRÂİL, İzolu karyesi ahâlisinden: 23
Cemasi: 94
Cezîre: 114, 123, 127, 130, 132, 135, 178
Cihanbeğli: 124
*cizye:*100
çavuşlar kethüdâsı: 137
çavuşlar kethüdâsı: 69
Çemişgezek: 29
çeri başı: 66
Çermik: 30, 58, 82, 101, 178
Çesniyân: 12
Çıldır: 208
çukadar: 96
Dâdhurma:102
defterdâr: 138
DELİ RECEB: bk. RECEB, Rakka mütesellimi.
DERGÜZİNLÜ MAHMÛD: 108
Derne: 134
Deyr: 94
Dirâzi (aşireti): 48
dirlik: 198
Divriği: 87, 173, 188
Diyadin: 146, 159, 216.
Diyârbekir: 2, 8, 10, 13, 16, 26, 27, 28, 30, 32, 35, 37, 71, 74, 77, 103, 104, 109, 113, 116, 118, 121, 122, 126, 127, 136, 150, 154, 155, 177, 178, 188, 196, 199
*dizdar:*105
Döğerli (aşireti): 48
düstûru'l-amel: 50
ebnâ-yı sebîl: 43, 63, 68, 71, 78, 94
Eğil: 58, 77, 101, 136, 153, 183, 212
Eğin: 45, 96
ekmeğin âhara verilmesi (tevcîhi): 41, 62, 76, 84, 86, 90, 177, 184, 188
El-Azîz aşîreti: 113
ele getirmek: 109, 124
Eleşgird: 146, 159, 216
El-Uzeyr (eşkıyası): 53
emân vermek: 145
EMİRLİOĞLU MUSTAFA, sipâh terakkīlülerinden beş yüz başı: 157, 163, 164
Enderun ağaları: 109
Erbil, sancak: 102
Ergani: 12, 16, 58 ; -ma'deni: 16, 58
Erzincan: 201
Erzurum: 6, 25, 26, 62, 72, 110, 111, 144, 148, 151, 167, 168, 171, 172, 174, 176, 182, 185, 187, 201, 209
Es-Sa'îd: 117, 132
evlâd-ı fâtihân: 66
Fârisân-ı yemîn ve yesâr: 142, 158
Ferahan: 132
FÎRÛZ, Rakka iskanbaşısı: 34, 36, 48, 55
gediklü: 79
Gence: 110, 148, 181 ; -kal'ası: 143, 144, 157
GENÇ ALİ PAŞA, Genç muhâfızı: 110
gerdek akçesi: 50
geri kalmak: 30
Geykî aşireti: 18
Göle: 205
gönüllüyân-ı yemîn ve yesâr: 144, 179
HACI RECEB, Es-Sa'îd voyvodası: 132
HAKÇELİOĞLU İBRAHİM, eşkıyadan: 44
Hakkâri: 142, 175, 179

Haleb: 1, 7, 19, 27, 38, 47, 51, 52, 55, 57, 67, 81, 83, 85, 89, 94, 109, 115, 116, 177, 211
HÂLİD, Ankara sancağı mutasarrıfı: 37
HALİL, Revan'da yeniçeri zabiti: 191
HAMDÜLABBAS, mevâlî şeyhi: 34, 36, 94
Hamid Sancağı: 9,
HÂMİD, Diyadin sancağı beği: 146
Hân-ı cedîd: 43, 46
Haremeyn-i Şerîfeyn (evkāfı): 78
Harput (Harburt): 23, 25, 26, 56, 79, 102, ; -kal'sı: 105, 109
HASAN, Eğin sancağı mutasarrıfı: 45
HASAN, kul kethüdâsı: 67
HASAN, Malatya mütesellimi: 73
HASAN, mekkârîbaşı: 32, 35
HASAN, Üsküb sancağıbeği: 210, 214
HASAN, Yahyâ Paşa vekîli: 186
Hasançelebi: 43, 46
Hasannâdirbey: 43
haseki: 26, 39, 40
hatt-ı hümâyûn: 68, 142
Haydar: 202
hazariye: 50, 100
hazîne-i hümâyûn: 10, 28, 157, 158, 160, 161, 162, 170
Hazo hükümeti: 65, 178
Hekimhanı (vakfı): 68
Hemedân: 102
Hınıs: 62
hilâf-ı kanun: 50
Hums: 94
Hüdâvendigâr: 131, 137, 151
HÜSEYİN ÇAVUŞ, ocak çavuşlarından: 29
HÜSEYİN PAŞA, Musul beylerbeyisi: 14, 17, 53, 72, 74, 130, 132, 149
HÜSEYİN PAŞA, Revân vâlisi: 138, 139, 154, 157, 163, 164, 167, 171, 191, 197
HÜSEYİN, Eğil sancağı mutasarrıfı: 136, 153, 212
HÜSEYİN, sâbık Prezrin mutasarrıfı: 214
İBRAHİM (PAŞA): Palu sancağı mutasarrıfı: 45, 92, 117, 153, 183
İBRAHİM, El-Hâc, Aksaray mutasarrıfı: 99, 161, 162
İBRAHİM, Gılmânân-ı Amid ağası: 135
İBRAHİM, Hakkâri hâkimi: 142
İBRAHİM, Malazgird sancağı beği: 146
İBRAHİM, Mardin voyvodası: 49
İğdir: 200
*iğmâz-ı ayn:*39, 53, 55, 78
iki konağı bir etmek: 23, 27, 41, 69, 86, 192, 198
İLBEYLİ ÖMER, Sivas eyâletinden: 60
İmâdiye, sancak: 102, 107, 127, 134
imdâd-ı seferiye: 1, 11, 23, 42, 50, 64, 73, 99, 100
imdâdiye: bk. *imdâd-ı seferiye.*
imrâr-ı vakt: 39, 57, 66, 70, 83, 122, 148, 180, 183, 184
İsbir: 201
İsfahân: 102
İSHAK PAŞA, Tiflis muhâfızı: 110, 161, 162
iskanbaşı (iskanbeyi): 31, 34, 36 48, 55
İskenderun: ; -iskelesi: 7,
İSLAM GİRAY SULTAN: 158, 214
İSMÂİL PAŞA, Bağdâd valisi (sâbıkā Diyarbekir valisi): 114, 116, 121, 122, 126
İSMÂİL PAŞA, Diyarbekir valisi: 103,
İSMÂİL PAŞA, Erzurum valisi: 6, 25, 26, 44, 62
İSMÂİL PAŞA, Tiflis muhâfızı: 154, 157
iş erleri: 7, 10, 11, 23, 28, 30, 43, 73, 91, 93, 98, 104, 119, 166, 202, 209
İzolu: 23, 88, 93, 105
kādı: 7, 10, 11, 28, 30, 43, 50, 57, 67, 68, 73, 79, 91, 95, 96, 98, 99, 100, 104, 174, 201 209
KADIOĞLU SARI MUSTAFA, İzolu'da menzilci: 23
Kahtik: 157
kal'a-bend etmek: 25, 105, 205
Kangal: 43, 46, 78
kapucıbaşı: 31, 32, 51, 57, 66
Karadağ, sancak: 102

Karadere: 203
Karahisâr-ı Sâhib: 9
Karakayık (geçidi): 147
Karaman: 6, 57, 85, 118, 140, 161, 162, 165, 211
Kars: 76, 90, 110, 111, 136, 141, 143, 144, 148, 151, 152, 155, 156, 157, 158, 160, 161, 162, 167, 170, 179, 180, 181, 182, 204, 206, 210, 213, 214
karz: 150
KASAP ABDULLAH, eşkıyadan: 44
KASIM, İzolu karyesi ahâlisinden: 23
kat'-ı tarîk: 71, 113
kelek: 14, 17, 28, 53, 74, 79, 121
Kengırı: 3
Kerkük: 4, 10, 18, 42, 61, 129; -kal'sı: 64, 128, 129, 150
kethüdâ: 10, 32, 48, 57, 58, 67, 95, 98, 104, 148, 160, 161, 185
Kızılbaş: 10, 13, 55, 143, 144, 145, 146, 157, 159, 160, 161, 162, 166, 178, 184, 193, 196, 201
Kiğı(lu): 174, 179, 193, 196, 200
kile: 47
KOCA, Köysancak beği: 134
KOCA, Malazgird sancağı beği: 216.
Koçhisar: 81
Kopuz Boğazı: 203
Kömürhanı (geçidi): 80, 93, 147
Köprü: 102
KÖPRÜLÜ AHMED PAŞA,: 68
KÖPRÜLÜZÂDE ABDULLAH PAŞA, , Anadolu valisi, serasker: 5, 8, 21, 33, 37, 54, 56, 75, 76, 82, 83, 84, 90, 92, 102, 103, 104, 142, 143, 144, 148, 154, 157, 163, 164, 167, 177, 178, 183, 184.
Köysancak: 120, 134
Kulp, sancak: 178
kuvveti bazuya getirmek: 23
Kürdistan: 152
KÜRDOĞLU MEHMED, Cihanbeğli cemaatinden: 124
Kürt: 29
Kütahya: 33
levend(ât): 4, 9, 31, 33, 44, 57, 75, 87, 124, 161, 162, 173, 175, 179, 180, 186, 188, 192, 214
Lûrî kal'ası: 196, 200, 201
ma'den emîni: 16, 58,
MAHDUN OĞLU MÛSÂ, Cihanbeğli cemaatinden: 124
MAHMÛD PAŞAZÂDE HÜSEYİN, Prezrin sancağı mutasarrıfı: 186
MAHMÛD PAŞAZÂDE HÜSEYİN: 210
MAHMÛD, (PAŞA) Bâyezid sancağı mutasarrıfı: 62, 140, 141, 145, 146, 159, 181, 215, 216.
MAHMÛD, dergâh-ı muallâ çavuşlarından ve kapıcıbaşılarından: 1, 7, 20, 35
MAHMÛD, Eğin mütesellimi: 96
Mahmûdî: 142, 175, 179, 203
Malatya: 12, 23, 25, 26, 30, 43, 44, 56, 68, 71, 73, 79, 80, 84, 88, 93, 98, 100, 105, 106, 109, 124, 147
Malazgird: 146, 159, 174, 216.
*mâlikâne:*100, 105, 106, 109, 124
MANSÛR, Cezîre hâkimi: 127, 130, 132
Maraş: 6, 76, 90, 140, 157, 163, 164
Mardin: 18, 49, 114, 119, 123, 135 ; -kal'ası: 18
Mecingerd: 209
MEHMED PAŞA, Basra valisi: 125, 126
MEHMED PAŞA, Kars beğlerbeğisi: 143, 148, 156, 158, 160, 161, 162, 206, 210
MEHMED PAŞA, Saydâ valisi: 19
MEHMED PAŞA, Sivas valisi: 61, 78
MEHMED PAŞA: 4
MEHMED, Çemişgezek yeniçeri serdarı: 29
MEHMED, eşkıyadan: 44
MEHMED, haseki: 39, 40
MEHMED, Revan defterdârı: 138
MEHMED, serdengeçdi ağası: 186
mekkârîbaşı: 32
men(â)zil: 23, 73, 78, 104
menzil imdâdiyesi: 23
MENZİLCİ ALİ BABA, Eğin mütesellimi: 96
MEVLÂNÂ MEHMED, Ruhâ kadısı: 1
Meyilli (aşireti): 48

Mısır (askeri): 132, 149
Mihrani: 82, 178
mîr-i aşîret: 48
mîrî fiyat: 47
MÎRZÂ, Zilan aşîreti re'isi: 159
MONLA İBRAHİM, Şora ahâlisinden: 98
MORALIOĞLU HACI İBRAHİM, eşkıyadan: 44
MUHAMMED ZEYAB: 123
Murad suyu: 88, 93
MUSTAFA PAŞA, (sâbıkā Karaman vâlisi): 118
MUSTAFA PAŞA, Diyarbekir vâlisi: 136, 155, 156, 196, 199
MUSTAFA PAŞA, Karaman vâlisi: 6, 57, 85, 211
MUSTAFA, Ahmed Paşazâde: 9
MUSTAFA, Çemişgezek voyvodası: 29
MUSTAFA, dergâh-ı muallâ kapıcıbaşılarından: 31, 51, 57, 59
MUSTAFA, Ergani ma'deni emîni: 16
MUSTAFA, sabıkā Hamid sancağı mütesellimi: 9
Musul: 3, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 13, 14, 17, 18, 20, 21, 22, 28, 32, 35, 37, 42, 44, 49, 53, 61, 64, 72, 74, 83, 89, 93, 99, 102, 103, 108, 113, 117, 126, 127, 130, 132, 133, 135, 143, 148, 149, 157
mutasarrıf: 3, 37, 45, 58, 62, 65, 71, 73, 75, 79, 84, 87, 88, 93, 94, 100, 101, 102, 105, 106, 109, 110, 111, 120, 124, 126, 127, 128, 129, 131, 136, 140, 141, 144, 145, 146, 147, 150, 151, 152, 153, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 169, 173, 176, 178, 179, 180, 181, 183, 186, 193, 194, 200, 202, 212, 214, 215, 216.
mübâşir: 10, 11, 20, 28, 29, 35, 39, 40, 43, 66, 67, 79, 117, 182
mütesellim: 1, 9, 10, 11, 15, 18, 28, 31, 33, 34, 42, 43, 48, 50, 54, 55, 64, 67, 73, 78, 91, 95, 96, 97, 104, 106, 109, 118, 121, 122, 147, 178, 202, 205
Nahcivân: 108, 145, 146, 159, 166, 169
NAİB OĞLU HÜSEYİN, Şora ahâlisinden: 98
narh (-ı rûzî, -ı cârî): 43, 46, 68, 140, 165
Nusaybin: 18, 114, 123
nüzûl: 100
ocak çavuşu: 29, 67
ocak ihtiyar(lar)ı: 12, 56, 58, 201
ocak kâimesi: 13
ocaklık: 45, 65, 77, 82, 102, 107, 108, 120, 134, 136, 141, 142, 145, 146, 152, 153, 159, 169, 178, 181, 183, 200, 203, 209, 212, 215, 216.
Ohri: 75, 186
Oltu: 144, 160, 161, 193, 194, 202, 214
ordu beyi: 63, 76, 81, 116
ordu nüzûlü emîni: 137
ordu reisi: 32
Ordubâd: 145, 146, 159, 166
Ordû-yı Hümâyûn: 1, 2, 6, 7, 9, 12, 13, 18, 19, 20, 21, 22, 24, 25, 27, 28, 30, 32, 35, 37, 39, 41, 43, 45, 46, 50, 52, 54, 58, 60, 61, 63, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 76, 79, 80, 82, 84, 86, 87, 88, 90, 93, 95, 100, 101, 103, 104, 105, 106, 109, 110, 113, 116, 117, 123, 124, 128, 129, 131, 132, 135, 139, 141, 142, 143, 144, 147, 148, 149, 153, 157, 158, 160, 161, 162, 164, 167, 172, 173, 175, 176, 179, 180, 181, 182, 183, 185, 186, 187, 188, 191, 192, 195, 197, 198, 200, 204, 209, 211, 212, 213, 214
OSMAN, Eğin mütesellimi: 96
OSMAN, revnakî, ordu reisi: 32, 35
OSMAN, Ruhâ yeniçeri serdarı: 1
OSMAN, Sivas mütesellimi: 33
OSMAN, Turnacıbaşı: 27, 39, 40
Ovacık: 146, 159, 216
ÖMER PAŞA, Divriği ve Arapgir mutasarrıfı: 173, 188
ÖMER, (sâbıkā Divriği sancağı mutasarrıfı): 87, 173
ÖMER, (sâbıkā Hüdâvendigâr mutasarrıfı): 131, 137, 151
ÖMER, Akşehir sancağı mutasarrıfı: 165
ÖMER, Amasya sancağı mutasarrıfı: 128, 150, 179, 180
ÖMER, Haseki: 26
ÖMER, Kars sancağı ordu beği: 76
ÖMER, mîrî kasabbaşı: 197

ÖMER, sipâh serdengeçdi ağası: 186
ÖMER, Şehrizor beğlerbeğisi: 113
ÖMER, Turnacıbaşı: 2, 8
Özi: 193
Palu: 45, 77, 82, 92, 101, 117, 153, 183
Pasin: 190
Paşa (geçidi): 147
piyâde: 176, 179, 180
Prezrin: 186, 214
ra'iyyet rusûmu: (bk. rusûm-ı ra'iyyet)
Rahbe: 94
Rakka: 1, 3, 11, 15, 24, 31, 34, 36, 39, 40, 42, 48, 52, 55, 61, 64, 85, 89, 91, 95, 97, 109, 129, 140, 147, 165, 190
RECEB, Rakka mütesellimi: 1, 34, 36, 42, 48, 55, 64, 91, 95
Revan: 112, 117, 131, 132, 138, 139, 143, 154, 155, 157, 159, 163, 164, 167, 168, 171, 172, 174, 190, 191, 197, 204, 213, 215, 216.
Rıdvâniye iskelesi: 51, 57
RİŞVAN OĞLU ABDURRAHMAN: 106
Ruhâ: 1, 7, 19, 38, 39, 40, 50, 67, 85, 95, 115
Rumili: 147, 157, 178, 186
rusûm-ı âdî: 96
rusûm-ı ra'iyyet: 50
Sahâbe-i güzîn: 145, 146, 157, 159
sâlyâne: 100
Samsad: 93
Samur suyu: 94
Savur: 135
Saydâ: 19
sebbâb: 145, 146, 157, 159
sefere eşer: 50
sefîne, sefâin,: 49, 51, 55, 57, 66, 74, 79, 91, 121
seksoncubaşı: 22
seksonculuk hizmeti: 122
selam ağası: 62
SELİM PAŞA, Şehrizor valisi (sâbıkā Amasya sancağı mutasarrıfı): 126, 128, 129, 134
SELİM PAŞA: 3
SELİM, sipâh terakkīlü bin başı: 157, 163, 164
Selmene: 94
SEM'ANZÂDE HÜSEYİN, Diyarbekir voyvodası: 118, 121, 122
semt-i itâ'ata ircâ': 64
serdengeçdi ağaları: 1, 8, 22, 39, 40, 56, 70, 110, 111, 144, 182, 186, 187, 201
SERHAY HAN, Şirvan hanı: 157
SEYDİ MUSTAFA, Aksaray mütesellimi: 99
si'r : 68
sicill-i mahfûz: 50
silâhdâr: 60, 158, 161, 162, 198, 204
Sine: 157
sipâh: 60, 157, 158, 161, 162, 163, 164, 186, 198, 204, 214
Sivas: 4, 33, 43, 60, 61, 71, 78
Siverek: 93
Sivritaş: 102
Soğanlı: 209
subaşı(lar): 50
Sumhayt: 157
SÜLEYMAN AĞAZÂDE AHMED, Ahısha'da sâkin: 192
SÜLEYMAN, Bitlis hâkimi: 142
SÜLEYMAN, kethüdâ: 32, 35, 95
SÜLEYMAN, Malatya mutararrıfı: 105, 106, 109
SÜLEYMAN, Maraş beylerbeyisi: 6
SÜLEYMAN, Musul beylerbeyisi: 44
Sürmeli: 200
ŞABAN PAŞAZÂDE İBRAHİM, Alâiye sancağı mutasarrıfı: 157, 163, 164
Şafakı (aşireti): 159
ŞAHİN OĞLU SEKNAR(?), Eğin ahalisinden: 96
Şamahı: 110, 111, 112, 117, 148, 157
ŞEFTALİCİOĞLU HALİL, eşkıyadan: 44
Şehrizor: 17, 32, 34, 53, 72, 113, 126, 127, 128, 129, 134
Şelve: 146, 159, 216
ŞEYH EFENDİ: 94
ŞEYHOĞLU ÂBİDİN, Rakka mütesellimi: 91, 97

Şirvan: 110, 111, 112, 157
Şora: 98
Şüregel: 190, 193, 200, 201, 213, 215, 216.
TAHMASB KULUHAN: 102, 110, 111, 112, 117, 148, 157, 166.
Tatar: 158, 214
Tay: 49
tekâlîf: 19, 25, 38, 68, 98, 100, 119
tekâlîf-i şâkka: 50
temessük: 62
Tercil: 82, 178
Tiflis: 110, 143, 144, 148, 154, 161 ; -kal'ası: 143, 148, 154, 156, 157, 158, 160, 162, 170, 179, 181, 182, 186, 194, 199, 202, 204, 205, 206, 207, 208, 210, 213, 214
TİMUR MEHMED PAŞA, Van valisi: 112, 142, 175, 179, 180, 181, 200, 207, 210, 213, 214
TOPAL OSMAN PAŞA: 21, 32, 35, 62, 157
topçu ocağı: 117
Trabzon: 184
turnacıbaşı: 2, 8, 13, 27, 39, 40
UĞURLUZÂDE SÜLEYMAN, Malatya sancağı mutasarrıfı: 71, 73, 80, 84, 88, 93, 100, 124
ulak: 71, 78
Ulaş: 43, 46
ulûfe: 13
urbân: 31, 49
Üsküb: 210, 214
Üsküdar: 104
Van: 65, 112, 142, 175, 179, 180, 181, 200, 207, 210, 213, 214
*voyvoda:*10, 28, 29, 49, 50, 67, 93, 104, 109, 114, 118, 119, 121, 122, 123, 132
YAHYA PAŞA, Erzurum vâlisi, (sâbıkā Revan vâlisi): 174, 182, 185
YAHYA PAŞA, Revan valisi: 171, 172
YAHYA, Ohri sancağı mutasarrıfı: 75, 186
YAKUP PAŞA, vezir, Adana valisi: 6
YEĞEN MEHMED, Aksaray mütesellimi: 99
yeniçeri ağaları: 39, 204
yeniçeri serdar(lar)ı: 1, 10, 23, 26, 27, 28, 29, 30, 56, 58, 67, 98, 104, 109, 147
yeniçeri zâbiti: 110, 111, 144, 185, 187, 191, 201
Yenidünya (geçidi): 88
Yezdâbâd: 145, 146, 166
Yoncalık, mukātaa: 62
ZÂHİR ZEYAB, Tay urbânı şeyhi: 49, 123
Zerikı (aşireti): 159
ZEYNEL PAŞA, Mahmûdî hâkimi: 142, 203
ZEYNELÂBİDÎN, Rakka mütesellimi: bk. ŞEYOĞLU ÂBİDİN.
Zilan aşîreti: 159
ZİLELİ KÜÇÜK ABDULLAH, Sivas eyâletinden: 60

BİBLİYOGRAFYA

Abdülkadir, Özcan "Köprülüzâde Fazıl Mustafa Paşa", *DİA*, c.26, s.263.

_____, "Köprülüzâde Numan Paşa", *DİA*, c.26, s.265.

Ahmed Refik (Altınay) *Köprülüler*, İstanbul 1331.

Ahmet Mumcu, "Divan-ı Hümayun", *DİA***,** c.9, s.430.

Ali Djafar Pour, *Nadir Şah Devrinde Osmanlı İran Münâsebetleri*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Osmanlı Müesseseleri ve Medeniyeti Tarih Kürsüsü Doktora Tezi, İstanbul 1977.

Anonim Osmanlı Tarihi (1099-1116), (Haz. Abdülkadir Özcan), TTK, Ankara 2000.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi, İstanbul 2000.

Behçeti, *Târih-i Sülale-i Köprülü*, Köprülü Kütüphanesi, Ahmed Paşa, nr. 212.

Bursalı Mehmed Tâhir Efendi, *Osmanlı Müellifleri*, c.I, İstanbul 1333.

Defterdar Sarı Mehmed Paşa, *Zübde-i Vekāyi'ât*, (Haz: Abdülkadir Özcan), TTK, Ankara 1995.

Feridun M. Emecen, "Osmanlı Divanının Ana Defter Serileri: Ahkâm-ı Mîrî, Ahkâm-ı Kuyûd-ı Mühimme ve Ahkâm-ı Şikâyet", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, c.3, sayı 5, İstanbul 2005, s. 107-139.

Feridun M. Emecen, "Sefere Götürülen Defterlerin Defteri", *Prof. Dr. Bekir Kütükoğlu'na Armağan***,** İstanbul 1991, s.241.

Fındıklılı İsmet Efendi, *Şakāik-ı Nu'mâniye ve Zeyilleri***,** (Hazırlayan: Abdülkadir Özcan), c.IV. İstanbul 1989.

İbrahim Hasîb Efendi, *Uşşâkizâde Târihi*, (Haz. Dr. Raşid Gündoğdu), İstanbul 2005.

İlker Külbilge, *141 Numaralı Mühimme Defteri*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2002.

İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti'nin Merkez ve Bahriye Teşkilatı***,** Ankara 1988.

İsmail Hami Danişmend, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi***,** c.IV, İstanbul 1972.

Küçük Çelebizâde İsmail Asım, *Raşid Târihi Zeyli***,** c.VI. İstanbul 1282.

M. Münir Aktepe, *1720-1724 Osmanlı-İran münasebetleri ve Silahşör Kemani Mustafa Ağa'nın Revan Fetih-Namesi*, İstanbul Üniversitesi Edb. Fak., İstanbul 1970.

M. Tayyib Gökbilgin, "Köprülüler", *İA*, c.VI, s.892-908.

Mehmed Süreyyâ, *Sicill-i Osmânî***,** (Haz. Ali Aktan ve diğerleri), c.III, İstanbul 1989.

Mehmed Zeki Pakalın, "Divan-ı Hümayun", *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, İstanbul 1993, s.462.

Mübahat Kütükoğlu, *Tarih Araştırmalarında Usul*, İstanbul 1995.

_____, *Osmanlı Belgelerinin Dili*, İstanbul 1994.

Mühimme Defteri-90, Mertol Tulum (der.), Yay.haz. Nezihi Aykut ve diğerleri, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul 1993.

Orhan F. Köprülü, "Feyzullah Efendi", *İA*, c.IV, s.593-600.

Orhan Kılıç, "XVII. Yüzyılın İlk Yarısında Osmanlı Devleti'nin Eyalet ve Sancak Teşkilatlanması", *Osmanlı*, c.6, Ankara 1999, s.89-110.

Osman G. Özgüdenli, *Turco Iranica: Ortaçağ Türk – İran Tarihi Araştırmaları*, İstanbul 2006.

Osman Köprülü, *Osmanlı Devleti'nde Köprülüler*, İstanbul 1943.

Râşid, *Tarih*, c.II, İstanbul 1282.

Subhi Mehmed Efendi, *Tarih-i Sami, Şakir ve Subhi*, İstanbul 1198.

Şemseddin Sâmi, "Köprülüzâde Abdullah Paşa", *Kamûsu'l-A'lâm*, c.5, s.3909.

Tahir Sezen, *Osmanlı Yer Adları*, Başbakanlık Arşivi Yayınları, Ankara 2006.

Tevfik Temelkuran, "Divan-ı Hümayun Mühimme Kalemi", *Tarih Enstitüsü Dergisi*, sy. 6, İstanbul 1975, s.155.

Vahid Çabuk, *Köprülüler*, İstanbul 1988.

ÖZGEÇMİŞ

1980 Bozkır / Konya doğumluyum. İlkokulu Konya'nın Derebucak ilçesinde bitirdim. Ortaokulu ise Konya'da tamamladım. 1999 yılında Selçuklu Lisesi'nden mezun olarak aynı İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'ne başladım. Buradaki eğitim ve öğrenimimi de 2003 yılında tamamladım. 2004 yılında, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Tarihi Anabilim Dalı Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı'nda yüksek lisansa başladım.

ORİJİNALLER

214

215

212

213

210

211

207

208

209

205

206

202

203

204

201

198

199

200

195

196

197

189

190

191

187

188

185

186

183

184

181

182

176

177

174

175

170

171

172

173

166

167

168

169

164

159

160

156

157

151

[illegible]

[illegible]

[illegible]

145

و کوز لوندا خیمه و خرگاه و خیمه و خرگاه و خیمه و خرگاه و

140

141

142

136

137

138

139

131

132

133

128

129

130

124

125

126

121

118

119

120

116

117

112

113

114

115

108

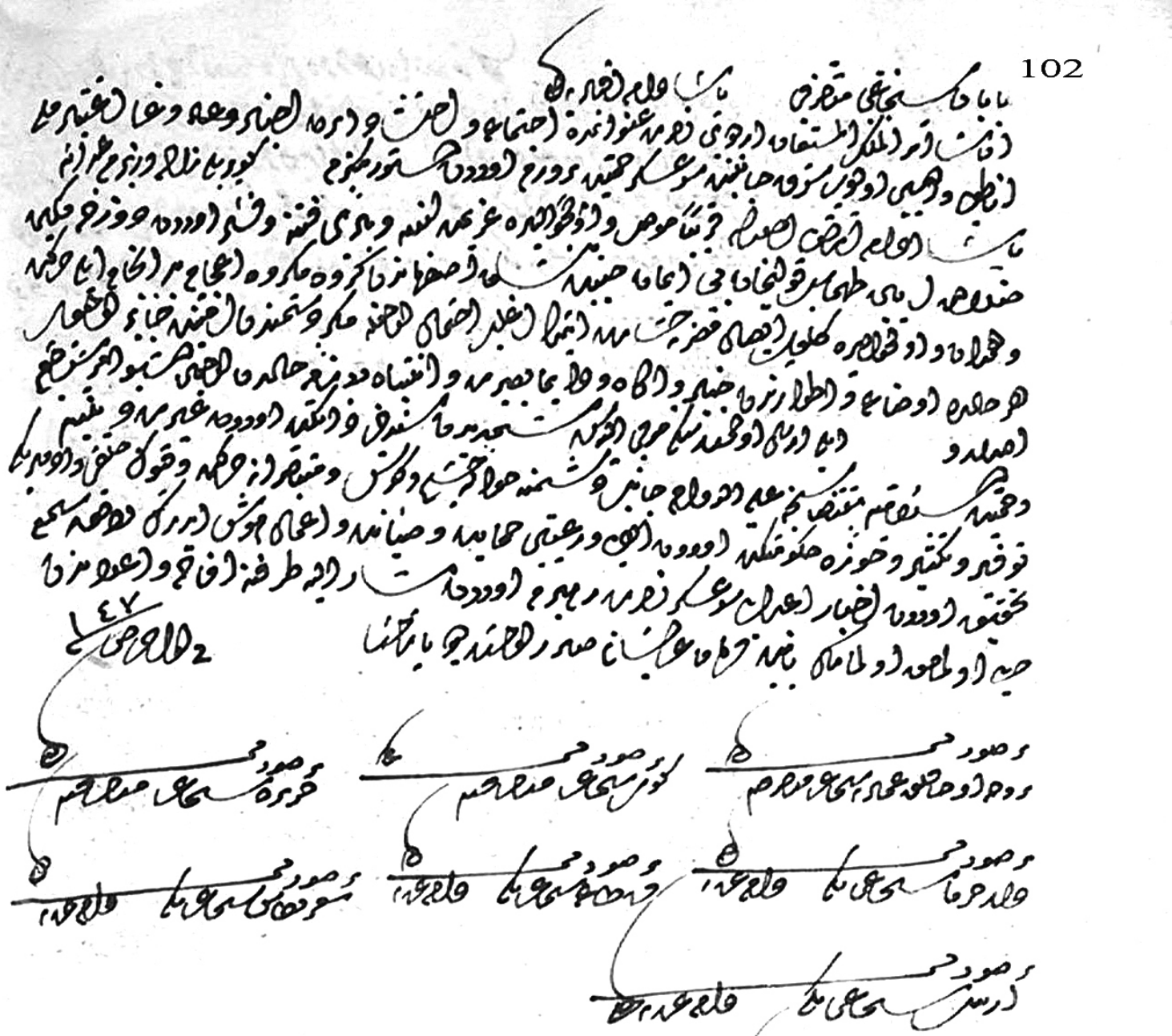
109

105

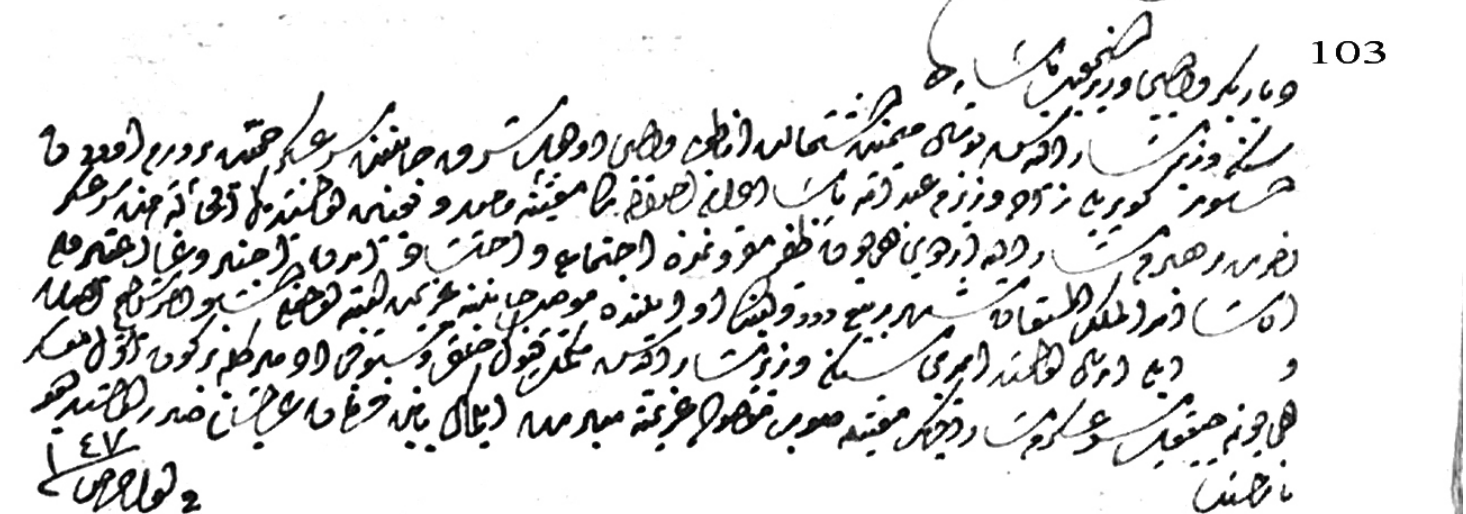
106

107

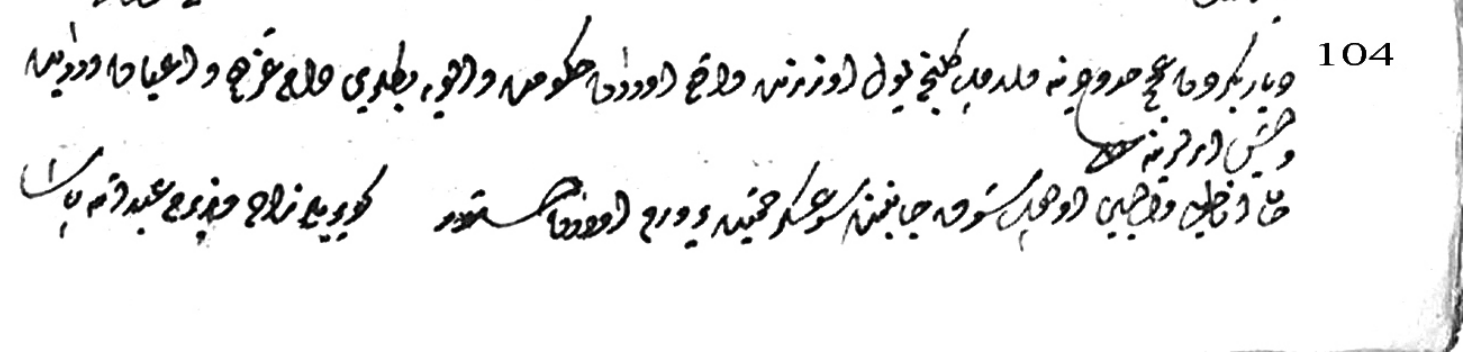
102

103

104

100

101

96

97

98

93

94

95

91

92

87

88

89

90

84

85

86

79

80

81

82

73

74

75

76

68

69

65

66

67

63

64

53

54

51

52

48

49

50

46

47

39

40

41

37

38

35

36

33

34

28

29

18

19

20

16

17

14

15

3

4

باسمه سبحانه وتعالى

هذه قيود احكام المهمه فى زمان وزير مكرم كوبريلى زاده سعادتلو عبد الله پاشا
سرعسكر جانب شرق الواقع فى اواخر شهر رمضان المبارك افدى
سنه ست واربعين ومايه والف
من هجرة من له العز والشرف

1

٤٦٤